Περίοδος Β΄, Τεῦχος 9, Σάββατο 28 Δεκεμβρίου 1974 – Δρχ. 20

αντί

αντί

περιεχόμενα

	Σελ.		
Πολιτικὸ σχόλιο	4 - 5	Δεκέμβρης '44	31 - 38
Γαλλικὲς μεταρρυθμίσεις	6 - 8	Μπὸστ	39 - 40
Ἐκλογὲς (ἔρευνα)	9 - 18	Ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ	41 - 44
Ἡ Ἀντιπολίτευση	19 - 22	Γυναικεῖο κίνημα	45 - 48
Ἀδέσμευτοι Ἀριστερᾶς	22 - 26	Σύμβαση «Ὀλυμπιακῆς»	49 - 50
Παιδικὸ βιβλίο	28 - 30	Ἐπιστολὲς	50
		Βιβλία – Δίσκοι	52 - 53

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος :
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλεῖο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ

ΒΙΒΛΙΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΣΕΦΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ

ΘΥΕΛΛΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

πρόλογος:
κώστα χατζηαργύρη

- Φῶς στά παρασκήνια τοῦ Κυπριακοῦ
- Ἡ ἀλήθεια γιά τήν πτώση τῆς δικτατορίας

ΑΘΗΝΑ
1974

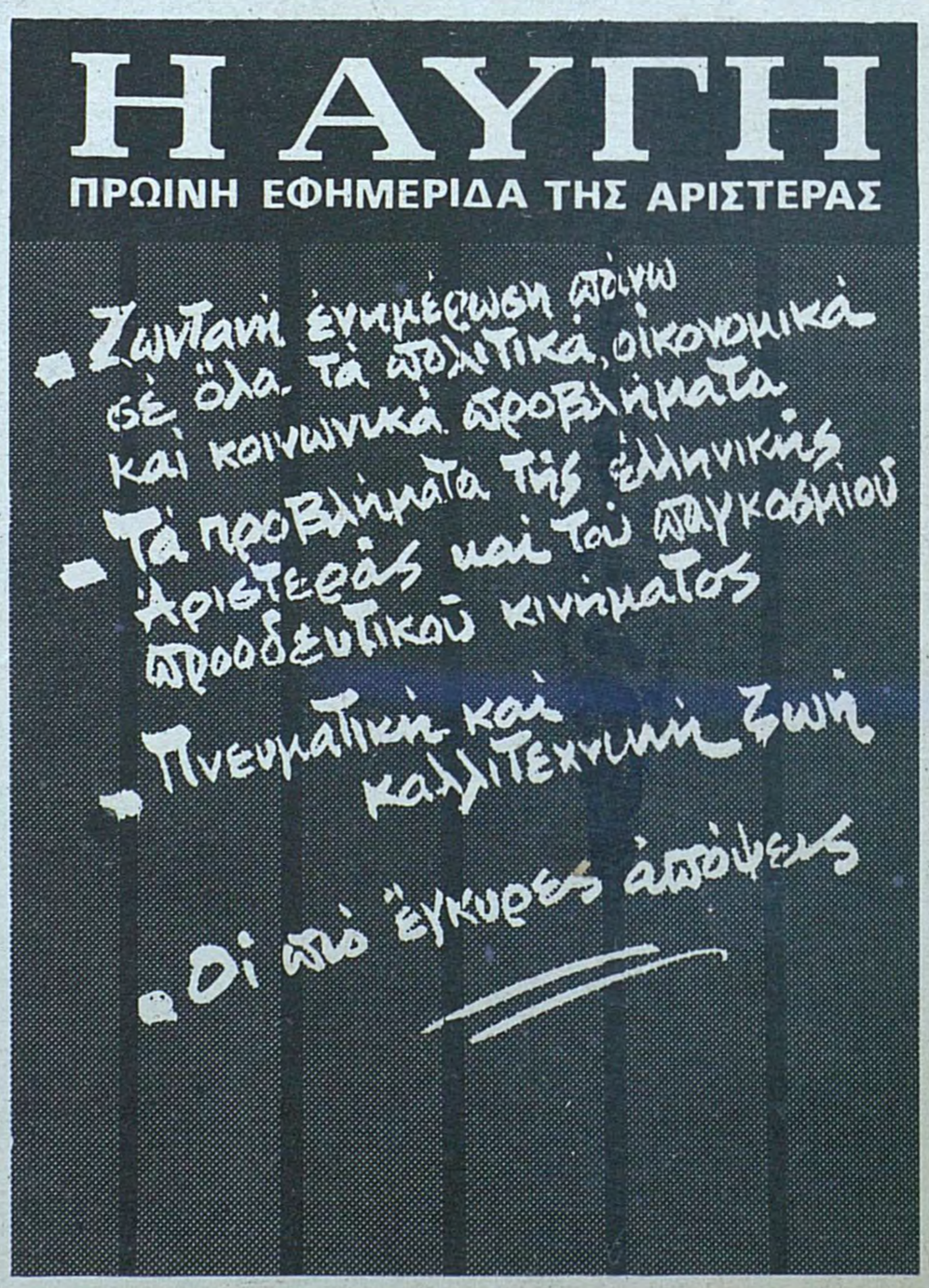
Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

Κυκλοφορεῖ

ΣΕΦΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ

"ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ KISSINGER,,

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝ. & ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ.

Φεύγοντας, τὸ 1974 ἀφήνει σὲ πολλοὺς ἴσως τὴν ἐντύπωση ὅτι προχωρήσαμε ἀποφασιστικὰ στὸ δρόμο πρὸς τὴν ἐμπέδωση τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας στὴ χώρα μας. Γιατὶ ἔχουμε πιὰ λαοπρόβλητη Βουλὴ καὶ πολιτικὴ κυβέρνηση, γιατὶ ἀπαλλαχτήκαμε ἀπὸ τὴν ἀντιδραστικὴ καὶ ξενόδουλη μοναρχία, τέλος, γιατὶ ἀποκτήσαμε, ἔστω προσωρινὸ Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας.

Δική μας πεποίθηση εἶναι ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπεύδουμε σὲ αἰσιόδοξα συμπεράσματα. Γιατὶ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία ποὺ διαθέτει στὴ Βουλὴ ὁ κ. Καραμανλῆς ἀποτελεῖ ἐπικίνδυνο πειρασμὸ γιὰ τὸν αὐταρχικὸ χαρακτήρα του. Γιατί, ἐπίσης, οἱ μοναρχικοὶ —ὅπως δείχνουν οἱ δηλώσεις τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἄλλων στενῶν του συνεργατῶν— ἐλπίζουν ὅτι θὰ μπορέσουν σύντομα νὰ ψαρεύουν καὶ πάλι στὰ θολὰ νερὰ ποὺ τείνει νὰ δημιουργήσει ἡ διαφανὴς πρόθεση τῆς «Νέας Δημοκρατίας» νὰ ἀφήσει ἄθικτους, στὴν οὐσία, τοὺς μηχανισμοὺς καταπίεσης ποὺ ἐξασφάλιζαν πάντα στὴ Δεξιὰ τὴ μονοπωλιακή της θέση στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ ζωή. Τέλος, γιατὶ ἡ μεθόδευση ποὺ ἔκανε ὁ πρωθυπουργὸς στὴν ἐκλογὴ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ οἱ διαρρέουσες πληροφορίες γιὰ τὶς ἀντιλήψεις του πάνω στὸ καινούργιο σύνταγμα δικαιολογοῦν πολλὲς ἀνησυχίες.

Καὶ ὑπάρχει ἕνας ἀκόμη λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν πρέπει νὰ σπεύδουμε. Καὶ εἶναι ὁ λόγος αὐτὸς ἡ ἀνεπάρκεια καὶ οἱ ἀδυναμίες ὁλόκληρης τῆς Ἀντιπολίτευσης καὶ ἰδιαίτερα τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς. Ἀνεπάρκεια καὶ ἀδυναμίες ποὺ ἐπισημαίνονται σὲ ἄρθρα συνεργατῶν μας ποὺ δημοσιεύονται σὲ ἄλλες σελίδες αὐτοῦ τοῦ τεύχους μας καὶ γύρω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐλπίζουμε νὰ γίνει σύντομα μιὰ καλόπιστη καὶ ὑπεύθυνη, ἀνοιχτὴ συζήτηση, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴ συμβολὴ στὸ ξεπέρασμά τους ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα. Καὶ λέμε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ γρήγορα, γιατὶ ἡ χώρα βρίσκεται μπροστὰ σὲ μιὰ σειρὰ ὀξύτατα προβλήματα, ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀντιμετώπιση τῶν ὁποίων θὰ ἐξαρτηθεῖ ἡ μοίρα αὐτῆς τῆς χώρας κι αὐτοῦ τοῦ Λαοῦ γιὰ πολλά, ἴσως γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια. Καὶ ὑπογραμμίζουμε τὴν ἀνάγκη μὲ αὐστηρότητα καὶ αἴσθημα εὐθύνης νὰ ψάξουν οἱ δυνάμεις τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς τὴν καρδιά τους καὶ τὸ νοῦ τους, γιατὶ ἡ σωστὴ ἀντιμετώπιση ὅλων αὐτῶν τῶν προβλημάτων θὰ ἐξαρτηθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴ σοβαρότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα —καθὼς καὶ ἀπὸ τὴ συνοχή, φυσικὰ— αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν πολιτικῶν φορέων τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς.

Ἐνδεικτικὰ καὶ μόνο ἀναφέρουμε ἐδῶ τὰ κύρια ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτά. Πρῶτο στὴ σειρά, τὸ Συνταγματικό, ἀπὸ τὴ λύση στὸ ὁποῖο θὰ ἐξαρτηθεῖ ἂν θὰ ἐμπεδωθεῖ πραγματικὰ ἡ πολιτικὴ δημοκρατία στὴ χώρα μας ἢ ἄν, ἀντίθετα, θὰ βυθιστοῦμε στὸ τέλμα τῆς ἐπανεπιβολῆς ἑνὸς ἔστω ἤπια ἀστυνομευόμενου κράτους μιᾶς δῆθεν ἐξευρωπαϊσμένης Δεξιᾶς. Ἀκολουθεῖ τὸ Κυπριακό, ποὺ περιπλέκεται ἀπὸ τὶς διαφαινόμενες ἐξελίξεις στὴ Μέση Ἀνατολὴ κι ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐντάσσεται στὰ πλαίσια μιᾶς εὐρύτερης τουρκικῆς πολιτικῆς (μὲ ἐνθάρρυνση καὶ ὑποστήριξη Κίσσιγκερ-Πενταγώνου, φυσικὰ) γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν ἰσορροπιῶν σ' ὁλόκληρο τὸ Αἰγαῖο καὶ στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Τρίτο στὴ σειρὰ ἔρχεται τὸ πρόβλημα τοῦ ἐπαναπροσανατολισμοῦ τῶν διαδικασιῶν οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τοῦ τόπου μας. Πρόβλημα ἀπὸ τὴ λύση τοῦ ὁποίου θὰ ἐξαρτηθοῦν καὶ ἡ εὐημερία τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων, ἀλλὰ καὶ τὸ ζωτικότατο γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία θέμα τῶν πηγῶν ἐξουσίας. Θὰ ἐξαρτηθεῖ, δηλαδή, ἀπὸ τὴ λύση ποὺ θὰ δοθεῖ τὸ κατὰ πόσον οἱ ἀποφάσεις ποὺ ἀφοροῦν στὸ οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ μέλλον τῆς χώρας θὰ παίρνονται ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ἢ ἀπὸ ὁρισμένα στεγανοποιημένα κέντρα ἐξουσίας καὶ ἀπὸ τὸ διεθνὲς καθοδηγητικὸ κέντρο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Τελευταῖο —ἀλλὰ ὄχι ἔσχατο— εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς κάθαρσης. Ἀπὸ τὴ μορφὴ καὶ τὴν ἔκταση ποὺ θὰ πάρει ἡ κάθαρση θὰ ἐξαρτηθεῖ καὶ ὁ βαθμὸς διασφάλισης τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας ἀπὸ τὰ μόνιμα ἐκτροφεῖα τῶν ἀντιδημοκρατικῶν καὶ ἀντιλαϊκῶν λύσεων.

Γιὰ νὰ εἶναι οὐσιαστικὴ ἡ συμβολὴ τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς στὴν ἐπίλυση αὐτῶν τῶν καυτῶν προβλημάτων, δὲν ἀρκεῖ ἡ μικροπολιτικὴ ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐξασφάλιση μιᾶς ἐντύπωσης. Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι ἡ ὑπεύθυνη καὶ ἐπιστημονικὴ προσέγγιση τῶν προβλημάτων. Προϋπόθεση γιὰ τὴν ὁποία εἶναι ἡ καθιέρωση δημοκρατικῶν τρόπων ἐπικοινωνίας πολιτικῶν φορέων καὶ κοινωνικοπολιτικῆς βάσης καὶ ἡ λύση τῶν πολιτικῶν καὶ ὀργανωτικῶν προβλημάτων τῆς εὐρύτερης Ἀριστερᾶς μὲ συμμετοχὴ ὁλόκληρης τῆς βάσης καὶ ὄχι ἁπλῶς στενῶν ἡγετικῶν ὁμάδων ἢ καὶ ἁπλῶς προσώπων.

Τὸ 1975 ἡ σκέψη μας θά 'ναι προσηλωμένη σ' αὐτὰ τὰ προβλήματα. Μὲ ἀγωνία, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐλπίδα γιὰ τὶς προοπτικὲς ἐπίλυσής τους.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα, ΤΤ. 601, Τηλ: 732.819-732.713 • Περίοδος Β΄, Χρόνος 1ος, Τεῦχος 9 • Ἐκδότης Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, Μαρούσι • Διευθ. Σύνταξης: ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ, Ἁγίου Νικολάου 8, Μαρούσι • Ἀρχισυντάκτης: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ, Διοχάρους 15, Ἰλίσια • Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ, Καλοκαιρινοῦ 15 • Συνδρομὴ ἐτήσια: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 600 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρχ. 20. ἐξάμηνη: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 300. Συνδρομὴ ἐτήσια: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 520, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 260, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 300.

Συμώσεις στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς

Τοῦ Σπύρου Λιναρδάτου

Τὸ ΚΚΕ δὲν ἐκάλυπτε ποτὲ ὁλόκληρο τὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς. Παρ' ὅλο ὅτι στὴ χώρα μας δὲν προϋπῆρξε καὶ δὲν δημιουργήθηκε καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1918 μεγάλο σοσιαλιστικὸ κόμμα, δροῦσαν πάντα μικρὲς σοσιαλιστικές, ἀγροτικὲς καὶ ἄλλες ἀριστερὲς ὁμάδες. Πέρα ὅμως καὶ ἀπὸ τὶς ὀργανωμένες ὁμάδες ἢ τὰ μικρὰ ἀριστερὰ κόμματα, ὑπῆρχε πάντα ἕνας ἀνοργάνωτος κόσμος μὲ ριζοσπαστικὲς τάσεις ποὺ κατὰ καιροὺς ἀκολουθοῦσε τὸ ΚΚΕ ἢ σὲ συγκεκριμένες πρωτοβουλίες του (κινητοποιήσεις γιὰ τὴν Εἰρήνη, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, κ.λπ.) ἢ στὶς ἐκλογές.

Παρὰ τὶς προσπάθειές του νὰ καλύψει ὁλόκληρο τὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, τὸ ΚΚΕ εἶχε ἐπίγνωση τῆς πραγματικότητας αὐτῆς. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦσε νὰ συσπειρώσει γύρω του τὶς ἀριστερὲς δυνάμεις, δημιουργώντας ἐπικαιρικὰ – ἐκλογικὰ ἢ μονιμότερα – μέτωπα («Ἑνιαῖο Ἐργατικὸ Μέτωπο», «Παλλαϊκὸ Μέτωπο», κλπ). Τὸ ΕΑΜ, ποὺ ξεκίνησε μὲ τὴ φιλοδοξία νὰ συσπειρώσει ὅλες τὶς ἐθνικὲς δυνάμεις στὸν ἀγώνα κατὰ τῶν ξένων κατακτητῶν, ἔγινε, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση, συνασπισμὸς κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς.

Σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ μέτωπα, καθὼς καὶ στὴν ΕΔΑ ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1951, συνεργάστηκε τὸ ΚΚΕ μὲ πολιτικοὺς ἡγέτες, συνδικαλιστὲς καὶ ἄλλους, πού, κατὰ καιρούς, ἀνάλογα μὲ τὶς διακυμάνσεις τῆς γραμμῆς τῆς ἡγεσίας του, καὶ τὰ «ἀνοίγματα» ἢ τὰ «στενέματα» τῆς πολιτικῆς τοῦ Κ.Κ.Σ.Ε., τοὺς χαρακτήριζε προδότες, σοσιαλφασίστες, λακέδες τῆς ἀστικῆς τάξης, ἢ προοδευτικὲς προσωπικότητες, ἀγωνιστές, δημοκρατικὰ καὶ ἐργατικὰ στελέχη κλπ. κλπ....

Τὸ ΚΚΕ, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ἦταν τὸ μόνο ἀξιόλογο σὲ δύναμη καὶ ὀργάνωση κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς, χάρη καὶ στὴν αὐτοθυσία, τὴν πεῖρα καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν μελῶν του, ἀλλὰ καὶ στὴν αἴγλη τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, κατόρθωνε νὰ ἐπιβάλλει τὴ γραμμή του καὶ τὸ προβάδισμά του σὲ ὅλα τὰ μέτωπα καὶ τοὺς συνασπισμοὺς ποὺ συγκροτοῦσε. Ἀλλά, ἂν ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἀντιλαμβανόταν τὴ «χρησιμότητα» τῶν μετώπων αὐτῶν, ἀπέδειξε ὅτι δὲν εἶχε ποτὲ καταλάβει ὅτι οἱ συνασπισμοὶ αὐτοὶ καὶ οἱ συμπαρατάξεις ἀποτελοῦσαν κάτι τὸ ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῶν κομματικῶν δυνάμεων ποὺ τὶς ἀπάρτιζαν. Μιὰ ἄλλη ποιότητα στὴν πολιτικὴ ζωή. Γιατὶ ἐξέφραζαν – ἰδιαίτερα στὶς καλές τους στιγμὲς – τὸν πόθο καὶ τὰ αἰτήματα μεγάλου μέρους τοῦ Λαοῦ γιὰ ριζικὲς πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀλλαγὲς δημοκρατικοῦ χαρακτήρα, γιὰ πραγματικὴ ὑπεράσπιση καὶ διεύρυνση τῆς Δημοκρατίας, μὲ συμμετοχὴ στὶς ἐξελίξεις αὐτὲς πλατύτερου φάσματος πολιτικῶν δυνάμεων, χωρὶς κομματικὲς ἀποκλειστικότητες, χωρὶς τὸν κίνδυνο δημιουργίας ἑνὸς ἄλλου μονοκομματικοῦ κράτους.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις ἰσχύουν ἰδιαίτερα γιὰ τὸ ΕΑΜ καὶ γιὰ τὴν ΕΔΑ, τουλάχιστο στὶς καλύτερες ὧρες της - 1958, κλπ. Γιὰ τὴν ἡγεσία ὅμως τοῦ ΚΚΕ, ἢ τουλάχιστο γιὰ ἕνα σημαντικὸ μέρος της, τόσο τὸ ΕΑΜ, ὅσο καὶ ἡ ΕΔΑ δὲν ἦταν τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε ἡ Δεξιά: ἁπλὰ προσωπεῖα τῶν κομμουνιστῶν. Αὐτὸ δείχνουν τόσο ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Ζαχαριάδης διέλυσε τὸν Πολιτικὸ Συνασπισμὸ τοῦ ΕΑΜ τὸ 1947 γιὰ νὰ σχηματίσει τὴ μονοκομματικὴ κυβέρνηση τῶν βουνῶν, ὅσο καὶ ὁ παραγκωνισμὸς καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ἐγκατάλειψη τῆς ΕΔΑ ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ –τόσο τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ– ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ ἀπριλιανὸ πραξικόπημα. Μποροῦμε μάλιστα νὰ ποῦμε ὅτι τὸ τμῆμα τῆς ἡγεσίας ποὺ ἀποτελεῖ σήμερα τὸ ΚΚ ἐξωτερικοῦ ἔνιωσε ἀνακούφιση, γιατί, μὲ τὴ δικτατορία, ἦλθε ἡ ὥρα νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ «ὀπορτουνιστικὸ καρκίνωμα» τῆς ΕΔΑ καὶ νὰ ἐπιβάλει, ὅπως πίστευε, τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία του στὶς ἀριστερὲς δυνάμεις στὴν Ἑλλάδα. Ὅταν μάλιστα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἐκλογές, τὸ ΚΚΕ ἐξωτ. ἀνακοίνωσε ὅτι ἀποσύρει τὶς δυνάμεις του ἀπὸ τὴν ΕΔΑ, πρόσθεσε ὅτι τὸ κόμμα αὐτὸ χρειαζόταν ὅσο τὸ ΚΚΕ ἦταν ἐκτὸς νόμου!...

Η ΕΔΑ καὶ ἡ κρίση

Πίσω ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις καὶ τὴν τακτικὴ αὐτὴ κρύβεται ἡ πεποίθηση ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς βρίσκεται πολὺ κοντὰ καὶ ὅτι, μάλιστα, ἡ ἐπικείμενη σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση πρέπει νὰ γίνει κατὰ τὰ σοβιετικὰ πρότυπα μὲ ἕνα καὶ μοναδικὸ κόμμα κυρίαρχο καὶ ὁδηγό. Τὸ ὅτι ὑπῆρχαν οἱ δυνατότητες νὰ ἐξελιχθεῖ ἡ ΕΔΑ σὲ ἕνα νέου τύπου ἑλληνικὸ κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς μὲ τὸ ξεπέρασμα παλακῶν ἀντιθέσεων στὶς δυνάμεις ποὺ θέλουν τὸ σοσιαλισμὸ καὶ μὲ προσαρμογὴ στὰ δεδομένα τῆς χώρας μας δὲν τὸ εἶχαν συλλάβει ἢ δὲν τὸ ἤθελαν οἱ ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ στὴν πλειοψηφία τους – τόσο τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ. Καὶ ὅμως τὸ εἶχε συλλάβει μὲ τὴν ὀξυδέρκεια καὶ τὴν πολιτικὴ διορατικότητά του, ἕνας ξένος κομμουνιστὴς ἡγέτης, ὁ Παλμίρο Τολιάτι, ποὺ τὸ 1957 εἶπε στὴ Μόσχα πρὸς τὴν ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεία στὴ Διάσκεψη τῶν Κ.Κ.:

– Φυλάξτε τὴν ΕΔΑ σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ. Εἶναι μεγάλη κατάκτηση γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ἀριστερὸ κίνημα.

Ἀλλά, γιὰ τοὺς ἡγέτες τῶν δυὸ Κ.Κ., ἕνα μόνο εἶναι τὸ «νέου τύπου» κόμμα: αὐτὸ ποὺ θεμελίωσε πρὶν ἀπὸ 70 χρόνια γιὰ τὴ Ρωσία ὁ Λένιν. (Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ ἡγέτες τοῦ Κ.Κ. ἐσωτ. τοῦ κάνουν ἀρκετὲς ἀναπροσαρμογές. Ἀλλὰ καὶ πάλι μὲ βάση τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ καὶ ὄχι τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα).

Αὐτὴ ἡ σύντομη ἀναδρομὴ ἦταν ἀναγκαία γιὰ νὰ μποῦμε στὸ θέμα μας, ποὺ ἀφορᾶ τοὺς «ἀδέσμευτους» ἀριστεροὺς καὶ τὶς τάσεις τους, σὰν καινούργιο φαινόμενο στὸ ἑλληνικὸ ἀριστερὸ κίνημα.

Οἱ διαφωνίες μέσα στὸ ΚΚΕ καὶ τὴν ΕΔΑ εἶχαν ἐνταθεῖ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ 1964. Τὰ βασικὰ θέματα τῆς διαμάχης ἦταν ἡ πολιτικὴ γραμμή, ἡ σχέση τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ τὸ ἐσωτερικό, οἱ ἐπεμβάσεις τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ στὴν ΕΔΑ. Στὴν 8η ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τὸ 1965, ἔγινε μιὰ σοβαρὴ σύγκρουση ἀνάμεσα στὸν Κολιγιάννη καὶ τὸν Παρτσαλίδη, ποὺ ὑποστήριζε τὴν ἀνάγκη τῆς αὐτονομίας τῆς ΕΔΑ καὶ γενικὰ τοῦ κινήματος στὸ ἐσωτερικό, καταπολεμοῦσε τὴν προσπάθεια νὰ πλαισιωθοῦν οἱ ὀργανώσεις τοῦ νόμιμου κόμματος στὴν Ἑλλάδα μὲ «φράξιες» ἀφοσιωμένων στὴν ἡγεσία κομμουνιστῶν καὶ ἐπέκρινε τὴ γραμμὴ τοῦ Π.Γ. ἀπέναντι στὴν κυβέρνηση Παπανδρέου σὰν ἐξτρεμιστικὴ καὶ ἐπικίνδυνη γιὰ τὴ Δημοκρατία. Στὴ 10η ὁλομέλεια (Φλεβάρης 1967), ποὺ συνῆλθε, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενες, στὸ ἐξωτερικό, ὁ Κολιγιάννης, ὑποστηριζόμενος ἀπὸ τοὺς Σοβιετικούς, ἔκανε τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ νὰ ἐκκαθαρίσει τὴν κατάσταση, ἀπομακρύνοντας, μὲ τὶς παλιὲς μεθόδους τοῦ Ζαχαριάδη, τοὺς διαφωνοῦντες ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ταυτόχρονα γινόταν προσπάθεια νὰ προωθηθοῦν στὰ βασικὰ ὄργανα τῆς ΕΔΑ οἱ πιὸ ἀφοσιωμένοι στὴν ἡγεσία –τοῦ Ζαχαριάδη καὶ ὕστερα τοῦ Κολιγιάννη– κομμουνιστές, ποὺ εἶχαν πρόσφατα ἀποφυλακιστεῖ. Καί, ἐνῶ ἡ χώρα ἀντιμετώπιζε τὸν κίνδυνο τῆς δικτατορίας, τὸ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ προωθοῦσε σὰν βασικὸ σύνθημα πολιτικῆς δραστηριότητας τὴ νομιμοποίηση τοῦ κόμματος.

Ἂν οἱ ἡγέτες τοῦ τότε Γραφείου Ἐσωτερικοῦ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἔλεγχαν καὶ τὴν ΕΔΑ, ἀντιστέκονταν ἀποφασιστικὰ στὴ γραμμὴ καὶ τὶς μεθόδους Κολιγιάννη, ἡ κατάσταση μποροῦσε νὰ εἶχε ξεκαθαριστεῖ ἀπὸ τότε, δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τῆς 21ης Ἀπριλίου, ποὺ ὑπῆρχαν ὅλες οἱ δυνατότητες νὰ γίνει δημόσιος διάλογος καὶ νὰ πληροφορηθοῦν τὰ μέλη καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῶν κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς τοὺς ἀληθινοὺς λόγους τῶν διαφωνιῶν.

Ἡ κρίση ὅμως ξέσπασε τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1968, μέσα στὴ δικτατορία καὶ ἐνῶ τὰ περισσότερα στελέχη τῆς Ἀριστερᾶς βρίσκονταν στὴν ἐξορία, τὶς φυλακὲς ἢ τὴν παρανομία. Καὶ ἡ πρώτη διάσπαση ἔγινε μὲ τὴν πρωτοβουλία ποὺ πῆραν οἱ Παρτσαλίδης, Δημητρίου καὶ Ζωγράφος, στὸ ἐξωτερικό.

Μιλᾶμε γιὰ τὴν πρώτη διάσπαση, αὐτὴ ποὺ ἔφερε στὴ δημιουργία τῶν δύο Κ.Κ.. Γιατὶ ὑπάρχει καὶ ἡ δεύτερη διάσπαση, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιουργήθηκε ἡ κίνηση τῶν ἀδέσμευτων.

Ἡ δεύτερη διάσπαση

Συγκεκριμένα, κυρίως στὸ Παρθένι τῆς Λέρου, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλα στρατόπεδα τῆς δικτατορίας, ὁρισμένα στελέχη τοῦ κόμματος καὶ τῆς νεολαίας ἀρνήθηκαν νὰ συνταχθοῦν μὲ τὴν ἡγεσία τοῦ Κολιγιάννη ἢ μὲ τὸ Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ καὶ ζήτησαν νὰ συνεχιστεῖ ἡ συσπείρωση στὴν ΕΔΑ, ποὺ θά 'πρεπε νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἐντελῶς αὐτόνομο ἑνιαῖο κόμμα τῆς ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς, διακόπτοντας κάθε σχέση μὲ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ στὸ ἐξωτερικό. Οἱ ἴδιοι ζήτησαν νὰ ἐξεταστεῖ κατὰ βάθος ἡ πολιτικὴ τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης τόσο ἀπέναντι στὴ Χούντα τῶν Ἀθηνῶν, ὅσο καὶ ἀπέναντι στὰ κόμματα καὶ κινήματα τῆς Ἀριστερᾶς, καθὼς καὶ ἡ ὑφὴ τοῦ καθεστῶτος στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες. Ἀπὸ τὴν κίνηση αὐτή, ποὺ ποτὲ δὲν ἐξελίχθηκε καὶ οὔτε ἐπεδίωξε νὰ μετατραπεῖ σὲ τρίτο κόμμα, προῆλθε καὶ ἡ διακήρυξη ἐναντίον τῆς ἐπέμβασης τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων στὴν Τσεχοσλοβακία.

Ἀπὸ τότε, στὴν Ἑλλάδα, στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας, δημιουργήθηκαν διάφορες ἀριστερὲς ἀντιδικτατορικὲς ὁμάδες, ἀποκομμένες ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ εἶχαν τὸ κοινὸ μὲ τοὺς ἄλλους ἀδέσμευτους, ὅτι, ἐνῶ ἔθεταν σὰν τελικό τους σκοπὸ τὸ σοσιαλισμό, ἐπέκριναν καὶ τὰ δύο Κ.Κ., δὲν δέχονταν νὰ ἐνταχθοῦν σ' αὐτά, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὰ διάφορα φιλομαοϊκὰ καὶ ἄλλα ἀριστερίστικα σχήματα.

Συσπειρώσεις

Ὕστερα ἀπὸ τὴν πτώση τῆς δικτατορίας, γίνονται οἱ πρῶτες προσπάθειες γιὰ τὴ συσπείρωση αὐτῶν τῶν κινήσεων καὶ τῶν ὁμάδων τῶν ἀδέσμευτων, ποὺ στὴν πλειοψηφία τους ἀρνήθηκαν ἐπίσης νὰ ἐνταχθοῦν στὸ ΠΑΣΟΚ, εἴτε γιατὶ θεωροῦν τὶς θέσεις του ἀκραῖες καὶ τὴν τακτική του ἐξτρεμιστική, εἴτε γιατὶ φοβοῦνται ὅτι θὰ βαδίσει στὰ χνάρια τῶν παραδοσιακῶν κομμάτων.

Ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔχουν ἐκδηλωθεῖ δυὸ συσπειρώσεις στὸ χῶρο τῶν ἀδέσμευτων. Ἡ μία, μὲ τὴ διακήρυξη τῶν 77 πρώην στελεχῶν τοῦ ΚΚΕ, τῆς ΕΔΑ καὶ τῆς Νεολαίας Λαμπράκη, ποὺ ζητοῦν νὰ συγκληθεῖ συνδιάσκεψη σὰν πρῶτο βῆμα γιὰ νὰ ὀργανωθεῖ Συνέδριο, μὲ σκοπὸ νὰ ἱδρυθεῖ ἑνιαῖο μαρξιστικό κόμμα. Οἱ 77 ἀπευθύνονται κυρίως στὸ ΚΚ ἐσωτ. ποὺ ὁρισμένοι εἶναι καὶ πρώην στελέχη του ἢ καὶ τώρα συνεργαζόμενοι μ' αὐτό, στὰ πλαίσια τῆς ΕΔΑ.

Μιὰ δεύτερη συσπείρωση ἔγινε μὲ τὶς συναντήσεις τῶν «400» σὲ διάφορα θέατρα, ποὺ κατέληξαν τὴν προηγούμενη βδομάδα στὴν ἐκλογὴ προσωρινῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 15 μέλη, μὲ σκοπὸ νὰ διερευνηθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ δημιουργηθοῦν ἐπιτροπὲς στὴ βάση, στοὺς «μαζικοὺς χώρους». Σ' ἕνα μήνα θὰ πραγματοποιηθεῖ πάλι συγκέντρωση τῶν «400» σὲ θέατρο γιὰ νὰ μελετηθοῦν τὰ πρῶτα συμπεράσματα ἀπὸ τὶς προσπάθειες τῆς Συντονιστικῆς.

Μιὰ τρίτη ὁμάδα ποὺ ἔχει ἤδη ἐκδηλωθεῖ στὸ χῶρο αὐτὸ καὶ πού, πιθανότατα, σὲ λίγες μέρες θὰ βγάλει καὶ διακήρυξη, εἶναι συσπειρωμένη γύρω ἀπὸ τὸν πρώην βουλευτὴ καὶ μέλος τῆς Ε.Ε. τῆς ΕΔΑ κ. Στ. Ἡλιόπουλο. Καὶ ἴσως σύντομα νὰ ἐμφανιστεῖ καὶ μιὰ τέταρτη κίνηση ἀδέσμευτων, μὲ συμμετοχὴ ἄλλων παλιῶν καὶ νέων στελεχῶν τῆς Ἀριστερᾶς.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ὅσο οἱ δυνάμεις αὐτὲς τῶν ἀδέσμευτων παραμένουν σκόρπιες καὶ ἀσυντόνιστες, στεροῦνται ἀπὸ κάθε δυνατότητα νὰ ἐπηρεάσουν σοβαρὰ τὶς ἐξελίξεις στὸ ἀριστερὸ κίνημα τῆς χώρας μας. Βέβαια, ὁ κατακερματισμὸς αὐτὸς καὶ οἱ ἀναζητήσεις νέων δρόμων εἶναι ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς ἀποτυχίας τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος στὴ χώρα μας καὶ τῶν παραδοσιακῶν σχημάτων, καθὼς καὶ τοῦ ἀναμφισβήτητου γεγονότος ὅτι, γιὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους, τὰ ἄλλοτε διεθνῆ ἐπαναστατικὰ κέντρα (Μόσχα, Πεκίνο) ἔχουν χάσει τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιβάλλονται σὰν αὐθεντίες καὶ ἔχουν στερηθεῖ ἀπὸ μεγάλο μέρος τοῦ κύρους τους. Εἶναι ἐπίσης ἀναμφισβήτητο ὅτι ἕνας πολιτικὸς καὶ ἰδεολογικὸς χῶρος, ποὺ δὲν ἔχει οὔτε αὐθεντίες, οὔτε «χαρισματικὸ ἡγέτη, χρειάζεται καιρὸ γιὰ νὰ διαμορφωθεῖ.

Κίνδυνοι καὶ λύσεις

Εἶναι εὐχάριστο ὅτι παρ' ὅλ' αὐτὰ οἱ πρῶτες συσπειρώσεις στὸ χῶρο τῶν ἀδέσμευτων συντελοῦνται καὶ ὅτι τὸ πεδίο, κατὰ κάποιο τρόπο, ἐκκαθαρίζεται. Ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ ζωὴ προχωρεῖ γρηγορώτερα ἀπ' ὅ,τι οἱ ἰδεολογικὲς διεργασίες, ζυμώσεις καὶ συζητήσεις. Καὶ ἔτσι ὑπάρχει κίνδυνος οἱ πολύτιμες ἀναμφισβήτητα δυνάμεις γιὰ τὴν ἀνανέωση ποὺ ἀνήκουν στοὺς ἀδέσμευτους, νὰ χαθοῦν καὶ νὰ φθαροῦν σὲ ἀτέλειωτες συζητήσεις, ἐνῶ τὰ παραδοσιακὰ σχήματα καὶ τὰ ἐπίσημα κόμματα θὰ δημιουργοῦν τετελεσμένα γεγονότα. Πιστεύοντας, ὅτι οἱ διεργασίες αὐτὲς πρέπει νὰ ἐπιταχυνθοῦν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ φαλκιδευθοῦν, θὰ κάνω μερικὲς γενικὲς παρατηρήσεις, γιὰ τὶς δυὸ κινήσεις ποὺ ἐμφανίστηκαν ὡς τώρα ἀνοιχτὰ στὸ χῶρο αὐτό:

Ἡ πρόταση τῶν 77 γιὰ συνδιάσκεψη, ἂν ὁδηγήσει κάπου, θὰ εἶναι στὴ συγχώνευση τους μὲ τὸ Κ.Κ. ἐσωτ. Ἀλλά, ἂν πιστεύουν ὅτι πραγματικὰ μποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν κατάσταση μέσα στὸ Κ.Κ. ἐσωτ. πρὸς τὴν κατεύθυνση μιᾶς πραγματικῆς ἀνανέωσης, γιατί δὲν προσχωροῦν καθαρά, χωρὶς ὅρους καὶ διαδικασίες;

Ἡ προσπάθεια τῶν «400» νὰ δημιουργήσουν ὀργανώσεις βάσης γιὰ μιὰ κίνηση ποὺ δὲν ἔχει οὔτε καθορισμένη πολιτικὴ γραμμή, οὔτε κὰν ὄνομα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πέσει στὸ κενό. Ἢ στὴν καλύτερη – μᾶλλον στὴ χειρότερη – περίπτωση, θὰ καταλήξει στὴ δημιουργία μιᾶς ἐπαναστατικῆς ὁμάδας σὰν τὸ ἰταλικὸ «Μανιφέστο», ποὺ θὰ παίζει μόνο τὸν περιορισμένο ρόλο νὰ ἀσκεῖ κάποια ἰδεολογικὴ καὶ πολιτικὴ πίεση στὰ ἐπίσημα κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς καὶ θὰ εἶναι θνησιγενής. Ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις καὶ τὶς θέσεις τους προκύπτει ὅτι δὲν ἔχουν κάνει σοβαρὴ προσπάθεια γιὰ τὴ μελέτη τῆς δομῆς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἔχουν κάνει ἀφοῦ φιλοδοξοῦν νὰ ἀνοίξουν καινούργιους δρόμους στὸ ἑλληνικὸ ἀριστερὸ κίνημα, ἀλλὰ μᾶλλον βαδίζουν στὰ πρότυπα εὐρωπαϊκῶν κινημάτων τῆς «Νέας Ἀριστερᾶς». Ἀλλ' αὐτὸ δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ ὁμάδα βιαστικῶν ἐπαναστατῶν διανοουμένων, ὅπως, λόγου χάρη, τὸ ΕΚΚΕ, ποὺ μιλεῖ καὶ δρᾶ ἀπὸ μέρους τῆς ἐργατικῆς τάξης, μὲ τὴν ὁποία δὲν ἔχει καμιὰ σχέση.

Νομίζω πὼς ὑπάρχει τρόπος νὰ συνδυαστεῖ ἡ πολιτικὴ ἀποτελεσματικότητα μὲ τὴ συνέχιση τῆς προσπάθειας γιὰ τὸν αὐτοπροσδιορισμὸ τοῦ χώρου τῶν ἀδέσμευτων καὶ τὴν ἀνανέωση τῆς Ἀριστερᾶς. Καί, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι νὰ συντονιστοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ κινήσεις τῶν ἀδέσμευτων. Καί, ἀφήνοντας ἀνοιχτὸ τὸ θέμα τῶν γενικότερων ἰδεολογικῶν ἀναζητήσεων καὶ αὐτοπροσδιορισμῶν, νὰ συμφωνήσουν στὸ πολιτικὸ πρόγραμμα γιὰ τὸ ἄμεσο μέλλον καὶ γιὰ τὶς μεθόδους τῶν ἀγώνων. Τὸ ἄλλο βῆμα θὰ πρέπει νὰ εἶναι νὰ πειστεῖ – ἢ νὰ πιεστεῖ – ἡ ἡγεσία τὸ ΚΚ ἐσωτ. νὰ ἐγκαταλείψει τὸ σημερινὸ θανάσιμο ἐναγκαλισμό της πρὸς τὴν ΕΔΑ καὶ νὰ τὴν ἀφήσει νὰ λειτουργήσει σὰν αὐτόνομο κόμμα, ἀποδίδοντάς την στὸ φυσικό της χῶρο, στοὺς ἀριστεροὺς ποὺ δὲν θέλουν νὰ ἀνήκουν οὔτε στὸ ἕνα οὔτε στὸ ἄλλο Κομμουνιστικὸ Κόμμα, μὰ δυσπιστοῦν γιὰ διάφορους, ἰδεολογικοὺς καὶ ἄλλους λόγους, καὶ πρὸς τὸ ΠΑΣΟΚ. Φυσικά, ἡ ΕΔΑ, δὲν θὰ πρέπει νὰ πάψει νὰ συνεργάζεται μὲ τὸ ΚΚ ἐσωτ., μέσα στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν ἀξιόλογες ἀνανεωτικὲς δυνάμεις.

Χωρὶς νὰ πιστεύω ὅτι καὶ ἡ διαδικασία αὐτὴ δὲν παρουσιάζει κινδύνους φαλκιδεύσεων καὶ ἐμπλοκῶν, ἔχω τὴ γνώμη πὼς εἶναι ἡ μοναδικὴ ποὺ μπορεῖ νὰ συνδυάσει τὴν πολιτικὴ ἀποτελεσματικότητα μὲ τὴν ἐλευθερία τῶν ρευμάτων καὶ τῶν ἀναζητήσεων καὶ πού, ταυτόχρονα, ἀφήνει ἀνοιχτὸ τὸ δρόμο γιὰ τὴ συγχώνευση στὸ μέλλον ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων τῆς Ἀριστερᾶς σὲ ἕνα ἑνιαῖο μαζικὸ καὶ αὐτόνομο κόμμα, ἱκανὸ νὰ χαράζει τὴ γραμμή του μὲ βάση τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα καὶ νὰ συμβάλλει στὴ στερέωση καὶ τὴ διεύρυνση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καὶ στὴν πραγμάτωση τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν «μέσα στὴ δημοκρατία καὶ τὴν εἰρήνη».

Σπύρος Λιναρδάτος

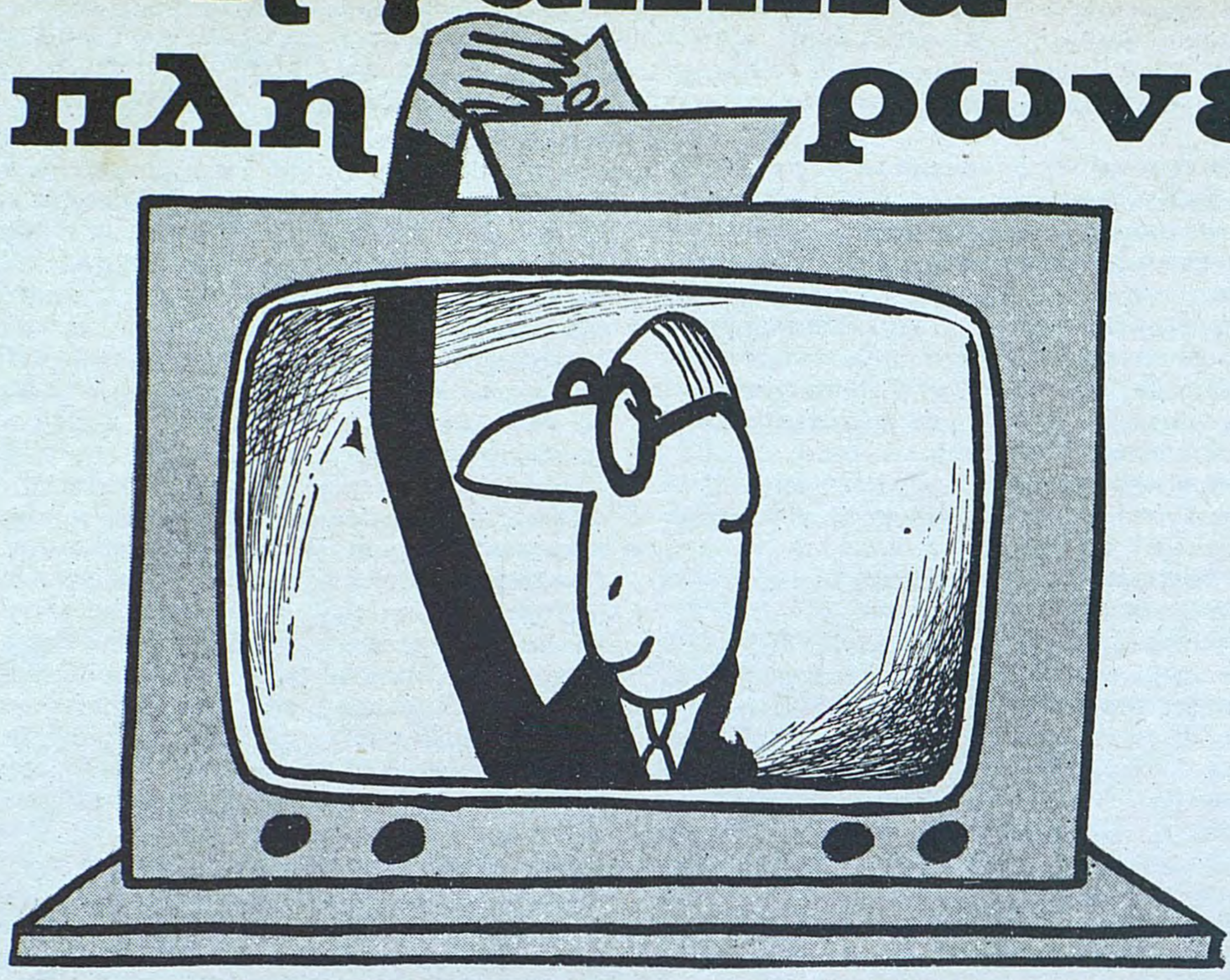

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Βάρνα 1882
Ἀθήνα 1974

Μέσα στὸ λόγο τὸ δικό μου
ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα πονεῖ

η γαλλια πληρωνει

τωρα τις συνταγματικες μεταρρυθμισεις

Τὸν περασμένο Αὔγουστο ἡ Γαλλικὴ Ἐθνοσυνέλευση, χρησιμοποιώντας τὸν ὄγκο τῆς λεγόμενης «νέας» κυβερνητικῆς πλειοψηφίας, ἐψήφισε τὴν ὁριστικὴ διάλυση τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας καὶ Τηλεόρασης. Τὸ νομοσχέδιο προετοιμάσθηκε κι ἐπικυρώθηκε μὲ πρωτοφανῆ γιὰ τὴ γαλλικὴ κοινοβουλευτικὴ ἱστορία ταχύτητα καὶ σχεδὸν πραξικοπηματικά.

Στὶς 26 Ὀκτωβρίου, ὁ Ντενὶ Μπωντουέν, μεγαλοκεφαλαιοῦχος καὶ κυβερνητικὸς ὑπεύθυνος ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, ἀπέλυε κυνικότατα καὶ χωρὶς πολλὲς διατυπώσεις τὸν διευθυντὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ ραδιοσταθμοῦ «Εὐρώπη - 1» μὲ τὴν κατηγορία τῆς κάπως «ὑπερβολικῆς ἐλευθερίας τοῦ τόνου» στὰ δελτία εἰδήσεων τοῦ σταθμοῦ αὐτοῦ. Μιὰ διευκρίνιση : ὁ Μπωντουὲν δὲν εἶναι ἕνας τυχαῖος ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον, ἐκτὸς ἀπὸ κυβερνητικὸς ὑπεύθυνος ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν, εἶναι καὶ γενικὸς διευθυντὴς τῆς ἑταιρίας SOFIRAD, ποὺ διαθέτει τὰ 37 % τῶν μετοχῶν τοῦ ραδιοσταθμοῦ...

Στὶς 25 Νοεμβρίου, 263 δημοσιογράφοι τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας καὶ Τηλεόρασης, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ εἶναι συνδικαλιστὲς καὶ ἄλλοι γνωστοὶ στὴ διεύθυνση - ἀλλὰ καὶ στὴν ἀστυνομία - γιὰ τὶς φιλελεύθερες πολιτικὲς πεποιθήσεις τους, ἔμαθαν ὅτι ἀπολύονται σάν... ὑπεράριθμοι! Λίγες μέρες πρίν, ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν Πονιατοφσκὶ (ποὺ ἔχει ἐξελιχθεῖ μὲ τὴν ἔγκριση τοῦ «φιλελεύθερου» προέδρου Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν σ' ἀληθινὸ ὑπερπρωθυπουργό, εἶχε ἀπαιτήσει, ὅπως ἀνέφερε ὁ τύπος, ἀπὸ τὴν εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ ἔκρινε τὴν ἰδεολογικὴ «φρονιμάδα» τῶν δημοσιογράφων τῆς Γαλ. Ραδιοφωνίας, «νὰ κάνει ὁτιδήποτε, ἀλλὰ νὰ ξεμπερδεύει γρήγορα μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση». Οἱ δημοσιογράφοι ἀρνήθηκαν νὰ ὑποκύψουν στὴ μοίρα τους καὶ ἄρχισαν σκληρὸ ἀπεργιακὸ ἀγώνα, καταγγέλλοντας παράλληλα ἀπὸ τὴν Τηλεόραση καὶ τὸ Ραδιόφωνο τὴν κυβέρνηση γιὰ πολιτικὴ ἐκκαθάριση. Κι ἐπειδὴ τάνκς δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα στὴ Γαλλία γιὰ νὰ λύσουν αὐτὸ τὸ λεπτὸ πρόβλημα, ὁ ὑπερπρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας πρότεινε στὴν ἐπιτροπὴ νά... βαθμολογήσει τοὺς δημοσιογράφους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ προηγούμενο τῆς ναζιστικῆς Γερμανίας, εἶναι ἡ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τοῦ τύπου ποὺ δημοσιογράφοι βαθμολογοῦνται σὰν μαθητούδια γιὰ νὰ κριθεῖ, κατὰ βάση, ἡ τυφλὴ ἢ ἔστω καὶ μονόφθαλμη ὑπακοή τους στὴν κυβερνητικὴ ἐξουσία.

Στὶς 26 Νοεμβρίου, δηλαδὴ τὴν ἑπομένη τῆς ἀπόλυσης τῶν 263 «ὑπεράριθμων» δημοσιογράφων, κι ἐνῶ τὸ προσωπικὸ τῆς Ραδιοφωνίας διαδήλωνε, μέσα στὸ κτιριακὸ συγκρότημα ὅπου ἐργάζεται, τὴν ἀγανάκτησή του γιὰ τὴν κυβερνητικὴ ἐπιχείρηση «ἀπόλυση - φίμωτρο», ζητώντας παράλληλα καὶ τὴν ἔναρξη διαπραγματεύσεων μὲ τὴ διεύθυνση, βρέθηκε ξαφνικὰ περικυκλωμένο ἀπὸ τὶς εἰδικὲς ὁμάδες ροπαλοφόρων χωροφυλάκων τοῦ ὑπουργοῦ Πονιατοφσκί. Λίγα λεπτὰ μετὰ τὴ διάλυση τῆς διαδήλωσης, οἱ ροπαλοφόροι τῆς 5ης Γαλλικῆς Δημοκρατίας μπλοκάριζαν τὶς ἐξόδους τοῦ κτιρίου τῆς Ραδιοφωνίας καὶ ἄρχιζαν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τῆς πυγμῆς... Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τῆς γαλλικῆς Ραδιοφωνίας, ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἔστελνε τοὺς χωροφύλακές της νὰ ξυλοκοπήσουν, μέσα στὸν χῶρο ὅπου ἐργάζονται, δημοσιογράφους, τεχνικοὺς καὶ ὑπαλλήλους.

Δυὸ ὧρες μετὰ τὴν ἐπιχείρηση αὐτή, ὁ πρωθυπουργὸς Σιρὰκ δήλωνε, καὶ χωρὶς τὸν παραμικρὸ δισταγμό, ὅτι εἶχε δώσει ὁ ἴδιος τὴ διαταγὴ γιὰ τὸ ξυλοκόπημα. Καὶ ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν κατέληγε : «Αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν σκοπὸ παρὰ τὴν διασάλευση τῆς τάξεως, θὰ ὑποστοῦν τὶς δέουσες συνέπειες».

Ἔτσι, ἡ γαλλικὴ κυβέρνηση πέταξε καὶ τὸν τελευταῖο «φερετζὲ» φιλελευθερισμοῦ, ἀποκαλύπτοντας οὐσιαστικὰ ὅτι τὸ ξυλοφόρτωμα τῶν ὑπαλλήλων καὶ δημοσιογράφων τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπὸ τὶς φάσεις τῆς ἐπιχείρησης γιὰ τὴν ὑπαγωγὴ τοῦ γαλλικοῦ Τύπου — γραπτοῦ, τηλεοπτικοῦ καὶ ραδιοφωνικοῦ — στὸν κρατικὸ ἔλεγχο καί, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, στὸν ἔλεγχο τοῦ μεγάλου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου.

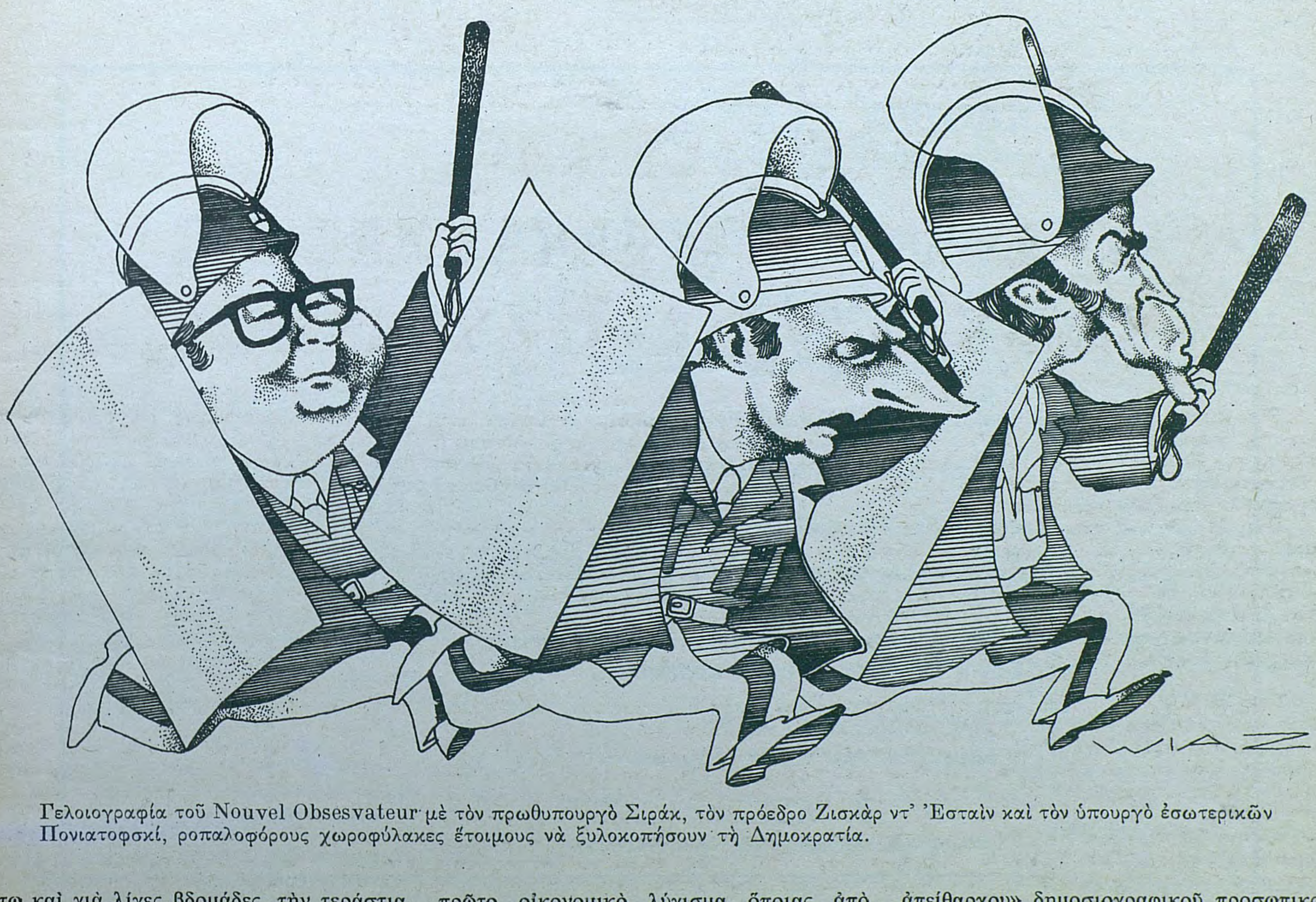
Ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη χώρα, ἡ τηλεόραση καὶ τὸ ραδιόφωνο στὴ Γαλλία καλύπτουν, μὲ τὰ δελτία εἰδήσεών τους, ἕναν τεράστιο ἀριθμὸ ἀκροατῶν καὶ τηλεθεατῶν καί, ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ἀποτελοῦν τὶς μεγαλύτερες καὶ μὲ ἐξαιρετικὰ διεισδυτικὴ ἐπίδραση «ἐφημερίδες». Γιὰ τὸ νεο-

καπιταλιστικὸ κατεστημένο, ποὺ προβάλλει σήμερα τὸν πρόεδρο Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν σὰν τὸ τελευταῖο του καμουφλαρισμένο «ἀτού» ἀπέναντι στὴ συνεχῶς αὐξανόμενη λαϊκὴ ἀντίδραση, καθὼς καὶ στὴν ὡρίμανση τῆς ἑνωμένης Ἀριστερᾶς, ἡ ὑποταγὴ τῆς τηλεόρασης καὶ τοῦ ραδιοφώνου στὴν κυβερνητικὴ γραμμή, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μεγάλων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἀναταραχῶν ἢ συγκρούσεων ποὺ προβλέπονται, ἔχει ἐξαιρετικὴ σημασία. Ἡ Γαλλικὴ δεξιά, καὶ ἡ τεχνοκρατική της ἀπόφυση ποὺ ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία μετὰ τὶς τελευταῖες προεδρικὲς ἐκλογές, δὲν ἔχουν ξεχάσει τὸ πικρὸ μάθημα τοῦ Μάη 1968· ἡ Τηλεόραση καὶ τὸ Ραδιόφωνο, μὲ μιὰ ἀληθινή, ἀσταμάτητη καὶ ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση, εἶχαν καταφέρει τότε νὰ φέρουν σὲ ἐπαφὴ ὁλόκληρο τὸν γαλλικὸ λαὸ μὲ τὴν παρισινὴ ἐξέργεση, μὲ τὸν ἀγώνα τῶν φοιτητῶν, τῶν ἐργατῶν, μὲ τὴν τεράστια ζύμωση στὸν χῶρο τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, καθὼς καὶ μὲ τὸν ἐπαναστατικὸ παλμὸ ποὺ δονοῦσε τὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα. Ἀπελευθερωμένο ἀπὸ τὸ ντεγκωλικὸ καπίστρι, ραδιόφωνο καὶ τηλεόραση εἶχαν δείξει, στὸν κυβερνητικὸ ἔλεγχο. Ἡ ἐπιλογὴ ἀκριβῶς τοῦ σταδιακοῦ συστήματος δείχνει τὴν ἀληθινὴ φύση τοῦ «ἰσχυροῦ» προεδρικοῦ καθεστῶτος τῆς σημερινῆς Γαλλίας. Μιὰ δικτατορία ἢ μιὰ καθαρόαιμη δεξιὰ κυβέρνηση δὲν θὰ δίσταζαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἀπροκάλυπτη βία, ὄχι μόνο τὴ φυσική, ἀλλὰ καὶ τὴ νομοθετική. Ἀλλὰ ἡ τεχνοκρατική, «φιλελευθερίζουσα» καὶ νεοκαπιταλιστικὴ γαλλικὴ δεξιὰ ποὺ στηρίζει τὸ σημερινὸ γάλλο πρόεδρο, δὲν θέλει νὰ χαλάσει τὴ «βιτρίνα» της ἐφαρμόζοντας τὴν πολιτικὴ τῆς δεξιᾶς τῶν παππούδων μας. Προτίμησε τὸ δικό της «στύλ».

Σὲ μιὰ πρώτη φάση, μὲ τὸ νομοσχέδιο τοῦ Αὐγούστου, τσάκισε τὴν ἑνότητα τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας καὶ Τηλεόρασης, διαλύοντάς την σὲ αὐτόνομες κρατικὲς ἑταιρίες. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ σκοπεύει δυὸ στόχους: α) Τὴ βαθμιαία ὑπαγωγὴ τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν — κυρίως τῶν τριῶν καναλιῶν τῆς τηλεόρασης καὶ τῶν διαφόρων προγραμμάτων τοῦ ραδιοφώνου — στὸν ἔλεγχο τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου. Γιατὶ εἶναι μαθηματικὰ βέβαιο, ὅπως ἄλλωστε καταγγέλθηκε καὶ στὴν ἐθνοσυνέλευση, ὅτι μὲ τὸ πρῶτο οἰκονομικὸ λύγισμα ὅποιας ἀπὸ τὶς ἑταιρίες αὐτές, ἡ «σωτηρία» της θ' ἀνατεθεῖ σὲ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, κυρίως σὲ μεγάλα διαφημιστικὰ συγκροτήματα. Τὶς συνέπειες μπορεῖ κανεὶς νὰ τὶς φαντασθεῖ εὔκολα. Ἡ περίφημη ITT, ποὺ χρηματοδότησε τὸ πραξικόπημα στὴ Χιλὴ καὶ ποὺ ἐλέγχει πάνω ἀπὸ δώδεκα μεγάλες γαλλικὲς ἐμπορικὲς ἑταιρίες, δὲν εἶναι βέβαια ὁ κατάλληλος φορέας γιὰ ἕνα ἀμερόληπτο ἐνημερωτικὸ πρόγραμμα... β) Τὸ τσάκισμα τῆς συνδικαλιστικῆς ἑνότητας τοῦ προσωπικοῦ μὲ τὴ μέθοδο τοῦ «σαλαμιοῦ». Προβλέποντας τὶς μελλοντικὲς ἀναταραχές, ἡ κυβέρνηση φρόντισε ν' ἀπομονώσει μεταξὺ τοὺς τοὺς διάφορους πυρῆνες ἀντίστασης τῶν ἐργαζομένων. Ἔτσι, οἱ ἀπολύσεις «ἀπείθαρχων» ποὺ θὰ γίνονται στὸ ἕνα κανάλι τῆς τηλεόρασης δὲν θὰ κινδυνεύουν νὰ προκαλέσουν ἀντιδράσεις τοῦ συνόλου.

Ἡ δεύτερη φάση ἄρχισε πρὶν λίγες μέρες μὲ τὴν ἀπόλυση τῶν 263 δημοσιογράφων ποὺ κρίθηκαν «ὑπεράριθμοι», «ἀκατάλληλοι» ἢ «ἐπικίνδυνοι» γιὰ τὶς νέες ἑταιρίες. Ἀνάμεσά τους καὶ ὅσοι ἐργάζονταν στὶς ξενόγλωσσες ἐκπομπές. Ἡ ἑβδομαδιαία ἐπιθεώρηση Νουβὲλ Ὀμπσερβατὲρ δὲν παρέλειψε νὰ σημειώσει ὅτι μὲ τὴ φάση αὐτὴ «ὁ πρόεδρος Ζισκάρ, ὁ ὑπουργὸς τῆς ἀστυνομίας Πονιατοφσκὶ καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Σιρὰκ ἀποφάσισαν νὰ ἐφαρμόσουν, στὰ φανερὰ πλέον, τὴν αὐταρχικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐφάρμοσε πάντα ἡ 5η Δημοκρατία σχετικὰ μὲ τὸν Τύπο».

Ἔχοντας ξεμπερδέψει μὲ τὸ Ραδιόφωνο καὶ τὴν Τηλεόραση, τὸ «ἰσχυρὸ» καθεστὼς τοῦ προέδρου Ζισκὰρ ἀποφάσισε νὰ προχωρήσει ἀκόμα περισσότερο στὴν ἐπιχείρηση «πνίξιμο τῆς ἐλευθεροτυπίας». Ἡ μάχη ποὺ δόθηκε ἐναντίον τοῦ «κάπως

Γελοιογραφία τοῦ Nouvel Obsesvateur μὲ τὸν πρωθυπουργὸ Σιράκ, τὸν πρόεδρο Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν καὶ τὸν ὑπουργὸ ἐσωτερικῶν Πονιατοφσκί, ροπαλοφόρους χωροφύλακες ἕτοιμους νὰ ξυλοκοπήσουν τὴ Δημοκρατία.

ἔστω καὶ γιὰ λίγες βδομάδες, τὴν τεράστια δύναμή τους.

Σήμερα, στὰ πρόθυρα νέων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συγκρούσεων, κι ἐνῶ οἱ ἀπεργίες διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλη, ἡ κυβέρνηση Σιρὰκ δὲν μποροῦσε ν' ἀφήσει τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης νὰ ἐπιτελέσουν τὴν ἀποστολή τους.

Τὸ σχέδιο ποὺ κατέστρωσε καὶ ποὺ ἐφαρμόζει μὲ αὐστηρὴ προσήλωση καὶ μεθοδικότητα, εἶναι τόσο μακιαβελικὸ ὅσο καὶ ἀποτελεσματικό. Ἀντικειμενικός του σκοπός: ἡ σταδιακὴ ὑπαγωγὴ τοῦ ραδιόφωνου καὶ τῆς τηλεόρασης — καὶ κυρίως τῶν εἰδησεογραφικῶν, φυσικά, προγραμμάτων — ἀπείθαρχου» δημοσιογραφικοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἰδιωτικοῦ ραδιοσταθμοῦ «Εὐρώπη - 1» κερδήθηκε μὲ μεγαλύτερη εὐκολία, ἐφ' ὅσον ἡ κυβέρνηση Σιρὰκ εἶχε τὴν ἀνοιχτὴ βοήθεια τῶν κεφαλαιούχων ποὺ στηρίζουν τὴν ἐπιχείρηση αὐτή. Μὲ τὰ 37% τῶν μετοχῶν στὴν τσέπη του, ὁ ἐπὶ τῶν Πληροφοριῶν κυβερνητικὸς ὑπεύθυνος ἔδωσε εὔκολα τὶς ἐντολές του στοὺς ἄλλους δυὸ μεγαλοκεφαλαιούχους τοῦ σταθμοῦ, πού, ἂς σημειωθεῖ, εἶναι παράλληλα οἰκονομικοὶ καρχαρίες τῆς πασίγνωστης μάρκας αὐτοκινήτων MATRA. Ἡ ἐκπαραθύρωση τοῦ διευθυντῆ τοῦ ραδιοσταθμοῦ, Πιὲρ Σιεζέλ, ἔγινε χωρὶς δυσκολία. Μερικὰ ἑκατομμυ-

ριάκια ἀποζημίωση γιὰ τὸν παραπονεμένο, ἀλλὰ κάπως ἀπείθαρχο διευθυντή, καὶ ἡ ὑπόθεση ἔκλεισε ὁριστικά, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δημοσιογράφοι τοῦ ραδιοσταθμοῦ κατέβηκαν σὲ ἀπεργιακὸ ἀγώνα.

Ὁ δρόμος γιὰ τὴν ὑποταγὴ τῶν μεγάλων ἐνημερωτικῶν μέσων — Τηλεόρασης, Ραδιόφωνου, Τύπου — εἶχε ἀνοίξει. Λίγες μέρες μετὰ τὸ «μάντρωμα» τῶν δημοσιογράφων τῆς «Εὐρώπης - 1», ἡ κυβερνητικὴ σπάθα ἔπεφτε μὲ δύναμη πάνω στὸ μεγαλύτερο γαλλικὸ τυπογραφεῖο, τὸ συγκρότημα Neogravure, ὅπου τυπώνονται ἑκατοντάδες ἐφημερίδες, περιοδικὰ καὶ ἄλλα ἔντυπα. Ἀπολύσεις, τάχα γιὰ «λόγους οἰκονομίας», ἀλλαγὲς στὴ διεύθυνση, «τσεκούρωμα» τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν.

Ἡ ἐπίθεση συνεχίστηκε μὲ τὴν ἐκπαραθύρωση τοῦ διευθυντῆ μιᾶς ἄλλης μεγάλης τυπογραφικῆς, πρακτοριακῆς καὶ ἐκδοτικῆς ἐπιχείρησης, τῆς Hachette. Πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ τὸ συγκρότημα ἐκεῖνο ποὺ προορίζεται ἀπὸ τὴν κυβέρνηση νὰ ἐξαγοράσει, σταδιακὰ καὶ μὲ τὸ μαλακό, τὰ διάφορα «κομμάτια» τῆς διαλυμένης πλέον ἐθνικῆς Ραδιοφωνίας καὶ Τηλεόρασης καί, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω, νὰ θέσει τὴν ἐνημέρωση τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸν ἄμεσο καὶ ἀποτελεσματικὸ ἔλεγχο τοῦ μεγάλου κεφάλαιου. Ἡ τεράστια καὶ πολύπλοκη αὐτὴ ἐπιχείρηση τοῦ ξεπουλήματος τῶν τελευταίων ὑπολειμμάτων τῆς ἐλευθερίας τῆς ἔκφρασης, συμπληρώθηκε πρόσφατα μὲ τὴν ἀναγγελία «προσεχῶν ἀλλαγῶν» καὶ στὴ διεύθυνση τῆς μεγάλης κυκλοφορίας ἀπογευματινῆς λαϊκῆς ἐφημερίδας Φρὰνς Σουάρ.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς πληρώνει σήμερα, στὸν τομέα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἔκφρασης, ὅπως καὶ σὲ ἄλλους πολλούς, τὶς συνέπειες τοῦ Συντάγματος τοῦ 1958 πού, κομμένο καὶ ραμμένο στὰ μέτρα τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκώλ, δίνει σήμερα στὸν τεχνοκράτη Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιεῖ τὴν Ἐθνοσυνέλευση ὅπως, περίπου, ἕνας λοχαγὸς τὸν λόχο του. Βέβαια, οἱ γάλλοι ποὺ ψήφιζαν τὴ συνταγματικὴ μεταρρύθμιση τοῦ 1958, δὲν εἶχαν σκεφθεῖ τὶς μακροπρόθεσμες συνέπειες αὐτῆς τῆς θεσμικῆς ἀλλαγῆς. Ἡ «φιλελευθερίζουσα» τεχνοκρατικὴ δεξιὰ ποὺ κυβερνάει σήμερα τὴ Γαλλία, διακρίνει στὸν πολιτικὸ ὁρίζοντα τὴν ἀπειλὴ μεγάλων πολιτικῶν συγκρούσεων καὶ χρησιμοποιώντας τὰ ὅπλα ποὺ τῆς δίνει τὸ ἀνεξέλεγκτο προεδρικὸ καθεστώς, ἑτοιμάζεται γιὰ τὴ μάχη. Μάχη ποὺ θὰ κερδίσει πιὸ εὔκολα διαθέτοντας ἕναν Τύπο πειθήνιο, καὶ μιὰ Ραδιοφωνία καὶ Τηλεόραση στὴν ὑπηρεσία τοῦ μεγάλου κεφάλαιου. Ἡ ἑνωμένη Ἀριστερὰ παρακολουθεῖ, ἀνίσχυρη, τὶς ἐξελίξεις. Μόνη ἐλπίδα της ἡ οἰκονομικὴ κρίση ποὺ ἔχει ἤδη ξεσπάσει καὶ ποὺ ὀξύνεται μέρα μὲ τὴ μέρα καὶ περισσότετο. Οἱ κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς συγκρούσεις ποὺ θ' ἀκολουθήσουν, θὰ εἶναι ἀποφασιστικὲς γιὰ τὸ μέλλον τῆς Δημοκρατίας στὴ Γαλλία.

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

Ἡ ἀληθινὴ ἀπολογία τοῦ Σωκράτη

μὲ εἰκονογράφηση Γιάννη Ρίτσου.

Α. Νάσιουτζικ : Πεδίο καὶ Ἀνταγωνισμός.

Μεσηβρινοῦ : Ἡ προδομένη Γλῶσσα.

Γιάννη Σταράκη : Στὶς φυλακὲς τῶν συνταγματαρχαίων.

Καὶ ἡ ἐκπλήρωσι ἑνὸς χρέους

Ἕνα μνημειακὸ λεύκωμα μὲ τὰ

«Γράμματα τῶν Ἐκτελεσμένων»

τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς / ὅσα βρέθηκαν ὡς σήμερα /

«Ἔκδοση γιὰ λογαριασμὸ τῶν Ἀντιστασιακῶν Ὀργανώσεων»

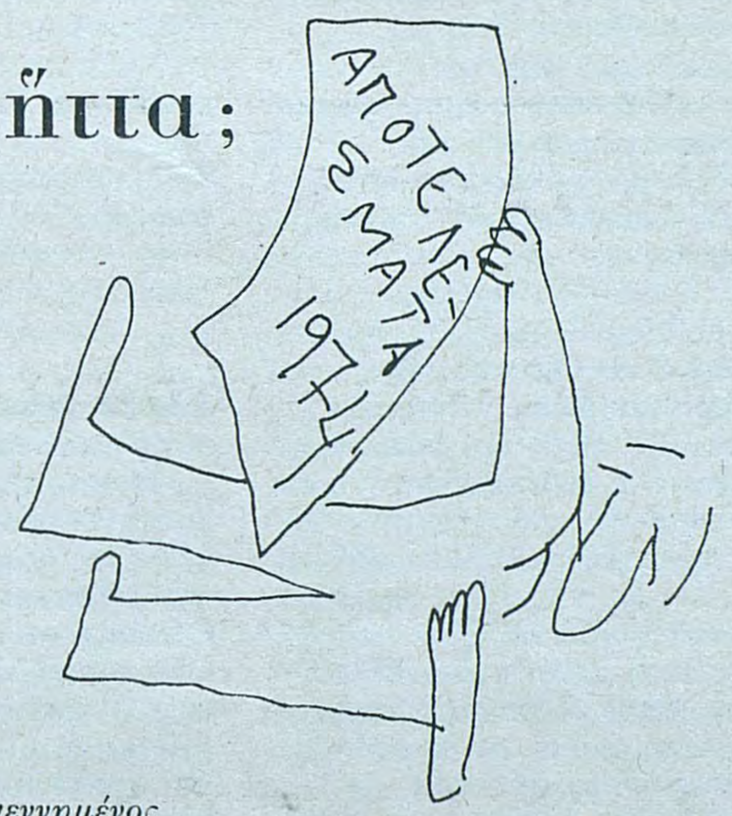
ΘΟΥΡΙΟΣ

Δημοκρατικὴ ἐφημερίδα τῆς Νεολαίας

Ἡ φωνὴ τῆς ἐργαζόμενης καὶ σπουδάζουσας Νεολαίας

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ

θρίαμβος τῆς ὡριμότητας ἢ κλασικὴ ἥττα;

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Νῖκος Κωνσταντόπουλος (γεννημένος τὸ 1942 στὰ Κρέσταινα Ὀλυμπίας) ἀκολούθησε τὴ γνωστὴ μοίρα τῶν συνδικαλιστῶν. Ἀπὸ τὸ 1963 ἕως τὸ 1965 ἦταν πρόεδρος τῆς ΔΕΣΠΑ, ἀπὸ τὸ 1965 ἕως τὸ 1966 γενικὸς γραμματέας τῆς ΕΔΗΝ. Καὶ μετὰ ἦρθε ἡ δικτατορία... Στὶς 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1969: Ἀσφάλεια (ἕως 19 Σεπτεμβρίου), ΕΑΤ-ΕΣΑ (ἕως 14 Φεβρουαρίου) καὶ στὴν ἀπομόνωση τοῦ Ξενοδοχείου «Πευκάκια».

Θὰ ἦταν λάθος ν' ἀρνηθοῦμε κάτω ἀπὸ τὸν ἐντυπωσιασμὸ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δικτατορία τῆς 21ης Ἀπριλίου ἀποτέλεσε καίρια διεργασία πολιτικῆς συνειδητοποίησης καὶ κοινωνικῆς ὡρίμανσης τοῦ λαοῦ μας. Τὰ δεδομένα τῆς ἐφτάχρονης ὀδυνηρῆς ἐμπειρίας τους μορφοποιήθηκαν σὲ καθολικῆς παραδοχῆς ἐνότητες στόχων κι αἰτημάτων ἀλλαγῆς ποὺ ἀποτελοῦσαν εὐρύτερες ἰδεολογικοπολιτικὲς κατακτήσεις. Ὅπως, λ.χ., ἡ κεντρικὴ διαπίστωση ὅτι οἱ συνθῆκες τῆς ἐξάρτησης ἦταν ἐκεῖνες ποὺ διαμόρφωσαν καθοριστικὰ στὸν τόπο μας τὴ σύνθετη κρίση τῆς οἰκονομικῆς ὑπανάπτυξης, τῆς ἐξακολουθητικῆς μὴ ὁλοκληρωμένης δυναμικῆς τοῦ δικοῦ μας κοινωνικοῦ χώρου, τῆς μόνιμης ἀναποτελεσματικότητας τῶν πολιτικῶν θεσμῶν νὰ ὁδηγήσουν στὴν ἐπίτευξη καὶ κατοχύρωση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.
Ὅλες αὐτὲς οἱ ἰδεολογικὲς συσσωρεύσεις τροφοδοτοῦσαν τὴν ἀνυποχώρητη ἄρνηση τῶν διαφόρων κοινωνικῶν κατηγοριῶν τοῦ τόπου μας νὰ πλαισιώσουν ἢ νὰ ἀνεχτοῦν τὴ δικτατορία. Δὲν μπόρεσαν, ὅμως, νὰ λειτουργήσουν καὶ σὰν στοιχεῖο διαμορφωτικὸ μαζικῶν φορέων προβολῆς ἀντιστασιακῆς δράσης. Καὶ τοῦτο γιατί, πέρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους λόγους, ἡ παραδοσιακὴ πολιτικὴ θεώρηση, ἀπὸ τὶς παλαιὲς καὶ νέες δυνάμεις, βίωνε τὴ δικτατορικὴ περίοδο σὰν μιὰ ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ νομιμότητα, ἱκανὴ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ μέσα ἀπὸ μιὰ διορθωτικὴ ἐπέμβαση τῶν συμμάχων μας. Βλέποντας, ἔτσι, τὸ λαϊκὸ ἀντιδικτατορικὸ φρόνημα περισσότερο σὰν ἐπιχείρημα διαπραγματευτικὸ πρὸς τοὺς τρίτους, τὸ ὠθοῦσε ὁλοένα καὶ λιγότερο πρὸς τὸ δρόμο τῆς ἀντίστασης.
Πάνω στὰ σημεῖα αὐτά, κυρίως μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, βάθυναν οἱ διαφοροποιήσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀντιδικτατορικοὺς φορεῖς καὶ συνέχισαν νὰ λειτουργοῦν καὶ στὴ διάρκεια τῆς μεταπολίτευσης.
Τὰ παραπάνω ὑπομνηματίζουν ἀποκαλυπτικά, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὸ χαρακτήρα τῆς λύσης ποὺ ἦρθε στὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἐθνικῆς κρίσης σὰν ἐλπίδα γιὰ τὴν κάθαρση. Στὴ βάση τῶν ἐξελίξεων

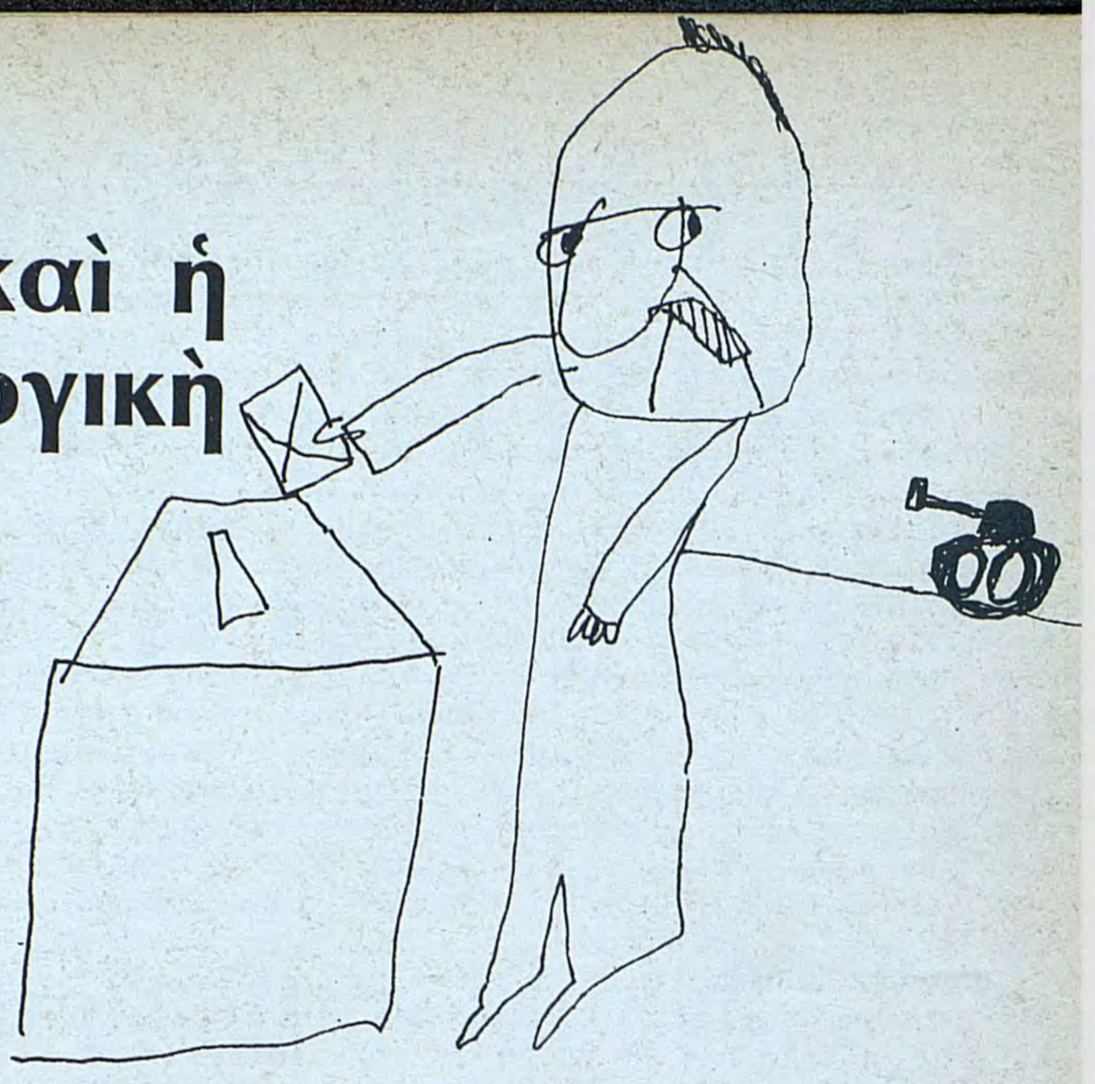
Μετὰ τὶς ἐκλογὲς ἐλάχιστα ἦταν τὰ δείγματα κάποιας σοβαρῆς στάσης ἀπέναντι στὰ ἀποτελέσματά τους, πράγμα ποὺ φανερώνει μιὰ ἀπαράδεχτη καὶ ἀποπροσανατολιστική, ἰδιαίτερα σὲ τούτη τὴ φάση, ἔλλειψη πολιτικῆς εὐθύνης. Εἶναι φανερὸ καὶ τραγικὰ ἀποδειγμένο ὅτι μὲ ἀνευθυνολογίες, ἐπιπολαιότητες καὶ κούφιες θριαμβολογίες, ὅπως ἡ «πρώτη μεταχουντικὴ ἐκλογικὴ ἐπιτυχία τῆς ἀριστερᾶς» καὶ ἡ ἐπίριψη τῶν εὐθυνῶν τῆς ἀποτυχίας — κατὰ τὴ δικιά μας γνώμη — σὲ παράγοντες ἄσχετους μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ τοὺς πραγματικοὺς ὑπευθύνους, ἔχουν ἀποδειχτεῖ καταστρεπτικοὶ καὶ στὸ παρελθὸν καί, ὁπωσδήποτε, ἐκθέτουν στὰ μάτια τῆς κοινωνικῆς βάσης, τοὺς πολιτικοὺς φορεῖς της.

Τὸ νὰ κλείνεις τὰ μάτια μπροστὰ στὰ γεγονότα, νὰ προσπαθεῖς σώνει καὶ καλὰ νὰ τὰ ἐξωραΐσεις, ἢ νὰ καλύπτεις παιδαριωδῶς τὸ βαθύτερο νόημά τους, δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ὁ καλύτερος τρόπος νὰ δικαιώσεις τὸν ἀγώνα σου καὶ νὰ ὁδηγήσεις στὴ νίκη.

Στὴν προσπάθειά του τὸ «ΑΝΤΙ» νὰ ὑπάρξει ἐπιτέλους σοβαρὴ κι ὑπεύθυνη πολιτικὴ ἀνάλυση καὶ συμπεριφορὰ καὶ ἐκτιμώντας τὴ σημασία πολιτικῶν φαινομένων κι ἐνδείξεων σὰν τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα τοῦ Νοεμβρίου, ἀπευθύνθηκε σὲ ἐκπροσώπους κομμάτων καὶ πολιτικῶν τάσεων καὶ τοὺς ζήτησε, χωρὶς προκαθορισμένο ἐρωτηματολόγιο-πλαίσιο, τὶς δικές τους σκέψεις, τὶς ἐκτιμήσεις καὶ τὰ συμπεράσματά τους ἀπ' τὴν ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση, πέρα ἀπὸ συνθηματολογίες κι ἐθελοτυφλίες ποὺ ὑπονομεύουν τὸ μέλλον.

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ πολιτικὴ ψυχολογία καὶ ἡ οὐδετεροποιημένη ἐκλογικὴ βάση

ποὺ ἀπελευθερώνονται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ κατάρρευση κι ἀποχώρηση τῆς δικτατορίας, βρίσκονται ἡ τραγικὴ ἐθνικὴ ἐμπλοκὴ καὶ ἡ λαϊκὴ ἀντίθεση. Καὶ στὸ σημεῖο, ὅμως, αὐτὸ ἡ λαϊκὴ θέληση πάλι δὲν μπόρεσε νὰ σημάνει τὸ ξεκίνημα τῆς πορείας γιὰ ὁμαλὴ πολιτικὴ ζωή. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἡ ἴδια παραδοσιακὴ πολιτικὴ θεώρηση τῶν κατεστημένων δυνάμεων τὴν ἔβαλε σὲ δεύτερη μοίρα, προτάσσοντας τὸν «σωτήριο» προσωπικὸ ρόλο τοῦ Καραμανλῆ, προσπαθώντας νὰ τὴν «ἐκλογικεύσει» καὶ προβάλλοντας τοὺς δικούς της παραταξιακοὺς ἐσωτερικοὺς στόχους, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς τάσεις τῶν λαϊκῶν δυνάμεων. Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἀλλοίωση εἶναι ἐκείνη ποὺ δημιούργησε τὶς κατάλληλες τακτικὲς ψυχολογικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὶς ἰδιόμορφες ἐκλογικὲς ἐξελίξεις.

Ἔγκαιρα οἱ προοδευτικὲς καὶ πολιτικὰ δραστήριες δυνάμεις, μέσα ἀπὸ τὴ μεθόδευση τοῦ σχηματισμοῦ τῆς κυβέρνησης, μέσα ἀπὸ τὶς ἀδιευκρίνιστες σχέσεις της μὲ τὸ στρατὸ καὶ τὴν ἄρνησή της νὰ ξεκαθαρίσει τοὺς θεσμοὺς καὶ τὸ μηχανισμὸ τῆς δικτατορίας, μέσα ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ προθεσμία τῶν ἐκλογῶν καὶ τὸν ἀντιδημοκρατικὸ ἐκλογικὸ νόμο, μέσα, τέλος, ἀπὸ τὴ μετάθεση τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ δημοψηφίσματος γιὰ τὸ πολιτειακό, ἀνίχνευαν τὴν ἀπαρχὴ τῆς ἐφαρμογῆς σχεδίων γιὰ τὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ γνωστοῦ πλέγματος κοινωνικοοικονομικῆς ἱεραρχίας τοῦ πολιτικοῦ μονοπωλίου τῆς δεξιᾶς.

Ἔτσι, τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι ἡ ἀποτύπωση τῶν πολιτικῶν ἐπιλογῶν τῆς κοινωνικῆς βάσης οὔτε ἡ ρεαλιστικὴ ἐκτίμηση τοῦ συσχετισμοῦ δύναμης· ἀλλὰ ἡ ἀντίδραση τῆς ἐκλογικῆς βάσης, διαθέσιμης κι οὐδετεροποιημένης, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση μιᾶς πολιτικῆς ψυχολογίας. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν πολιτικοκοινωνική της αἰτιότητα θὰ εἶναι ἡ ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση τοῦ Νοέμβρη τραυματικὴ ἐμπειρία γιὰ τὶς ἀντικειμενικὲς δυνατότητες ποὺ ὑπῆρχαν σὲ σχέση μὲ τὶς εὐρύτερες ἐθνικὲς προοπτικές.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ξεπερνιέται ἡ κρίση δὲν δείχνει τίποτε ἄλλο παρὰ μονάχα πὼς ὁδηγούμαστε στὴν παλαιὰ ἔλλειψη λειτουργικῆς ἀντιστοιχίας ἀνάμεσα στὴν κοινωνικὴ βάση καὶ τὸ πλέγμα πολιτικῆς δύναμης, στὴν τεχνητὴ προβολὴ κι ἐπιβολὴ ἡγεσίας στὸ λαό, στὴν «ἐπεξεργασία» τῆς πολιτικῆς του βούλησης. Τὸ σύστημα ἐξουσίας διαμορφώνεται ἄκαμπτο κι ἀποφασισμένο νὰ διατηρήσει τὰ ἴδια στεγανὰ στὴν πολιτικὴ ζωή, τὴ γνώριμη ὑπαγωγὴ τῶν λαϊκῶν θελήσεων στοὺς διακανονισμοὺς τῶν κλειστῶν παραγοντικῶν κύκλων ποὺ λειτουργοῦν σὰν φορεῖς ἐθνικῆς ὑποτέλειας κι ἀντιλαϊκῆς νοοτροπίας, τὶς παραδοσιακὲς δομὲς στὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τῆς κοινωνικῆς καὶ δημόσιας ζωῆς, ἔχοντας, βέβαια, γνώση τῆς χρεωκοπίας τους καὶ μέσα στὴ δικτατορία καὶ πρὶν ἀπ' αὐτήν.

Ἡ διαλεκτικὴ δυναμικὴ τῆς διαμορφουμένης πολιτικῆς πραγματικότητας ἐπιβάλλει σὰν ὑποχρέωση τὴν ἐμμονὴ στὴν ἐμπλουτισμένη κι ἀπὸ τὴν πεῖρα τῆς δικτατορίας συνείδηση ὅτι χρειάζονται θεσμικὲς ἀλλαγὲς στὴν ὀργάνωση, τὶς δομὲς καὶ τὶς λειτουργίες τῆς κοινωνικοπολιτικῆς μας ζωῆς. Τὰ δεδομένα τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ διεθνοπολιτικοῦ του πλαισίου ὑπαγορεύουν μιὰ ριζοσπαστικὴ κοινωνικοπολιτικὴ προβληματική, ποὺ νὰ κάνει τὴν ἀγωνιστικὴ δημοκρατικὴ προσπάθεια τῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ συντελεστὴ τῆς δημοκρατικῆς ὁλοκλήρωσης καὶ τοῦ κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ.

Ἡ ἀντίληψη γιὰ τὸ κοινωνικὸ χρέος, τὴν πολιτικὴ εὐθύνη καὶ τὴν ἀγωνιστικὴ συνέπεια κάθε πολίτη θὰ αὐτοπροσδιορίζεται μέσα ἀπὸ τὶς συνειδητὲς πρωτοβουλίες γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, γιὰ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ τὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, μόνες ἱκανὲς νὰ συνθέσουν λειτουργικὰ τὶς κοινωνικοπολιτικὲς ἐντάσεις σὲ ἕνα ἁδρὸ ὅραμα τοῦ συλλογικοῦ αὔριο.

Στὴ διάρκεια τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Κυβέρνησης Καραμανλῆ καὶ τῆς ἀνάπτυξης τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα, πολλὲς φορὲς μέσα ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς κομματικῆς λογικῆς, τὰ ὁριακὰ θέματα τῆς συγκεκριμένης περιόδου ἐπικάλυψαν τὴν προβολὴ τῶν θέσεων ποὺ ὑπαγόρευε ἡ εὐρύτερη σύλληψη τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος.

Τὰ σχήματα τῆς προόδου καὶ τῆς δημοκρατίας, κάτω ἀπὸ τὶς ἐκβια-ἐκβιαστικὲς συνθῆκες ποὺ τὰ ὑποχρέωσε ἡ κυβερνητικὴ συμμαχία νὰ κινηθοῦν, δὲν μπόρεσαν νὰ ἐντάξουν σωστὰ τὴν ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση σ' ἕνα εὐρύτερο πολιτικὸ πλαίσιο, ποὺ τὸ προσδιόριζαν οἱ ἰδεολογικοπολιτικὲς ἀναλύσεις τους γιὰ τὴν τελευταία δεκαπενταετία στὴ χώρα μας, καὶ γιὰ τὶς σημερινὲς τάσεις τοῦ διεθνοῦς περίγυρου, ὅπως δυναμοποιοῦνται σὲ σχέση μὲ τὸ ἑλληνικὸ πρόβλημα. Κι ἔτσι ὁδηγήθηκαν στὴ σπασμωδικὴ ἀντιμετώπιση τῆς τακτικῆς τοῦ ἀντιπάλου καὶ στὴν πρόσχωση, κάτω ἀπ' τὴ διαδικαστικὴ ἐκλογικὴ κινητικότητα, τῶν πραγματικῶν ἐσωτερικῶν προβλημάτων τους σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

Ἀπὸ λόγους, λοιπόν, ἀντικειμενικοὺς κι ὑποκειμενικούς, γιὰ αἰτίες πολλαπλὲς καὶ ποικίλες, ἐκκολάφτηκαν τὰ νόθα διλήμματα πού, δεσπόζοντας στὸ πολιτικὸ προσκήνιο, δημιούργησαν μιὰ κυρίαρχη πολιτικὴ ψυχολογία, ποὺ αὐτὴ πιὰ λειτουργοῦσε ἀναπόδραστα, σκιάζοντας τὴν ὅλη πολιτικὴ εἰκόνα. Ἔλειψαν οἱ καθαρὲς ἐκεῖνες ἐξηγήσεις μέσα ἀπ' τὶς ὁποῖες θὰ ἀποκτιόταν ἡ ζωτικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα καὶ τὴ λαϊκὴ συνείδηση. Αὐτὴ ἡ συνείδηση στὴ διάρκεια τῆς δικτατορικῆς κατοχῆς διαμόρφωσε μιὰν ἀναντίρρητη εὐρύτητα, καθολικότητα καὶ ριζοσπαστικότητα, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ θρυμματιστοῦν ἢ νὰ ὑπονομευτοῦν ψυχολογικά. Κι αὐτὸ θὰ τὸ πετύχαιναν ἀπὸ τὴν οὐσία τῆς πολιτικῆς τους εὐθύνης, ποὺ ἦταν ἡ προβολὴ τοῦ αἰτήματος γιὰ ἀλλαγή, χωρὶς καμιὰ ἀντιπαράθεση πρὸς τὴν ἀνάγκη γιὰ ὁμαλότητα: ἀντιπαράθεση ἀποκλειστική, μάλιστα, ποὺ ἀποτελοῦσε ἐπένδυση στὴν τακτικὴ τῆς δεξιᾶς καὶ κίνδυνο αὐτοαναίρεσης τῆς ἐκλογικῆς ἐπιχειρηματολογίας τῶν σχημάτων ποὺ τὴν πρόβαλλαν. Ἔτσι ὁ ἐκλογικὸς ἀγώνας ἔγινε σ' ἐπίπεδο ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἔπρεπε τὰ προοδευτικὰ σχήματα νὰ τὸν κρατήσουν. Ἡ εἰκόνα ποὺ ὁ Καραμανλῆς, μὲ τὴν κυβερνητικὴ του συμμαχία καὶ πολιτική, πρόβαλλε στὴν κοινὴ συνείδηση, ἔμεινε ἄθικτη. Κι ἀπὸ ἕνα σημεῖο καὶ πέρα ἐνισχύθηκε ἡ ἐπιρροή της, ἀκριβῶς γιατὶ ἡ τακτικὴ τῶν προοδευτικῶν σχημάτων πλήθαινε τὰ ἐρωτήματα ποὺ κύκλωναν τὴν πολιτικὴ σκέψη τοῦ ἁπλοῦ πατριώτη.

Ἡ ἔντονη προβολὴ τῶν προθέσεων τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς ἀποδείχτηκε πὼς κι αὐτὴ λειτούργησε τὸ ἴδιο ἀμφίστομα, ὅπως καὶ ἡ μονοδιάστατη ὑπόμνηση τῆς ἀνάγκης γιὰ ὁμαλότητα. Χρειαζόταν ἡ ἴδια διαφωτιστικὴ ἐπιμονὴ γιὰ νὰ γίνει συνειδητὰ ἀποδεκτὸ ἀπ' τὴ λαϊκὴ συνείδηση καὶ τὸ φάσμα τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ σοσιαλισμοῦ, προϋποθέσεων ποὺ ἀποδεικτικὰ θὰ καταδείχνονταν ὑπαρκτὲς καὶ προγραμματισμένες. Ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ, ὁπωσδήποτε δὲν ἀποτελεῖ σύνθημα. Εἶναι ὁ μόνος δρόμος μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ περάσει ἡ λαχτάρα τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὰ ἀνώτερα ἐπίπεδα τῆς κοινωνικῆς ὀργάνωσής του. Εἶναι ἡ μόνη ἐναλλακτικὴ ἀντικειμενικὴ δυνατότητα στὴν ἀντιλαϊκὴ πραγματικότητα ποὺ ἔχει διαμορφώσει στὸν τόπο μας ὁ σχηματικὸς ἀστικὸς φιλελευθερισμός, μὲ τὴν προκαθορισμένη ἀπ' τοὺς εὐρύτερους κύκλους τῶν διεθνῶν συμφερόντων λειτουργία του. Πάνω σ' αὐτὲς τὶς κοινὲς διαπιστώσεις τὰ προοδευτικὰ σχήματα δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν τὴ συμπληρωματικὴ ἐκείνη ἐπιχειρηματολογία ποὺ θὰ εὐαισθητοποιοῦσε καὶ τὴ δεκτικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα εὐρύτερων λαϊκῶν στρωμάτων νὰ ἀποεμπλακοῦν ἀπ' τὶς παραταξιακὲς ἀνταγωνιστικότητες τῆς ἐκλογικῆς πελατείας καὶ νὰ λειτουργήσουν, τὸ καθένα στὸ χῶρο του, ἔστω, σὰν τμήματα τοῦ πλατύτερου κινήματος τῆς ἀλλαγῆς. Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία συνιστᾶ καὶ τὴν πολιτική τους εὐθύνη, ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὁποίας καὶ μπροστὰ στὸ λαὸ καὶ μπροστὰ στὰ ἴδια τὰ σχήματα τῆς προοδευτικῆς παράταξης, μπαίνουν ἀνοιχτὰ τὰ

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

προβλήματα τῆς σωστῆς δομῆς καὶ λειτουργίας τῶν φορέων τῆς ἀλλαγῆς σὲ σχέση μὲ τὴ συγκεκριμένη ἑλληνικὴ πραγματικότητα.
Κατὰ τὴν πορεία πρὸς τὶς ἐκλογὲς ἐπιβεβαιώθηκε πανηγυρικὰ ἡ ἀνθεκτικότητα τῶν συντηρητικῶν πολιτικῶν συσπειρώσεων καὶ μηχανισμῶν. Ταυτόχρονα ἐπανεμφανίστηκε, ἐπιβιωμένη κι ἐπιστρατευμένη γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐκλογικῆς μάχης καὶ στὴν πλευρὰ τῶν προοδευτικῶν σχημάτων, ἐκείνη ἡ μεθοδολογία τῆς ἔμπειρικῆς, εὐκαιριακῆς κι ἀποσπασματικῆς προσέγγισης τῶν προβλημάτων, κάτω ἀπ' τὸ κλίμα τῆς ὁποίας θυσιάζεται ἡ σφαιρικὴ σύλληψη καὶ θεώρηση μαζὶ κι ἡ εὐρύτερη πολιτικὴ πρακτική: Αὐτὴ πού, πέρα ἀπ' τὸ νὰ δίνει ἀπάντηση στοὺς καθημερινοὺς ἐρεθισμούς, διαμορφώνει ἐπίμονα τὶς προποθέσεις καὶ τὴν ἐσωτερικὴ λογικὴ τῶν καινούργιων δρόμων. Ἔτσι ἦρθε στὴν ἐπιφάνεια καὶ ἡ ἀνεπάρκεια στὴ λήψη ὀργανικῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν καθημερινὸ πολιτικὸ προβληματισμὸ καὶ τὶς δυναμικὲς ἐντάσεις ποὺ διατρέχουν τὸ κοινωνικὸ σῶμα. Ὁ τομέας τῆς τακτικῆς ἀποτέλεσε μιὰν ἀπ' τὶς περιοχὲς ὅπου ἐκδηλώθηκαν οἱ ὀργανικὲς ἀδυναμίες τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Δὲν ἦταν ἡ μόνη.
Ἡ συμπυκνωμένη πολιτικὴ ἐμπειρία τῆς δικτατορικῆς κατοχῆς καὶ τῆς τωρινῆς περιόδου, βάζει μπροστὰ στὰ προοδευτικὰ πολιτικὰ σχήματα ἀνοιχτὰ ὅλα τὰ ἰδεολογικά, πολιτικὰ καὶ ὀργανωτικὰ προβλήματα, τὰ προσδιοριστικὰ τοῦ χαρακτήρα τους καὶ τοῦ ρόλου τους.
Στὸ βαθμὸ ποὺ θὰ θελήσουν νὰ τὰ παρακάμψουν ἀναπαράγοντας τὶς ἀνελαστικὲς καὶ προκαθορισμένες μεθοδολογίες ὕπαρξης καὶ λειτουργίας τους, θὰ βρεθοῦν πίσω ἀπὸ τὴ δυνατότητα νὰ παίξουν σωστὰ τὸν ἱστορικό τους ρόλο, σᾶν φορεῖς κοινωνικοπολιτικῆς πρωτοπορίας. Μονάχα οἱ ἀνοιχτὲς διαδικασίες βάσης θὰ μποροῦσαν νὰ δώσουν στὶς διεργασίες τῆς πολιτικῆς προβληματικῆς καὶ πρακτικῆς τὸν σφριγηλὸ παλμὸ τῆς ἀνανεωτικῆς συνείδησης, μὲ τὴν ὁποία ἡ δυναμικὴ τοῦ προοδευτικοῦ, κινήματος θὰ ἐκφραζόταν λυτρωτικά, μακριὰ ἀπ' τὴν προσκόλλησή της στὴ μικροθεώρηση τῆς ἀκτιβιστικῆς νοοτροπίας, ποὺ ἀλλοτριώνει καὶ θρυμματίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε τί.
Καὶ μὲ βάση τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα, ἡ ὑπόθεση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ δείχνει πὼς μπορεῖ καὶ πρέπει ν' ἀποτελέσει τὸ περιεχόμενο ἑνὸς πραγματικοῦ κι ἀνυποχώρητου λαϊκοῦ κινήματος. Οἱ φορεῖς ποὺ διαπνέονται ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ ἰδεώδη της ἔχουν σὰν πρώτιστο χρέος νὰ δείξουν στὸ λαό μας πὼς εἶναι σὲ θέση νὰ προχωρήσουν σταθερὰ κι ἀποτελεσματικὰ στὸ δρόμο τῆς ἀλλαγῆς. Τὸ ἀντιδραστικὸ σύστημα πολιτικῆς ζωῆς μὲ τὶς πολυεθνικὲς προσδέσεις του, μονάχα μὲ τὴν πολιτικὴ λειτουργία τοῦ λαοῦ μέσα σ' ἕνα πλατὺ προοδευτικὸ κίνημα μποροῦν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν. Εἶναι καθολικὴ ἡ συνειδητοποίηση σήμερα τοῦ πραγματικοῦ χαρακτήρα τῆς ἑλληνικῆς ὑπόθεσης. Αὐτὴ ἡ συλλογικὴ λαϊκὴ συνείδηση γιὰ τὸ τί θέλει καὶ τὸ τί μπορεῖ τοῦτος ὁ τόπος, πρέπει ὁλοένα καὶ περισσότερο νὰ μετασχηματίζεται, μέσα ἀπὸ τὶς ἀγωνιστικὲς διεργασίες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, σὲ συγκεκριμένη πολιτικὴ ἀπόφαση γιὰ πράξη καὶ πίεση. Οἱ συγκεκριμένες συνθῆκες ποὺ διαμορφώθηκαν μετὰ τὶς ἐκλογὲς ἂς ἀντιμετωπιστοῦν μονάχα σὰν δυνατότητες μιᾶς τέτοιας πορείας. Οἱ σωστοὶ φορεῖς τῆς ἀλλαγῆς λειτουργοῦν μονάχα σὲ σχέση μὲ τὰ πραγματικὰ προβλήματα τοῦ τόπου. Καὶ τέτοια εἶναι σήμερα καὶ μόνιμα στὴ χώρα μας, ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση. Καὶ θὰ πρέπει κάποτε νὰ καταλάβουμε τὴν ποιοτικὴ διαφορὰ αὐτῶν τῶν αἰτημάτων ἀπὸ τὴ διακηρυκτικὴ ἐπίκληση τῆς φιλελεύθερης πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς δημοκρατίας.

Νῖκος Α. Κωνσταντόπουλος

ΑΝΔΡ. ΛΕΝΤΑΚΗΣ

Ἡ σταθεροποίηση τῆς ὁμαλότητας καὶ ὄχι ἡ κοινωνικὴ ἀλλαγὴ ἦταν τὸ αἴτημα τοῦ ψηφοφόρου.

Φοβοῦμαι πὼς τελικά, πέρα ἀπὸ πρῶτες γενικὲς ἐκτιμήσεις, λείπει μιὰ «ἐπιστημονικὴ» ἀνάλυση σὲ βάθος καὶ πλάτος τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος. Δὲν φιλοδοξῶ νὰ ἐπιχειρήσω κάτι τέτοιο ἐδῶ πέρα, γιατὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ γίνει μονάχα ἀπὸ ἕνα ἄτομο (τόσο γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων κατὰ τόπους καὶ συνολικά, ὅσο καὶ γιὰ μιὰ συγκριτικὴ συνεκτίμηση μὲ τὶς προηγούμενες ἐκλογές, μὲ παράλληλη ἐξέταση τῶν στατιστικῶν στοιχείων ποὺ ἀφοροῦν τὴν αὔξηση καὶ τὴ διακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ). Ἐκεῖνο ποὺ νομίζω πὼς εἶναι σκόπιμο κι ἀπαραίτητο εἶναι βασικὰ νὰ ὑποδειχθεῖ ἡ μέθοδος ποὺ θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσει μιὰ τέτοια προσπάθεια.
Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα θέλω νὰ τονίσω μὲ ξεχωριστὴ ἔμφαση πὼς μιὰ τέτοια ἀνάλυση τῶν ἐκλογικῶν ἀποτελεσμάτων δὲν ἀφορᾶ ἁπλῶς καὶ μόνο στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα, ἀλλὰ ΚΥΡΙΩΣ τὴν πολιτικὴ πορεία τοῦ τόπου στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς χρειάζεται νὰ γίνει μιὰ νηφάλια, σωστὴ καὶ σφαιρικὴ (μὲ τὴν ἔννοια τῆς πληρότητας) ἀνάλυση, γιατὶ αὐτὸ θὰ βοηθήσει στὴ σωστὴ χάραξη τῆς πολιτικῆς τῶν κομμάτων ἔτσι ὥστε ἡ χώρα μας νὰ προχωρήσει σταθερὰ στὴ λεωφόρο τῆς δημοκρατίας, τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας.
Κατὰ τὴ γνώμη μου μιὰ ὁποιαδήποτε ἀνάλυση τῶν ἐκλογῶν δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ξεκινήσει ἀπ' τὸ 1949, νὰ σταθεῖ ἰδιαίτερα στὸ 1963 καὶ νὰ ἐξετάσει προσεκτικὰ τὴν περίοδο τῆς δικτατορίας. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἥττα τῆς ἀριστερᾶς σφράγισε ὄχι μονάχα τὴν πολιτικὴ ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη τὴν κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ ἔξαλλος ἀντικομμουνισμὸς ὄχι μονάχα διαπότισε κάθε πτυχὴ καὶ μόριο τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, ἀλλ' ἔγινε ΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ χωρίζοντας τοὺς Ἕλληνες σὲ δυὸ κατηγορίες. Σὲ πολίτες α καὶ β κατηγορίας. Στὴ δεύτερη κατηγορία ὁ πολίτης ἐκπλήρωνε μὲν τὶς ὑποχρεώσεις του ὑπηρετώντας οἰκονομικὰ καὶ στρατιωτικὰ τὴν πατρίδα, ὑφίστατο ὅμως μιὰν ὁλόκληρη σειρὰ στερήσεων καὶ διώξεων ποὺ τὸν ἔθεταν στὴ μοίρα τοῦ σκλάβου. Ἡ δαμόκλειος σπάθη τῶν πιστοποιητικῶν κοινωνικῶν φρονημάτων σείονταν συνεχῶς πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του καὶ τοῦ καθόριζε κατὰ τρόπο ἀτιμωτικὸ πῶς νὰ ἐκφράζεται, πῶς νὰ σκέπτεται, πῶς νὰ δρᾶ, ἀκόμα καὶ μὲ ποιοὺς νὰ συναναστρέφεται, ἂν δὲν ἤθελε νὰ χάσει τὴ δουλειά του, ἂν ἤθελε νὰ σπουδάσει, ἂν ἤθελε νὰ πάρει διαβατήριο κ.λπ. Αὐτὴ ἡ πολύχρονη δίωξη δηλητηρίασε σὲ βάθος ὁλόκληρο τὸν ἐθνικὸ ὀργανισμό. Ἀπ' τὴ μιὰ ἐδραίωσε ἕνα μονοκομματικὸ καθεστὼς τῆς δεξιᾶς μὲ κυρίαρχο στοιχεῖο τὴν ὑποτέλεια καὶ τὸν ἀντικομμουνισμό, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ κάθισμα πάνω στὴν ἐξουσία μ' ἕναν τέτοιο ἀπόλυτο καὶ «στυγνὸ» τρόπο, ὁδήγησε στὴν ταύτιση μὲ τὸ Κράτος ἔτσι ποὺ ὅλη ἡ δραστηριότητα τῆς δεξιᾶς νὰ κινεῖται μέσα στὰ πλαίσια τῆς λογικῆς τῆς ἐξουσίας ποὺ εἶναι ἡ κατοχὴ κι ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν μηχανισμῶν καὶ τῶν μεθόδων ποὺ τὴν ἐδραιώνουν. Ἡ ἀκραία συνέπεια στὸν ἰδεολογικὸ χῶρο ἦταν ὄχι ἁπλῶς ἡ δίωξη τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς δημοκρατίας.
Παράλληλα ἡ συνεχὴς καὶ ἐντατικὴ καλλιέργεια τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ὑστερίας ἄμβλυνε σὲ ἀνησυχαστικὸ βαθμὸ τὴ συνείδηση τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν δυνάμεων, ποὺ σιωποῦσαν, ἀνέχονταν ἢ καὶ ἔμμεσα καλλιεργοῦσαν τὸ διωγμὸ τῆς Ἀριστερᾶς. Ὁρισμένες φορὲς αὐτὸ γινόταν μὲ τὴν ὑστερόβουλη σκέψη νὰ εἰσπράξουν τοὺς ψήφους τῆς ἀριστερᾶς, μιὰς καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ἐκφραστοῦν κι ἀφοῦ δὲν θέλαν νὰ πᾶνε στὴ δεξιά. Ὁ διμέτωπος τοῦ Κέντρου, ἡ θεωρία τῆς χαμένης ψήφου καὶ παράλληλα ὁ ἀντικομμουνισμὸς ποὺ ἐκφράστηκε ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου ἀκόμα καὶ στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, ἀποτελοῦν εὔγλωττα δείγματα αὐτῆς τῆς τακτικῆς, ποὺ σὲ τελευταία ἀνάλυση ἦταν μιὰ πολιτικὴ κοντόφθαλμη καὶ μικρόψυχη γιατὶ δὲν ἀντιλαμβάνονταν τελικὰ πὼς ἔτσι πριόνιζε τὸ κλαδὶ πάνω στὸ ὁποῖο

ΑΝΔΡ. ΛΕΝΤΑΚΗΣ

καθόταν ἡ παράταξη αὐτή. Περίτρανη ἀπόδειξη στάθηκε ἡ χωρὶς προηγούμενο ἐπίθεση ποὺ ὑπέστη μόλις κατέλαβε τὴν ἐξουσία τὸν Νοέμβριο τοῦ 1963. Ἡ ἐνδοτικότητα κι ἡ ἀποδοχὴ μιᾶς μιασματικῆς θεωρίας ὁδήγησε στὶς ἐκλογὲς τοῦ 1964 γιὰ τὴν ἀναζήτηση αὐτοδύναμης κι «ἀδιάβλητης» πλειοψηφίας ποὺ μέσα σὲ ἑνάμισι χρόνο γκρεμίστηκε.

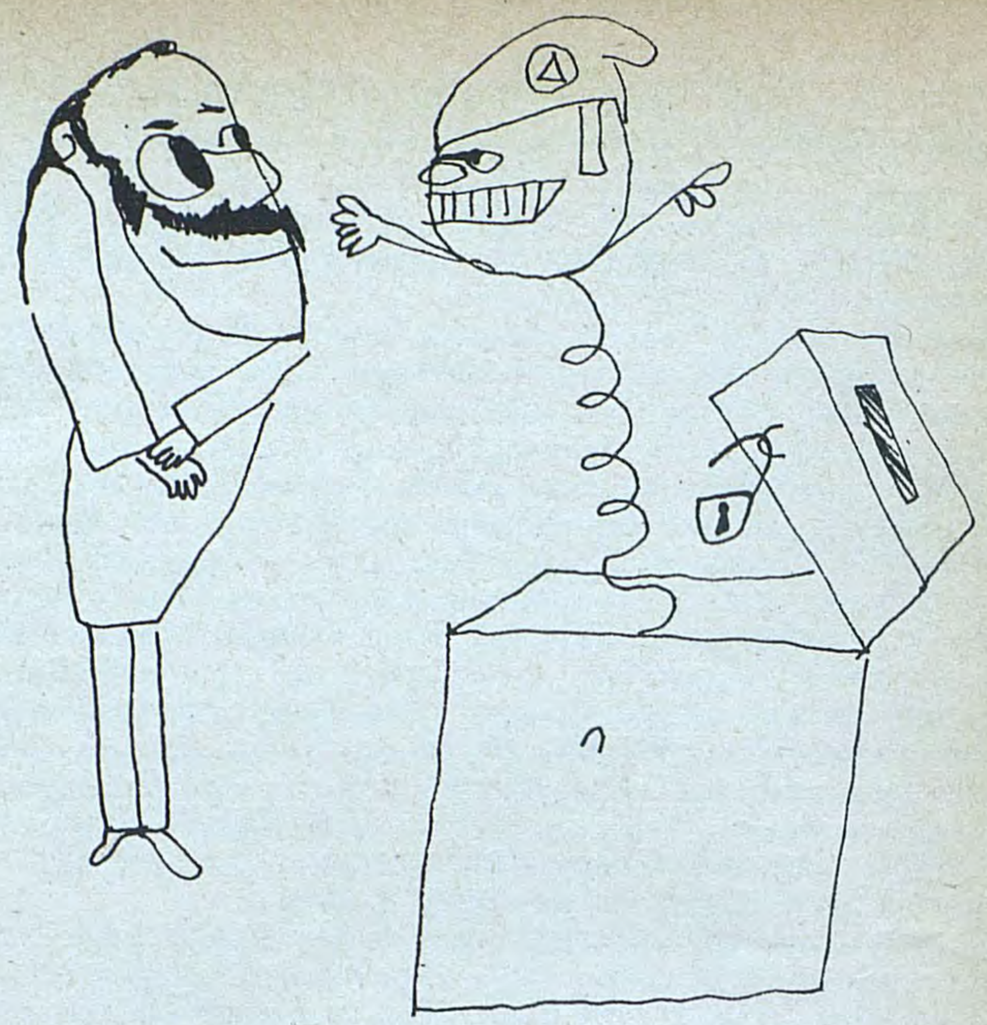
Τὸ 1963 σημειώθηκε μιὰ βαθιὰ ρωγμὴ στὸ μονοκομματικὸ καθεστὼς τῆς δεξιᾶς, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὸν ἐμφύλιο ἔχανε τὴν ἐξουσία. Εἴχαμε στὴν οὐσία μιὰ βαθιὰ καὶ ποιοτικὴ ἀλλαγή. Τότε ἡ δεξιὰ ἔδειξε πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀνεχτεῖ ἀκόμα καὶ τὴν ἰδέα ὅτι δὲν θὰ μονοπωλεῖ αὐτὴ τὴν ἐξουσία καὶ τὴ διακυβέρνηση τοῦ τόπου. Ἡ ὅλη πολιτική της, ποὺ ὁδήγησε στὴ δικτατορία, ἔδειξε καθαρὰ πῶς ἐννοοῦσε τοὺς κανόνες τοῦ δημοκρατικοῦ κοινοβουλευτικοῦ παιχνιδιοῦ σχετικὰ μὲ τὴν ἐναλλαγὴ στὴν ἐξουσία, θυμίζοντας τὴ μοιρασιὰ τοῦ Καραγκιόζη. Πέρα ἀπ' τὶς ἀδυναμίες, τὴ διστακτικότητα καὶ τὰ λάθη τοῦ Κέντρου, ποὺ ἀπὸ ἕναν ἄλλο δρόμο ἐπέτρεψαν τὴν ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας, θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ἰδιαίτερα τὰ σοβαρότατα λάθη καὶ τὶς εὐθύνες τῆς Ἀριστερᾶς σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ διευκόλυναν ἔμμεσα ἢ ἄμεσα τὴν ἐπιβολὴ τῶν κινηματιῶν τῆς 21ης Ἀπριλίου.

Κατ' ἀρχὴν εἶναι ὁλοφάνερο πὼς μετὰ τὴν ἥττα της τὸ 49 θά 'πρεπε νὰ ἀναπροσαρμοσθεῖ στὴ νέα ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Αὐτὸ τὸ ἐπιχείρησε ἀλλὰ ἐντελῶς ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΑ. Ἀπ' τὴ μιὰ βλέπουμε πὼς ἐπιτυχημένα δημιουργήθηκε ἡ ΕΔΑ σὰν χῶρος κατ' ἀρχὴν συσπειρώσεως ὅλων τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων τοῦ τόπου. Στὴ συνέχεια συγκροτεῖται σὲ κόμμα αὐτοτελὲς ὑποκαθιστώντας οὐσιαστικὰ τὸ ΚΚ, ποὺ ἦταν παράνομο, κι ὑπερφαλαγγίζοντας σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ νομικὰ ἐμπόδια ποὺ ἀπαγόρευαν τὴ νόμιμη δράση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως ἐπιδεικνύει πλήρη ἀδυναμία κι ἀνικανότητα νὰ προχωρήσει ὁλοκληρωμένα καὶ σὲ βάθος τὴν ἀνανεωτικὴ προσαρμογή, πετυχαίνοντας τὴν ἔνταξή της στὸ ἐθνικὸ πλαίσιο σὰν μιὰ γνήσια δημοκρατική, ἐθνικὴ καὶ προοδευτικὴ δύναμη ποὺ ἐπιδιώκει τὴ δημοκρατικὴ ἀνάπλαση τοῦ τόπου κι ἕνα σοσιαλισμὸ δημοκρατικό, προσαρμοσμένο στὶς ἑλληνικὲς συνθῆκες, ἀνεξάρτητο καὶ διαφορετικὸ ἀπ' τὸ σοβιετικὸ μοντέλο.

Ἡ εὐκαιρία αὐτὴ δόθηκε τὸ 1956. Τότε τὸ 20ὸ συνέδριο τοῦ ΚΚΣΕ κυριολεκτικὰ ἄνοιξε μιὰ νέα περίοδο στὸ διεθνὲς κομμουνιστικὸ κίνημα μὲ τὴν ἀνοιχτὴ κριτικὴ κι αὐτοκριτικὴ στάση του μπρὸς στὸ φαινόμενο τῆς στρέβλωσης τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τελικὰ ἡ στρέβλωση αὐτὴ ἐσφαλμένα βαφτίστηκε «σταλινισμός», «προσωπολατρεία», «παραβιάσεις ἀρχῶν καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς νομιμότητας», γιατὶ ἔτσι περιορίστηκε λαθεμένα, ἀφόρητα κι ἐπικίνδυνα τὸ πεδίο τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἐξυγίανσης, μιὰς καὶ ξεκινούσαμε μὲ δοσμένη τὴν ὀρθότητα καὶ πληρότητα τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ πλαισίου λειτουργίας τοῦ κόμματος καὶ τῆς κρατικῆς ἐξουσίας στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες καὶ μιὰς καὶ ἀποδίδαμε ὅλα τὰ κακὰ σὲ ἕναν ἀποδιοπομπαῖο τράγο, ἀφήνοντας ἄθικτο τὸ ἴδιο τὸ σύστημα καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ.

Τὸν ἴδιο χρόνο, σὰν συνέπεια τοῦ 20οῦ συνεδρίου καὶ τῶν ἀλλαγῶν ποὺ προκάλεσε, ἐπιχειρεῖται μιὰ βαθιὰ τομὴ κι ἀλλαγὴ στὸ ΚΚΕ. Ἐν τούτοις ὁ τρόπος ποὺ ἔγινε, σὰν ἀποτέλεσμα κυριολεκτικὰ ξένης ἐπέμβασης, ΚΑΘΟΡΙΣΕ ὄχι μονάχα τὸν περιορισμένο χαρακτήρα τῆς ἀλλαγῆς ἀλλὰ καὶ τὰ πλαίσιά της, καθὼς καὶ τὴ μελλοντικὴ πορεία τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος.

Οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι ποὺ εὐθύνονταν γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα μεῖναν στὴ θέση τους. Καὶ τὸ πιὸ βασικὸ εἶναι πὼς ἡ ἡγεσία παρέμεινε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καθορίζοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δυὸ πράγματα : 1) Τὴν μὴ ἀνανέωση κι ἀναπροσαρμογὴ τοῦ κινήματος στὶς νέες συνθῆκες, λαβαίνοντας ὑπ' ὄψει τρεῖς βασικοὺς παράγοντες : α) τὸν ἐμφύλιο καὶ τὸν ἀντικομμουνισμό, β) τὶς νέες οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες ποὺ διαμορφώθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Εὐρώπη στὴ δεκαετία τοῦ 50, γ) τοὺς νέους ἀνθρώπους καὶ τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς ἀναστελέχωσης μὲ «ἐπαΐοντες», μὲ τὴν ἔννοια ὅτι τὸ κίνημα δὲν εἶναι δυνατὸν στὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 20οῦ αἰώνα νὰ καθοδηγεῖται ἀπὸ ἐμπειρικοὺς ἢ ἁπλοϊκοὺς ἀνθρώπους μὲ ΜΟΝΟ κριτήριο τὴν ἀγωνιστικότητα. 2) Τὴν μὴ ἀποδέσμευση τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος ἀπὸ τὸ ΚΚΣΕ καὶ τὴν ἀποκατάσταση σχέσεων ἰσοτιμίας, τόσο μὲ αὐτὸ ὅσο καὶ μ' ὅλα τὰ κόμματα. Αὐτὸ ἐνισχύθηκε σημαντικὰ κι ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἡγεσία κι ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς κομμουνιστῶν βρίσκονταν στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες καὶ κυρίως στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση. Ἔτσι ἀπὸ ἄλλο δρόμο ὁδηγούμαστε καὶ πάλι στὴν ἐδραίωση τῆς παλιᾶς καθοδήγησης στὸ πόστο της. Παράλληλα ἡ δογματικὴ καὶ τυφλὴ ἐμμονὴ στὴν ἄκριτη καὶ ἐξωπραγματικὴ ἐξύμνηση καὶ ὑπεράσπιση κάθε τὶ ποὺ γίνεται στὴν ΕΣΣΔ καὶ στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες καθὼς καὶ ἡ μὴ κριτικὴ στάση μπρὸς στὰ λάθη, τὶς ἀνεπάρκειες καὶ τὶς διαστρεβλώσεις, ὁδήγησε σ' ἕναν ρόλο ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΟΥ.

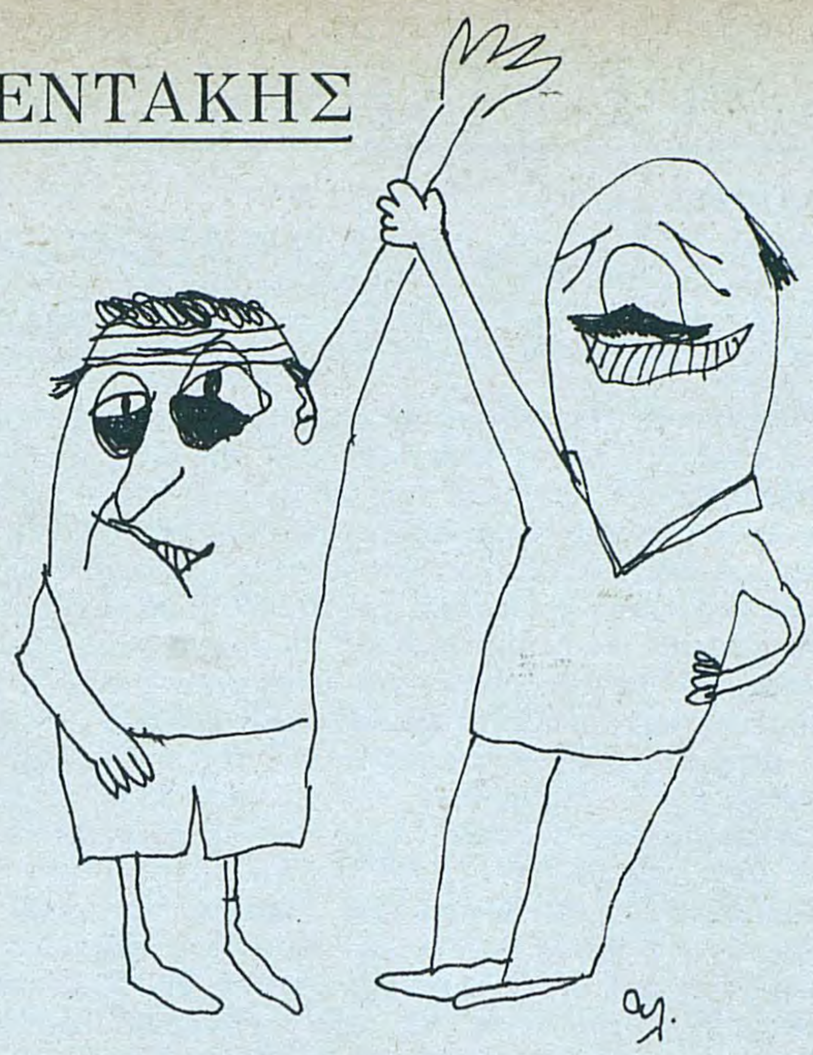
Μὲ βάση ὅλ' αὐτὰ (καθοδήγηση στὸ ἐξωτερικό, δουλικὴ ὑποταγὴ στὸ ΚΚΣΕ, ἄκριτη καὶ χωρὶς ἀνεξαρτησία στάση μπρὸς στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες) καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἥττα καὶ τὰ λάθη γιὰ τὸ Μακεδονικό, ἡ ἀντίπαλη προπαγάνδα γιγάντωσε τὴν ἀντεπίθεσή της, στηρίζοντάς την στὸν ἀντικομμουνισμὸ καὶ στὴν κατηγορία περὶ ξενοκινήτου κινήματος.

Ἐκεῖνο ποὺ θὰ μποροῦσε νά 'χε γίνει καὶ ποὺ ἀρκετὰ συζητήθηκε μετά, στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας (ἰδιαίτερα στὶς φυλακὲς καὶ τὰ στρατόπεδα ἀπ' ὅσο ξέρω), ἦταν ἡ ἐπίσημη αὐτοδιάλυση τοῦ ΚΚΕ στὸ ἐξωτερικό, μὲ τὴν παράλληλη διακήρυξη ὅτι ἡ ΕΔΑ ἀναγνωρίζεται σὰν τὸ μόνο κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς. Ταυτόχρονα, ἡ ΕΔΑ, κάνοντας «μιὰ βαθιὰ τομὴ στὴν ἱστορία τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὴ χώρα μας μὲ ἀνοικτὴ τὴν καταδίκη τῶν ἐγκληματικῶν λαθῶν τοῦ παρελθόντος, θὰ διακήρυσσε τὴν προσήλωσή της στὶς δημοκρατικὲς ἀρχὲς καὶ στὶς εἰρηνικὲς δημοκρατικὲς καὶ κοινοβουλευτικὲς διαδικασίες» ἐπεξεργαζόμενη καὶ προβάλλοντας «ἕνα πρότυπο πολυκομματικοῦ κοινοβουλευτικοῦ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, ἀπορρίπτοντας θαρραλέα τὸ σοβιετικὸ πρότυπο». Ἡ σκέψη αὐτὴ ποὺ τὴν παρέθεσα σὲ εἰσαγωγικά, πρωτοδιατυπώθηκε ἀνώνυμα στὸ περιοδικὸ '74 τοῦ Μανώλη Γλέζου (τεῦχος 9, Νοεμβρίου 1974, σ. 27) μὲ τίτλο «Εὐκαιρίες ποὺ χάθηκαν γιὰ τὸ ἀριστερὸ κίνημα».

Τελικὰ κάτι τέτοιο δὲν ἔγινε καὶ κρατήθηκε ἕνα ὑβριδικὸ σύστημα ποὺ ἐπέβαλε ἕνα ἀνώμαλο καθεστώς. Ἐνῶ ἡ ΕΔΑ ἦταν ὁ ἐκφραστής, στὴν πράξη καὶ στὴ ζωή, τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα, ἡ καθοδήγησή της τηλεπιβαλλόταν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ κατὰ διαφανῆ τρόπο μέσω ἑνὸς κλιμακίου τῆς Κ.Ε., μυστικὰ ἐκλεγμένου. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνιστᾶ τὴν ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ὡς πρὸς τὴν προσαρμογὴ στὶς νέες συνθῆκες καὶ τὴν ἀνανέωση ποὺ ἀνέφερα πιὸ πρίν.

Ἂς δοῦμε τώρα τηλεγραφικὰ δυὸ ἄλλες θεμελιακὲς διαφοροποιήσεις. Στὴ δεκαετία τοῦ 50 διαμορφώνονται πραγματικὰ βαθιὲς ἀλλαγὲς στὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία καὶ κοινωνία, ἀλλαγὲς ποὺ ἔκαναν ἐμφανῆ τὰ στοιχεῖα τους στὴ δεκαετία τοῦ 60. Γιὰ πρώτη φορὰ ἔχουμε ἕνα τέτοιο βιοτικὸ ἐπίπεδο. Γιὰ πρώτη φορὰ βλέπουμε τὸν Ἕλληνα ν' ἀλλάζει κυριολεκτικὰ τρόπο ζωῆς καὶ νὰ γεύεται τοὺς καρποὺς μιᾶς κοινωνίας ὑπὸ ἀνάπτυξιν, καταναλωτικῆς καὶ σχετικῆς ἀφθονίας Ὅλα αὐτὰ διαμορφώνουν νέες στρωματογραφικὲς ἀνακατατάξεις μὲ βάση τὶς εἰσοδηματικὲς ἀλλαγὲς καὶ τὴ βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Καὶ οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς στὸν ὑλικὸ τρόπο ζωῆς, στὸ κοινωνικὸ εἶναι, σιγὰ σιγὰ κι ἀνεπαίσθητα συνεπιφέρουν ἀλλαγὲς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μορφῆς, μικρὲς ἢ μεγάλες, στὴν κοινωνικὴ συνείδηση τῶν στρωμάτων αὐτῶν. Οὐσιαστικὰ βρισκόμαστε τώρα σὲ μιὰ περίοδο τέτοιων ἀνακατατάξεων, κι αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ καθοριστικὸ λόγο γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα ἐπιστημονικῆς καὶ σὲ βάθος μελέτης κι ἀνάλυσης τῆς ΝΕΑΣ ἑλληνικῆς πραγματικότητας ἀπὸ τὸ προοδευτικὸ ἀριστερὸ κίνημα, ὥστε νὰ ἀναπροσαρμοστεῖ καὶ νὰ παίξει ἐπιτυχῶς τὸν ἱστορικό του ρόλο. Προσωπικὰ πιστεύω πὼς βρισκόμαστε σὲ μιὰ φάση προϊούσας μικροαστικοποιήσεως μεγάλων τμημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ μὲ παράλληλη προλεταριοποίηση ἀγροτικοῦ στοιχείου. Ἐπίσης ἕνα τμῆμα τῶν ἐργατῶν μας στὸ ἐξωτερικό, ἐπιστρέφοντας στὴν Ἑλλάδα, γυρίζει μὲ τάσεις μικροαστικές. Γίνονται μικροϊδιοκτῆτες ἢ ἔμποροι, ἢ ἀγοράζουν ἀκίνητα. Κι ὅλ' αὐτὰ μὲ μιὰ τάση ἐπίδειξης τοῦ «πλούτου» ποὺ ἀποκτῆσαν στὰ ξένα καὶ τῆς «ἐπιτυχίας» τους.

Τέλος, μιὰ μεγάλη ἀλλαγὴ ποὺ συντελεῖται τὰ χρόνια αὐτὰ

ΑΝΔΡ. ΛΕΝΤΑΚΗΣ

σχετίζεται μὲ τὶς διεθνεῖς ἀνακατατάξεις καὶ τὴν αὔξηση τῆς ἐπιρροῆς τῆς «Εὐρώπης» καὶ τῆς αἰσθητὰ ἐνεργότερης «συμμετοχῆς» της στὴ διαμόρφωση τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς γηραιᾶς ἠπείρου.
Αὐτοὶ οἱ τρεῖς λόγοι (ἡ ἐνεργὸς παρουσία τῆς ἀριστερᾶς στὸν ἑλληνικὸ πολιτικὸ χῶρο καὶ μετὰ τὴν ἥττα της τὸ 49, οἱ οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀλλαγὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπη, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ διεθνοῦς συσχετισμοῦ δυνάμεων, μὲ αὐξημένο τὸ ρόλο τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ κεφαλαίου) καθορίζουν τὴν ἀναγκαιότητα νέας πολιτικῆς στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀναγκαιότητα, μὲ βάση καὶ τὶς διαφοροποιήσεις ποὺ συντελοῦνται στὰ κομμουνιστικὰ κινήματα διεθνῶς, καὶ κυρίως στὸ χῶρο τῆς Δ. Εὐρώπης καθὼς καὶ ὁρισμένων σοσιαλιστικῶν κρατῶν, ἐπιβάλλει τὴν σὲ βάθος καὶ πλάτος ΑΝΑΝΕΩΣΗ καὶ τὸν ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ τῆς Ἑλληνικῆς Μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς.
Ἂς ἐπανέλθουμε στὸ ζήτημα τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν λαθῶν τῆς Ἀριστερᾶς πέρα ἀπὸ τὴ μὴ ἀναπροσαρμογή της κι ἂς δοῦμε πῶς πορεύτηκε μὲ τὸ ὑβριδικὸ σχῆμα ΕΔΑ - ΚΚΕ. Ἀμέσως μὲ τὴν ἄνοδο στὴν ἐξουσία τοῦ Παπανδρέου, ἡ Ἀριστερά, χαράσσοντας νέα πολιτικὴ μὲ βάση τὴ νέα κατάσταση, δὲν βάζει σὰν κεντρικὸ καὶ πρῶτο στόχο τὴ στήριξη καὶ στερέωση τοῦ Παπανδρέου στὴν ἐξουσία, τὴ στήριξη καὶ διεύρυνση τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ τὸ προχώρημα πρὸς μιὰ ἐξουσία τῆς κεντροαριστερᾶς. Σὲ σχέση μὲ αὐτό, προωθεῖ καὶ προβάλλει τὸ αἴτημα τῆς νομιμοποίησης τοῦ Κ.Κ. Παράλληλα οἱ στόχοι ποὺ προωθεῖ ἀποτελοῦν ἕνα κράμα σύγχυσης βραχυπρόθεσμων καὶ μακροπρόθεσμων στόχων. Στόχων - ἀμέσων αἰτημάτων καὶ στόχων ποὺ προϋποθέτουν τὸ σοσιαλισμό. Τὸ ἄνοιγμα ἑνὸς χωρὶς προηγούμενο διεκδικητικοῦ κινήματος ποὺ ὄχι μόνο κλόνιζε τὸν Παπανδρέου ἀλλ᾽ καὶ κλυδώνιζε καὶ τρομοκρατοῦσε τὸ ἀστικὸ καθεστώς, ὁδηγοῦσε τὸν Παπανδρέου σὲ μιὰ στάση ὅπου ὑπερίσχυε ἡ ταξική του συνείδηση ἔναντι τοῦ κομματικοῦ του συμφέροντος. Καὶ μετὰ τὸ Ἰουλιανὸ βασιλικὸ πραξικόπημα ὡς τὴν 21η Ἀπριλίου ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀριστερᾶς χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψη ρεαλισμοῦ καὶ σωστῆς διάγνωσης τῶν κινδύνων ποὺ ἀνοίγονται γιὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. Συνέχιζε τὴν ἀνειρήνευτη πολιτικὴ ἀνατροπῆς τῶν ἀποστατῶν, ἐνῶ παράλληλα μὲ τὴ στάση καὶ τὶς ἐνέργειές της ἀπέκλειε κάθε ἀπόπειρα πολιτικοῦ συμβιβασμοῦ ποὺ θὰ ἐπεδίωκε μιὰν ἐκτόνωση καὶ τὴν ἀποτροπὴ τῆς δικτατορίας. Σ᾽ αὐτή της τὴ στάση ἐνισχύονταν, ἢ μᾶλλον ὠθοῦνταν, ἀπὸ τὴν ἀδιάλλακτη στάση τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου καὶ τὴν ἀκραία καὶ προωθημένη συνθηματολογία του. Μὲ τὸ φόβο μήπως τῆς πάρει δυνάμεις, ἀφοῦ χρησιμοποιοῦμε τὴ δική της συνθηματολογία κι ἀφοῦ ὕψωνε τὶς σημαῖες τῆς ἀδιάλλακτης πάλης, ἔπεφτε οὐσιαστικὰ σ᾽ ἕναν συναγωνισμὸ πλειοδοσίας ἀκαίρων καὶ ἀώρων συνθημάτων. Ἡ κατάσταση οὐσιαστικὰ εἶχε ἔρθει σὲ ἀδιέξοδο. Τότε ἦρθε ἡ δικτατορία.
Ὁ τρόπος ποὺ ἔγινε (ἐνάντια σὲ κυβέρνηση τῆς δεξιᾶς καὶ ὑπερφαλαγγίζοντας τὸ παλάτι) σφράγισε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλη της τὴ ζωὴ μέχρι τὴν πτώση της. Αὐτὸ τὸ «προπατορικό της ἁμάρτημα» τὴν ἀκολούθησε ὡς τὸ τέλος καὶ στάθηκε τὸ πρῶτο, τὸ καίριο καὶ τὸ μοιραῖο λάθος της. Ἀπομονώθηκε ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν πολιτικὸ κόσμο τῆς Χώρας καὶ τὸ λαὸ κι ἔμεινε ἔτσι μέχρι τὸ τέλος. Σὰν ἕνα μίασμα. Παράλληλα, ἡ δίωξη ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀντιφρονούντων διαμόρφωσε νέο πολιτικὸ κλίμα. Οἱ διαφορὲς καὶ τὰ τεχνητὰ τείχη τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ κατέρρευσαν σ᾽ ἕνα πνεῦμα ἐθνικῆς ὁμοψυχίας ποὺ καθορίζονταν ἀπ᾽ τὸν κοινὸ ἐχθρὸ κι ἀπ᾽ τὴν κοινὴ μοίρα τῶν διώξεων καὶ τῆς καταπίεσης.
Τελικὰ ἡ πτώση τῆς δικτατορίας ἦρθε κάπως ἀναπάντεχα «μέσω Κύπρου». Θὰ πρέπει νὰ σημειώσω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πὼς τὴ Χούντα δὲν τὴν ἀνέτρεψε τελικὰ ἕνα λαϊκὸ κίνημα καὶ ξεσήκωμα. Τὸ λέω αὐτὸ γιατὶ ἔχει τεράστια σημασία. Δόθηκε μιὰ λύση συμβιβασμοῦ. Παρ᾽ ὅλο ὅμως ποὺ ἡ ἐξουσία ἦταν δοτή, αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς ἡ Κυβέρνηση δὲν ἔχει περιθώρια, μαζὶ μὲ τὴ συμπαράσταση τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, νὰ προχωρήσει ἀποφασιστικὰ πρὸς τὴν ἑδραίωση τῆς δημοκρατίας. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς νέας κατάστασης ποὺ διαμορφώθηκε εἶναι ἀφ᾽ ἑνὸς ἡ δημιουργία ἑνὸς νέου δημοκρατικοῦ πλαισίου τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς μὲ βάση δυτικοευρωπαϊκὰ πρότυπα, πλαισίου ποὺ ἐγκαινιάζει κυριολεκτικὰ μιὰ νέα φάση στὴν πολιτικὴ ἱστορία τῆς χώρας μὲ τὴ νομιμοποίηση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ τὸ θάψιμο τοῦ βρυκόλακα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ποὺ δηλητηρίαζε ὁλόκληρη τὴν πολιτική, κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῆς χώρας κι ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ ὕπαρξη ἑνὸς δυαδισμοῦ ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐξουσία. Ἕνα μέρος τὸ κρατᾶ ἡ Κυβέρνηση, κι ἕνα ἄλλο, τὸ πιὸ ἀποφασιστικό, δὲν ἐλέγχεται ἀπὸ αὐτήν. Καὶ φυσικὰ τὸ πρόβλημα εἶναι πῶς θὰ περάσει ὅλος ὁ ἔλεγχος στὰ χέρια της. Κραυγαλέα ἀπόδειξη γιὰ τὴν προηγούμενη διαπίστωση εἶναι ἡ ΥΕΝΕΔ, ποὺ ἀποτελεῖ κράτος ἐν κράτει. Ἀρνήθηκε ν᾽ ἀφήσει τοὺς πολιτικοὺς ἡγέτες νὰ μιλήσουν ἀπ᾽ τοὺς σταθμούς της στὶς ἐκλογές, δὲν μετέδωσε καθόλου τὸ μνημόσυνο τοῦ Πολυτεχνείου κ.λπ. Ἡ ἀλλαγὴ στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἕνα εἶδος πολιτικῆς σάουνας. Καὶ καυτὸ καὶ κρύο μαζί. Καὶ αἰσιοδοξία μὲ τὶς μεγάλες ἀλλαγὲς ποὺ σημειώθηκαν (τοὺς λόγους τοὺς ἀνέφερα στὸ τεῦχος Νο 5 τοῦ ΑΝΤΙ) ἀλλὰ καὶ σκεπτικισμὸς ἐξαιτίας τοῦ ὑπαρκτοῦ κινδύνου μιᾶς ὑποτροπῆς. Αὐτὴ ἡ «δυαδικὴ» καὶ ἀντιφατικὴ κατάσταση κυριάρχησε στὶς ἐκλογές. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη νίκη τοῦ κ. Καραμανλῆ.
Τὸ κυρίαρχο αἴτημα τοῦ λαοῦ ἀποδείχτηκε πὼς ἦταν ἡ γαλήνη, ἡ ὁμαλότητα κι ἡ σταθεροποίηση τῆς κατάστασης. Δὲν ἦταν ἡ κοινωνικὴ ἀλλαγὴ (κι ἀπὸ μιὰν ἄποψη αὐτὸ ἦταν ἡ ἀλλαγή). Ἀντίθετα, ἡ ἀλλαγὴ ποὺ πρόβαλαν τ᾽ ἄλλα κόμματα στὸ βάθος φόβιζε, γιατὶ ἐγκυμονοῦσε ἀστάθεια καὶ συνακόλουθα κινδύνους ὑποτροπῆς.
Δὲν θὰ κάνω ἐκτεταμένη ἀνάλυση τῆς ἐκλογικῆς μάχης. Νομίζω πὼς τὸ ἄρθρο τοῦ Σπύρου Λιναρδάτου στὸ ὑπ᾽ ἀρ. 7 τοῦ ΑΝΤΙ εἶναι τὸ πιὸ ὁλοκληρωμένο ἀπ᾽ ὅσα διάβασα, μὲ καλύπτει καὶ τὸ ἀσπάζομαι. Θά ᾽θελα νὰ δώσω μερικὰ συμπεράσματα ποὺ φωτίζουν κι ἀπὸ ἄλλες ὀπτικὲς γωνίες τὸ πρόβλημα ποὺ ἀφορᾶ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Κι αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ζητούμενο.
1. Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα καθορίστηκε ἀπ᾽ τὸν τρόπο ποὺ ἔγινε ἡ ἀλλαγὴ κι εἶναι σὲ ΑΜΕΣΗ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ μὲ τὸ πῶς ἔπεσε ἡ Χούντα.
2. Ὁ Καραμανλῆς ἀποτελοῦσε στὴν κοινὴ συνείδηση τὴν ἰσχυρὴ ἐκείνη προσωπικότητα ποὺ ἐγγυόταν τὴν ἀλλαγὴ κι ἀπέτρεπε τὸν κίνδυνο ἐπανόδου τῶν τάνκς. Σημειώνω πὼς ἡ προεκλογικὴ ἐκστρατεία του ἦταν ἄκρως μελετημένη κι ἐπιτυχὴς καὶ κατάφερε νὰ προωθήσει ἐπωφελῶς αὐτὴν τὴν ἰδέα, ποὺ ἐνισχύθηκε παράλληλα ἀπ᾽ τὶς ἀρνητικὲς κι ἀντιφατικὲς ἐνέργειες τῆς προπαγάνδας τῶν ἄλλων κομμάτων. Σημειώνω ἀκόμα πὼς στὴ φάση αὐτή, ἡ διάσπαση τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων σφραγίστηκε ἐπιπλέον καὶ μὲ τὴν ἀπουσία μιᾶς ἡγετικῆς φυσιογνωμίας, μὲ καταξιωμένο κύρος καὶ ἀκτινοβολία πανελλήνια. Κι αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του ἔπαιξε ἕναν ρόλο.
3. Ὁπωσδήποτε τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴ καταγραφὴ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Τὸ 55,4% τῆς Νέας Δημοκρατίας δὲν εἶναι σὲ καμιὰ περίπτωση σταθεροὶ ψηφοφόροι. Ψήφισαν μιὰ δοσμένη στιγμή, κάτω ἀπὸ ὁρισμένες συνθῆκες καὶ γιὰ ὁρισμένους λόγους. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ ποὺ κάνει τελικὰ τὴν πλειοψηφία τοῦ κ. Καραμανλῆ πλειοψηφία ἀσταθῆ, πράγμα ποὺ ἀπὸ πρώτη ματιὰ φαντάζει παράδοξο. Εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐκλεγμένη παράταξή του δὲν εἶναι ὁμοιογενὴς καὶ μπορεῖ ἀπὸ τώρα κανεὶς νὰ διακρίνει δύο τάσεις. Μιὰ ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ ἐξευρωπαϊσμένο πρόγραμμα τοῦ ἡγέτη τῆς παρατάξεως, καὶ μιὰν ἄλλη ποὺ εἶναι δεμένη μὲ τὸ παρελθόν, μὲ τὸ παλιὸ πρόσωπο τῆς ΕΡΕ κι ἔχει δεσμοὺς καὶ μὲ ἀντιδραστικοὺς καὶ ὄχι ἁπλῶς συντηρητικοὺς κύκλους. Ἐπιπλέον οἱ συνθῆκες εἶναι δύσκολες. Τὸ πολιτειακὸ ἐγκυμονεῖ διάσπαση ποὺ ὅσο κι ἂν καλυφθεῖ δὲν θὰ πάψει νὰ ὑπάρχει καὶ στὸ μέλλον μὲ πιὸ ἐπιθετικὲς διαθέσεις ποὺ θὰ τὶς καλλιεργήσει τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ ὁποιοδήποτε ἀποτέλεσμα. Ἂς σημειώσουμε πὼς οἱ κύκλοι τῆς ἀνωμαλίας εἶναι παρόντες, ἀνασυντάσσονται καὶ παραδοκοῦν γιὰ μιὰ κατάλληλη εὐκαιρία νὰ πάρουν πίσω τὴ ρεβάνς. Κι

αὐτὸ ποὺ σημειώνω ἐδῶ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴ «δυαδικὰ ἀντιφατικὴ» κατάσταση ποὺ ἀνέφερα πιὸ πάνω. Ὑπῆρχε προεκλογικά, ὑφίσταται καὶ μετεκλογικά.
4. Πρὶν ἀπ' τὶς ἐκλογὲς εἴδαμε πὼς ὑπῆρξε γενικὰ μιὰ στροφὴ τοῦ συνόλου τοῦ πολιτικοῦ κόσμου πρὸς τ' ἀριστερά. Ἀκόμα καὶ ἡ «Νέα Δημοκρατία» μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἡ Ἀριστερὰ τῆς ΕΡΕ ἀπὸ πλευρᾶς προγράμματος, θέσεων, μεθοδολογίας, ἀκόμα καὶ τίτλου. Ἂς δοῦμε τὶς ἄλλες δυνάμεις. Αὐτὸ ποὺ παρατηροῦμε ἀπὸ πρώτη ματιὰ εἶναι πὼς σήμερα στὴν Ἑλλάδα, στὸ πολιτικὸ παιχνίδι ξαναμοιράζονται τὰ χαρτιά. Γιὰ πρώτη φορὰ κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὸ προσκήνιο σοσιαλιστικὲς καὶ σοσιαλδημοκρατικὲς δυνάμεις, σὰν ἀποτέλεσμα τῆς διεθνοῦς ἀκτινοβολίας τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν, τῆς ριζοσπαστικοποιήσεως ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ στρωμάτων, τοῦ νέου πολιτικοῦ κλίματος, ἀλλὰ καὶ τῶν νέων οἰκονομικο-κοινωνικῶν συνθηκῶν ποὺ διαμόρφωσαν κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ ὑλικὸ βάθρο ἀπὸ πλευρᾶς λαϊκῆς βάσεως γιὰ τὴ δημιουργία τῆς σοσιαλδημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἕνωση Κέντρου εἶναι ἀκόμα πολιτικὰ ἀμορφοποίητη μὲ πιθανὴ τὴ μετατόπισή της πρὸς ἕνα πρόγραμμα σοσιαλδημοκρατικὸ καὶ τὴν τελικὴ μετατροπή της σὲ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα. Τὸ ΠΑΣΟΚ ἀποτελεῖ ἕνα ἐντελῶς καινούργιο παράγοντα. Εἶναι ἕνα σοσιαλιστικὸ κόμμα ποὺ διαφέρει σαφῶς ἀπὸ τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα τῆς Εὐρώπης μὲ τὴν ἔννοια ὅτι εἶναι πιὸ ριζοσπαστικὸ καὶ πιὸ σοσιαλιστικό. Ὅσον ἀφορᾶ τὴν Ἀριστερὰ ἔχουμε: τὸ ΚΚ Ἐσωτερικοῦ, τὸ ΚΚ Ἐξωτερικοῦ, ἀνεξάρτητες προσωπικότητες, τὴν ΕΔΑ, ὁμάδες ἀδεσμεύτων, ἀριστερίστικες καὶ κινεζόφιλες τάσεις καὶ ὁμάδες. Μπροστὰ σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀλλαγὲς ποὺ σημειώθηκαν, εὐνόητο εἶναι πὼς τίθεται ἕνα πρωταρχικὸ αἴτημα. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς κι ἡ ἀνανέωση τῆς Μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς. Τὸ ΚΚ ἐσωτερικοῦ ἔδειξε ὅτι γενικὰ ἀποτελεῖ μιὰν ἀνανεωτικὴ δύναμη ἀλλὰ μὲ πολλὲς ἀναστολὲς καὶ μὲ ἀρκετὴ ἀτολμία, ἰδίως τὶς καίριες στιγμὲς τῆς ἀναμέτρησής του μὲ τὸ δογματικὸ κι ἐξαρτημένο ἀπ' τὸ ΚΚΣΕ/ΚΚ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀπὸ τὴ γέννησή του μέχρι καὶ τὶς ἐκλογὲς αὐτὸ ἔδειξε. Πρόσφατο καὶ τελευταῖο παράδειγμα ἡ Ἑνωμένη Ἀριστερά, ποὺ ἀποτέλεσε τελικὰ λάθος, πλῆγμα γιὰ τὴν ἀνανέωση, ἐνῶ παράλληλα πρόσφερε σανίδα σωτηρίας στὸ ΚΚ ἐξ. Ἤδη οἱ ἐκλογὲς θέτουν ἐπιτακτικὰ ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς ἀνανέωσης.
5. Σημειώνω πὼς σήμερα ὑπάρχει ἕνα ἰσχυρὸ καὶ ριζοσπαστικὸ νεολαιίστικο κίνημα, βασικὰ σπουδαστικό, μὲ ἀρκετὲς ὅμως ἀδυναμίες πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ, ποὺ καμιὰ πολιτικὴ δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ τ' ἀγνοήσει καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ παίξει κάτω ἀπὸ ὁρισμένες συνθῆκες καὶ προϋποθέσεις καθοριστικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων, εἴτε θετικὸ (ἐφ' ὅσον κινηθεῖ μ' ὡριμότητα στὸ πλευρὸ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων) εἴτε ἀρνητικὸ μὲ ἀπροσμέτρητες συνέπειες (ἐφ' ὅσον κινηθεῖ ἐξτρεμιστικά, ἄκαιρα, ἢ πέσει σὲ παγίδες, πράγμα ποὺ δυστυχῶς φοβᾶμαι σὰν πιὸ πιθανὸ ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα σημάδια).
6. Οἱ ἀδέσμευτοι τῆς Μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς ἀρχίζουν νὰ διαμορφώνονται καὶ μποροῦν νὰ παίξουν σπουδαῖο καὶ ἀποφασιστικὸ ρόλο γιὰ μιὰ ἀνανεωμένη κι ἐκσυγχρονισμένη Ἀριστερά, ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸ ΚΚ ἐσωτερικοῦ, τὴν ΕΔΑ καὶ ἀνεξάρτητες προσωπικότητες. Ἡ ἀνανέωση κι ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Ἀριστερᾶς περνάει ἔξω, πέρα, κι ἰδεολογικὰ ἐνάντια στὸ ΚΚἐξωτερικοῦ ποὺ σὰν τὴ γυναίκα τοῦ Λὼτ ἔμεινε νὰ κοιτάζει πρὸς τὰ πίσω, μὲ τὴ δημιουργία ἑνὸς ΕΝΙΑΙΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ἱκανοῦ νὰ παίξει τὸν ἱστορικό του ρόλο. Νὰ φέρει τὴν ἀληθινὴ δημοκρατία στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε, τὴν προκοπὴ καὶ τὸ Σοσιαλισμό.

ΕΚΚΕ

Ἐπικύρωση τῆς ἐξουσίας τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς τάξης.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΕΚΚΕ) ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ Τ'ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ (25 τοῦ Νοέμβρη 1974)

Οἱ ἐκλογὲς τῆς 17 τοῦ Νοέμβρη ποὺ προκήρυξαν οἱ ἰμπεριαλιστὲς κι ἡ ἀστικὴ τάξη, ἀποσκοποῦσαν σὲ δύο βασικοὺς στόχους : α) Νὰ ἐπικυρώσουν καὶ μέσα ἀπὸ τὴ «λαϊκὴ ἐτυμηγορία» τὸν συμβιβασμὸ ἀνάμεσα στὶς ἀντιμαχόμενες μερίδες τῆς ἀστικῆς τάξης — ποὺ εἶχε κιόλας ἐκφραστεῖ μέσα ἀπὸ τὸν σχηματισμὸ τῆς κυβέρνησης «ἐθνικῆς ἑνότητας» κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Καραμανλῆ — γιὰ τὴ σταθεροποίηση τοῦ συστήματος μὲ μιὰ ἰσχυρὴ «λαοπρόβλητη» κυβέρνηση. β) Νὰ ἀνακόψουν τὴν ἀγωνιστικὴ πορεία τοῦ λαϊκοῦ κινήματος καὶ νὰ ἀποπροσανατολίσουν τοὺς στόχους του, νὰ καπηλευτεῖ ἡ ἀστικὴ τάξη τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ τὸ στόχο ἔγινε προσπάθεια ν' ἀποτραπεῖ πρὶν τὶς ἐκλογὲς κάθε λαϊκὴ κινητοποίηση. Γι' αὐτὸ προσπάθησε ἡ ἀστικὴ τάξη νὰ ἐπιβάλει τὸ ἀντιδραστικὸ Ν.Δ. 59/74, γιὰ νὰ στερήσει ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς τὴ δυνατότητα νόμιμης ἔκφρασης, ὀργάνωσης καὶ πάλης, γιὰ νὰ κρατήσει τὴν ἐργατικὴ τάξη ἀκέφαλη, ἀνοργάνωτη καὶ πολιτικὰ εὐνουχισμένη, νὰ τὴν ἀποτρέψει νὰ ὀργανωθεῖ στὴ βάση τῆς ἰδεολογίας της καὶ νὰ παλέψει ἐπικεφαλῆς τοῦ λαοῦ γιὰ δημοκρατικὲς καὶ συνδικαλιστικὲς ἐλευθερίες, γιὰ ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀπελευθέρωση. Γιὰ νὰ ἐμποδίσει ἡ ἀστικὴ τάξη μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ρεβιζιονισμοῦ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ, τοῦ μαρξιστικοῦ - λενινιστικοῦ ΚΚΕ.

. . . . . .

Μὲ τὸ ἀποτέλεσμα (τῶν ἐκλογῶν) καταφέρνει ὁ ἰμπεριαλισμὸς κι ἡ ἀστικὴ τάξη νὰ ἐπικυρωθοῦν στὴν ἐξουσία ἐκεῖνες οἱ πολιτικὲς δυνάμεις στὶς ὁποῖες ἐναπόθεσαν — σὰν τὸν καλύτερο ἐγγυητὴ τῶν συμφερόντων τους — τὴ στήριξη τοῦ συστήματος τῆς ἰμπεριαλιστικῆς ἐξάρτησης στὴν Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάρρευση τῆς ἀμερικανόδουλης φασιστικῆς χούντας.

. . . . . .

Τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ περάσει ἡ διακυβέρνηση τῆς χώρας κάτω ἀπὸ τὴν ἀδιαμφισβήτητη ἡγεσία τοῦ Καραμανλῆ, εἶχε προετοιμαστεῖ στὴ διάρκεια τῆς φασιστικῆς δικτατορίας ἀπὸ ὅλες τὶς «ἀντιδικτατορικὲς» δυνάμεις τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ τοῦ ρεβιζιονισμοῦ. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐντατικοποιήθηκε στὴν περίοδο τοῦ χουντοδημοψηφίσματος τοῦ Ἰούλη '73 καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν. Στὴ διάρκεια τῆς κυβέρνησης «ἐθνικῆς ἑνότητας» ἀπὸ τὸν Ἰούλη τοῦ '74 συνεχίστηκε ἀνοιχτὰ ἢ καλυμμένα ἡ ἴδια ὑποστήριξη στὸν Καραμανλῆ, ἡ καλλιέργεια τοῦ κλίματος πολιτικῆς τρομοκρατίας πρὸς τὸ λαὸ μὲ τὴν ἀπειλὴ «Καραμανλῆς ἢ τὰ τάνκς» καὶ ἡ συνεχὴς προώθηση τοῦ Καραμανλῆ σὰν «ἐθνικοῦ ἡγέτη» καὶ «ἐγγυητῆ τῆς σταθερότητας».

. . . . . .

Ὅμως οἱ λαϊκὲς μάζες ποὺ ψήφισαν Καραμανλῆ δὲν ψήφισαν φασισμό. Ὁ Καραμανλῆς ἀπόσπασε τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ μὲ τὴν δημαγωγία γιὰ τὴν ἔξοδο τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ συμμαχία τοῦ NATO, στέλνοντας πέντε γνωστοὺς φασίστες γιὰ λίγο στὴ Τζιά, μὲ τὴν ὑπόσχεση γιὰ ἀποφασιστικοποίηση καὶ σταθερότητα. Ὁ κόσμος δὲν ἐψήφισε τὸν Καραμανλῆ τῆς μαύρης δετίας ἀλλὰ τὸν Καραμανλῆ μὲ τὴ μάσκα τοῦ δημοκράτη, μ' αὐτὴ τὴ μάσκα ποὺ ἐκεῖνος ἔβαλε ἀναγκαστικὰ μετὰ τὴ χρεωκοπία τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ καὶ τῆς φασιστικῆς ἰδεολογίας. Καὶ τελικὰ ψήφισε Καραμανλῆ μεγάλο κομμάτι τοῦ λαοῦ, ὄχι γιατὶ εἶναι πολιτικὰ ἀνώριμο οὔτε γιατὶ ἐναποθέτει στὴν ἀστικὴ τάξη τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων του. Ἀλλὰ γιατί, ἐνῶ στὰ μάτια του ὁ Καραμανλῆς ἀποτελεῖ μέσα στὰ πλαίσια τοῦ συστήματος ἐγγύηση γιὰ πολιτικὴ σταθερότητα, κανένα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἀστικὰ ἢ ρεβιζιονιστικὰ κόμματα δὲν ἀποτελεῖ ἐναλλακτικὴ λύση: Κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν τοῦ ἀνοίγει προοπτικὴ πέρα ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς καταπίεσης.

. . . . . .

Ἡ ἀπότομη πτώση τῶν ποσοστῶν τοῦ κέντρου σὲ ψήφους σὲ σχέση μὲ τὰ τελευταῖα ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα πρὶν 10 χρόνια, δείχνει

ΕΚΚΕ

πόσο δὲν εἶναι σὲ θέση σήμερα αὐτὸ τὸ ἀστικὸ κόμμα νὰ ἐπηρεάσε, σὰν «δημοκρατικότερη» ἐναλλακτικὴ λύση τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν μπορεῖ σήμερα ν᾽ ἀποτελέσει ἐγγυητὴ τῶν συμφερόντων τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς τάξης.

.....

Τὸ ΠΑΣΟΚ ἀπόδειξε σ᾽ αὐτὴ τὴν ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση τὴν ἀποτυχία του ν᾽ ἀποτελέσει τὴν ἐφεδρικὴ λύση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ κι ἔτσι, ἐνῶ σήμερα σὰν κόμμα τῆς ἀστικῆς τάξης δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγυηθεῖ σταθερότητα, ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν καταφέρνει μὲ τὶς δημαγωγίες του νὰ σπάσει τὴ δυσπιστία τῶν πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν.

.....

Τὸ χαμηλότατο ποσοστὸ ψήφων ποὺ πῆρε ὁ ἐκλογικὸς συνασπισμὸς τῆς Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς — κι αὐτὸ παρ᾽ ὅλη τὴν τάση τῶν πλατιῶν λαϊκῶν μαζῶν στὴ διάρκεια τῆς 7ετίας πρὸς τ᾽ ἀριστερὰ μὲ τὴν κατάχτηση ἀντιφασιστικῆς ἀντιιμπεριαλιστικῆς συνείδησης ἀπὸ τὴ μεριά τους καὶ μὲ πόθο γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ — δηλώνει σὲ πόσο μεγάλο βαθμὸ ἡ ἐργατικὴ τάξη κι ὁ ἐργαζόμενος λαὸς δὲν ἀναγνώρισαν αὐτὸ τὸ σχῆμα, ποὺ κατασκευάστηκε μὲ μιὰ σαθρὴ συγκόλληση ἀπὸ τὰ πάνω, οὔτε σὰν ἑνωμένο οὔτε σὰν ἀριστερό. Οὔτε στὴν ΕΑ οὔτε στὶς 2 ρεβιζιονιστικὲς ὁμάδες τοῦ ψευτὸ «Κ»ΚΕ, ποὺ κύρια τὴν ἀποτελοῦσαν, ἀναγνώρισαν ἡ ἐργατικὴ τάξη κι ὁ λαὸς ἐκεῖνο τὸν φορέα ποὺ ἀνοίγει τὸν δρόμο στὸ λαὸ γιὰ μιὰ προοπτικὴ πέρα ἀπὸ τὴ δημοκρατία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀστικῆς τάξης.

.....

Τὸ ΕΚΚΕ, παρὰ τὶς μεγάλες δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει καὶ τὶς μικρὲς ἀκόμη δυνάμεις του, δὲν δίστασε νὰ πάρει μέρος στὴν ἐκλογικὴ μάχη βάζοντας ὑποψηφιότητα στὴν Α΄ καὶ Β΄ ἐκλογικὴ περιφέρεια τῆς Ἀθήνας καὶ στὴν Α΄ περιφέρεια Θεσσαλονίκης, χωρὶς καὶ ἐνάντια στὴ δήλωση ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ ἀντιδραστικὸ Ν.Δ. 59/74. Τὸ ΕΚΚΕ πάλεψε καὶ παλεύει γιὰ τὴν κατάχτηση τοῦ δικαιώματος τῆς νόμιμης ἔκφρασης, ὀργάνωσης καὶ πάλης τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τῶν κομμουνιστῶν, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση καὶ διεύρυνση τῶν δημοκρατικῶν δικαιωμάτων ὅλου τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Ἡ ἀστικὴ τάξη στὴν προσπάθειά της νὰ διατηρήσει ἕνα δημοκρατικὸ προσωπεῖο ἀναγκάστηκε νὰ δεχτεῖ τὴ συμμετοχὴ τοῦ ΕΚΚΕ στὶς ἐκλογές. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ποὺ κλόνισε τὴν ἰσχὺ τοῦ ἀπαράδεχτου Ν.Δ. 59/74, εἶναι μιὰ ταχτικὴ ὑποχώρηση τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ νίκη γιὰ τὸ λαϊκὸ κίνημα καὶ τοὺς κομμουνιστές. Ταυτόχρονα εἶναι νίκη τῆς ἐπαναστατικῆς γραμμῆς πάνω στὴ γραμμὴ τοῦ ρεφορμισμοῦ, τοῦ ρεβιζιονισμοῦ καὶ τοῦ κάθε λογῆς ὀπορτουνισμοῦ, νίκη γιατὶ δείχνει ξεκάθαρα πὼς δὲν εἶναι ὁ δρόμος τῆς συνθηκολόγησης καὶ τῆς φυγομαχίας ἀλλὰ ὁ δρόμος τῆς ἀγωνιστικῆς διεκδίκησης καὶ πάλης αὐτὸς ποὺ ὁδηγεῖ στὴν κατάχτηση ἀκόμη καὶ τῶν πιὸ στοιχειωδῶν δημοκρατικῶν δικαιωμάτων γιὰ τὴν ἐργατιὰ καὶ ὅλο τὸν ἐργαζόμενο λαό.

Τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὸ ΕΚΚΕ, οἱ 1053 ψῆφοι ποὺ μέχρι τώρα ἀνακοινώθηκαν ἀπὸ τὸν Τύπο, ὅσο κι ἂν φαίνεται μικρὸ σὲ σχέση μὲ τὴν ἀπήχηση ποὺ βρῆκε ἡ γραμμὴ τοῦ ΕΚΚΕ, εἶναι στὴν πραγματικότητα σημαντικό, κι ἀποτελεῖ μιὰ νίκη. Γιατὶ οἱ ψῆφοι ποὺ συγκέντρωσε τὸ ΕΚΚΕ δὲν μποροῦν νὰ μετρηθοῦν ὅπως μετριοῦνται οἱ ψῆφοι τῶν ἄλλων κομμάτων: Εἶναι σὶ ψῆφοι ἐκείνων ποὺ ὄχι μόνο ἀναγνώρισαν τὴν ὀρθότητα τῆς γραμμῆς τοῦ ΕΚΚΕ γιὰ τὶς ἐκλογές, ἀλλὰ ἐκείνων ποὺ εἶδαν στὴ γραμμὴ αὐτὴ τὴν ἐπαναστατικὴ προοπτικὴ γιὰ τὸ λαϊκό μας κίνημα, ποὺ ταυτίστηκαν σὲ μεγάλο βαθμὸ μὲ αὐτήν, ποὺ δίνοντας τὴν ψῆφο τους ἔκαναν ταυτόχρονα μιὰ συγκεκριμένη ἐπαναστατικὴ πράξη, καὶ μάλιστα κάτω ἀπὸ ἀντίξοες συνθῆκες, δίνοντας μάχη στὰ ἐκλογικὰ τμήματα γιὰ νὰ τοὺς δοθεῖ τὸ ψηφοδέλτιο τοῦ ΕΚΚΕ. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ΕΚΚΕ στὶς ἐκλογὲς μὲ τὴ συγκεκριμένη γραμμὴ ποὺ χάραξε γιὰ τὸ κίνημα καὶ κάτω ἀπὸ τὶς δοσμένες συνθῆκες, τ᾽ ἀποτελέσματα τῆς πλατιᾶς ἀγκιτάτσιας καὶ προπαγάνδας, τὰ ἴδια τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα συνθέτουν τὸ περιεχόμενο τῆς νίκης γιὰ τὸ ΕΚΚΕ, μιᾶς νίκης ποὺ εἶναι ταυτόχρονα καὶ νίκη τῆς ἐπαναστατικῆς γραμμῆς, νίκη ποὺ ἡ σημασία της μετριέται μὲ τὴν προοπτικὴ ποὺ ἀνοίγεται γιὰ τὸ κομμουνιστικὸ καὶ τὸ λαϊκό μας κίνημα:

— Γιατὶ ἔγινε πλατιὰ γνωστὸ στὸ λαὸ πὼς ὑπάρχουν καὶ ἀναπτύσσονται οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες ποὺ δίνουν στὸ λαϊκὸ κίνημα τὴν ἐπαναστατικὴ προοπτικὴ καὶ ποὺ μποροῦν νὰ δείξουν τὸ δρόμο καὶ νὰ καθοδηγήσουν τὴν ἐργατικὴ τάξη καὶ ὅλο τὸ λαὸ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὸ σοσιαλισμό, γιὰ τὴ Λαοκρατία.

— Γιατὶ φάνηκε ἀκόμη πιὸ ξεκάθαρα πὼς ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴ συσπείρωση τοῦ λαοῦ γύρω ἀπὸ τὴν πιὸ πρωτοπόρα, τὴν πιὸ δημοκρατικὴ τάξη τῆς κοινωνίας, τὴν ἐργατιά, καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ γραμμή, τὴ γραμμὴ τῆς ἀσυμβίβαστης πάλης ἐνάντια στὸν φασισμό, τὸν ἰμπεριαλισμὸ καὶ τὴν ξενόδουλη ἀστικὴ τάξη.

.....

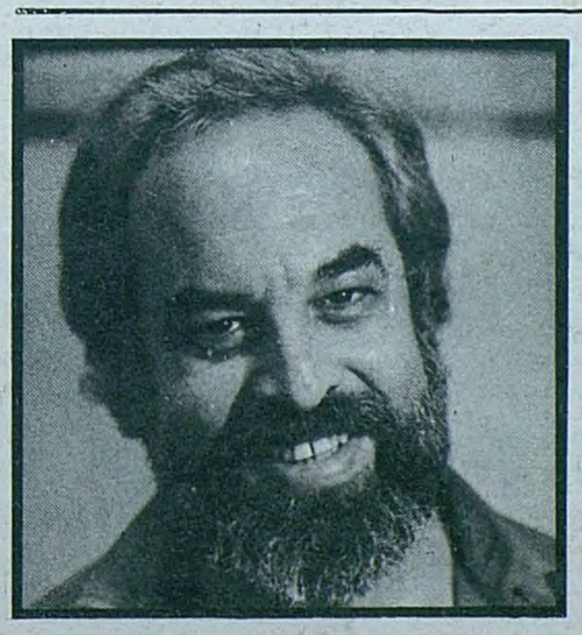
Ὅσο κι ἂν οἱ ἀστικὲς κι οἱ ρεβιζιονιστικὲς δυνάμεις προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὶς λαϊκὲς μάζες σὰν συντηρητικές, ἑρμηνεύοντας τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα μὲ τὸ δικό τους τρόπο, τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ λαϊκὲς μάζες ἀτενίζουν πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἀδιαμφισβήτητο. Ἡ τάση αὐτὴ κι ἡ ἀγωνιστικότητα τοῦ λαοῦ θὰ ἐκφράζεται ὅλο καὶ περισσότερο καὶ μὲ ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἀγωνιστικὴ συνείδηση, ὅσο ὁ Καραμανλῆς κι οἱ ὑποστηριχτές του θὰ ξεσκεπάζονται, ὅσο θὰ ἀθετοῦν τὶς ὑποσχέσεις τους ξεπουλώντας τὴν Κύπρο, συμβιβαζόμενοι μὲ τοὺς ἀμερικάνους, συμβιβαζόμενοι μὲ τοὺς φασίστες τῆς Χούντας, ρίχνοντας τὰ βάρη τῆς οἰκονομικῆς κρίσης στὶς πλάτες τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Θὰ ἐκφράζεται ἀκόμα πιὸ συνειδητὰ καὶ ἀγωνιστικὰ παίρνοντας καὶ ὀργανωτικὴ μορφή, ὅσο οἱ ἐπαναστατικὲς δυνάμεις, οἱ δυνάμεις τῶν κομμουνιστῶν θὰ συνεχίζουν μὲ συνέπεια τὸν ἀγώνα πάνω στὸ δρόμο ποὺ χάραξαν, δείχνοντας — ἐνάντια στὴ θέληση τῶν ριβιζιονιστῶν καὶ κάθε λογῆς ὀπορτουνιστῶν — τὴν προοπτικὴ τοῦ ἀγώνα γιὰ Ν᾽ ΑΝΟΙΞΕΙ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΣΤΟ ΛΑΟ, γιὰ νὰ μπεῖ ΜΠΡΟΣΤΑΡΗΣ Η ΕΡΓΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ, ΓΙΑ ΤΗ ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ.

Ὁ ἀγώνας ποὺ ἔδωσε τὸ ΕΚΚΕ στὴν προεκλογικὴ περίοδο γιὰ νὰ σπάσουν τὰ φράγματα ποὺ βάζει ὁ ἰμπεριαλισμὸς καὶ ἡ ἀστικὴ τάξη στὸ λαό μας, ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ ἀντιδραστικοῦ Ν.Δ. 59/74, αὐτὸς ὁ ἀγώνας ποὺ ἀγκάλιασε πλατιὰ - λαϊκὰ στρώματα, ὄχι μόνο δὲν τέλειωσε ἀλλὰ μόλις ἔχει ἀρχίσει. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ΕΚΚΕ στὸν πολιτικὸ ἀγώνα τῶν ἐκλογῶν ἀποτέλεσε σημαντικὸ βῆμα μέσα στὴν πορεία γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ ἐπαναστατικοῦ, τοῦ μαρξιστικοῦ λενινιστικοῦ ΚΚΕ. Τὸ ΕΚΚΕ, ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἵδρυσής του ἔχει μπεῖ στὴν ὑπηρεσία αὐτοῦ τοῦ κεντρικοῦ καθήκοντος τῶν κομμουνιστῶν σ᾽ αὐτὴ τὴ φάση, τοῦ καθήκοντος τῆς ἀνασυγκρότησης αὐτοῦ τοῦ κόμματος καθοδηγητῆ στὸν ἀγώνα κι ἐγγυητῆ τῆς κατάχτησης καὶ τῆς σταθεροποίησης τῆς νίκης πάνω στοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ, θὰ συνεχίσει μὲ ἀκόμα μεγαλύτερη συνέπεια τὴν πορεία πρὸς τὸν κεντρικὸ στόχο, μέσα στὸν ἀγώνα.

.....

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

Κ.Μ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

Ὁ Κώστας Μ. Σοφούλης γεννήθηκε στὴ Σάμο τὸ 1937. Σπούδασε στὸ Τμῆμα Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἄρχισε μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὴν Ὀξφόρδη, ποὺ διέκοψε ἡ σύλληψή του γιὰ ἀντιδικτατορικὴ δράση τὸ 1967. Ἐργάστηκε γιὰ πολλὰ χρόνια σὰν οἰκονομικὸς συντάκτης τοῦ «Οἰκονομικοῦ Ταχυδρόμου», διατέλεσε Οἰκονομικὸς Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ καὶ ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τοῦ Σπουδαστηρίου Πολεοδομίας τοῦ Ε.Π.Π. Ἔχει δημοσιεύσει πολλὲς μελέτες καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ καὶ ἐπιθεωρήσεις, ἀσχολήθηκε εἰδικότερα μὲ τὴν διάδοση τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστημολογίας στὴ χώρα μας, μεταφράζοντας καὶ ὑπομνηματίζοντας J. ROBINSON καὶ G. MYRDAL. Συνελήφθη στὶς 22 Ὀκτωβρίου 1967 καὶ ἀποφυλακίστηκε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1971.

Γιὰ τοὺς «ψηφολόγους», οἱ ἐκλογὲς τοῦ Νοέμβρη, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ Δημοψήφισμα θὰ μποροῦσαν ν᾽ ἀποτελέσουν θεῖο δῶρο — κάτι σὰν σπάνιο βιολογικὸ εἶδος ποὺ πέφτει ἀναπάντεχα στὰ χέρια ἑνὸς φυσιοδίφη: Ὅλα δείχνουν ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ σταθμοὶ τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς ἔχουν τόσο ξεκάθαρο ὑπόβαθρο καὶ τόσο συγκεκριμένη ἔννοια, ὥστε νὰ δικαιούμαστε νὰ τοὺς θεωρήσουμε «κλασικὸ πρότυπο» διαμόρφωσης πολιτικῶν ἀποφάσεων ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸ σῶμα. Τέτοια ξεκάθαρα πρότυπα πολὺ σπάνια ἐμφανίζονται στὴν ἱστορία καὶ γιὰ τοῦτο θ᾽ ἀποτελέσει θανάσιμη καὶ ἀσυγχώρητη παράλειψη γιὰ ὅσους ἔχουν τὴ δυνατότητα ν᾽ ἀναλύσουν, ἂν ἄφηναν τὴν εὐκαιρία νὰ περάσει ἀνεκμετάλλευτη. Καὶ φυσικά, πέρα ἀπὸ τοὺς «ψηφολόγους» (τὴ νέα ἐξωτικὴ εἰδικότητα ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ κάποια ἀμερικάνικη διασταύρωση ἐφαρμοσμένης κοινωνιολογίας καὶ θεωρητικῆς πολιτικῆς), ἐκεῖνοι ποὺ φέρουν τὴν οὐσιαστικότερη εὐθύνη γιὰ τὴν πλήρη ἐκμετάλλευση τῆς εὐκαιρίας ποὺ τοὺς δίνεται γιὰ μιὰ σαφῆ ἀνάλυση τοῦ πολιτικοῦ προσκηνίου, εἶναι ἀσφαλῶς οἱ ἡγεσίες τῶν κομμάτων, ὅσων θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς τους προοδευτικὴ πρωτοπορία. Σὲ παλιότερες ἐποχές, ὅταν ἡ γνησιότητα τῶν προθέσεων συμβάδιζε μὲ γνησιότητα διαδικασιῶν μέσα στὰ προοδευτικὰ κινήματα, κάθε ἀναμέτρηση ἔκλεινε μὲ κριτική,

Κ.Μ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

Διάψευση τῶν προβλέψεων καὶ προβλέψεις γιὰ τὸ μέλλον σὲ ἐργαστηριακὸ ἐπίπεδο...

αὐτοκριτικὴ καὶ ἀποφάσεις ποὺ ἔδειχναν κατὰ τὸ δυνατὸ ξεκάθαρα ὅτι ἡ πείρα μετουσιωνόταν σὲ ὀργανωμένο μάθημα. Βέβαια, τέτοιες περιπτώσεις ὑπῆρξαν σπάνιες σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ἀλλὰ τουλάχιστο δὲν ἔλλειπαν ἐντελῶς. Σήμερα, γιὰ νὰ μὴ αὐταπατόμαστε, οὔτε στὸν μακρινὸ ὁρίζοντα δὲν φαίνεται μιὰ τέτοια πιθανότητα ποὺ θὰ δικαίωνε ἐκείνους ποὺ πίστεψαν πρὸς στιγμὴ σὲ μιὰ προϊούσα ὡρίμανση τὸν πολιτικῶν ἐκπροσωπήσεων τῶν σύγχρονων προοδευτικῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων.

Ἡ ἀπαισιόδοξη αὐτὴ διαπίστωση προκύπτει ἀπὸ ἕνα ξεκάθαρο φαινόμενο: Μέχρι τὴν ὕστατη στιγμὴ τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας, τὰ ἡγετικὰ στρώματα τῶν τριῶν ἀντιπολιτευτικῶν σχηματισμῶν — Ε.Κ. - Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ καὶ Ε.Α. — ἔκαναν ἐπίσημα καὶ ἀνεπίσημα προβλέψεις γιὰ τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα. Ἂν δὲν δεχτοῦμε ὅτι ἔπαιζαν τὴν «κολοκυθιά», αὐτὸ σημαίνει ἁπλοελληνιστί, ὅτι ἐκφράζανε τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐκτίμησής τους γιὰ τὸ μέλλον, ἔκαναν μιὰ πρόβλεψη ποὺ ἀσφαλῶς βασίζονταν σὲ κάποια θεωρία, ἔστω κι ἂν ἡ θεωρία τους δὲν ἦταν τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἁλυσίδα «ὑποθέσεων». Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν διάψευσαν τὴ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν προβλέψεων αὐτῶν. Κανεὶς ὅμως — ἢ σχεδὸν κανεὶς — δὲν ἔδειξε ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι ἀντιλήφθηκε τί σημαίνει στὴν οὐσία αὐτὴ ἡ διάψευση τῶν «ἡγετικῶν προβλέψεων». Δὲν χριάζεται σοφία γιὰ νὰ θεωρήσουμε αὐτονόητο ἐκεῖνο ποὺ ξέρει ἀκόμη καὶ ἕνας πρωτάρης ἐρευνητής: Ὅτι δηλαδή, ἡ διάψευση μιᾶς πρόβλεψης σημαίνει, εἴτε (α) ὅτι ἡ θεωρία ὅπου εἶχε θεμελιωθεῖ εἶναι λαθεμένη, εἴτε (β) ὅτι ἡ συγκεκριμένη ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας ὑπῆρξε ἀνεπαρκὴς — π.χ. δὲν ἐκτιμήθηκε σωστὰ ἡ ἐγκυρότητα τῶν δεδομένων ποὺ προαπαιτοῦσε ἡ πρόβλεψη —, εἴτε (γ) καὶ τὰ δυό! Μὲ λίγα λόγια, γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸ συγκεκριμένο θέμα μας, ἔχει ἀποδειχτεῖ ὅτι τὰ ἡγετικὰ στρώματα τῶν ἀντιπολιτευτικῶν σχηματισμῶν ἔδρασαν καὶ καθοδήγησαν τὸν πολιτικὸ ἀγώνα στέκοντας πάνω σὲ κραυγαλέα λαθεμένη βάση. Αὐτό, δέ, ἰσχύει περισσότερο γιὰ τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ τὴν ΕΚ - ΝΔ. Στὸ χῶρο τῆς ΕΑ οἱ προβλέψεις ἀποδείχτηκαν ρεαλιστικότερες καὶ ἑπομένως τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ περισσότερο ὡς προϊὸν ἀντικειμενικῶν περιορισμῶν παρὰ ὡς ἀποτυχία τακτικῆς.

Πολλοὶ περιμέναμε ὅτι τὴν ἐπαύριο τῶν ἐκλογῶν θ' ἄρχιζε μιὰ φάση δημιουργικῆς κριτικῆς καὶ αὐτοκριτικῆς — δηλ. οὐσιαστικῆς ἀνάλυσης — ποὺ θὰ ἐπιβεβαίωνε τὴν κρυφή μας ἐλπίδα ὅτι τὰ προοδευτικὰ πολιτικά μας σχήματα θητεύουν στὸν ἐφαρμοσμένο ὀρθολογισμὸ καὶ δὲν παίζουν ἁπλῶς στὸ ταμπλὼ τῶν συναισθηματικῶν, τυφλῶν, ὑποσυνείδητων παρορμήσεων ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ φουντώνουν μέσα σὲ μιὰ κοινωνία ἀλλοτριωμένων προσωπικοτήτων καὶ καταπιεσμένων ψυχισμῶν. Αὐτὸ δὲν ἔγινε· καὶ τώρα μᾶς χλευάζει κάποιος παραδοξολόγος ποὺ ἰσχυρίζονταν ἀπὸ παλιὰ ὅτι ἡ χώρα δὲν χρειάζεται πολιτικοὺς ἀλλὰ μόνο μερικὲς καραβιὲς ἔμπειρων ψυχαναλυτῶν!

Ἀλλὰ ἡ ἱστορία δὲν σταματάει ἐδῶ. Ὅταν μένουμε προσκολλημένοι στὴν κριτικὴ τῶν τρίτων — ἐδῶ τῶν πολιτικῶν ἡγεσιῶν τοῦ χώρου ὅπου κινούμαστε ἰδεολογικὰ καὶ κοσμοθεωριακὰ — μεμψιμοιροῦμε, γκρινιάζουμε. Στὸν ἀγώνα ὅμως τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ κουτσαθεῖ ὁ πρῶτος, ἀρχίζει ἡ πραγματικὴ εὐθύνη τοῦ δεύτερου. Καὶ στὴν περίπτωσή μας, ὅταν τὰ ἡγετικὰ πολιτικὰ στρώματα τῶν παρατάξεών μας πέφτουν σὲ λάκκο, δουλειά μας δὲν εἶναι νὰ τρίβουμε τὰ χέρια χαιρέκακα. Ἀντίθετα, τὸ καθῆκον ὅλων ὅσων βγάζουν τὸ ψωμί τους πουλώντας στὴν κοινωνία «ὀρθολογισμὸ» — τῶν ἐπιστημόνων λ.χ. — εἶναι νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ ποῦν τὰ σύκα-σύκα. Αὐτὸ δὲν τὸ κάναμε στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας παρὰ μονάχα στὰ «κλειστὰ σεμινάρια τῶν φυλακῶν». Ὅταν ἤμασταν ἔξω, μᾶς συνέθλιβε ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀκτιβισμοῦ μὲ τὸ φόβο μήπως ξεχαστεῖ πὼς ὑπάρχουμε. Πέρασαν ἔτσι ὀχτὼ χρόνια καὶ ἡ μάζα τῆς τάξης μας δὲν σκέφτηκε κὰν ὅτι μπορεῖ μὲν νὰ εἶναι δύσκολος ὁ συνδυασμὸς τοῦ ἀκτιβισμοῦ μὲ τὴ νηφάλια ἀνάλυση καὶ καθοδήγηση ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτε ὑπεράνθρωπος οὔτε ἀκατόρθωτος. Καὶ στὸ κάτω-κάτω, ποιὸς ἄλλος μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ρόλος ἑνὸς ἐπιστήμονα μέσα σ' ἕνα κίνημα ποὺ ὁραματίζεται μιὰ ἀέναα ἐξελισσόμενη καὶ ἐξανθρωπιζόμενη κοινωνία; Τί μᾶς δικαιολογεῖ τώρα ἂν ἐπαναλάβουμε τὸ ἴδιο σφάλμα;

Σκοπός, τώρα, εἶναι ν' ἀνοίξει ἡ συζήτηση, ὥστε στὴν πράξη πάνω νὰ δείξουμε πόσο ζυγιάζουν οἱ δυνατότητες, οἱ προθέσεις καὶ οἱ διαθέσεις μας. Καὶ ἡ συζήτηση ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπους ποὺ χρησιμοποιοῦν στὴν καθημερινή τους ζωὴ τὴν ἐπιστημονικὴ μέθοδο, ἀνοίγει πάντα μὲ δυὸ προεισαγωγικὲς ἐνέργειες: Τὴ συστηματικὴ τοποθέτηση τοῦ προβλήματος ποὺ θὰ συζητηθεῖ καὶ τὴν περιγραφὴ τῆς συγκεκριμένης μεθόδου ποὺ θὰ ἐφαρμοστεῖ γιὰ τὴν ἀνάλυσή του. Δὲν ὠφελοῦν οἱ γενικότητες. Κάνουν ζημιὰ οἱ προϊδεασμένες ἀπόψεις, οἱ δογματισμοί, οἱ συζητήσεις στὸ κενό. Ἡ συζήτηση προχωρεῖ καὶ ὠφελεῖ ὅταν ξεκινάει ἀπὸ ἕνα ξεκάθαρα διατυπωμένο πρόβλημα.

Κάθε πρόβλημα ἔχει δυὸ σκέλη: Τὰ δεδομένα καὶ τὰ ἐρωτήματα. Εἶναι ἀπόλυτα ἐπιβεβλημένο ν' ἀρχίσουμε ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχειώδη προδικαστικὰ θέματα, κι ἂς μὴν αὐτοπατόμαστε πιστεύοντας ὅτι σιωπηρὰ ὅλοι συμφωνοῦμε γιὰ τὸ ποιὸ εἶναι τὸ πρόβλημα. Ἀλλὰ κι ἂν συμφωνοῦμε, τότε νὰ τὸ ἀποδείξουμε.

Ἔτσι ὅπως τίθεται γενικὰ τὸ θέμα, ποιὰ εἶναι τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος; Πολὺ χονδρικά, ὅλα τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος ποὺ προτείνουμε νὰ κουβεντιαστεῖ χωροῦν κάτω ἀπὸ δύο πλατιοὺς τίτλους: (α) Ἐκλογικὲς ἐπιδιώξεις καὶ (β) ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα. Μιὰ ἀνάλυση τῶν ἐκλογικῶν ἐπιδιώξεων κάθε κόμματος θὰ ἀποκαλύψει ἀσφαλῶς τὴν οὐσία τῶν στρατηγικῶν στόχων καὶ τακτικῶν μέσων ποὺ κρύβονταν κάτω ἀπὸ τὶς φραστικὲς ὑπερβολὲς καὶ ἐπιπολαιότητες τοῦ προεκλογικοῦ τους ἀγώνα. Ἡ ἀνάλυση, πάλι, τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος θὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια δυὸ πολύτιμα στοιχεῖα: Τὸν τρόπο ποὺ ἀνταποκρίθηκαν οἱ διάφορες ὁμάδες τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος στὶς προεκλογικὲς θέσεις τῶν κομμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν πραγματικὴ διάρθρωση προτύπων καὶ συμπεριφορᾶς τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν συμπίπτει ἀπαραίτητα μὲ τὸ εἴδωλο ποὺ εἶχαν σχηματίσει τὰ κόμματα κατὰ τὴν κατάστρωση τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας τους. Ἀπὸ μιὰ τέτοια, λοιπόν, ἀποτύπωση καὶ ὀργάνωση τῶν δεδομένων μπορεῖ στὴ συνέχεια νὰ προκύψει ἕνα συστηματικὸ σχῆμα ἀνάλυσης, ἀπαραίτητο γιὰ ν' ἀφομοιώσουμε τὴν πείρα.

Ἀλλά, βέβαια, μιὰ τέτοια ἀναλυτικὴ δουλειὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει οὔτε ἀπὸ ἐρασιτέχνες, οὔτε μέσα ἀπὸ τὶς περιορισμένες στῆλες τοῦ περιοδικοῦ. Ἔχουν ἄραγε τὰ κόμματα τῆς παρατάξεώς μας τὶς δυνατότητες καὶ τὸ θάρρος ν' ἀποδυθοῦν σὲ μιὰ τέτοια συστηματικὴ ἀξιοποίηση τῆς πρόσφατης ἐμπειρίας τους; Κι ἂν ὄχι ποιοὶ ἄλλοι μποροῦν νὰ καλύψουν τὸ κενό;

Μιὰ δεύτερη ὁμάδα δεδομένων, συναφῶν μὲ τὸ πρόβλημά μας, ἀλλὰ ποὺ προσφέρεται ἴσως γιὰ μιὰ ἀκόμη πιὸ ἐποικοδομητικὴ ἀνάλυση, εἶναι ἐκείνη ποὺ γενικὰ ἀναφέραμε στὸ πρῶτο μέρος τῶν σκέψεών μας αὐτῶν: Εἶναι οἱ «προβλέψεις» καὶ τ' ἀποτελέσματα. Εἶναι σαφὲς ὅτι οἱ «εὐνοϊκὲς» προβλέψεις ἰσοδυναμοῦν μὲ κατάφαση πρὸς τὸ ἐφαρμοζόμενο στρατηγικὸ καὶ τακτικὸ σχέδιο. Ἄρα, ἡ διάψευσή τους ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπόδειξη ὅτι τὸ σχέδιο ὑπῆρξε λαθεμένο. Τοῦτο εἶναι θεώρημα ποὺ ὁπωσδήποτε φαίνεται αὐταπόδεικτο σὲ ὅσους χειρίζονται μὲ στοιχειώδη ἔστω συνέπεια τὴν κοινὴ λογική. Κανονικά, λοιπόν, πάνω στὰ δεδομένα τῶν «διαψευσμένων εὐνοϊκῶν προβλέψεων» θὰ ἔπρεπε νὰ στηριχθεῖ μιὰ ἀνάλυση ποὺ ἀσφαλῶς πολλὰ θὰ μᾶς δίδασκε.

Κι ὅμως, δὲν φαίνεται ὅτι τὰ κόμματα τῆς χαμένης παρατάξεώς μας ἔχουν ἀρχίσει ν' ἀντιμετωπίζουν κὰν τὴ σκοπιμότητα μιᾶς τέτοιας δουλειᾶς. Ἀντίθετα, ἂν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὶς μετεκλογικὲς ἀνακοινώσεις τους, οἱ πάντες σχεδὸν ἀποδίνουν τὴν ἀποτυχία

Κ.Μ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

τους εἴτε στὴν... ἐπιτυχία τῶν ἀντιπάλων τους, ἢ σὲ δυσμενεῖς παράγοντες. Ὅλ' αὐτά, βέβαια, εἶναι δικαιολογίες, ὄχι ἑρμηνεῖες. Ἡ πρώτη δικαιολογία — ἑλληνοπρεπέστατη καὶ συνταρακτικὴ — ταιριάζει σὲ παράσταση καραγκιόζη. Ὅσο γιὰ τὴ δεύτερη, μοιράζει περισσότερο μὲ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ πονηροῦ κατηγορουμένου πού γιὰ νὰ γλιτώσει τὴν καταδίκη προσπαθεῖ ν' ἀποδείξει ὅτι εἶναι βλάκας. Γιατί, πράγματι δύο τινὰ μποροῦν νὰ ἰσχύουν: Ἢ οἱ προβλέψεις εἶχαν λάβει ὑπ' ὄψη τοὺς δυσμενεῖς παράγοντες, ὁπότε ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκῶς ἐδραιωμένες, ἢ δὲν τοὺς εἶχαν λάβει ὑπ' ὄψη, ὁπότε καὶ πάλι ἀποδεικνύονται ἐκ τῶν ὑστέρων λαθεμένα καταστρωμένες. Καὶ στὶς δύο, ὅμως, περιπτώσεις, ὁ ἐκφραστὴς τῶν προβλέψεων ἔχει τὴν εὐθύνη τοῦ λάθους καὶ ὄχι οἱ «λόγοι τῆς ἀποτυχίας του».
Ὅλ' αὐτά, ὅμως, δὲν ἰσχύουν, ἂν οἱ προβλέψεις καὶ τὸ ἀντίστοιχο σ' αὐτὲς προεκλογικὸ πλάνο ὑπῆρξαν ἁπλῶς προϊόντα τυχαίων ἐκτιμήσεων, δηλαδὴ πολιτικοῦ ὀπορτουνισμοῦ, ὅπως συνηθίζονταν παλιότερα νὰ λέγεται αὐτό. Μήπως, λοιπόν, ἔτσι μποροῦμε νὰ ἐξηγήσουμε ἐκεῖνες τὶς ἀπίθανες γκάφες τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τῆς ΕΚ. - Ν.Δ., ὅπου τὴν παραμονὴ τῶν ἐκλογῶν οἱ ἡγεσίες τους ἰσχυρίζονταν ὅτι τὴ Δευτέρα θὰ ἔχουν τὴν ἐξουσία, ἐνῶ τὴν Τρίτη ἔσπευδε, τὸ μὲν πρῶτο νὰ ὑποστηρίξει αὐτάρεσκα ὅτι γιὰ πρώτη ἐμφάνιση καλὸ ἦταν τὸ 13%, τὸ δὲ δεύτερο ὅτι ὑπεύθυνος τῆς ἥττας του ὑπῆρξε ἡ διασπαστικὴ πρωτοβουλία τοῦ Α. Παπανδρέου; Δυστυχῶς, λοιπόν, φαίνεται ὅτι βαδίζουμε πάλι ὁλοταχῶς μακριὰ ἀπὸ μιὰ ἀκόμη εὐκαιρία πού δίνεται στὴν πλατιὰ προοδευτικὴ παράταξη νὰ ἀναθεωρήσει ἀπὸ τὰ βάθρα του τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο βλέπει τὸν πολιτικό της ρόλο. Μιὰ τέτοια δουλειά, ἂν πρόκειται νὰ γίνει, δὲν μπορεῖ νὰ γίνει μέσα ἀπὸ τὸν περιοδικὸ τύπο, μόνο. Εἶναι δουλειὰ ἐργαστηρίου καὶ πολιτικῆς πρακτικῆς, πού ἀνήκει στὸν ἴδιο τὸν μηχανισμὸ τῶν κομμάτων καὶ ὄχι στοὺς ἐθελοντές. Ἀλλιῶς, ἂν κι αὐτὸ τὸ περιμένουμε ἀπ' ἔξω, τότε τί ρόλο, ἐπιτέλους, παίζουν τὰ κόμματα, καὶ τί ἔννοια ἔχει ἡ φραστική τους προσήλωση στὴ δομὴ τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας;

Κ. ΦΙΛΙΝΗΣ

Ὁ Κώστας Φιλίνης εἶναι μέλος τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτερικοῦ). Ἡγετικὸ στέλεχος τῆς ΕΠΟΝ, φυλακίστηκε τὸ 1956 γιὰ παράνομη κομματικὴ δράση καὶ ἀποφυλακίστηκε τὸ 1966. Ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ ἱδρυτικὰ μέλη τοῦ ΠΑΜ. Τὸ 1967 καταδικάστηκε σὲ ἰσόβια κάθειρξη ἀπὸ τὸ ἔκτακτο στρατοδικεῖο Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἀντιδικτατορική του δράση καὶ ἀποφυλακίστηκε μὲ τὴν ἀμνηστία τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1973. Εἶναι συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Θεωρία τῶν παιγνίων καὶ Πολιτικὴ» καὶ μεταφραστὴς τῶν βιβλίων «Κυβερνητικὴ καὶ διαλεκτικὸς ὑλισμὸς» τοῦ Γκυγιωμώ, «Ταξικὴ δομὴ στὴν κοινωνικὴ συνείδηση» τοῦ Ὀσόφσκι καὶ «Γερμανικὴ ἰδεολογία» τοῦ Μάρξ.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δημοψηφίσματος ἔδειξαν πόσο βιαστικὲς καὶ λαθεμένες ἦταν οἱ κρίσεις ἐκείνων πού ἔσπευδαν νὰ ἀποδώσουν σὲ ἀνωριμότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τῆς 17/11. Ἂν συγκρίνουμε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ 74 μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τοῦ 63 καὶ 64, τότε θὰ παρατηρήσουμε βέβαια μιὰν ἐπιφανειακὴ γενικὴ μετατόπιση ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιά. Ἂν συγκρίνουμε ὅμως τὰ προγράμματα τῶν κομμάτων τοῦ 64 μὲ τὰ ἀντίστοιχα τοῦ 74, τότε θὰ δοῦμε μιὰ στροφὴ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά. Στὶς ἐκλογὲς πρὶν δέκα χρόνια ἡ λέξη σοσιαλισμὸς δὲν εἶχε κὰν ἀκουστεῖ. Σήμερα ἀναφέρονταν κατὰ κόρον ἀπὸ ὁρισμένες πλευρὲς (ΠΑΣΟΚ) καὶ ἡ Ν.Δ. μίλησε ἀκόμα κι αὐτὴ γιά... σοσιαλιστικὰ μέτρα. Αὐτὴ ἡ στροφὴ στὰ προγράμματα πήγαινε νὰ προλάβει τὴν πραγματικὴ στροφὴ τῶν μαζῶν πρὸς τὰ ἀριστερά.
Οἱ μάζες ὡστόσο τῶν ἐκλογέων δὲν εἶδαν σ' αὐτὲς τὶς ἐκλογὲς μιὰν εὐκαιρία γιὰ νὰ διαδηλώσουν τὶς πολιτικές τους πεποιθήσεις. Ἕνα πράγμα πού ἔχει γίνει ἐπανειλημμένα στοὺς μεταπολεμικοὺς ἐκλογικοὺς ἀγῶνες τῆς χώρας μας παρουσιάστηκε στὶς ἐκλογὲς τοῦ 74 πολὺ πιὸ ἔντονα: Ὁ λαὸς ψήφισε μέσα σ' ἕνα κλίμα «ἐκτάκτου ἀνάγκης». Ξέροντας πὼς ἡ Χούντα δὲν ἀνατράπηκε μὲ λαϊκὴ ἢ στρατιωτικὴ ἐξέγερση, ἀλλὰ ἀναγκάστηκε νὰ ἀποχωρήσει κάτω ἀπὸ τὶς γνωστὲς συνθῆκες τῆς παλλαϊκῆς ἀντίθεσης καὶ ἀντίστασης καὶ κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς χρεωκοπίας της σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, ἰδιαίτερα μετὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἀκόμα περισσότερο τῆς Κύπρου, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐνδιαφέρθηκε πρωταρχικὰ γιὰ τὸ πῶς θὰ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΙΛΙΝΗΣ

Ὥριμη ψῆφος γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ὁμαλῆς συνταγματικῆς ἐξέλιξης. (ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΝΗ)

ἀσφαλιστεῖ ἡ ὁμαλὴ συνταγματικὴ ἐξέλιξη ἀπὸ τοὺς κινδύνους νέας ἀνωμαλίας. Καὶ πραγματικὰ αὐτὸ τὸ κύριο μέλημά του ἀποδείχνει ὡριμότητα πολιτική. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ξέρει ἀπὸ τὴν ὀδυνηρή του πεῖρα πὼς δὲν ἀρκεῖ μιὰ ἁπλὴ πλειοψηφία γιὰ νὰ γίνει μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ καὶ μάλιστα μιὰ ἐπαναστατικὴ κοινωνικὴ ἀλλαγή. Χρειάζεται μιὰ βαθιὰ ἀλλαγὴ στὶς δομὲς τῆς ἐξουσίας, καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ εἴτε μὲ βίαιη ἔνοπλη ἐξέγερση, εἴτε μὲ μιὰν εὐρύτατη πλειοψηφία, τέτοια πού νὰ ἐκφραστεῖ μέσα στὶς ἴδιες τὶς δομὲς τῆς ἐξουσίας, μέσα στὸν κρατικὸ μηχανισμό, ἔτσι πού οἱ ἀντιδραστικὲς δυνάμεις νὰ μὴ μπορέσουν νὰ βάλουν φραγμὸ στὴν ἐκδήλωση αὐτῆς τῆς πλειοψηφίας ἢ στὴν ἀνατροπὴ τῆς θέλησής της. Αὐτὰ ὅμως δὲν γίνονται ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Χρειάζεται ἐπίμονος καὶ πολύμορφος ἀγώνας, μὲ μεγάλη εὐελιξία στὴν τακτικὴ καὶ σταθερότητα στὸ στόχο.
Προχώρησε λοιπὸν ὁ κ. Καραμανλῆς σὲ βιαστικὲς ἐκλογὲς μέσα σὲ ἕνα κλίμα φοβίας κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἄθικτων χουντικῶν μηχανισμῶν, μὲ ἄνισο καὶ ἄδικο ἐκλογικὸ νόμο, μὲ οὐσιαστικὸ ἀποκλεισμὸ τῶν νέων ψηφοφόρων, κ.τ.λ. Ἐκμεταλλεύτηκε γιὰ τὸ κόμμα του τὸ ὅτι τὸ ὄνομά του συνδέθηκε μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῶν πρώτων μεταχουντικῶν ἐλευθεριῶν, μὲ τὴ νομιμοποίηση τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ NATO καὶ κυρίως τὸ ὅτι αὐτοπροβλήθηκε σὰν ἡ μοναδικὴ ἀποτρεπτικὴ δύναμη στὸν κίνδυνο νέας ἀνωμαλίας καὶ ἐπαναφορᾶς τῆς δικτατορίας.
Δύο ἦταν κυρίως οἱ ἐναλλακτικὲς λύσεις πού παρουσιάστηκαν στὸ ἐκλογικὸ σῶμα: Ἡ ἔκκληση Καραμανλῆ γιὰ ἰσχυρὴ πλειοψηφία πού τὴ συνόδευε μὲ τὴν ἀπειλὴ ὅτι ὕστερα ἀπ' αὐτὸν θὰ ἐπακολουθοῦσε χάος καὶ ἀνωμαλία, καὶ ἡ πρόταση τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. καὶ τῆς ΕΔΑ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξη μὲ βάση μιὰν ἐθνικὴ δημοκρατικὴ ἀντιδικτατορικὴ ἑνότητα, μὲ μιὰ μετεκλογικὴ κυβέρνηση ἐθνικῆς ἑνότητας γιὰ ὅσο χρόνο θὰ συνεχίζονταν ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἀπειλή. Μόνο μέσα σ' ἕνα τέτοιο ἐκλογικὸ κλίμα θὰ μποροῦσε ὁ ἐκλογέας νὰ ψηφίσει μὲ βάση τὶς πραγματικές του πολιτικὲς πεποιθήσεις, ὁπότε ἦταν δυνατὸ νὰ μὴν πάρει τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία ὁ Καραμανλῆς καὶ μόνον ἔτσι ὀρθώνονταν σοβαρὰ ἐμπόδια στὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς μονοκομματικοῦ κράτους τῆς Δεξιᾶς. Τὰ ἄλλα ὅμως κόμματα δὲν διευκόλυναν μιὰ τέτοια ἐθνικὴ λύση. Τόσο τὸ ΠΑΣΟΚ ὅσο καὶ ἡ ΕΚ-ΝΔ διεκδίκησαν τὸ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία — πράγμα ἐξώφθαλμα ἀνέφικτο — δηλώνοντας παράλληλα προκαταβολικὴ ἄρνηση γιὰ κάθε μετεκλογικὴ συνεργασία. Ἐπιπλέον τὸ ΠΑΣΟΚ, ἀρνούμενο κάθε κίνδυνο δικτατορίας — ἀλλὰ αὐτοδιαψευδόμενο ἀπὸ τὸ ἴδιο του τὸ σύνθημα τῆς ἀποχουντοποίησης — ἀρνούμενο ἐπίσης τὴ συμπαράταξη τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων καὶ προβάλλοντας ἄκαιρα καὶ ἀνεδαφικὰ συνθήματα, ἐνίσχυσε τοὺς φόβους γιὰ νέα ἀνωμαλία

Κ. ΦΙΛΙΝΗΣ

καὶ ἔσπρωξε πρὸς τὸν Καραμανλῆ συντηρητικὰ ἀλλὰ δημοκρατικὰ στρώματα ψηφοφόρων. Τὸ ΠΑΣΟΚ μετεκλογικὰ ἐντὶ νὰ ἀναγνωρίσει τὴν τέτοια του λαθεμένη τακτικὴ προσπάθησε νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ὀρθότητα τοῦ δικοῦ μας συνθήματος ὑποστηρίζοντας στὴν οὐσία ὅτι τάχα στοὺς ἐκλογεῖς πρέπει νὰ προβάλλονται «ἁπλὰ» καὶ «κατανοητὰ» συνθήματα ὅπως Καραμανλῆς = Νέος φασισμός, ἔστω κι ἂν δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα. Ὅμως αὐτὸ ἀποτελεῖ σαφῆ ὑποτίμηση τοῦ Ἕλληνα ἐκλογέα, ὁ ὁποῖος δὲν δίνει σοβαρότητα σὲ συνθήματα ὑπερβολικὰ καὶ ἐξωπραγματικά. Γιατὶ ἄλλο εἶναι νὰ λὲς ὅτι ἕνα μονοκομματικὸ κράτος τῆς Δεξιᾶς μπορεῖ νὰ διευκολύνει τὸ δρόμο στὸ φασισμὸ κι ἄλλο εἶναι νὰ ταυτίζεις μὲ τὸ φασισμὸ ἕναν συντηρητικὸ πολιτικὸ ποὺ ἄσχετα ἀπὸ τὸ γνωστό του παρελθὸν παρουσιάστηκε σήμερα μὲ πράξεις σὰν τὴ νομιμοποίηση τοῦ Κομ. Κόμματος καὶ τὴν ἀποχώρηση ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ NATO, βήματα ποὺ δὲν εἶχαν γίνει ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τῆς Ε.Κ. τοῦ 53 %. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τέτοιας στάσης τῶν ἄλλων κομμάτων ἦταν νὰ μὴ μπορέσει στὴν πλειοψηφία του ὁ ἑλληνικὸς λαὸς νὰ δεῖ ἄλλη ἐναλλακτικὴ λύση πέρα ἀπὸ τὴ λύση Καραμανλῆ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ΚΚΕ ἐξωτ. μέσα στὰ πλαίσια τῆς Ἑν. Ἀριστερᾶς ὑπονόμευσε τὸ σύνθημα τῆς ἀντιδικτατορικῆς ἑνότητας ἐνῶ ταυτόχρονα γιὰ στενοὺς σταυροθηρικοὺς σκοποὺς καὶ κατὰ παράβαση συγκεκριμένων συμφωνιῶν ἐπρόβαλε στὶς κοινὲς ἐκδηλώσεις τῆς Ε.Α. κατὰ κόρον τὰ στενά του κομματικὰ ἐμβλήματα καὶ συνθήματα διώχνοντας ἀριστερούς ψηφοφόρους ποὺ δὲν ἀνέχονταν αὐτὴ τὴν τάση κηδεμόνευσης τῆς Ε.Α.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅλα αὐτά, τὸ νόημα τῆς ψήφου τῶν ἐκλογῶν, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ συντριβὴ τοῦ κόμματος τῆς φασιστικῆς δεξιᾶς, εἶναι ὄχι ἡ ὑπερψήφιση τοῦ δεξιοῦ συντηρητισμοῦ τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἀλλὰ ἐντολὴ πρὸς τὸν κ. Καραμανλῆ νὰ τηρήσει τὶς διακηρύξεις του γιὰ ἀποχουντοποίηση - κάθαρση, γιὰ θεμελίωση τῆς «δημοκρατίας γιὰ ὅλους», γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας, γιὰ μιὰ «σταθερὴ καὶ ἀμετάκλητη ἔξοδο ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ NATO», κ.τ.λ.

Πέρα ἀπὸ τὰ παραπάνω, οἱ πρῶτες ἐκτιμήσεις τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. ὑποστηρίζουν ἀκόμα ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀντικειμενικὲς αἰτίες, στὸ μειωμένο ἀποτέλεσμα τῆς Ἀριστερᾶς ἀντανακλῶνται οἱ συνέπειες ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς δυσχέρειες τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, ὁ πόλεμος κατασυκοφάντησης καὶ ἐξόντωσης καὶ οἱ ἀθλιότητες σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν ἐκλογῶν ποὺ ἐπιχειροῦσε ἡ δογματικὴ πλευρὰ τοῦ ΚΚΕ ἐξωτ. σὲ βάρος τῆς ἀνανεωτικῆς - ἑνωτικῆς τάσης τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. καὶ ποὺ στὰ μάτια τῶν ἐκλογέων παρουσίαζε τὴν Ε.Α. σὰν μιὰ ἐπιφανειακὴ ἀπατηλὴ «ἑνότητα».

Σήμερα βρίσκεται σὲ ἐξέλιξη μιὰ συζήτηση γιὰ μιὰ σειρὰ ἄλλα ζητήματα σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς ἐκλογικῆς παρουσίας τῆς Ἀριστερᾶς καὶ μὲ τὸ ὅλο πρόβλημα τῆς ἑνότητας. Θὰ διατυπώσω λοιπὸν μερικὲς σκέψεις.

Γεννιέται τὸ ἐρώτημα: Μήπως τὸ ἐκλογικὸ ἑνωτικὸ σχῆμα τῆς Ε.Α. δὲν ἔπρεπε νὰ γίνει; Μήπως συνέφερε νὰ γίνουν δύο σχήματα τῆς Ἀριστερᾶς, τὸ ἀνανεωτικὸ καὶ τὸ δογματικό; Πιστεύω ὅτι στὶς δοσμένες τότε συνθῆκες μιὰ τέτοια λύση θὰ ἦταν σαφῶς χειρότερη. Γιατὶ οἱ ψηφοφόροι τῆς ἀριστερᾶς στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία ἦταν τελείως ἀκατατόπιστοι τόσο γιὰ τὴν οὐσία τῶν διαφορῶν ἀνάμεσα στὰ δύο μέρη, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀναβίωση τῆς παλιᾶς ἐξοντωτικῆς μεθοδολογίας ἐναντίον τῶν διαφορετικῶν ἀπόψεων, μεθοδολογίας ποὺ υἱοθέτησε τὸ ΚΚΕ ἐξωτ. Μιὰ τέτοια λοιπὸν χωριστὴ κάθοδος στὶς ἐκλογὲς θὰ παρουσιάζονταν τελείως ἀδικαιολόγητη στὸν ἀριστερὸ ψηφοφόρο καὶ τὸ ἐπιχείρημα τῆς χαμένης ψήφου θὰ ἐνεργοῦσε πολὺ πιὸ ἔντονα σὲ βάρος τῆς Ἀριστερᾶς. Ἄλλωστε οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φίλους μας ποὺ σήμερα εἶναι δικαιολογημένα ἀγανακτισμένοι ἀπὸ τὸν τρόπο ἐνέργειας τοῦ ΚΚΕ ἐξωτ. μέσα στὴν Ε.Α. καὶ ποὺ δὲ θέλουν τὴ συνέχιση μιᾶς τέτοιας «συνεργασίας», ἦταν αὐτοὶ ποὺ πίεζαν τότε γιὰ μιὰ τέτοιου εἴδους συνεργασία, μὴ μπορώντας νὰ φανταστοῦν ὅτι ἦταν δυνατὸ νὰ κατέβει σ' ἕνα τέτοιο σημεῖο τὸ ΚΚΕ ἐξ.

Θὰ ἔλεγε ὅμως κανεὶς ὅτι ἴσως θὰ ἦταν καλύτερα ἂν ἀντὶ νὰ γίνει συμφωνία ἀνάμεσα στὴν ΕΔΑ (στὴν ὁποία μετεῖχε τὸ ΚΚΕ ἐσωτ.) καὶ στὸ ΚΚΕ ἐξ., νὰ ὑπῆρχε ἐπιμονὴ γιὰ ἀνοικτὴ ἄμεση συμμετοχὴ (καὶ ὄχι ἁπλῶς ἔμμεση μέσω τῆς ΕΔΑ) τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. μέσα στὴν Ἑνωμ. Ἀριστερά. Καὶ ἂν τὸ ΚΚΕ ἐξ. δὲ δέχονταν αὐτὴ τὴ λύση, τότε οἱ ἀνανεωτικὲς δυνάμεις νὰ κατέβαιναν χωριστὰ στὶς ἐκλογές, ἀφοῦ προηγούμενα θὰ εἶχε φανεῖ ὅτι τὴν εὐθύνη τῆς ἐκλογικῆς διάσπασης τὴν εἶχε τὸ ΚΚΕ ἐξ.

Σήμερα, μετὰ τὶς ἐκλογές, καὶ κάνοντας ἀφαίρεση τῆς τότε κατάστασης, μπορεῖ νὰ ὑποστηριχτεῖ ὅτι μιὰ τέτοια λύση ἦταν καὶ ἐνδεδειγμένη ἀλλὰ καὶ πραγματοποιήσιμη. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶναι τόσο ἁπλά, γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τοὺς ἑξῆς δύο παράγοντες: α) Ὁρισμένοι ἐδαίτες εἶχαν τότε τὴν αὐταπάτη ὅτι μὲ τὴ συμφωνία ΕΔΑ - ΚΚΕ ἐξωτ. καὶ τὴν ὄχι ἄμεση καὶ ἀνοικτὴ παρουσία τοῦ ΚΚΕ ἐσωτ. μέσα στὴν Ε.Α. θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ συγκρατηθεῖ τὸ ΚΚΕ ἐξ. καὶ ἔτσι νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ ὀξύτατη διαμάχη τουλάχιστο στὴ διάρκεια τῶν ἐκλογῶν. β) Ὁρισμένα στελέχη ποὺ ἀνῆκαν στὸν ἀνανεωτικὸ χῶρο χωρὶς νὰ εἶναι ἐνταγμένα στὸ ΚΚΕ ἐσωτ. ἀπέφυγαν κάθε ἐνότητα δράσης ἀρνούμενοι νὰ μετάσχουν καὶ στὴν ΕΔΑ. Ὁρισμένοι μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς κρατοῦσαν ἕνα εἶδος «οὐδέτερης» στάσης ἴσων ἀποστάσεων καὶ ἀπὸ τὰ δύο ΚΚ, πράγμα ποὺ ἀντικειμενικὰ δυνάμωνε τὶς διαπραγματευτικὲς θέσεις τοῦ ΚΚΕ ἐξ. (Πρέπει πάντως νὰ τονίσουμε ὅτι μετὰ τὴ συγκρότηση τῆς Ε.Α. πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φίλους βοήθησαν τὸν ἐκλογικὸ ἀγώνα ὅσο καὶ τοὺς ὑποψηφίους τοῦ ΚΚΕ ἐσ. καὶ τῆς ΕΔΑ).

Οἱ δύο πιὸ πάνω παράγοντες μαζὶ μὲ τὴ γενικὴ ἔλλειψη πληροφόρησης σχετικὰ μὲ τὴ διάσπαση — ποὺ ἦταν δύσκολο νὰ πραγματοποιηθεῖ μέσα σὲ τόσο σύντομα χρονικὰ περιθώρια — δημιουργοῦσαν τὴν ἀνάγκη τῆς πραγματοποίησης μιᾶς ἐκλογικῆς ἑνότητας ἔστω καὶ μὲ θυσίες ἀπὸ μέρους τοῦ ΚΚΕ ἐσ. (συμφωνία τῆς μορφῆς ΕΔΑ - ΚΚΕ ἐξ.). Πιστεύω ὅτι μέσα σὲ ἐκεῖνες τὶς ἀντικειμενικὲς καὶ ὑποκειμενικὲς συνθῆκες αὐτὴ ἦταν πιθανότατα ἡ καλύτερη λύση ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὰ μακροπρόθεσμα συμφέροντα τῆς ἀνανεωτικῆς ἑνωτικῆς προσπάθειας στὸ κομμουνιστικὸ κίνημα τῆς χώρας μας. Τώρα πιὰ ὁ κόσμος τῆς ἀριστερᾶς ἔχει ἤδη καταλάβει σὲ ἕνα σημαντικὸ βαθμὸ μὲ τὴν ἴδια του τὴν πεῖρα τὸ πῶς ἐννοεῖ τὴν «ἑνότητα» τὸ ΚΚΕ ἐξ. Σήμερα ἡ Ἑνωμ. Ἀριστερά, μὲ τὴ μορφὴ ποὺ λειτούργησε ὡς τώρα, εἶναι πιὰ δολοφονημένη ἀπὸ τὶς προεκλογικὲς ἀθλιότητες τοῦ ΚΚΕ ἐξ. Καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἀποτελεῖ ἐξαπάτηση τοῦ λαοῦ νὰ λέμε ὅτι ἀνήκουμε σὲ μιὰ συνεργαζόμενη παράταξη καὶ ταυτόχρονα τὸ ΚΚΕ ἐξ. νὰ κατηγορεῖ ἀνοικτὰ καὶ ἐπίσημα ἀπὸ τὸν τύπο του τοὺς «συνεργάτες» του σάν... ἀπορρίμματα τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος!

Γιὰ νὰ ὑπάρξει σήμερα μιὰ ὁποιαδήποτε μορφὴ ἑνότητας δράσης ἀνάμεσα στὶς δυνάμεις τῆς μαρξιστικῆς ἀριστερᾶς, θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλιστεῖ ὅτι δὲν θὰ ἐπαναληφθοῦν οἱ ἀθλιότητες τοῦ ΚΚΕ ἐξ. Καὶ μιὰ τέτοια πρώτη ἐγγύηση θὰ ἦταν ἡ ἀναγνώριση τῆς πραγματικότητας ὅτι μέσα σὲ ὁποιαδήποτε συμμαχία μετέχει ἀνοικτὰ καὶ ἰσότιμα τὸ ΚΚΕ ἐσ.

Τὸ βασικότερο ὅμως ποὺ θὰ εἶχε κανεὶς νὰ πεῖ πάνω στὸ θέμα τῆς ἑνότητας τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος εἶναι ὅτι προέχει πρὶν ἀπ' ὅλα ἡ πιὸ πλατιὰ δυνατὴ πληροφόρηση τῶν ἐργαζομένων γύρω ἀπὸ τὴ διάσπαση καὶ τὴν οὐσία τῶν διαφορῶν. Παράλληλα ἔχει μεγάλη σημασία ἡ κομματικὴ ἑνότητα σ' ἕνα πλατὺ ἐνιαῖο μαρξιστικὸ - λενινιστικὸ κόμμα ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων ποὺ συμφωνοῦν γιὰ τὴν ἀνάγκη ἑνὸς κόμματος τέτοιου χαρακτήρα. Τὸ ΚΚΕ ἐσωτ. θὰ παίξει ἀποφασιστικὰ τὸ ρόλο του πρὸς μιὰ τέτοια κατεύθυνση, γιατὶ εἶναι ἡ κύρια καὶ μάλιστα ὀργανωμένη δύναμη ποὺ παλεύει γιὰ τὴν ἀνανέωση. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπὶ 7 χρόνια ἀποτέλεσε τὸν στόχο συκοφαντιῶν ποὺ ἐπαναλαμβάνονταν π.χ. ἀπὸ τὴ «Φωνὴ τῆς Ἀλήθειας» σὲ 13 ἡμίωρες ἐκπομπὲς κάθε μέρα σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ ΚΚΕ ἐσ. μιλοῦσε στὸ λαὸ μὲ μερικὲς ἑκατοντάδες ἀντίτυπα ποὺ μοιράζονταν μὲ ἄπειρους κινδύνους γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει ὅλες τὶς ἐπιθέσεις ἐχθρῶν καὶ «φίλων». Τὸ ΚΚΕ ἐσ. δὲν εἶχε στὴ διάθεσή του παρὰ μόλις 3 1/2 μῆνες νομιμότητας γιὰ νὰ διαφωτίσει τοὺς ἐργαζόμενους πάνω στὸ θέμα τῆς διάσπασης. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ μέχρι τώρα ἀποτελέσματα πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν σὰν ἕνα πρῶτο στέρεο βάθρο γιὰ τὴν παραπέρα ἀνάπτυξη τῆς ἀνανεωτικῆς του προσπάθειας.

Τὸ ΚΚΕ ἐσ. εἶναι κατ' ἀρχὴν πρόθυμο γιὰ κάθε συζήτηση καὶ διάλογο πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἑνότητας ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων σὲ ἕνα ἐνιαῖο μαρξιστικὸ λενινιστικὸ κόμμα. Αὐτονόητο βέβαια εἶναι ὅτι στὸ μεταξὺ ἔχει χρέος νὰ ἀναπτύσσει τὴ δράση του καὶ παράλληλα νὰ προχωρήσει στὴ διαδικασία τῆς σύγκλησης ἑνὸς ἀνοιχτοῦ συνεδρίου (ποὺ τὸ ἔχει ἤδη ἐξαγγείλει) γιὰ τὸ ὁλόπλευρο δυνάμωμα τοῦ κόμματος. Ταυτόχρονα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὶς διαδικασίες θὰ ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν συγκεκριμένοι τρόποι καὶ ὀργανωτικὲς μορφὲς γιὰ τὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν ἀνανεωτικῶν δυνάμεων σὲ μιὰ κοινὴ δράση γιὰ τὰ φλέγοντα προβλήματα τῶν ἐργαζομένων καὶ τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς γενικότερα. Γιατὶ ἡ ὑπόθεση τῆς ἀνανέωσης δὲν θὰ κερδηθεῖ μονάχα μὲ τὶς συζητήσεις γύρω ἀπὸ προγράμματα, θέσεις καὶ πλατφόρμες. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πολύτιμα, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ἔχουν μεγάλη ἀξία ἔξω ἀπὸ τὴν καθημερινὴ καὶ συγκεκριμένη δράση. Καὶ μονάχα μέσα στὴ δράση, τὴν πολιτικὴ καὶ ὀργανωτική, θὰ δοκιμάζονται οἱ ὁποιεσδήποτε θέσεις καὶ θὰ ἀποδείχνεται ἡ ὀρθότητά τους.

Ἡ Ἀριστερὰ παλεύει μὲ τὴν κρίση της!

Τοῦ Γ. Σεφερτζῆ

Σὲ προηγούμενο κύριο ἄρθρο του τὸ ΑΝΤΙ σκόπιμα καὶ συνειδητὰ εἶχε χρησιμοποιήσει τὸν ὅρο συντηρητικὴ παράταξη μιλώντας γιὰ τὴν ὑπὸ τὴ «Νέα Δημοκρατία» Δεξιά. Ἡ πάροδος τοῦ χρόνου φέρνει στὴν ἐπιφάνεια στοιχεῖα, ἐπίσημα ἢ παρασκηνιακά, μὲ σημασία πάντα, ποὺ φανερώνουν ὅτι ἡ ἐπαναλειτουργία τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν, θὰ συνοδευτεῖ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν προσανατολισμένων προσπαθειῶν τῆς κλασικῆς Δεξιᾶς πρὸς κεντρῶες θέσεις, γιὰ θεσμοποίηση συγχρονισμένων ὅρων πρὸς μιὰ «νέα δημοκρατία καὶ Ἑλλάδα» καὶ ἀπὸ τὴν πολιτική, ἰδεολογικὴ συγκρότηση ἑνὸς εὐέλικτου, ἀνθεκτικοῦ καὶ βιώσιμου νεοδεξιοῦ σχήματος. Ἂν ἡ διεργασία αὐτὴ γιὰ μιὰ ἐθνικὴ συντηρητικὴ νεοδεξιὰ πολιτικὴ παράταξη πραγματοποιηθεῖ, θὰ ἀφήσει χαρακτηριστικὰ σημάδια στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 20οῦ αἰώνα.

Η ΝΕΑ ΔΕΞΙΑ

Ἀπὸ τὴν Ἀριστερὰ οἱ τέτοιες διεργασίες μετασχηματισμῶν τοῦ συστήματος καὶ τῶν φορέων τοῦ κοινωνικοῦ Status Quo, πέρναγαν πάντα ἀπαρατήρητες, μὲ μόνιμο ἀποτέλεσμα νὰ δίνεται ἡ μάχη — πολλὲς φορὲς δονκιχωτικὴ — πρὸς ἕναν ἀντίπαλο τοῦ ὁποίου τοὺς κανόνες λειτουργίας ἀγνοοῦσε. Ἡ ἄγνοια αὐτὴ καταδίκαζε πάντα τὴν ὑποτιθέμενη πρωτοπορία σὲ μιὰ καθυστέρηση ἀπέναντι στὰ γεγονότα καὶ σὲ ἐκ τῶν ὑστέρων διαπιστώσεις. Τὸ πρόβλημα τὸ ἀγνοοῦσαν ἢ τὸ παράπεμπαν σὲ κάποια τσιτάτα, ἔτσι ὥστε καὶ τὴν Ἀριστερὰ νὰ ἀποπροσανατολίζει καὶ τὴ Δεξιὰ νὰ διευκολύνει στὴ μονοπώληση τῆς ἐξουσίας. Γιατὶ τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς δυναμικῆς δὲν λύνεται μὲ τσιτάτα. Μέσα σὲ πολὺ γενικὰ πλαίσια μποροῦμε νά 'χουμε μιὰ σχηματικὴ ἀνάλυση, ποὺ σὲ καμιὰ ὅμως περίπτωση δὲν μᾶς ἐπιτρέπει τὴν ὀξυδερκῆ διάκριση τῆς λειτουργικότητας τῶν στοιχείων τοῦ συστήματος καὶ τῶν μηχανισμῶν του. Λεπτομέρειες βέβαια, ἀλλὰ μὲ καίρια καὶ ἀποφασιστικὴ σημασία γιὰ τὴ συνθετικὴ πολιτικὴ ἀνάλυση ποὺ καθορίζει στὴ συνέχεια ὁλόκληρη τὴ στρατηγική.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιδιαλεχτικῆς, μηχανιστικῆς ἀντιγραφῆς ξένων ἑρμηνευτικῶν προτύπων ὄχι μονάχα δὲν ἐπίτρεψε τὴν ἀντιμετώπιση προβλημάτων ὅπως ἡ ἐγγενὴς κακοδαιμονία τοῦ ἑλληνικοῦ προοδευτικοῦ κινήματος, ἀλλὰ οὔτε κὰν βοήθησε στὴν ἀπάντηση καθοριστικῶν προβλημάτων τῆς τελευταίας δεκαετίας. Ἡ ἀνάλυση τῆς πολυπλοκότητας τῶν καθεστωτικῶν μηχανισμῶν, ὁ ἔλεγχός τους ἢ ἡ αὐτόματη λειτουργία τους, ποὺ ὑπερφαλάγγιζε καὶ αὐτὴ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία τῆς Δεξιᾶς, ἡ κατάσταση τῶν στρατιωτικῶν στεγανῶν, ἡ πορεία γιὰ τὴν 21η Ἀπριλίου, ἡ φύση καὶ προέλευση τοῦ Ἀπριλιανοῦ πραξικοπήματος, ἡ δυναμικὴ τοῦ καθεστῶτος τοῦ Παπαδόπουλου, τὸ νόημα τῆς 25 Νοεμβρίου, ὁ χαρακτήρας τῆς μεταπολίτευσης τῆς 23 Ἰουλίου, εἶναι μερικὰ παραδείγματα προβλημάτων πού, στὸ βαθμὸ ποὺ ἀντιμετωπίσθηκαν, ἀναλύθηκαν σχηματικὰ ἢ δογματικά, ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ κινήματος. Ἀποστολὴ τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων δὲν εἶναι ἡ διευθέτηση τῶν φραξιονιστικῶν ζητημάτων ἢ τὸ γέμισμα τῶν φυλακῶν, ἀλλὰ ἡ σωστὴ ἐκτίμηση τῶν δεδομένων καὶ ἡ πρόβλεψη τῶν γεγονότων.

Ἡ σημερινὴ ἀντιπολίτευση, στὴ διάρκεια τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Α. Παπανδρέου — ἡ μαξιμαλιστικὴ πολιτικὴ τοῦ ὁποίου εὐθύνεται γιὰ σεβαστὸ μέρος τοῦ 54,6% — καὶ μὲ τιμητικὴ ἐξαίρεση σκεπτικισμοῦ τὴν ΕΔΑ καὶ τὸ ΚΚΕ ἐσωτ., χωρὶς νὰ κάνει τὴ στοιχειωδέστερη ἀνάλυση καὶ νὰ προσδιορίσει μὲ σαφήνεια τὴν τακτική της, ἀποδύθηκε σ' ἕνα ρηχὸ δημαγωγικὸ ἀγώνα, ἀγώνα ποὺ πρόσθετε ἀντὶ νὰ ἀφαιρεῖ ἐπιχειρήματα στὸν κ. Καραμανλῆ καὶ τοῦ 'δινε τὴν ἀπολαυστικὴ ἱκανοποίηση νὰ τραβᾶ τὸ χαλὶ κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους.

Χωρὶς ἄχρηστες κομματικὲς παρωπίδες καὶ παιδαριώδεις θριαμβολογίες ἢ συνθηματολογίες, εἶναι φανερὸ πὼς ὁ Καραμανλῆς ἀπὸ τὴ μέρα τῆς ἐπιστροφῆς του στὴν Ἑλλάδα κερδίζει διαρκῶς, ὄχι μόνο τὸ παιχνίδι, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ παράσταση, ἐξελισσόμενος σὲ πρότυπο, πολιτικῆς εὐθύνης καὶ ἀντίληψης, μέγεθος. Ἡ ἀλάθητη — ἀπὸ μεριᾶς του — τακτικὴ κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς συνθῆκες προοιωνίζει κάτι παραπάνω σὲ χρονικὸ βάθος καὶ πολιτικὴ ποιότητα.

Ὅσο κι ἂν οἱ δυσκολίες τῶν σημερινῶν περιστάσεων καὶ οἱ σκοπιμότητες τοῦ παιχνιδιοῦ εἶναι ἐκεῖνες ποὺ ὑπαγορεύουν περισσότερο ἀπ' τὶς καλὲς θελήσεις καὶ ἀντιλήψεις τοῦ πρωθυπουργοῦ τὴ «μεγαλόπνοη» πολιτική του, καὶ κρύβουν ἕνα

ἄλλο πιὸ ἀληθινὸ πρόσωπο, εἶναι γεγονὸς ὅτι ἀκολουθεῖται μιὰ ταχτικὴ ποὺ πρώτη φορὰ παρουσιάζει ἡ ἑλληνικὴ Δεξιά.

Σήμερα τὸ πολιτικὸ πεδίο ὁρίζεται ἀπὸ τὴν οὐσιαστική, ὕστερα ἀπ' τὸ 54.6%, ἀνυπαρξία κοινοβουλίου, τὴν ἐπιβλητικὴ ἡγεσία τοῦ Καραμανλῆ καὶ τὴν ἀνωριμότητα τῆς ἀντιπολίτευσης. Ποιὰ θά 'ναι λοιπὸν ἡ θέση καὶ ἡ συμβολὴ τῆς ἀντιπολίτευσης, γιὰ τὴ θεσμική, ποιοτικὴ καὶ οὐσιαστικὴ διαμόρφωση τῆς νέας δημοκρατίας; Ὅταν ἡ Δεξιὰ ἀνανεώνεται καὶ διαχωρίζει τὴ θέση της ἀπὸ τὴ φασιστικὴ ἀντίδραση, ὅταν ὀνομάζει ἐμφύλιο τὸν ἄλλοτε συμμοριτοπόλεμο, ἀποκηρύσσει καταγγέλλοντας τὸ πρὶν τὴν 21 Ἀπριλίου παρελθόν της, τὶς νόθες διαδικασίες καὶ τὰ πλαστὰ δημοψηφίσματα, ἡ ἀντιμετώπισή της δὲν εἶναι πολὺ εὔκολη. Ἂν ἡ ἀντιπολίτευση ἐξακολουθεῖ νὰ σκιαμαχεῖ μὲ ἐπιπόλαια πολεμικὴ συνθηματολογία πρὸς μιὰ Δεξιὰ ποὺ δὲν γνωρίζει, καταδικάζει τὸν ἑαυτό της σὲ ρόλο πολιτικῆς καρικατούρας.

Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Τὸ ΚΚΕ πρὶν τὴν 4η Αὐγούστου καὶ μετὰ τὴν κατοχὴ δὲ μπόρεσε ν' ἀναλύσει, ἀφομοιώσει καὶ δικαιώσει τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸν τίτλο του.

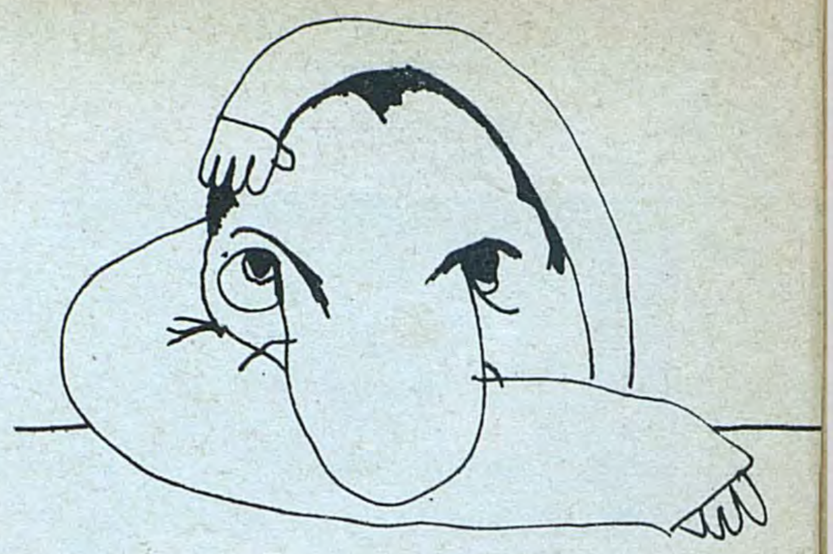
Γιὰ μὲν τὰ δυὸ πρῶτα τῆς ἀρκοῦσαν τὰ κιτάπια καὶ ἡ ἀποστήθιση τῶν ἑρμηνειῶν τῆς 3ης Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς, ποὺ οἱ ἀρχὲς καὶ ἡ ταχτική της χρεωκόπησαν ἐδῶ καὶ δεκαετίες καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἴδια διαλύθηκε. Ὅσο γιὰ τὸ τρίτο στοιχεῖο, ἡ ἀνάλυσή του, ποὺ θὰ προσδιόριζε τὸ χαρακτήρα του καὶ θὰ ἀποτελοῦσε τὸ ἔδαφος πάνω στὸ ὁποῖο θὰ πατοῦσε ἀλλὰ καὶ θ' ἀναφερόταν, δὲν ἔγινε ποτὲ συστηματικά. Τὸ πνεῦμα ἐκκλησίας, καλλιεργήθηκε ἐπίμονα, ἀποξένωνε ὅλο καὶ περισσότερο τὸ Κόμμα ἀπ' τὴν πραγματικότητα καὶ στένευε τοὺς ὁρίζοντές του κάτω ἀπ' τὴν ἀσφυχτικὴ πρόσδεσή του στὸ διεθνὲς καθοδηγητικὸ κέντρο. Οἱ στεῖρες, οἰκονομιστικές, μηχανιστικὲς ἑρμηνεῖες, ἀφαιροῦσαν τὸ κόμμα ἀπὸ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο καὶ τὸ ἐμπόδιζαν νὰ διεισδύει στὴν ἱστορικὴ δυναμικὴ τῶν κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν δομῶν καὶ νὰ κατανοεῖ τὴν πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἰδιομορφία τοῦ γεωγραφικοῦ ρόλου τῆς Ἑλλάδας. Ὅταν τὸ 1922, τὸ 1935 - 36 κοσμογονικὲς γιὰ τὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἀνακατατάξεις ὄξυναν σὲ ἀκραῖο βαθμὸ τὴν κοινωνικὴ διαπάλη καὶ δημιουργοῦσαν πρόβλημα ἐξουσίας, τὸ ΚΚΕ, ἀποκομμένο ἀπὸ τὴν πολιτικὴ πραγματικότητα, ἀνεβοκατέβαζε Πολιτικὰ Γραφεῖα καὶ Κεντρικὲς Ἐπιτροπές, βρίζοντας τοὺς ἀπερχόμενους καὶ ἀναζητώντας στοὺς διοριζόμενους τὴν πανάκεια τῆς σωτηρίας του, κάνοντας στὰ διαλείμματα μερικὲς ἀσυνάρτητες ἀνακοινώσεις, ποὺ ἄφηναν ἀνέγγιχτη τὴν πολιτικὴ διεργασία. Ἡ κατοχὴ δημιούργησε τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπανασυγκρότησή του καὶ τὴ μαζικοποίησή του, ποὺ σωστὰ τὶς ἐκμεταλλεύθηκε γιὰ νὰ γράψει τὴν ἐποποιΐα τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης καὶ τοῦ λαϊκοῦ κινήματος. Ὅταν ὅμως ἡ ἱστορία ἔδινε καὶ πάλι μοναδικὲς εὐκαιρίες γιὰ τὴν ἐξουσία, φάνηκε γιὰ μιὰν ἀκόμα φορὰ ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἔκανε ὅ, τι μποροῦσε γιὰ νὰ διαλύσει τὶς κατακτήσεις του, νὰ πισωδρομίσει τὸ κίνημα καὶ νὰ καταστήσει ἀνώφελη τὴ θυσία χιλιάδων ἀγωνιστῶν, πού 'μειναν μὲ τὸ τραγικὸ μεγαλεῖο τῶν μεταφυσικῶν ψευδαισθήσεών τους μπροστὰ στὸ θάνατο. Αὐτὰ ποὺ μὲ ἐγκληματικὴ ἐπιείκεια ὀνομάζουμε λάθη ἡγεσίας, ἔκλεισαν καὶ πάλι στὸν ἑαυτό του τὸ κίνημα, τὸ περιέπλεξαν στὸν ἐσωτερικό του σπαραγμό, ποὺ συνοδεύτηκε ἀπὸ ἄλλα σφάλματα, ντρόπιασαν τὴν ἑλληνικὴ Ἀριστερὰ κι ἄφησαν τὸν ἀντίπαλο νὰ ἰδιοποιηθεῖ τοὺς συμμάχους του καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀντίδραση κατασκεύασε σὲ βάρος τοῦ κινήματος μύθους δικούς της ποὺ μ' ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία ἔρριξε στὴν ἰδεολογικὴ πάλη. Αὐτῆς τῆς πάλης τὴ σημασία καὶ λειτουργία ποτὲ δὲ κατάλαβε ἀποτελεσματικὰ τὸ ΚΚΕ, παίρνοντας ἀπ' τὴ σταλινικὴ παράδοση καὶ διαστρέβλωση ὅ, τι πιὸ σαθρὸ καὶ ἀντιμαρξιστικὸ διέθετε. Ποτὲ δὲν καλλιέργησε καὶ δὲν ἀξιοποίησε τὸ ἐπιστημονικὸ δυναμικό του στὴν ἔρευνα ὅσων φαινομένων συνόδεψαν τὴν ἄνοδο καὶ τὴν πτώση του. Ποτὲ δὲν ἔκανε σοβαρὴ προσπάθεια νὰ προσδιορίσει τὸ χῶρο στοῦ ὁποίου τὶς ἀνάγκες ὄφειλε τὴν ὕπαρξή του. Ποτὲ δὲ μελέτησε τὴν τάξη καὶ τὶς δομὲς ἐνάντια στὶς ὁποῖες στρεφότανε καὶ ποὺ ἡ γνώση τους θὰ τοῦ καθόριζε τὴν ταχτικὴ καὶ τὴ στρατηγική. Ἀλλὰ ἂν ὅλα τοῦτα ὑπάγονται στὶς παραλείψεις ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ κόμματος, τότε πῶς ἀλλιῶς καὶ μὲ ποιὲς πράξεις θὰ ἔδειχνε τὴν ὑπευθυνότητά του ἀπέναντι στὸ κίνημα, τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς χιλιάδες ἀγωνιστές του; Ἡ κομματικότητα καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μυθολογία τῆς προζαχαριαδικῆς, ζαχαριαδικῆς, μετα-ζαχαριαδικῆς καὶ πάντα σταλινικῆς καθοδήγησης κι ἡγεσίας, δὲν ἐπέτρεψαν στὴν πλούσια ἱστορικὴ ἐμπειρία νὰ λειτουργήσει θετικά. Ὅλα τὰ σύνδρομα τοῦ μονολιθικοῦ συγκεντρωτισμοῦ, τῶν χονδροειδῶν ἀναλύσεων, τῆς ἀνυπαρξίας αὐτονομίας, τῆς ἐξωελληνικῆς ἐξάρτησής του, τῆς ἐσωτερικῆς κακοδαιμονίας, τῶν συμπλεγμάτων τῆς δόμησης καὶ τῆς οὐσιαστικὰ δοτῆς ἡγεσίας του, ὁδηγοῦσαν πάντα σὲ ἀντιεπιστημονικές, ἐγκεφαλικὲς συλλήψεις, ποὺ ἀγνοοῦσαν τὴ διάθεση τοῦ λαοῦ, τὴν ἀγωνιστικότητα καὶ τοὺς πόθους τοῦ ὁποίου κακομεταχειρίστηκε.

Αὐτὸς ὁ πολιτικὸς πρωτογονισμός, ποὺ εὐθύνεται καὶ ὡς ἕνα βαθμὸ γιὰ τὴν 21 Ἀπριλίου, πρέπει κάποτε νὰ σταματήσει, ἂν ὑπάρχουν πραγματικὰ φιλοδοξίες γιὰ νὰ φτιαχτεῖ σοβαρὸς πολιτικὸς ὀργανισμὸς μαζῶν, ποὺ νὰ διαδραματίσει κάποιο ρόλο. Ἂν ὅμως δὲ βγοῦν ἀπὸ παντοῦ στὸ φῶς τῆς δημοσιότητας κάθε στοιχεῖο καὶ μαρτυρία τοῦ τραυματικοῦ παρελθόντος, ὥστε νὰ δοθοῦν ἐξηγήσεις γιὰ τὰ τόσα γεγονότα, τέτοιες φιλοδοξίες θὰ μένουν πάντα μόνο τέτοιες.

Τῆς ἀρνητικῆς αὐτῆς ὄψης ὅλης τῆς παράδοσης ποὺ παραπάνω περιγράφεται, ὁ μεγάλος κληρονόμος ἐμφανίζεται σήμερα ἡ δογματικὴ πτέρυγα τοῦ ΚΚΕ ἐξ., ποὺ μὲ πεῖσμα ἀρνιέται νὰ ἀναγνωρίσει καὶ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τῆς ἱστορίας καὶ καταγωγῆς του.

Ἡ ἀρνητικὴ σταθερότητά του εἶναι ἀξιοθαύμαστη, μολονότι ταράζεται κι αὐτὸ τελευταῖα ἀπὸ ἐσωτερικὲς διαμάχες καὶ πιέσεις. Προσπαθεῖ ἀπὸ μιὰ μεριὰ νὰ ἐκσυγχρονιστεῖ καὶ νὰ ἐκφράσει ἕνα μαζικὸ χῶρο, χωρὶς νὰ ἀμφισβητεῖ τίποτα ἀπὸ τὸν ἀποτυχημένο ἑαυτό του, διακατεχόμενο ἀπὸ τὴ νοοτροπία τῆς μονολιθικότητας καὶ τοῦ σύμπλεγματος τῆς ὀρθόδοξης κομματικῆς πανσοφίας, καὶ τῆς μονόχνωτης ὑπεροψίας, ποὺ τὸ στειροποιεῖ ἀπέναντι στὴν ἴδια τὴ ζωή.

Ὁ σκληρὸς ἀγώνας κατανίκησης καὶ θετικῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὶς ἀρνητικὲς ἐπιπτώσεις τῆς ἴδιας τραγικῆς ἱστορίας, συνετέλεσε στὴ γέννηση καὶ διατήρηση τῆς ἀνανεωτικῆς κίνησης στὴν κομμουνιστικὴ Ἀριστερά, ποὺ ἐκφράζει τὸ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ. Ὡστόσο δὲν εἶναι εὔκολο νὰ ξεπεράσει κανεὶς τὴν καταγωγή του καὶ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὸ παρελθόν του. Καὶ αὐτὴ τὴν ἀγωνία δυσκολεύουν περισσότερο ἡ ἔλλειψη πολιτικοῦ θάρρους καὶ ἡ χαλαρότητα τῆς συμπεριφορᾶς. Οἱ συναισθηματικὲς ἀναστολὲς καὶ τὸ βίωμα ἑνὸς βεβαρυμένου παρελθόντος, ἐμπόδισαν τὴν ἡγεσία τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ νὰ φθάσει στὶς ἀκραῖες συνέπειες τοῦ δρόμου ποὺ ἀποφάσισε νὰ πάρει. Τὰ κατάλοιπα τῆς κομματικότητας, τῆς δογματικῆς προκατάληψης καὶ ἡ ἡττοπαθὴς — ἂν καὶ δικαιολογημένη — κούραση, εἶναι σοβαροὶ ἀνασταλτικοὶ παράγοντες, στὴ δόμηση ἑνὸς νέου τύπου ἀνανεωτικοῦ κόμματος. Ἡ καταρχὴν λαθεμένη ἀντίληψη τῆς ἑνότητας, οἱ ἀβαρίες πρὸς τὴ δογματικὴ ὁμάδα τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τὰ συμπλέγματα τῆς κακῶς ἐννοούμενης «φιλοσοβιετικῆς» τάσης, δημιούργησε μιὰ δειλία ποὺ δὲν ἄφηνε τὸ ΚΚΕ ἐσ. ν' ἀγκαλιάσει καὶ νὰ ἀφομοιώσει τὸ χῶρο στὸν ὁποῖο πραγματικὰ ἀπευθύνεται κι ἀνήκει. Ἡ κοντόθωρη καὶ ἄδικη σπατάλη τόσων δυνάμεων γιὰ τὴν πεισματικὴ διατήρηση ἑνὸς τίτλου ποὺ στὸ κάτω - κάτω ἀπὸ μόνος του δὲν φανερώνει καὶ δὲν κατοχυρώνει τίποτα καὶ ἡ ὑποβόσκουσα τρέχουσα κρίση στοὺς ἴδιους τοὺς ἡγετικοὺς κόλπους, φανερώνουν τὴν ἀνεπάρκεια τῆς ἡγεσίας του. Κι αὐτή, παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητη τιμιότητα καὶ καλὴ προαίρεσή της, δὲ φαίνεται νὰ διαθέτει τὴν ἀπαραίτητη ρωμαλεότητα καὶ ὅλη τὴν πολιτικὴ γενναιότητα γιὰ νὰ διαχειριστεῖ μέχρι κεραίας τὸ ἀνανεωτικὸ φορτίο της καὶ νὰ παραχωρήσει τὴ θέση της στὰ πιὸ ὑγιῆ πρόσωπα καὶ ρεύματα.

Ἀντίθετα, ἡ νεολαία, γαλουχημένη στὴν πλειοψηφία της συνειδητὰ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς ποὺ ἐμπνεύσανε ἔστω καὶ καθυστερημένα τὴν ἡγεσία της, ἀποτελεῖ ἐλπίδα κι ἐγγύηση γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῆς Ἀριστερᾶς ἔτσι ὅπως τὸ ΚΚΕ ἐσ. θέλει νὰ τὴν ἐκφράσει. Πιστεύοντας, χωρὶς προηγούμενα προσωπικὰ καὶ ἰδιοτέλεια, τὶς ἀρχὲς ποὺ οἱ παλιότεροι διακηρύσσουν, ἔχει πολλὲς πιθανότητες νὰ πετύχει, μέσα στὰ ὅρια μαζικοποίησης ποὺ διαθέτει σήμερα ἕνα κομμουνιστικὸ κόμμα. Ἐπιτυχία ποὺ θὰ καταστεῖ ἐφικτὴ ἐφόσον ἡ ἴδια ἡ νεολαία λύσει τὰ ἄπειρα ἐσωτερικά της προβλήματα, χτυπήσει τὸ φραξιονισμὸ καὶ σεχταρισμὸ ὁρισμένων τμημάτων της καὶ ἐξασφαλίσει ἀπρόσκοπτη καὶ δημιουργικὴ τὴ λειτουργία τῶν ρευμάτων, στὰ πλαίσια ποὺ ἡ ἐπιμονὴ σὲ κλασικὲς λενινιστικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπιτρέπουν. Γενικὰ πάντως παραμένει τὸ τεράστιο πρόβλημα τῶν ἱστορικῶν καὶ πολιτικῶν δυνατοτήτων τῆς λενινιστικῆς κομμουνιστικῆς Ἀριστερᾶς στὸν ἑλληνικὸ πάντα χῶρο, ὕστερα ἀπ' τὴ συσσώρευση τόσου ἀρνητικοῦ παρελθόντος καὶ τὴ διάβρωση τῆς ἀντιδραστικῆς προπαγάνδας.

Τέλος, ἡ σχετικὴ ἐπιτυχία τοῦ ΚΚΕ ἐξ. στὶς ἐκλογές, ποὺ ὑποβίβασαν τὴν ΕΑ στὴν τάξη τοῦ 9%, εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τυχὸν λόγους ὑπεροχῆς του. Εἶναι κάτι ὁλότελα φυσιολογικό, δεδομένου τοῦ ἐκλογικοῦ μηχανισμοῦ - πελατείας καὶ τῆς ἀντίστασης τῶν παραδοσιακῶν δομῶν καὶ ψυχολογιῶν

στὸ καινούργιο καὶ ἀνανεωτικό. Τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ καὶ ὁ χρόνος θὰ φέρουν θά 'ναι πολὺ ἐνδιαφέροντα.

ΑΝΑΓΚΗ ΝΕΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Τὰ τελευταῖα χρόνια, ποὺ σφράγισε τὸ πρωινὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967, σημαδεύονταν ἀπὸ μερικὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἐπούλωση τῶν πληγῶν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ τὴν ἔξω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς Δεξιᾶς ποὺ τοὺς δημιούργησε ἀνάπτυξη τῶν παρακρατικῶν μηχανισμῶν. Ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀναχρονιστικότητας τῆς ὑπανάπτυκτης δημοκρατίας ἀποδυνάμωσε τὴν πανίσχυρη Δεξιὰ τῆς δεκαετίας τοῦ 1950 καὶ ἐνίσχυσε τὶς δυνάμεις τοῦ Κέντρου. Ἡ κοινωνικὴ - οἰκονομικὴ δομὴ καὶ ἡ ριζοσπαστικοποίηση τοῦ «φωτισμένου» ἀστικοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κινήματος, ποὺ ἀμφισβητοῦσε τὸ σύστημα συμφερόντων καὶ ἐξουσιῶν σὲ διεθνὲς καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο, δημιουργοῦσε τὴν ἀνάγκη γιὰ ἕνα προωθημένο σοσιαλιστικὸ σχῆμα. Τέλος ἡ κατάντια τῆς κομμουνιστικῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς καὶ ἡ αὐθαίρετη παρεμπόδιση τῶν λειτουργιῶν τῆς ΕΔΑ ἀπὸ τὸ γραφεῖο ἐξωτερικοῦ, ἡ εἰσβολὴ νέων ἰδεῶν καὶ ἡ χρεωκοπία θεωρητικῶν βάθρων καὶ ὀργανωτικῶν δομῶν, ἐπέφερε τὴν καλπάζουσα κρίση στὴν κλασικὴ Ἀριστερά, ποὺ κορυφώθηκε τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1968.

Ἡ 21η Ἀπριλίου, σὰν τεχνητὴ δυνατότητα τῆς κοινωνίας ποὺ τὴ γέννησε καὶ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ μηχανισμοῦ ποὺ τὴν ἐπέβαλε καὶ τὴ διατήρησε, μποροῦσε βέβαια νὰ συγκρατήσει τὴ δυναμικὴ τῶν παραπάνω φαινομένων, ἀλλὰ ὄχι καὶ νὰ τὴν καταργήσει. Οἱ εὐθύνες τῶν ἡγεσιῶν, οἱ ἀνεπάρκειες τῶν διαδικασιῶν, ἡ σκληρὴ πραγματικότητα τοῦ πραξικοπήματος, ἡ συσσώρευση ἱστορικῆς πείρας, ὑποχρέωσαν σὲ ἐσωστρεφεῖς ἀναδιπλώσεις ἀτόμων καὶ συνόλων, ποὺ ὁδήγησαν στὴν αὐτογνωσία, τὴν ἔκρηξη καὶ ζύμωση.

Σὲ ὅλους τοὺς χώρους ἀπὸ Δεξιὰ μέχρι Ἀριστερά, οἱ διεργασίες αὐτές, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς παγκόσμιες ἐξελίξεις, ἄρχισαν ν' ἀποδίδουν νέες πολιτικὲς κινήσεις καὶ νὰ δημιουργοῦν τὴν ἐλπίδα τοῦ ἀνανεωμένου μέλλοντος. Οἱ πρῶτες δυναμιτιστικὲς ὀργανώσεις εἶναι αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς κατάστασης γέννημα, ποὺ οἱ περισσότερες, προερχόμενες ἀπ' τὸν ἀστικὸ χῶρο, δὲ μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν ἀλλιῶς τὶς ἀδυναμίες τους καὶ νὰ γίνουν πολιτικὲς ὀργανώσεις. Στὸ χῶρο τῆς παλιᾶς συντήρησης θὰ δημιουργηθοῦν νεοδεξιὲς καὶ κεντροδεξιὲς ὁμαδοποιήσεις, ἐνῶ ἀπ' τὸ χῶρο τῆς κεντροαριστερᾶς μεταρρύθμισης, οἱ βαθιὲς ζυμώσεις, θὰ φέρουν ὀργανώσεις σὰν τὴ Δημοκρατικὴ Ἄμυνα καὶ τὸ ΠΑΚ τοῦ Α. Παπανδρέου. Ἀπ' αὐτὲς ἡ καθεμιὰ θ' ἀκολουθήσει τὴ δικιά της ἐξελικτικὴ πορεία καὶ ἡ μὲν Ἄμυνα θὰ ὁδηγηθεῖ σ' ὅλο καὶ πιὸ ὥριμες καὶ βαθύτερα ἐπεξεργασμένες ἀριστερὲς θέσεις, ποὺ θὰ τείνουν νὰ βροῦν μιὰ κάποια μαρξιστικὴ ἔκφραση, ὁ δὲ Α.Π. μὲ τὴν ὀργάνωσή του θὰ περνάει μέσα ἀπὸ διαρκεῖς κρίσεις συνείδησης, ἀναπροσαρμογὲς καὶ ἀνακατασκευές, σ' ὅλο καὶ περισσότερο ἐξωπραγματικὲς θέσεις καὶ ταχτικὲς μικροαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ.

Τελικὰ ἡ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα» ἐπέδειξε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ μιὰ κατεξοχὴν σοβαρὴ κι ἐξιοπρόσεχτη παρουσία, ἀλλὰ μὲ ἀδικαιολόγητη ἀνυπομονησία καί προχειρότητα στὶς διαπραγματευτικές της κινήσεις, κατέφυγε κάτω ἀπ' τὴ στέγη ἑνὸς χώρου ποὺ ξέρει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὶς ἀδυναμίες του. Φοβήθηκε τὴ μοναξιὰ καὶ τὴν ἀπομόνωση καὶ ἀπεμπόλησε τὶς εὐθύνες της γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μὲ ἄλλους κάλυψη τοῦ κενοῦ τῆς ἐξωκομματικῆς μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς.

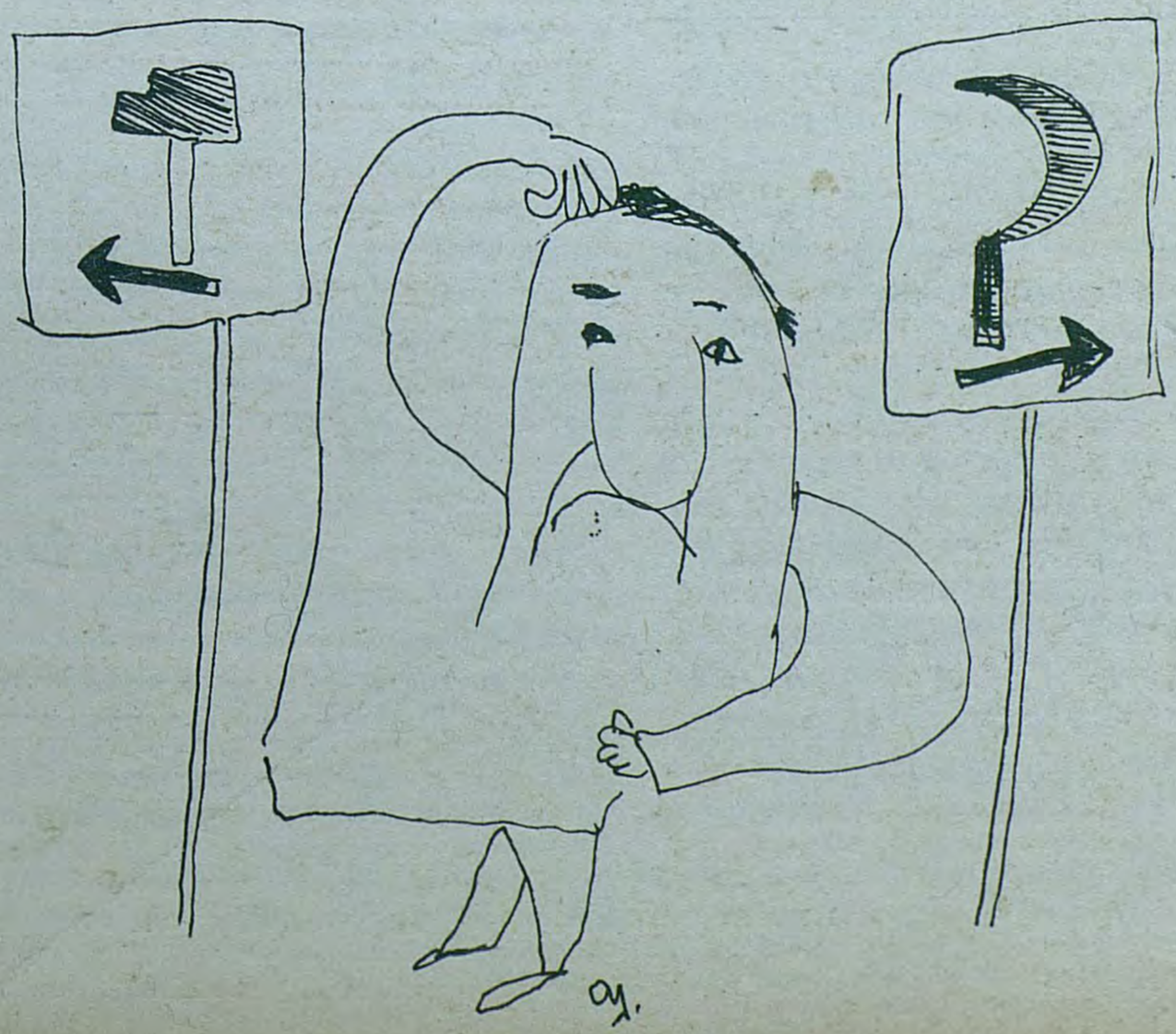
Γιὰ τὰ ἄλλα, μὲ ἴδιες ρίζες στὴ δικτατορικὴ θεομηνία ρεύματα, ποὺ ἀκόμα δὲν ἔχουν μορφοποιηθεῖ, ἄλλα κινδυνεύουν νὰ ἐξατμιστοῦν, ἄλλα ἀρκοῦνται στὴν ἀντιγραφὴ ξένων καὶ ἀρκετὰ παλιομένων πιὰ προτύπων καὶ ἄλλα (τὰ πιὸ σοβαρά;) θὰ σπεύσουν μᾶλλον νὰ ἐνισχύσουν τὶς ἀνανεωτικὲς δυνάμεις τοῦ Γραφείου Ἐσωτερικοῦ.

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΠΑΣΟΚ

Τὴν κάλυψη τοῦ κενοῦ τῆς δημοκρατικῆς μαρξιστικῆς ἢ νεομαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς, πρὸς τὴν ὁποία δὲν εἶχε ὅλη τὴ δύναμη καταρχὴν νὰ κινηθεῖ τὸ Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ, ἀνέλαβε νὰ καλύψει τὸ ΠΑΣΟΚ, κατὰ τὸ χειρότερο ὅμως τρόπο, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ παλιότερη πολιτεία τοῦ ΠΑΚ καὶ ἡ προεκλογικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου. Μεταπολιτευτικὸ φαινόμενο τὸ ΠΑΣΟΚ, ἱδρύθηκε μὲ τὴ διακήρυξη τῆς 3ης Σεπτεμβρίου τοῦ Α.Π., ποὺ ἔσπευσε νὰ μονοπωλήσει ἕνα ἰδεολογικὸ χῶρο, ποὺ καὶ ἄλλους ἐξέφραζε.

Ἡ συγκίνηση τῆς ἀνακάλυψης τοῦ σοσιαλισμοῦ δὲν ἐπέτρεψε στὸ ΠΑΣΟΚ νὰ ξεκαθαρίσει καὶ καταστρώσει τὴ θεωρία, τὴν ταχτική, τὴ στρατηγικὴ καὶ τὶς ὀργανωτικὲς δομὲς τοῦ ἰδεολογικοῦ του χώρου καὶ τὸ ἔρριξε σὲ μιὰν ἀνεύθυνη καὶ καταστρεπτικὴ προεκλογικὴ δημαγωγία. Ὅλη ἡ μέχρι τώρα συμπεριφορὰ ἐκδηλώνει μιὰ πολὺ μεγαλύτερη εὐαισθησία σὲ θεαματικὲς καὶ χωρὶς βαθιὰ συνείδηση ἐκλογικὲς παρουσίες καὶ ψηφοθηρίες, παρὰ ἀπέναντι στὴ συναίσθηση εὐθύνης μπροστὰ στὶς ἀρχὲς ἑνὸς πολιτικοῦ κινήματος ποὺ θεωρεῖ ἀναγκαῖο. Ἡ ὑπερεπαναστατικὴ ἐξάλλου φρασεολογία του φανερώνει τὶς μικροαστικὲς ἀδυναμίες του. Ὕστερα ἀπὸ ποιὰ ἀνάλυση, μὲ ποιὰ θεωρητικὰ ἐργαλεῖα, καὶ ποιὰ συμπερασματολογία γιὰ τὴν ταχτικὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ, καταλήγει σ' αὐτὲς τὶς θέσεις καὶ υἱοθετεῖ τὰ συνθήματά του; Ἂν ὁ συνθηματολογικὸς κατάλογος τῆς 3ης Σεπτεμβρίου θεωρεῖται προγραμματικὴ διακήρυξη ἀπὸ ἕνα σοσιαλιστικὸ κίνημα, τότε δείχνει πόσο μικρὴ συναίσθηση τοῦ τί θέλει ν' ἀντιπροσωπεύσει, ἔχει. Τίποτα ἀπ' ὅσα γράφονται ἐκεῖ μέσα δὲν φανερώνουν τὴ σοβαρὴ ἐπεξεργασία καὶ τὴ συγκεκριμένη ἀνάλυση τῆς συγκεκριμένης κατάστασης, ποὺ θὰ δικαιολογοῦσε τὴν κατηγορηματικὴ ριζοσπαστικότητα τῆς τοποθέτησής του καὶ τὸ διαπαιδαγωγικὸ ρόλο ποὺ θέλει νὰ παίξει. Χωρὶς καθόλου νὰ μοιάζει μὲ σοβαρὸ ἐπεξεργασμένο σοσιαλιστικὸ πρόγραμμα, ἐπιτρέπει στὰ πρόσωπα ἢ τὰ ὄργανα ποὺ ἑκάστοτε τὸ ἐλέγχουν, κάθε εἴδους ὀπορτουνιστικοὺς ἐλιγμούς. Μὲ ποιὲς λοιπὸν βάσεις ξεκινάει ἕνα τέτοιο πλατὺ καὶ ρηξικέλευθο κίνημα; Πῶς θέλει νὰ διαπαιδαγωγήσει τὶς μάζες του καὶ ποῦ θέλει νὰ βασιστεῖ, ρίχνοντας συνθήματα τῆς ἀποπροσανατολιστικότητας τοῦ «στὶς 18 σοσιαλισμός», ποὺ παρουσιάζει τὴν ἱστορικὴ διαδικασία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ, σὰν ἠλεκτρονικὴ ἐφεύρεση; Ποιὸ σοσιαλισμὸ εὐαγγελίζεται, ὅταν ἀγνοεῖ ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ ἰδέα σαρκώνεται ὅταν, μέσα στὴ μακριὰ ἱστορικὴ διεργασία, πεισθεῖ ὁ λαός, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πεῖρα του, γιὰ τὴν ἀναγκαιότητά της;

Μόνιμο καὶ δυναμοποιητικὸ σλόγκαν του εἶναι ἡ πρωτοβουλιακὴ αὐτοργάνωση τῆς βάσης. Ἀλλὰ γιὰ τὴν πραγμάτωση ἑνὸς τέτοιου συνθήματος χρειάζονται πολιτικές, ἰδεολογικές, θεωρητικὲς καὶ ὀργανωτικὲς δυνατότες, ποὺ πουθενὰ μέχρι τώρα δὲν ἔχει δείξει, καὶ ἐπίπεδο λαϊκῆς συνειδητότητας ὑψωμένο. Καὶ ἡ λαϊκὴ συνειδητότητα δὲν δημιουργεῖται μὲ κενὴ συνθηματολογία. Πόσα ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἀναλογίσθηκε ἡ ἡγεσία του, ποὺ ὑπόσχεται καὶ κόπτεται γιὰ τὴν ἀπ' τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω λειτουργικότητα τοῦ κινήματός της; Ἀπὸ κάτω ἀπὸ ποιὰ βάση; Ἀπὸ ποιὰ βάση, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο ἑτερόκλητη μὲ τὴν κορυφή; Ἀπ' τὴ βάση καὶ τὴν κορυφὴ ποὺ μιλώντας γιὰ σοσιαλισμὸ ὁραματίζεται, ἀνάλογα μὲ τὴν

περίπτωση, κομματικη πελατεία, σουηδικὸ πρότυπο, σοσιαλδημοκρατία, ἀπελευθερωτικὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα ἢ καὶ κομμουνισμὸ γιουγκοσλαβικῆς π.χ. ἔμπνευσης; Πόσοι ἀπ' τὰ μέλη καὶ τοὺς ὀπαδούς του ἐκφράζουν συνειδητὰ τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα τῆς Ἑλλάδας τοῦ 1974;

Δὲν εἶναι ἑπόμενο λοιπὸν ἡ μικροαστικὴ σύνθεση τῆς βάσης, τὸ ἀλλοπρόσαλλο τοῦ ἰδεολογικοῦ χαρακτήρα της καὶ τὸ χαμηλὸ πολιτικὸ ἐπίπεδό της, ν' ἀντανακλασθεῖ στὴν κορυφὴ καὶ τὴ γραμμὴ τοῦ κινήματος καὶ νὰ τὸ ἐπηρεάσει ἀποφασιστικὰ εἴτε διαλύοντάς το εἴτε δίνοντάς του ὁλότελα διαφορετικὸ προσανατολισμό; Ἀλλὰ ἂν αὐτὸ δὲ συμβεῖ δὲ θά 'ναι ἔνδειξη ὅτι στὴν πραγματικότητα δὲ λειτουργεῖ ἡ ἀπ' τὰ κάτω κίνηση;

Ἡ «Δημοκρατικὴ Ἅμυνα» συνιδρύοντας μὲ τὸ ΠΑΚ τὸ ΠΑΣΟΚ — μιὰ ἱστορία μὲ πρωθύστερα περίεργα ἐπεισόδια — προσπάθησε νὰ κατοχυρώσει τὴν ἐλεύθερη διακίνηση καὶ λειτουργία ρευμάτων. Καταρχάς, πῶς μέσα σὲ τέτοια ἰδεολογικὴ σύγχυση καὶ μετεκλογικὴ κρίση εἶναι δυνατὸ νὰ λειτουργήσουν τὰ ρεύματα; Δεύτερο, εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ λειτουργήσουν ρεύματα, ὅταν ἕνα καὶ μόνο καταρχὴν στενὸ - ρεῦμα πῆρε τὴν πρωτοβουλία, μονοπωλώντας ἕναν ἰδεολογικὸ χῶρο ποὺ ἐξέφραζε καὶ ἄλλους, νὰ καλέσει ὑπὸ τὴ σοφὴ καὶ ἤδη ἀναπόφευκτα κρυσταλλωμένη ἡγετική του στέγη καὶ ὅσους ἄλλους σὰν ἄτομα συμφωνοῦν καὶ θέλουν νὰ συμμετάσχουν. Λειτουργία ρευμάτων ἐξασφαλίζεται ὅταν ὑπάρχει ἰσοτιμία μεταξύ τους ἀπαρχῆς. Ἀλλὰ πότε ἰσότιμα τὰ ρεύματα αὐτὰ κάθισαν γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο τραπέζι νὰ συζητήσουν καὶ συγκροτήσουν ἀπὸ κοινοῦ, μὲ ἀμοιβαῖες ὑποχρεώσεις καὶ ἐγγυήσεις, ἑνιαῖο πολιτικὸ φορέα μέσα στὸν ὁποῖο ἡ προσωπικότητα τοῦ κάθε συμβαλλομένου μέρους θά 'ταν πλήρως διασφαλισμένη; Καὶ τί κατοχυρώσεις ὑπάρχουν γιὰ τὸ διαφαινόμενο κίνδυνο τῆς προσωποπαγιοποίησής του; Ὅλα τοῦτα τὰ ἐρωτηματικὰ δὲ μᾶς ἐφησυχάζουν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Τέλος, τὸ τρίτο σκέλος τῆς ἀντιπολίτευσης, ἡ Ἕνωση Κέντρου, δεσμεύεται καθοριστικὰ ἀπὸ τὰ ταξικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ὅριά της, στὰ ὁποῖα δέσμευσε καὶ τὶς Νέες Δυνάμεις. Ἱστορική της ἀποστολὴ ἴσως νά 'ναι, ἀφοῦ ξεπεράσει κι αὐτὴ τὰ ἐσωτερικά της προβλήματα (βλ. ἄρθρο Λιναρδάτου ΑΝΤΙ ἀρ. 8), ἡ συμβολὴ στὴν ἀνανέωση τῶν ἀστικῶν πολιτικῶν φορέων. Νὰ συνεργασθεῖ μὲ τὸν Καραμανλῆ στὴν πρὸς τὸ Κέντρο πορεία του, ποὺ ὑπερθεματίζει σὲ πολλὰ σημεῖα τὴν πολιτικὴ τοῦ Γ. Παπανδρέου.

Ἕνα πρῶτο συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶναι ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπάρχει βαθιὰ κρίση ἡγεσίας καὶ ἰδεολογίας στὸν προοδευτικὸ χῶρο, καὶ τὰ πάντα καταμαρτυροῦν γι' αὐτή. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀνανέωση καὶ ὁ προσανατολισμὸς βάσει τῶν νέων δεδομένων στὸ χῶρο αὐτὸ ἔχει πάρει καὶ πόλι ἀναστολή.

Ἐκεῖνες οἱ νέες δυνάμεις ποὺ γεννήθηκαν κι ἀντρώθηκαν μέσα στὴ δικτατορία, σὰν ἀκαταμάχητη ἀνάγκη νέας πολιτικῆς ἔκφρασης, πνίγηκαν μέσα στὴ δίνη τῶν γεγονότων καὶ παγιδεύτηκαν, πρὸς τὸ παρόν, σὲ μηχανισμοὺς ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς τους καὶ τὴν ἀντάξια τῶν περιστάσεων ἐπάνδρωση τῆς ἀντιπολίτευσης.

Ὡστόσο ὑπάρχουν τώρα οἱ προϋποθέσεις γιὰ νὰ μπεῖ σὲ κίνηση μιὰ μακριὰ κατεργασία πού, ἀρχίζοντας ἀπὸ βαθιὰ κι ὑπομονετικὴ δουλειὰ ὑποδομῆς, θὰ συγκεντρώσει γύρω της ὅλες τὶς γνήσιες δημοκρατικὲς καὶ προοδευτικὲς δυνάμεις, καὶ θὰ συμβάλει στὴν ἀνανέωση τοῦ κινήματος καὶ τῶν πολιτικῶν φορέων του.

Γιῶργος Σεφερτζῆς

ΟΙ ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΙ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Τοῦ Ν. Γιανναδάκη

1968, Φεβρουάριος. Μιὰ ἔκτακτη ἐκπομπὴ τῆς «Φωνῆς τῆς ἀλήθειας» κάνει γνωστὸ στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ τὸ γεγονὸς τῆς διάσπασης τοῦ ΚΚΕ, δηλ. τοῦ κομματικοῦ μηχανισμοῦ στελεχῶν ποὺ βρισκόταν ἐπὶ 20 σχεδὸν χρόνια κάπου στὶς ἀνατολικὲς χῶρες καὶ ποὺ ἔπαιζε πάντα τὸν καθοριστικὸ ρόλο στὶς ἀποφάσεις τῆς Ἑνιαίας Δημοκρατικῆς Ἀριστερᾶς.

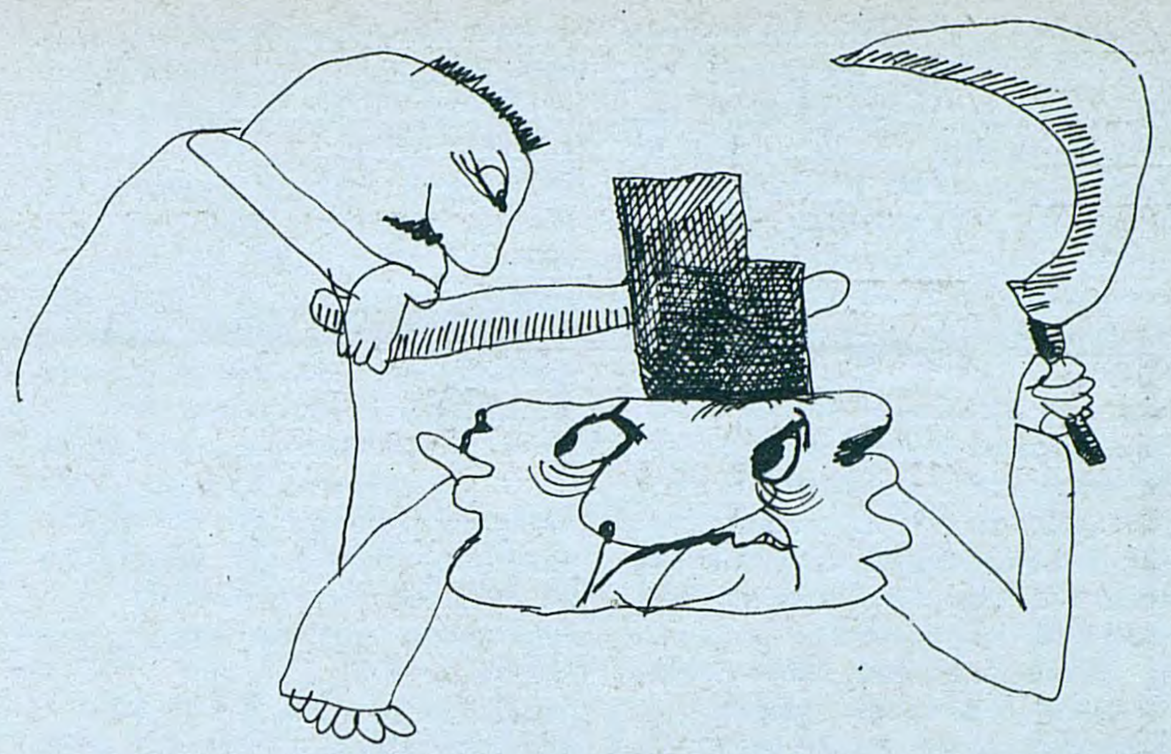
Λίγες μέρες μετὰ τήν, ἱστορικὴ πιά, ἐκπομπὴ μιὰ ὁμάδα παλιῶν καὶ νέων στελεχῶν τῆς ἀριστερᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὶς φυλακὲς τῆς Αἴγινας ἕνα ἀνοιχτὸ γράμμα ποὺ καταδίκαζε τὴ δογματικὴ «ὁμάδα Κολλιγιάνη» καὶ ζητοῦσε ἀπὸ τὰ στελέχη καὶ τοὺς ὀπαδούς της νὰ τὴν ἀπομονώσουν καὶ νὰ συμβάλουν «στὴν προσπάθεια ἀνανέωσης τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα». Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ σημαδεύει τὴ γέννηση τοῦ ΚΚΕ —ἐσωτερικοῦ— καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνοιχτῆς πάλης γιὰ ἐπικράτηση τῶν δύο πιὰ Κ.Κ. μέσα στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο.

1968, Αὔγουστος. Οἱ Ἕλληνες πληροφοροῦνται τὴν ἐπέμβαση τῶν σοβιετικῶν στρατευμάτων στὴν Τσεχοσλοβακία. Ἀπὸ τὸ Παρθένι τῆς Λέρου φτάνει στὴ γαλλικὴ «Μὸντ» μιὰ ἐπιστολὴ ἐξορίστων στελεχῶν τῆς ἀριστερᾶς, μὲ τὴν ὁποία καταδικαζόταν ἡ εἰσβολὴ σὰν «ἀπεμπόληση τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεωδῶν». Ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ τοποθέτηση ποὺ ὑπερέβαινε κατὰ πολὺ τὰ ὅρια τῶν ἀνανεωτικῶν στόχων ποὺ εἶχε τάξει ἡ συσπείρωση τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὰ δύο ΚΚ, δηλ. τὸ «Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ», καὶ ὑποδήλωνε ὅτι ἡ κρίση στὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἦτανε πολὺ βαθύτερη. Ἡ δημοσίευση τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀποτέλεσε καὶ τὴ ληξιαρχικὴ πράξη τῆς γέννησης τοῦ «χάους» —τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων, ὅπως λέγεται σήμερα.

Πέρασαν ἀπὸ τότε ἕξη χρόνια. Στὸ χῶρο τῶν ἀδεσμεύτων παρατηροῦνται τώρα διάφορες κινήσεις καὶ τάσεις —π.χ. ἡ «κίνηση γιὰ τὸ Ἑνιαῖο Κόμμα τῆς Μαρξιστικῆς Ἀριστερᾶς», οἱ ὁμάδες τοῦ θεάτρου «ΣΤΟΑ», ποὺ συνεχίζουν ἀκόμη τὶς συζητήσεις τους, κ.τ.λ.— Ἀπὸ ποῦ ὅμως προέρχεται αὐτὸς ὁ χῶρος καὶ τί ἐκφράζει μέσα στὴν ἱστορία καὶ τὴν προβληματικὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς; Μὲ τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ γίνεται μιὰ πρώτη προσπάθεια γιὰ νὰ δοθεῖ ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ δύσκολο καὶ ἐπίκαιρο ἐρώτημα.

Σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἀρχαίους κοσμολογικοὺς μύθους τὸ χάος προηγεῖται τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεὸς δὲν δημιουργεῖ ποτὲ ἀπὸ τὸ μηδέν: μὲ μιά του ἐνέργεια προσδίδει μορφὴ καὶ βάζει τάξη σ' ἕνα νεφέλωμα ἀρχέγονων στοιχείων καὶ καταστάσεων. Μετὰ τὴ μορφοποίηση καὶ τὴν ἐπιβολὴ τῆς τάξης, ὁ κόσμος ἀρχίζει νὰ λειτουργεῖ στὸ θεϊκὰ προδιαγραμμένο πλαίσιο — ποὺ συνήθως δὲν ἀλλοιώνεται πιὰ ἀπὸ καμιὰ θεϊκὴ ἢ ἀνθρώπινη παρέμβαση. Ἴσως ἡ ἀπουσία ἑνὸς «Θεοῦ» νὰ ἦτανε ἡ αἰτία ποὺ δὲν ἔγινε δυνατὴ ἡ μορφοποίηση τοῦ πολιτικοῦ χώρου τοῦ «χάους» τῆς ἀριστερᾶς. Μπορεῖ ὅμως νὰ

ἔφταιξε καὶ μόνο ἡ ἐξακολουθητικὴ παρουσία παλιῶν «Θεῶν», ὅπου ἡ βούλησή τους διέπει ἀκόμα τὴ λειτουργία τοῦ παραδοσιακοῦ χώρου, καὶ τῆς συνείδησης, τῆς ἀριστερᾶς.
Βέβαια, στὴν περίπτωση αὐτοῦ τοῦ χαοτικοῦ χώρου, ἡ δυνατότητα ὕπαρξης ἑνὸς Θεοῦ ἤτανε, ἀπὸ τὴν ἀφετηρία κιόλας, περιορισμένη : ἡ πράξη δημιουργίας τοῦ «χάους» εἶχε σὰν προηγούμενή της τὴ σχετικὴ ἢ ἀπόλυτη, ρητὴ ἢ ἄρρητη ἀπόρριψη κάποιου Θεοῦ. Καί, ἡ πράξη χειραφέτησης ἀπὸ προηγούμενα σχήματα, ἰδανικὰ καὶ αὐθεντίες καθιστοῦσε τὸ χῶρο αὐτὸν ἐλάχιστα ἐπιδεκτικὸ σὲ μιὰ καινούργια διαδικασία πολιτικῆς καὶ ἰδεολογικῆς χειραγώγησης, ἢ ἔστω καὶ αὐτο-χειραγώγησης.
Ἐγκαταλείποντας τὸ ἐπίπεδο τῶν μυθολογικῶν ἀναλογιῶν — καὶ γιὰ νὰ πραγματευτοῦμε, σὲ γενικὲς γραμμές, ὁρισμένα μόνο αἴτια ποὺ ὁδήγησαν σειρὰ μελῶν τῆς ἀριστερᾶς στὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μορφὴ χειραφέτησης ἀπὸ αὐτὴν — υἱοθετοῦμε τὸ σημερινὸ καὶ πιὸ κατανοητὸ ὅρο «χῶρος τῶν ἀδεσμεύτων».
Βασικὸ γνώρισμα τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων εἶναι ἡ σχετικὴ ἢ ἀπόλυτη χειραφέτηση ἀπὸ τὸ παραδοσιακὸ γενικά, χωρὶς τὴν ταυτόχρονη προσχώρηση σὲ ἄλλα, πάλι παραδοσιακά, μορφώματα τοῦ χώρου τῆς ἀριστερᾶς (π.χ. σὲ τροτσκιστικὲς ἢ φιλομαοϊκὲς ὀργανώσεις).
Ἡ χειραφέτηση τῶν μελῶν αὐτῶν ἀπὸ τὸ παραδοσιακὸ γενικὰ γίνεται καλύτερα ἀντιληπτὴ ἂν περιγράψουμε τὸ πλαίσιο τῆς κατάστασης ποὺ ἐπικρατοῦσε γιὰ δεκαετίες στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ περιγραφὴ καὶ ἀνάλυση τοῦ πλαισίου αὐτοῦ ἀπαιτεῖ τεράστιο χῶρο, θὰ περιοριστοῦμε στὴν ἐπισήμανση τῶν βασικοτέρων, κατὰ τὴ γνώμη μας, στοιχείων ποὺ τὸ συνέθεταν : Κατ' ἀρχήν, ὑπῆρχε σχεδὸν πάντα ἕνας δυϊσμὸς στὴν πολιτικὴ ἔκφραση τῆς ἀριστερᾶς — δυϊσμὸς ποὺ καθόριζε ἀποφασιστικὰ τὸν ἐσωτερικὸ τύπο λειτουργίας της. Στὴν μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο περίοδο εἴχαμε νὰ κάνουμε μὲ δυὸ πολιτικὲς ἐκφράσεις της, μιὰ «νόμιμη» καὶ μιὰ «παράνομη». Ἡ νόμιμη ἔκφραση τῆς ἀριστερᾶς δὲν ἤτανε τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ ἰμάντας διαβίβασης τῶν ἀποφάσεων καὶ κατευθύνσεων τοῦ παράνομου πολιτικοῦ μηχανισμοῦ. Αὐτὸ σήμαινε πὼς ἡ δημοκρατικὴ λειτουργία τοῦ νόμιμου πολιτικοῦ φορέα τῆς ἀριστερᾶς ἐκφραζόταν μόνο σὲ μιὰ διαδικασία τυπικῆς ἔγκρισης ἀποφάσεων ποὺ εἶχανε ἤδη ἀνέκκλητα παρθεῖ, στὸ πλαίσιο τοῦ παράνομου πολιτικοῦ μηχανισμοῦ. Ἡ ἐξουσιαστικὴ ἀντίληψη τοῦ παράνομου πολιτικοῦ μηχανισμοῦ γιὰ τὴ σχέση του μὲ τὸν νόμιμο πολιτικὸ φορέα δὲν εἶχε σὰ μόνο

ἀποτέλεσμα τὴ νέκρωση κάθε δημοκρατικῆς διαδικασίας.
Συνετέλεσε στὴ διάπλαση μιᾶς πολιτικῆς βάσης - ἀγωγοῦ καὶ ἐκτελεστῆ προεπεξεργασμένων κατευθύνσεων, στὴν ἐμπέδωση τῆς ἰδέας ὅτι ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας ποὺ ἐμπεριέχεται στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι ἀνήκει στὴν ἀπόλυτη δικαιοδοσία τῆς ἑκάστοτε ἡγετικῆς ὁμάδας καὶ στὴν ἐπικράτηση ἑνὸς ἄκαμπτου καὶ μονολιθικοῦ καθεστῶτος ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ κυριαρχεῖ ἡ μορφὴ τοῦ ἐλεύθερου καὶ ὑπεύθυνου γιὰ τὴ μοίρα του ἀνθρώπου.
Στὸ ἐπίπεδο τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας, καὶ οἱ δυὸ πολιτικὲς ἐκφράσεις τῆς ἀριστερᾶς ἤτανε δομημένες στὶς ἀρχὲς τοῦ «δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ». Σὲ ὅλα τὰ κλιμάκια ἐφαρμόζονταν οἱ ἀρχὲς αὐτές, ἀφοῦ ὅμως εἶχε προηγηθεῖ ἕνας αὐθαίρετος καθορισμὸς βασικῶν καὶ ἀνυπέρβλητων ὁρίων: Τὸ πρῶτο ὅριο ἀφοροῦσε τὴν πηγὴ προέλευσης τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας, ἡ ὁποία ποτὲ στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς δὲν εἶχε ἀναδειχτεῖ μέσω μιᾶς δημοκρατικῆς διαδικασίας, ἀλλὰ πάντα μέσω «ἀνακτορικῶν πραξικοπημάτων» ποὺ νομιμοποιοῦνταν μὲ τὴν ὑποκίνηση ἢ τὴν ἔγκριση τοῦ σοβιετικοῦ κόμματος. Τὸ δεύτερο ὅριο ἀφοροῦσε τὶς βασικὲς πολιτικὲς - ἰδεολογικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἐπιλογὲς καὶ κατευθύνσεις, οἱ ὁποῖες θεωροῦνταν σὰν περικλείουσες τὴν ἀπόλυτη καὶ μοναδικὴ πολιτικὴ ἀλήθεια. Οἱ ἐπιλογὲς αὐτὲς καὶ κατευθύνσεις ὑποκρύπτονταν σχεδὸν πάντα κάτω ἀπὸ τὸν μανδύα διαφόρων -ισμῶν, μιᾶς πολυσήμαντης πολιτικῆς γλώσσας ποὺ ἡ ἡγετικὴ ὁμάδα, καὶ τῶν δύο πολιτικῶν ἐκφράσεων τῆς ἀριστερᾶς, εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ τῆς δίνει κάθε φορὰ μονοσήμαντο περιεχόμενο, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες δικαιολόγησης καὶ ἐφαρμογῆς τῆς κάθε φορὰ ἰσχύουσας πολιτικοϊδεολογικῆς «γραμμῆς». Στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀντίληψης γιὰ τὴ διαδικασία, τὸ περιεχόμενο καὶ τὸν προσανατολισμὸ τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἡ φυσιογνωμία καὶ τῶν δύο πολιτικῶν ἐκφράσεων τῆς ἀριστερᾶς ἤτανε οὐσιαστικὰ ἀνύπαρκτη — ἀπόλυτα ἴδια μὲ ἐκείνη τοῦ Σοβιετικοῦ κόμματος: Στὴ μιὰ καὶ μοναδικὴ πολιτικὴ ἀλήθεια ἀντιστοιχοῦσε ἡ ὕπαρξη καὶ ἡ λειτουργία ἑνὸς καὶ μοναδικοῦ πολιτικοῦ φορέα. Μὲ τὴν παραδοχὴ αὐτὴ σὰν δεδομένη, ὁ πολιτικὸς αὐτὸς φορέας δραστηριοποιοῦνταν καὶ ἐπενέβαινε σ' ἕναν δοσμένο πολιτικο-κοινωνικὸ χῶρο μὲ σκοπὸ νὰ περάσει (νὰ εἰσαγάγει) τὴ μοναδικὴ πολιτικὴ ἀλήθεια καὶ νὰ πετύχει τὴ σύμφωνα μὲ ἕνα ἄκαμπτο πρότυπο ὁμοιομορφοποίηση τῆς πολιτικῆς σκέψης καὶ πράξης αὐτοῦ τοῦ χώρου. Δηλ. τὴν ἀνώτατη πολιτικὴ ἀποτελεσματικότητα μέσω τῆς ἐλαχιστοποίησης τῆς διαφορετικότητας τῶν πολιτικῶν στάσεων. Ἡ ὁμοιομορφοποίηση τῶν πολιτικῶν στάσεων στὴ διαδικασία κατάκτησης τῆς ἐξουσίας δὲν ἤτανε μόνο ὅρος sine qua non γι' αὐτὴ τὴν κατάκτηση, ἀλλὰ καὶ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῆς ὑπόθεσης τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ. Καὶ αὐτὸ γιατὶ ὁ σοσιαλιστικὸς μετασχηματισμὸς ἤτανε πάντα νοητὸς σὲ σχέση μὲ ἕνα μόνο πρότυπο, τὸ σοβιετικό, καὶ ἔργο μιᾶς ὀργανωμένης πολιτικῆς μειοψηφίας ποὺ εἶχε τὸ προνόμιο νὰ κατέχει τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια τόσο γιὰ τὸ παρὸν ὅσο καὶ γιὰ τὸ μέλλον. Ἔτσι, ἡ πολιτικὴ δραστηριότητα καὶ τῶν δύο ἐκφράσεων τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς δὲν ἤτανε τίποτε ἄλλο παρὰ μέσο κατασκευῆς συγκεκριμένων (προκαθορισμένων) σκέψεων καὶ πολιτικῶν στάσεων, ποὺ θὰ ἀναπαρήγαγαν τὸν ἑαυτό τους σὲ ὅλο καὶ εὐρύτερους κοινωνικο - πολιτικοὺς χώρους, μὲ ἀποτέλεσμα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ συγκεκριμένος πολιτικὸς φορέας περάσει στὴν ἐξουσία, τὴ συστηματικὴ ἀναπαραγωγὴ καὶ κρατικὴ θεσμοθέτηση τῶν διαδικασιῶν ἐκείνων ποὺ κράτησαν, σὲ ὅλη τὴν προηγούμενη πορεία, τὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη τῆς «βάσης» στὰ πλαίσια μιᾶς καθορισμένης ἀπὸ πάνω ἀνελαστικῆς μορφῆς.
Συμπερασματικὰ καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς βασιζόταν στὴν ἀντίληψη τῆς ἔξωθεν ὑποκινούμενης καὶ ἀπὸ τὰ πάνω πραγματωνόμενης κοινωνικο - πολιτικῆς μεταβολῆς — πέρα γιὰ πέρα προσαρμοσμένο στὰ ὀργανωτικὰ πρότυπα καὶ τὶς ἀντιλήψεις τοῦ «λενινιστικοῦ κόμματος νέου τύπου». Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ ἐξασφάλιζε τὶς θεωρητικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὸν ἐξουσιαστικὸ χαρακτήρα στὴ σχέση μεταξὺ ἑνὸς ἱστορικὰ «προορισμένου» φορέα καὶ τῆς κοινωνικο - πολιτικῆς του βάσης καὶ γιὰ τὴ συγκεκριμένη πολιτικὴ πραχτικὴ αὐτοῦ τοῦ φορέα, ποὺ κατέτεινε στὴν πολιτικο - ἰδεολογικὴ χειραγώγηση τόσο τῶν ἴδιων τῶν μελῶν του ὅσο καὶ τοῦ πολιτικο - κοινωνικοῦ χώρου ποὺ ἱστορικὰ μόνο αὐτὸς «ἐξέφραζε». Ἀπουσίαζε τελείως ἡ ἀντίληψη ποὺ θὰ ἀναγνώριζε τὴν οὐσιαστικὴ προτεραιότητα στὸν αὐτόνομο προβληματισμὸ τοῦ κοινωνικο - πολιτικοῦ χώρου, στὴν ὅλη διαδικασία διαμόρφωσης τῆς συλλογικῆς πολιτικῆς συνείδησης καὶ βούλησης καὶ κυριαρχοῦσε ἡ ἰδέα ὅτι ὑπῆρχε μιὰ φύσει καὶ θέσει κατώτερη πνευματικὰ καὶ πολιτικὰ κοινωνικο - πολιτικὴ βάση ποὺ ἔπρεπε νὰ ὁδηγηθεῖ ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς ἀτραποὺς τῆς ἱστορίας στοὺς δρόμους ποὺ χάραξε καὶ ἐπικύρωσε μιὰ ἀνώτατη, ἐξ ὁρισμοῦ, διάνοια.
Αὐτὴ ἤτανε σὲ πολὺ - πολὺ γενικὲς γραμμὲς ἡ εἰκόνα καὶ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς κατάστασης ποὺ ἐπικρατοῦσε, μέχρι τὸ 1968, στὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς. Ἀφήνοντας κατὰ μέρος καὶ γιὰ ἄλλη φορὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν αἰτίων διαμόρφωσης καὶ διατήρησης αὐτοῦ τοῦ καθεστῶτος στὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς, περνᾶμε τώρα στὴ διερεύνηση τῶν αἰτίων ποὺ προκάλεσαν τὴ διαδικασία δημιουργίας τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων.
Τὸ φαινόμενο τῆς δημιουργίας τῶν ἀδεσμεύτων ὀφείλεται κυρίως σὲ μιὰ κρίση στὸ ἐπίπεδο τοῦ «ἐποικοδομήματος». Σὲ μιὰ κρίση ποὺ σημειώθηκε στὸ πλαίσιο μιᾶς συγκυρίας γεγονότων καὶ καταστάσεων, ποὺ στάθηκε ἀδύνατο νὰ «ἐκλογικευτοῦν» ὁμαλὰ μὲ βάση τὸ σύνολο τῶν παραδοσιακῶν ἀδιαμφισβήτητων θέσεων καὶ τὴ χρήση τῆς παραδοσιακῆς κομματικῆς λογικῆς. Σὰν κρίση στὸ ἐπίπεδο τοῦ «ἐποικοδομήματος» ἀγκάλιασε βασικὰ τὰ πιὸ ἐνεργὰ καί, ταυτόχρονα, «διανοούμενα» στοιχεῖα τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς, δηλ. ἕνα πολὺ μικρὸ ἀριθμητικὰ σύνολο, ἐγκαταλείποντας μᾶλλον ἀνέπαφο τὸ μεγαλύτερο καί, οὐσιαστικά,

μόνο «παθητικὸ» τμῆμα της. Ἐπιπλέον, στὴ διερεύνηση τῶν αἰτίων γέννησης τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται συμπίπτει μὲ τὴν περίοδο ἔντασης τῆς κρίσης τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ μὲ τὴν περίοδο πλήρους ἀδυναμίας τῶν παραδοσιακῶν κομματικῶν μηχανισμῶν νὰ μεθοδεύσουν, σύμφωνα μὲ τὶς ἀποκλειστικές τους ἀντιλήψεις καὶ ἀπαιτήσεις, τὴν προβληματικὴ ἑνὸς χώρου πού πάνω του πίστευαν ὅτι εἶχανε ἀποκλειστικὸ καὶ μοναδικὸ «ἱστορικὸ» δικαίωμα. Ἡ ἐξαιτίας τῆς δικτατορίας ἀδρανοποίηση τῶν μηχανισμῶν αὐτῶν ἄνοιγε καὶ ἕναν κάποιο δρόμο «ἀπελευθέρωσης» ἀπὸ τὴν ἄμεση κυριαρχία μιᾶς ἀπόλυτης καὶ ὀργανωμένης σκέψης καὶ λογικῆς.

Τὰ αἴτια δημιουργίας τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων δὲν ἐπισημαίνονται ἐδῶ μὲ πρόθεση νὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ μιὰ διεξοδικὴ ἱστορικο - πολιτικὴ ἀνάλυση τοῦ φαινομένου. Ἀναφέρονται σὰν στοιχεῖα πού ὅταν τοποθετήθηκαν στὸ πλαίσιο μιᾶς ἄκαμπτης λογικῆς καὶ στὸ χῶρο τῶν παραδοσιακῶν, ἀπολύτου κύρους, θέσεων, συνετέλεσαν στὴ δημιουργία ὁρισμένων λογικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀδιεξόδων, ἡ διαφυγὴ ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνεπαγόταν μιὰ μερικὴ ἢ ὁλικὴ «ἄρνηση».

Πρῶτο αἴτιο γιὰ τὴ χειραφέτηση ἑνὸς μέρους τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἀποτέλεσε ἡ στάση τῶν λεγόμενων σοσιαλιστικῶν χωρῶν ἀπέναντι στὴν ἑλληνικὴ δικτατορία. Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ «καπιταλιστικὴ Εὐρώπη» ἀκολουθοῦσε πολιτικὴ «ἠθικῆς ἀπομόνωσης» τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος, οἱ κυβερνήσεις τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν φρόντιζαν νὰ ἐρωτοτροποῦν καὶ νὰ ἀναπτύσσουν ἀκόμα παραπέρα τὶς πολιτικὲς - οἰκονομικές τους σχέσεις μὲ τὸ ἑλληνικὸ δικτατορικὸ καθεστώς. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ἢ ὄχι βαθύτερων καὶ πάντα ἀμφιλεγόμενων λόγων, τὰ μέλη τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐπανεκτιμήσουν τὴν ἐγκυρότητα μιᾶς παραδοσιακῆς θέσης, ὅτι δηλ. «οἱ σοσιαλιστικὲς χῶρες εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ ἀντίθετες πρὸς κάθε ἀνελεύθερο καὶ φασιστικὸ καθεστὼς καὶ πάντα ἀρωγοὶ τῶν προοδευτικῶν καὶ δημοκρατικῶν κινημάτων». Στὴν προσπάθειά τους αὐτὴ ἡ ἐπίσημη κομματικὴ λογικὴ τοὺς πρόσφερε δύο βασικὰ συλλογισμούς, πού ὁδηγοῦσαν κατὰ κανόνα σὲ δύο ἀντίστοιχα ἀδιέξοδα :

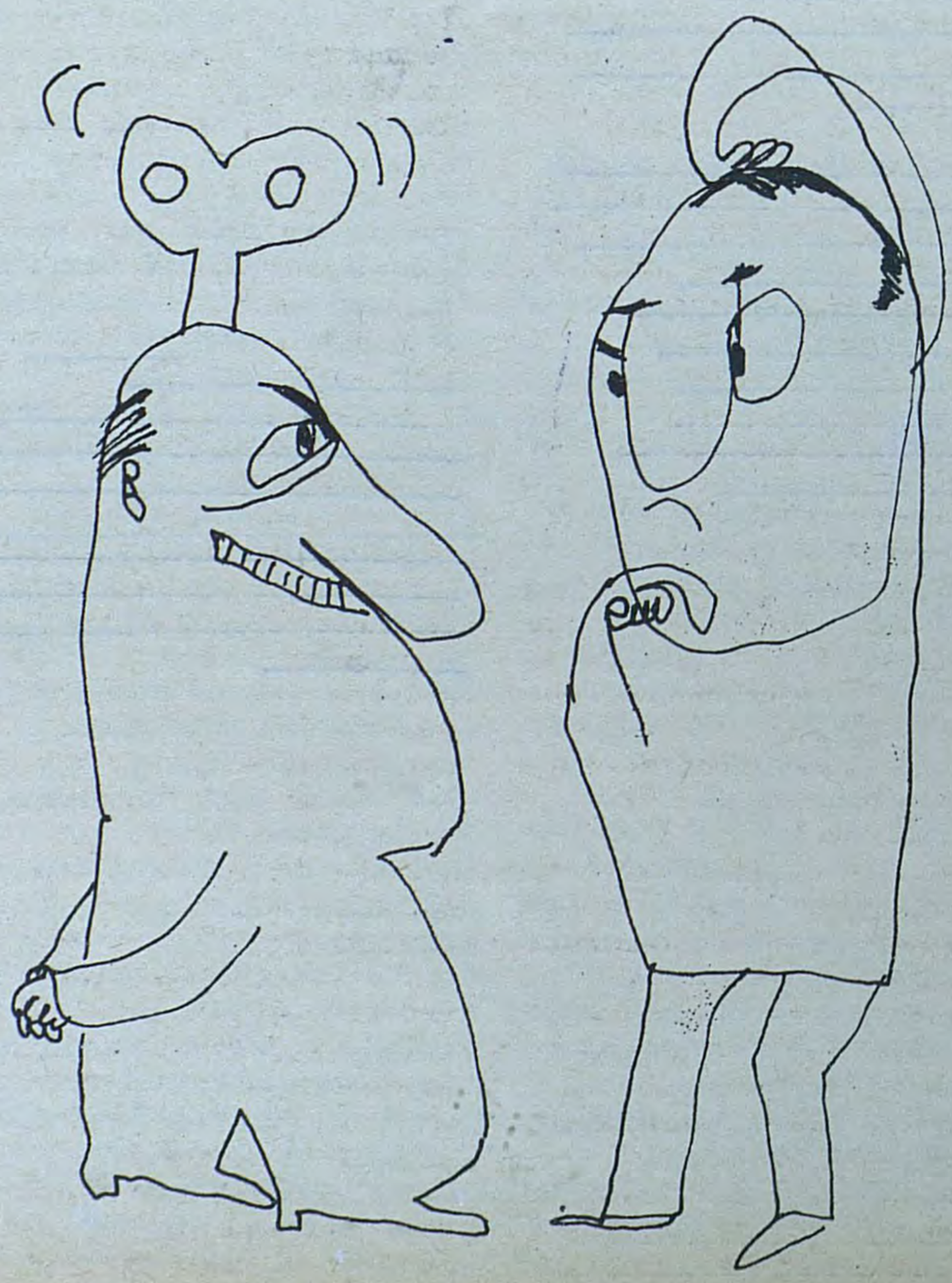
α) Ἂν τὸ ἑλληνικὸ καθεστὼς εἶναι φασιστικὸ καὶ δημιούργημα τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τότε δὲν στρέφεται μόνο ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ ἀπειλὴ γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ παγκόσμια εἰρήνη. Καμιὰ ἀναγνώριση ἢ βοήθεια πρὸς αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὶς δημοκρατικὲς καὶ τὶς σοσιαλιστικὲς κυβερνήσεις ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου — ἂν οἱ κυβερνήσεις αὐτὲς ἐνδιαφέρονται, ἔστω καὶ στοιχειωδῶς, γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Ἄρα ἡ συμπεριφορὰ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν ἀποκαλύπτει ὅτι αὐτὲς δὲν ἐνδιαφέρονται πραγματικὰ γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ γιὰ τὴν προώθηση στενῶν κρατικῶν συμφερόντων.

β) Ἂν ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση καὶ οἱ ἄλλες ἀνατολικὲς χῶρες ἐνισχύουν, ἔστω καὶ de facto, τὸ ἑλληνικὸ δικτατορικὸ καθεστώς, ὑπηρετώντας γενικότερα μακροπρόθεσμα συμφέροντα, τότε ἡ ἀντίσταση πρὸς τὴ δικτατορία ἐνδέχεται νὰ παραβλάψει ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ συμφέροντα. Ἄρα ἡ ἀντίσταση πρὸς τὴ δικτατορία μπορεῖ, κρινόμενη μακροπρόθεσμα, νὰ ἀποδειχθεῖ λάθος καὶ ἐπιζήμια.

Τὸ ἀδιέξοδο τοῦ πρώτου συλλογισμοῦ ὑποδείκνυε τὴν ὑπεροχὴ τῶν κρατικῶν λόγων ἔναντι τῶν ἰδεολογικῶν σὲ μιὰ χώρα πού θεωροῦνταν ἀπὸ τὴ φύση της προορισμένη νὰ ὑποτάσσει τὰ δικά της συμφέροντα στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ «διεθνοῦς κινήματος». Τὸ ἀδιέξοδο τοῦ δευτέρου συλλογισμοῦ ἔθετε ἀνοιχτὰ τὸ πρόβλημα τοῦ φορέα καθορισμοῦ καὶ ἐκτίμησης τῶν γενικῶν καὶ μακροπρόθεσμων συμφερόντων τοῦ «παγκόσμιου προοδευτικοῦ κινήματος»: ἂν δεχόταν κανεὶς σὰν τέτοιο φορέα τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸ κόμμα τῆς ΕΣΣΔ, τότε θὰ ἔπρεπε ἡ πολιτική του πρακτικὴ νὰ ἐναρμονίζεται μ' αὐτὸ πού λέει ἢ ὑποδηλώνει κάθε φορὰ ἡ κρατικὴ καὶ κομματικὴ γραμμὴ τῆς ΕΣΣΔ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τοῦ κινήματος στὸ ὁποῖο αὐτὸς προσωπικὰ ἀνῆκε. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι γνωστὰ σ' ὅλους ὅλα τὰ δεδομένα — κοινωνικά, οἰκονομικά, στρατιωτικά, πολιτικά, κ.τ.λ. — πού θεμελιώνουν αὐτὴ ἢ τὴν ἄλλη πολιτικὴ γραμμή, καὶ ὄχι μόνο ὁρισμένες ἰδεολογικοπολιτικὲς «σταθερὲς» πού ἡ ἐλαστικότητά τους ἐπιτρέπει κάθε φορὰ νὰ εἶναι ἐξίσου ἔγκυρες τόσο οἱ «σωστὲς» ὅσο καὶ οἱ «λαθεμένες» ἑρμηνεῖες μιᾶς κρατικῆς πολιτικῆς. Τὰ δεδομένα αὐτά, ὅμως, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι διαθέσιμα στὸν καθένα καὶ ἐπομένως ἡ πολιτικὴ γνώση προορίζεται νὰ παραμείνει γιὰ πάντα στεγανοποιημένη καὶ οἱ εὐρύτεροι πολιτικοὶ χῶροι εἶναι καταδικασμένοι στὴν ἄγνοια καὶ ὑποχρεωμένοι νὰ ἀποκρυπτογραφοῦν πολιτικὰ κείμενα - χρησμούς.

Δεύτερο αἴτιο ἀποτέλεσε τὸ γεγονὸς τῆς ἀπροκάλυπτης εἰσβολῆς τῶν στρατευμάτων τοῦ συμφώνου τῆς Βαρσοβίας στὴν Τσεχοσλοβακία. Τὸ γεγονὸς τῆς εἰσβολῆς ἔπληξε καίρια τὸν μεγάλο μύθο τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς. Ἡ εἰσβολὴ πραγματοποιήθηκε σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου οἱ ἑλληνικὲς ἀντιδικτατορικὲς καὶ δημοκρατικὲς δυνάμεις ἀρνοῦνταν ἔντονα τὶς διάφορες ἀμερικανικὲς ἐπεμβάσεις στὰ ἐσωτερικὰ ἄλλων χωρῶν καὶ θεωροῦσαν τὸ ἑλληνικὸ στρατιωτικὸ καθεστὼς σὰν δημιούργημα ἀκριβῶς μιᾶς τέτοιας ἐπέμβασης, πού εἶχε σὰν σκοπὸ νὰ ἀνακόψει μιὰ ἀσύμφωνη πρὸς τὰ ἀμερικανικὰ συμφέροντα δημοκρατικὴ πορεία.

Μὲ τὸ γεγονὸς τῆς εἰσβολῆς στὴν Τσεχοσλοβακία ἕνα ὁλόκληρο οἰκοδόμημα πίστης κατέρρεε. Ὁ «σοσιαλισμὸς» ἀποκάλυπτε τὸ ἀληθινό του πρόσωπο: Τὸ συγκεντρωτικὸ καὶ αὐταρχικὸ καθεστὼς Νοβότνυ, σὰν ἀκριβὲς ἀντίτυπο τοῦ ἐφαρμοσμένου σοσιαλισμοῦ τῆς «Σοβιετικῆς Πατρίδας». Τὴν πλήρη ὑποκατάσταση τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ σοσιαλιστικοῦ οὐμανισμοῦ στοὺς στόχους ἑνὸς αὐταρχικὰ καθορισμένου γενικοῦ οἰκονομικοῦ προγράμματος. Τὸ καθεστὼς τῆς κρατικῆς ἰδιοκτησίας στὰ μέσα παραγωγῆς ἐκεῖ ὅπου πιστεύονταν ὅτι ἐπικρατοῦσε ὁ κοινωνικὸς ἔλεγχος καὶ ἡ συλλογικὴ διαχείριση. Τὴν ἀτμόσφαιρα ἀνελευθερίας καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ἀπόλυτης κυριαρχίας τοῦ συγκεντρωτισμοῦ, πού ὁδηγοῦσε τεράστια κοινωνικὰ σύνολα στὸν πιὸ χαμηλὸ τύπο κομφορμισμοῦ καὶ ἀπολιτικότητας καὶ τὴν ὑπόθεση τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτοολοκλήρωσης στὶς καλένδες τῆς ἱστορίας. Τὴν ἡγεμονικὴ θέση μιᾶς «σοσιαλιστικῆς» χώρας μέσα σ' ἕνα χῶρο κατ' ὄνομα ἴσων ἑταίρων, ἡ ὁποία καθόριζε μὲ τὶς ἀποφάσεις της καὶ τὶς ἐντολές της τὶς τύχες ὁλοκλήρων ἐθνῶν. Τὴν κενότητα σωρείας λέξεων καὶ συνθηματικῶν ἐκφράσεων κάτω ἀπὸ τὰ πέλματα ὠμῶν κρατικῶν καὶ «καστικῶν - κομματικῶν» συμφερόντων. Τὰ ἀδιέξοδα καὶ τὶς ὀπισθοδρομήσεις πού προκαλοῦνται στὸ πλαίσιο τῶν ὀργανωμένων κατὰ τὸ σοβιετικὸ πρότυπο οἰκονομιῶν, ὅταν ἡ θεωρία ὑποστήριζε πὼς ἡ σοσιαλιστικὴ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας συνδέεται, ταυτόχρονα καὶ αὐτόματα, μὲ τὸν παραμερισμὸ ὅλων τῶν ἀνασχετικῶν καταστάσεων πού ἐμποδίζουν τὴν ὀρθὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ὁλοκλήρωσή της. Τὴν ὁλοκληρωτικὴ ὑποταγὴ μεγάλων δυτικῶν Κ.Κ. στὴ γραμμὴ τῶν διαφόρων «σοσιαλιστικῶν» χωρῶν καὶ τὴν ἐγγενῆ τους ἀδυναμία νὰ ξεπεράσουν τὴν παραδοσιακή, ἀποστεωμένη καὶ ἀντιανθρώπινη δομή τους καὶ τὴ δεσποτικὴ καὶ ἐξουσιαστική, ὡς πρὸς τὴ βάση τους, νοοτροπία (π.χ. ἡ περίπτωση τῆς «ὁμόφωνης» καθαίρεσης τοῦ Ροζὲ Γκαρωντύ). Καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ παρατηρήθηκαν στὸ χῶρο τῶν μελῶν τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς δύο, βασικά, τύποι συλλογισμῶν καὶ δύο ἀντίστοιχα

anti ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62, ΑΘΗΝΑΙ 601, Τηλ. 732819 - 732713

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΗ 10%

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΚΠΤΩΣΗ 20%

Παρακαλῶ στεῖλτε μου τὸ περιοδικὸ ΑΝΤΙ ἀρχίζοντας τὴ συνδρομή μου ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν . . . τεῦχος.

			Φοιτ. ☐
Συνδρομὴ ἐσωτερικοῦ	ἑξάμηνη	Δρχ. 230	210
»	ἐτήσια	» 460	420
» ἐξωτερικοῦ	ἑξάμηνη	» 270	240
»	ἐτήσια	» 540	480

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: .....
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: .....
ΠΟΛΗ ἢ ΤΑΧ. ΤΟΜΕΑΣ: .....

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Σημειῶστε ἕνα Χ

λογικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ἀδιέξοδα : α) Ἂν ἡ ὑπόθεση τῆς μετάβασης σ' ἕνα δημοκρατικότερο καὶ λιγότερο ἀκαμπτο καὶ δεσποτικὸ σοσιαλισμὸ ἦτανε ἀποτέλεσμα τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας, τότε ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἔκβαση τοῦ πειράματος

ἰδεολογικῆς συμπεριφορᾶς καὶ σκέψης — δημιουργώντας ἔτσι ἕνα ἀπόλυτα πειθαρχημένο πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ σύνολο, πάντα κατάλληλο καὶ ἐπιδεκτικὸ στὴν ἐκτέλεση κεντρικὰ λαμβανομένων ἀποφάσεων. Καὶ ἀκόμα, ὅταν οἱ ἱκανὲς καὶ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις τοῦ

τὴν ἐπιβολὴ αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους στὴ σκέψη καὶ τὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τώρα καὶ γ) τὴν «οἰκοδόμηση» μιᾶς κοινωνίας ἀπὸ μιὰ ὁμάδα «ἀρχιτεκτόνων» — εἰδικὰ καταρτισμένων, στὰ μυστικὰ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις γιὰ τὴν πραγμάτωση αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους, πολιτικῶν στελεχῶν.

ἐπιτύχει ἕναν βασικό της στόχο, τὴν ἐξασφάλιση δηλ. τῆς συγκατάθεσης μιᾶς μεγάλης λαϊκῆς πλειοψηφίας. Ἄρα τὸ προοδευτικὸ κίνημα θὰ πρέπει νὰ δεχτεῖ τὴ λογικὴ τῆς σισύφειας μοίρας· β) Ἂν ἡ πολιτικὴ τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου εἶναι σωστή, τότε θὰ πρέπει νὰ ἀνακαλύπτει καὶ τὰ μέσα αὐτοπροστασίας της. Τὸ γεγονὸς τῆς ἀπρόσκοπτης ἐπιβολῆς καὶ διατήρησης τῆς δικτατορίας ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτὴ δὲν εἶχε ἐξασφαλίσει μέσα αὐτοπροστασίας. Ἄρα ἡ ἡγεσία ἑνὸς φορέα ποὺ ἀκολουθεῖ μιὰ σωστὴ πολιτικὴ εἶναι δυνατό, μὲ συγκεκριμένες πράξεις ἢ παραλείψεις, νὰ ἐκθέσει τὴν πολιτικὴ αὐτὴ στὸν κίνδυνο μιᾶς ἀνεπανόρθωτης καταστροφῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τοποθετοῦνται καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια ἡ διάσπαση τοῦ παράνομου πολιτικοῦ μηχανισμοῦ: Πρόσωπα ποὺ θεωροῦνταν «ἱερὰ» γκρεμίστηκαν ἀπὸ τὰ βάθρα τους· πολιτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἐπιλογὲς ποὺ θεωροῦνταν ἀποτέλεσμα συστηματικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ προβληματισμοῦ ἀποδεικνύονταν σὰν «ἄνωθεν καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς συγκεκριμένους ἑλληνικοὺς φορεῖς» προερχόμενες· καταστάσεις καὶ περιστατικὰ τοῦ παρελθόντος, φωτίζονταν πιὰ μὲ ἕνα διαφορετικὸ φῶς καὶ πολιτικὰ σχήματα ποὺ ἐμφανίζονταν σὰν ἀνεξάρτητα καὶ αὐτόνομα ἀποδεικνύονταν ἁπλὰ ἐξαρτήματα ἐξωελληνικῶν κρατικῶν μηχανισμῶν. Ἐπρόκειτο, μὲ δυὸ λόγια, γιὰ ἕναν πολιτικὸ μηχανισμὸ ἐφοδιασμένο ὄχι μὲ μιὰ μέθοδο ἀνάλυσης καὶ προσδιορισμοῦ τῆς, κάθε φορά, συγκεκριμένης κατάστασης, ἀλλὰ μὲ πίστεις σὲ ἀφηρημένα σχήματα καί, ὑποθετικά, ἰδεώδεις καταστάσεις. Μόνη του «ἱκανότητα» ἦτανε ἡ προσαρμογὴ τῆς πραγματικότητας, καὶ τῆς ἱστορίας, στὰ ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς καὶ ἄνωθεν προερχόμενα «ἀδιαμφισβήτητα» ἰδεολογικὰ σχήματα.

Μέσα σὲ μιὰ τέτοια συγκυρία ἀποκαλυπτικῶν γεγονότων καὶ ἰδεολογικῶν ἀντιφάσεων ἔχει τὶς καταβολές της ἡ διαδικασία διαμόρφωσης τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων. Ἡ κρίση ὅμως στὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἐκφράστηκε καὶ σὰν συνειδησιακὴ κρίση. Ἀκέραια καὶ ἀπόλυτα συνεκτικὰ πολιτικο - ἰδεολογικὰ «πιστεύω» βρέθηκαν, ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, χωρὶς κανένα πραγματικὸ ἀντίκρυσμα καὶ ὁλόκληρες προσωπικὲς πορεῖες καὶ θυσίες ποὺ βασίζονταν πάντα σ' αὐτὰ βρέθηκαν μετέωρες καὶ τραγικὰ ἀναιτιολόγητες. Τὸ βάρος τῆς διαπίστωσης ὅτι — μετὰ ἀπὸ 100 χρόνια ζωῆς τοῦ παγκόσμιου κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ 50 χρόνια ἐφαρμογῆς τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν — ἔπρεπε, ἂν πίστευαν ἀκόμα στὴν ἐγκυρότητα καὶ ἐφικτότητα ὁρισμένων ἀξιῶν, νὰ ἀρχίσουν

ἀποδειχτεῖ τελείως λαθεμένη. Τὰ δύο αὐτὰ λογικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ἀδιέξοδα ἔθεταν ἐπὶ τάπητος ὄχι μόνο ζητήματα «ἀτελειῶν» καὶ ἁπλῶν «παρεκκλίσεων» ἀπὸ ἕνα ἰδανικὸ πρότυπο, ὅπως εἶχε συμβεῖ μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ 20οῦ συνεδρίου τοῦ ΚΚΣΕ. Ὑποχρέωναν, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, στὴν ἐπανεξέταση τῆς ὀρθότητας βασικῶν θεωρητικῶν ἀντιλήψεων γιὰ τὴ διαδικασία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ μιᾶς κοινωνίας καὶ γιὰ τὴν ἐπάρκεια ὁρισμένων γενικὰ ἀποδεκτῶν προϋποθέσεών της : Ὅταν ὁ σοσιαλιστικὸς μετασχηματισμὸς μιᾶς κοινωνίας ἐπιδιώκεται ἢ πραγματοποιεῖται ἀπὸ ἕνα μόνο ὀργανωμένο πολιτικὸ φορέα καὶ σύμφωνα μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ ἄκαμπτα καθορισμένο πρότυπο, ἀποτελεῖ σχεδὸν ἀναγκαία λογικὴ συνέχεια ἡ ἀπὸ κυβερνητικὴ πιὰ θέση προσπάθεια γιὰ συστηματικὴ διατήρηση τῆς κοινωνικῆς σκέψης καὶ πράξης μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ ἄκαμπτα καθορισμένου προτύπου. Δηλ. ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ μιὰ μονολιθικὴ (ὀργανωτικά, πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ) παράταξη περνᾶ στὴν ἐξουσία, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της ὑποχρεωμένη νὰ ἀναπαράγει καὶ νὰ ἐπιβάλλει ἐξουσιαστικὰ καὶ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἕνα ἄκαμπτο καὶ ὁμοιόμορφο πρότυπο πολιτικο -

παρατηρήθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιστροφῆς στὶς πηγὲς καί, εἰδικότερα, στὰ ἔργα τοῦ νεαροῦ Μάρξ. Μὲ τὴν ὑποψία καὶ μόνο, ἢ τὴν διαπίστωση, ὅτι ὁλόκληρη ἡ τρέχουσα ἐπίσημη μαρξιστικὴ σκέψη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα κωδικοποιημένο σύνολο «ἀληθειῶν» προσαρμοσμένο στὶς ἑκάστοτε ἀνάγκες καὶ σκοπιμότητες ἑνὸς Κράτους, μιὰ σειρὰ μελῶν τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς στράφηκε στὴν ἀναζήτηση τῆς «καθαρῆς» καὶ «ἀνόθευτης» ἀπὸ στενοὺς ὑπολογισμούς, μαρξιστικῆς θεωρίας. Ἡ ἀναζήτηση ἀφοροῦσε βασικὰ τὴν οὐσία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀλλοτρίωσης, μὲ βάση καὶ τὰ δεδομένα ποὺ πρόσφερε ἡ ἐμπειρία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ «σοσιαλισμοῦ» στὴν ΕΣΣΔ. Σὰν ἀφετηριακὸ λάθος θεωρήθηκε ἡ παραδοσιακὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό, ποὺ εἶχε σὰν βάση της τὴ ρητὴ ἢ ἄρρητη παραδοχὴ ὅτι «ὁ κομμουνισμὸς εἶναι μιὰ κατάσταση πραγμάτων ἀπόλυτα προσαρμοσμένη σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πρὶν ἐπεξεργασμένο ἰδεῶδες». Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀντίληψης αὐτῆς συνεπαγόταν α) τὴ μεθόδευση καὶ προσαρμογὴ τῆς ἀνθρώπινης καὶ πολιτικῆς συμπεριφορᾶς σ' αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες ἀπὸ τώρα, β)

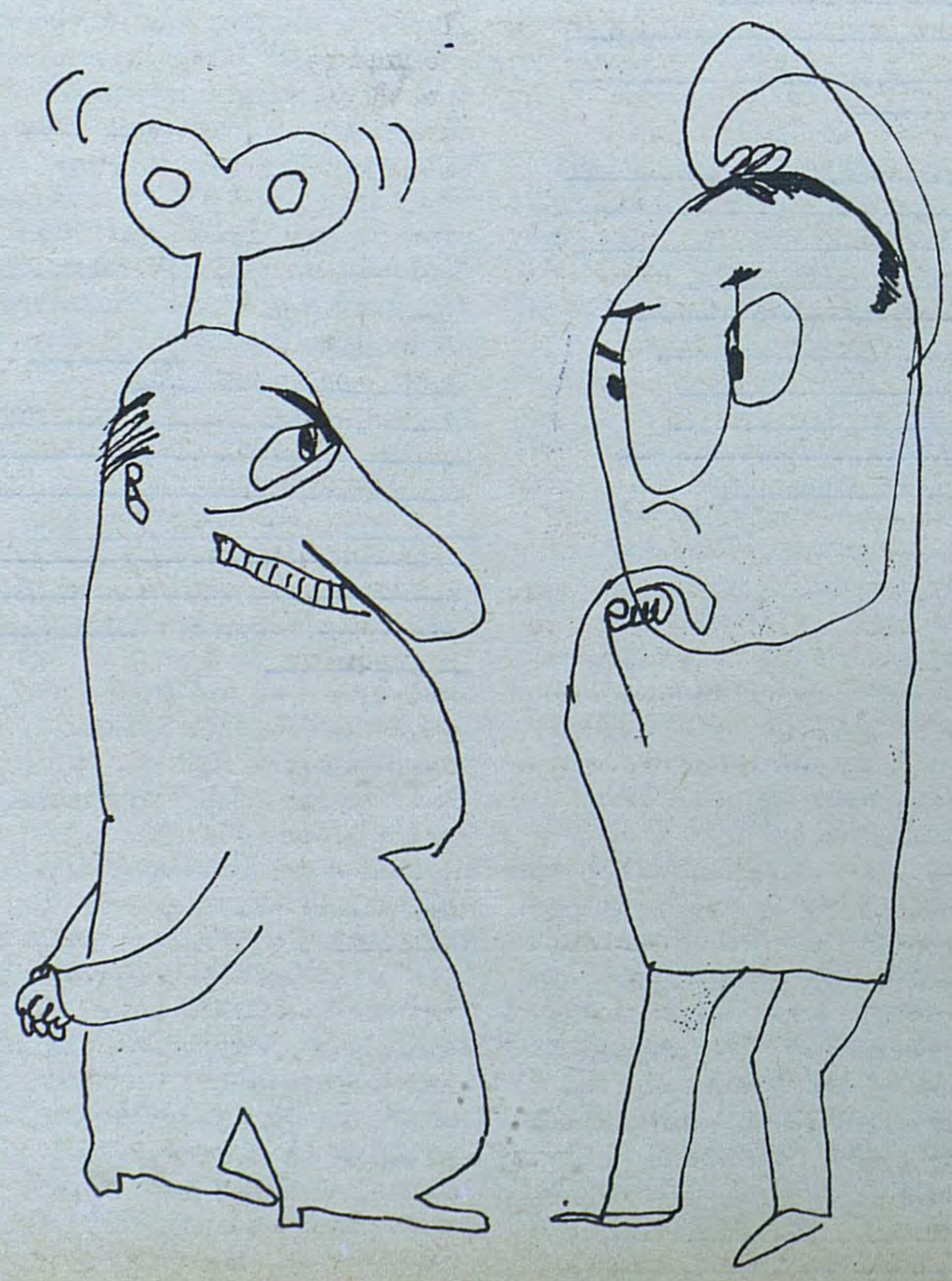
συνόλων. Μιᾶς διαδικασίας ἀτελεύτητης, ποὺ στηρίζεται στὴ συνεχῶς ἐξελισσόμενη γνώση τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας. Τοῖτο αἴτιο γιὰ τὴ χειραφέτηση ἑνὸς μέρους τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἀποτέλεσε ἡ ἀποτυχία μιᾶς πολιτικῆς «γραμμῆς» ποὺ συγκέντρωνε λίγο ἢ πολὺ τὴν τυπικὴ ἀποδοχὴ τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴ μὲ συνταγματικὰ καὶ εἰρηνικὰ μέσα διασφάλιση καὶ διεύρυνση τῆς δημοκρατίας καὶ στὸ ἄνοιγμα μιᾶς «ὁμαλότερης» καὶ «ἀσφαλέστερης» πορείας πρὸς τὴν πραγματοποίηση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ. Ἡ ἀποτυχία τῆς πολιτικῆς τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου πρὸς τὴ δημοκρατία καὶ τὸ σοσιαλισμὸ φαινόταν ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἀπρόσκοπτης καὶ χωρὶς ἀντιστάσεις ἐπιβολῆς καὶ διατήρησης τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος. Δύο βασικὰ συλλογισμοὶ χωροῦσαν ἐδῶ, ποὺ ὁδηγοῦσαν πάλι σὲ ἀντίστοιχα ἀδιέξοδα : α) Ἂν ἡ πολιτικὴ τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου ἐξαρτιόταν καὶ ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις αὐτῶν ποὺ ἐλέγχουν τοὺς ἀνασταλτικοὺς καὶ κατασταλτικοὺς κρατικοὺς μηχανισμούς, τότε αὐτὴ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρει ἀποτελεσματικὰ μέσα ἀντίστασης στὴν ὑλοποίηση αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχει

μόνο «παθητικὸ» τμῆμα της.
Ἐπιπλέον, στὴ διερεύνηση τῶν αἰτίων γέννησης τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἐμφανίζονται συμπίπτει μὲ τὴν περίοδο ἔντασης τῆς κρίσης τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς σὲ παγκόσμια κλίμακα καὶ μὲ τὴν περίοδο πλήρους ἀδυναμίας τῶν παραδοσιακῶν κομματικῶν μηχανισμῶν νὰ μεθοδεύσουν, σύμφωνα μὲ τὶς ἀποκλειστικές τους ἀντιλήψεις καὶ ἀπαιτήσεις, τὴν προβληματικὴ ἑνὸς χώρου πού πάνω του πίστευαν ὅτι εἶχανε ἀποκλειστικὸ καὶ μοναδικὸ «ἱστορικὸ» δικαίωμα. Ἡ ἐξαιτίας τῆς δικτατορίας ἀδρανοποίηση τῶν μηχανισμῶν αὐτῶν ἄνοιγε καὶ ἕναν κάποιο δρόμο «ἀπελευθέρωσης» ἀπὸ τὴν ἄμεση κυριαρχία μιᾶς ἀπόλυτης καὶ ὀργανωμένης σκέψης καὶ λογικῆς.
Τὰ αἴτια δημιουργίας τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων δὲν ἐπισημαίνονται ἐδῶ μὲ πρόθεση νὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ μιὰ διεξοδικὴ ἱστορικο - πολιτικὴ ἀνάλυση τοῦ φαινομένου.
Ἀναφέρονται σὰν στοιχεῖα πού ὅταν τοποθετήθηκαν στὸ πλαίσιο μιᾶς ἄκαμπτης λογικῆς καὶ στὸ χῶρο τῶν παραδοσιακῶν, ἀπολύτου κύρους, θέσεων, συνετέλεσαν στὴ δημιουργία ὁρισμένων λογικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀδιεξόδων, ἡ διαφυγὴ ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνεπαγόταν μιὰ μερικὴ ἢ ὁλικὴ «ἄρνηση».
Πρῶτο αἴτιο γιὰ τὴ χειραφέτηση ἑνὸς μέρους τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἀποτέλεσε ἡ στάση τῶν λεγόμενων σοσιαλιστικῶν χωρῶν ἀπέναντι στὴν ἑλληνικὴ δικτατορία. Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ «καπιταλιστικὴ Εὐρώπη» ἀκολουθοῦσε πολιτικὴ «ἠθικῆς ἀπομόνωσης» τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος, οἱ κυβερνήσεις τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν φρόντιζαν νὰ ἐρωτοτροποῦν καὶ νὰ ἀναπτύσσουν ἀκόμα παραπέρα τὶς πολιτικὲς - οἰκονομικές τους σχέσεις μὲ τὸ ἑλληνικὸ δικτατορικὸ καθεστώς. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ἢ ὄχι βαθύτερων καὶ πάντα ἀμφιλεγόμενων λόγων, τὰ μέλη τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐπανεκτιμήσουν τὴν ἐγκυρότητα μιᾶς παραδοσιακῆς θέσης, ὅτι δηλ. «οἱ σοσιαλιστικὲς χῶρες εἶναι ἐξ ὁρισμοῦ ἀντίθετες πρὸς κάθε ἀνελεύθερο καὶ φασιστικὸ καθεστὼς καὶ πάντα ἀρωγοὶ τῶν προοδευτικῶν καὶ δημοκρατικῶν κινημάτων». Στὴν προσπάθειά τους αὐτὴ ἡ ἐπίσημη κομματικὴ λογικὴ τοὺς πρόσφερε δύο βασικὰ συλλογισμούς, πού ὁδηγοῦσαν κατὰ κανόνα σὲ δύο ἀντίστοιχα ἀδιέξοδα :
α) Ἂν τὸ ἑλληνικὸ καθεστὼς εἶναι φασιστικὸ καὶ δημιούργημα τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τότε δὲν στρέφεται μόνο ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ ἀπειλὴ γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ παγκόσμια εἰρήνη. Καμιὰ ἀναγνώριση ἢ βοήθεια πρὸς αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὶς δημοκρατικὲς καὶ τὶς σοσιαλιστικὲς κυβερνήσεις ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου — ἂν οἱ κυβερνήσεις αὐτὲς ἐνδιαφέρονται, ἔστω καὶ στοιχειωδῶς, γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς παγκόσμιας εἰ
τ
ἀ
ἐ
τ
τ
ἀ
κ
β
οἱ
ἐ
ἐ
ὑ
μ
τ
δι
π
σι
π
κ
ἀ
Τ
σι
ὑ
ἔ
χ
φ
ὑ
σι
τέ
«ξ
ἀξ
σι
π
καὶ ἐκτίμησης τῶν γενικῶν καὶ μακροπρόθεσμων συμφερόντων τοῦ «παγκόσμιου προοδευτικοῦ κινήματος»: ἂν δεχόταν κανεὶς σὰν τέτοιο φορέα τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸ κόμμα τῆς ΕΣΣΔ, τότε θὰ ἔπρεπε ἡ πολιτική του πρακτικὴ νὰ ἐναρμονίζεται μ' αὐτὸ πού λέει ἢ ὑποδηλώνει κάθε φορὰ ἡ μεγάλου μύου τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς. Ἡ εἰσβολὴ πραγματοποιήθηκε σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου οἱ ἑλληνικὲς ἀντιδικτατορικὲς καὶ δημοκρατικὲς δυνάμεις ἀρνοῦνταν ἔντονα τὶς διάφορες ἀμερικανικὲς ἐπεμβάσεις στὰ ἐσωτερικὰ ἄλλων χωρῶν καὶ θεωροῦσαν τὸ ἑλληνικὸ στρατιωτικὸ καθεστὼς σὰν

ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ
Ἂν ἐνδιαφέρεστε νὰ γίνετε συνδρομητὴς στὸ ΑΝΤΙ, παρακαλοῦμε συμπληρῶστε τὰ στοιχεῖα σας σ' αὐτὸ τὸ ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ καὶ ταχυδρομῆστε το στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ μας. Ταυτόχρονα ἀποστεῖλτε μας τραπεζικὴ ἢ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ μὲ τὸ ἀντίστοιχο ποσὸ στὴ διεύθυνση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΝΤΙ»
ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62
ΑΘΗΝΑΙ 601

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΚΠΛΗΞΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
Σὰν συνδρομητὴς θὰ ἔχετε τὸ προνόμιο νὰ ἀγοράζετε κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας ὅλες τὶς ἔκτακτες ἐκδόσεις πού προγραμματίζει τὸ ΑΝΤΙ γιὰ τὸ 1975 μὲ ἔκπτωση 20 %. Ἡ πρώτη μας ἔκδοση θὰ πραγματοποιηθεῖ μέσα σ' ἕνα μήνα περίπου καὶ κυριολεκτικὰ θὰ σᾶς ἐνθουσιάσει μὲ τὸ συγκλονιστικὸ θέμα της καὶ τὴν ἄψογη ἐμφάνισή της.

της ἱστορίας. Τὴν ἡγεμονικὴ θέση μιᾶς «σοσιαλιστικῆς» χώρας μέσα σ' ἕνα χῶρο κατ' ὄνομα ἴσων ἑταίρων, ἡ ὁποία καθόριζε μὲ τὶς ἀποφάσεις της καὶ τὶς ἐντολές της τὶς τύχες ὁλοκλήρων ἐθνῶν. Τὴν κενότητα σωρείας λέξεων καὶ συνθηματικῶν ἐκφράσεων κάτω ἀπὸ τὰ πέλματα ὠμῶν κρατικῶν καὶ «καστικῶν - κομματικῶν» συμφερόντων. Τὰ ἀδιέξοδα καὶ τὶς ὀπισθοδρομήσεις πού προκαλοῦνται στὸ πλαίσιο τῶν ὀργανωμένων κατὰ τὸ σοβιετικὸ πρότυπο οἰκονομιῶν, ὅταν ἡ θεωρία ὑποστήριζε πὼς ἡ σοσιαλιστικὴ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας συνδέεται, ταυτόχρονα καὶ αὐτόματα, μὲ τὸν παραμερισμὸ ὅλων τῶν ἀνασχετικῶν καταστάσεων πού ἐμποδίζουν τὴν ὀρθὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ὁλοκλήρωσή της. Τὴν ὁλοκληρωτικὴ ὑποταγὴ μεγάλων δυτικῶν Κ.Κ. στὴ γραμμὴ τῶν διαφόρων «σοσιαλιστικῶν» χωρῶν καὶ τὴν ἐγγενῆ τους ἀδυναμία νὰ ξεπεράσουν τὴν παραδοσιακή, ἀποστεωμένη καὶ ἀντιανθρώπινη δομή τους καὶ τὴ δεσποτικὴ καὶ ἐξουσιαστική, ὡς πρὸς τὴ βάση τους, νοοτροπία (π.χ. ἡ περίπτωση τῆς «ὁμόφωνης» καθαίρεσης τοῦ Ροζὲ Γκαρωντύ). Καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ παρατηρήθηκαν στὸ χῶρο τῶν μελῶν τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς δύο, βασικά, τύποι συλλογισμῶν καὶ δύο ἀντίστοιχα

λογικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ἀδιέξοδα : α) Ἂν ἡ ὑπόθεση τῆς μετάβασης σ' ἕνα δημοκρατικότερο καὶ λιγότερο ἄκαμπτο καὶ δεσποτικὸ σοσιαλισμὸ ἦτανε ἀποτέλεσμα τῶν ἀποφάσεων τοῦ Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας, τότε ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἔκβαση τοῦ πειράματος ἀνῆκε στὸ ΚΚΤ καὶ μόνο σ' αὐτό. Ἄ ρ α ἡ ἀπρόσκλητη ἐπέμβαση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης ἀποκαλύπτει ὅτι ἀνάμεσα σ'αὐτὴν καὶ τοὺς συμμάχους της ὑπάρχει μιὰ ἐξουσιαστικὴ σχέση, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτονομίας εἶναι μύθος. β) Ἂν ἡ ἐπιστροφὴ — μὲ βίαιο τρόπο — στὸ πρὶν ἀπὸ τὴ μεταρρύθμιση σοσιαλιστικὸ καθεστὼς ἦτανε «ἀναγκαία», τότε θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ οἱ λόγοι ποὺ ἔκαναν ἀναγκαία στὴν Τσεχοσλοβακία τὴ μετάβαση σ' ἕνα διαφορετικὸ τύπο δημοκρατίας καὶ σοσιαλισμοῦ. Ἀφοῦ δηλ. ἡ διατήρηση τοῦ σοβιετικοῦ προτύπου στὴν Τσεχοσλοβακία ὁδηγεῖ σὲ καταστάσεις καὶ προσπάθειες ποὺ κατατείνουν στὴ σχετικὴ ἢ ἀπόλυτη ἄρνησή του τότε θὰ πρέπει νὰ ἐπανεξεταστοῦν ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενό του καὶ ὅλη ἡ διαδικασία «οἰκοδόμησής» του. Ἄ ρ α ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἐγκυρότητα καὶ ἀξία τοῦ σοβιετικοῦ προτύπου ποὺ — σὲ μιὰ ἱστορικὴ διάρκεια ταυτίζονταν γενικὰ μὲ τὸ ἴδιο τὸ σοσιαλιστικὸ ἰδεῶδες — μετὰ ἀπὸ 50 χρόνια ἀδιακόπων θυσιῶν καὶ παραιτήσεων, ἀλλὰ καὶ ἀπόλυτης πίστης σ' αὐτό, ἴσως νὰ ἀποδειχτεῖ τελείως λαθεμένη. Τὰ δύο αὐτὰ λογικὰ καὶ ἰδεολογικὰ ἀδιέξοδα ἔθεταν ἐπὶ τάπητος ὄχι μόνο ζητήματα «ἀτελειῶν» καὶ ἁπλῶν «παρεκκλίσεων» ἀπὸ ἕνα ἰδανικὸ πρότυπο, ὅπως εἶχε συμβεῖ μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ 20οῦ συνεδρίου τοῦ ΚΚΣΕ. Ὑποχρέωναν, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, στὴν ἐπανεξέταση τῆς ὀρθότητας βασικῶν θεωρητικῶν ἀντιλήψεων γιὰ τὴ διαδικασία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ μιᾶς κοινωνίας καὶ γιὰ τὴν ἐπάρκεια ὁρισμένων γενικὰ ἀποδεκτῶν προϋποθέσεών της :

Ὅταν ὁ σοσιαλιστικὸς μετασχηματισμὸς μιᾶς κοινωνίας ἐπιδιώκεται ἢ πραγματοποιεῖται ἀπὸ ἕνα μόνο ὀργανωμένο πολιτικὸ φορέα καὶ σύμφωνα μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ ἄκαμπτα καθορισμένο πρότυπο, ἀποτελεῖ σχεδὸν ἀναγκαία λογικὴ συνέχεια ἡ ἀπὸ κυβερνητικὴ πιὰ θέση προσπάθεια γιὰ συστηματικὴ διατήρηση τῆς κοινωνικῆς σκέψης καὶ πράξης μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ ἀπὸ τὰ πρὶν καὶ ἄκαμπτα καθορισμένου προτύπου. Δηλ. ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ μιὰ μονολιθικὴ (ὀργανωτικά, πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ) παράταξη περνᾶ στὴν ἐξουσία, εἶναι ἀπὸ τὴ φύση της ὑποχρεωμένη νὰ ἀναπαράγει καὶ νὰ ἐπιβάλλει ἐξουσιαστικὰ καὶ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις ἕνα ἄκαμπτο καὶ ὁμοιόμορφο πρότυπο πολιτικο - ἰδεολογικῆς συμπεριφορᾶς καὶ σκέψης — δημιουργώντας ἔτσι ἕνα ἀπόλυτα πειθαρχημένο πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ σύνολο, πάντα κατάλληλο καὶ ἐπιδεκτικὸ στὴν ἐκτέλεση κεντρικὰ λαμβανομένων ἀπροφάσεων. Καὶ ἀκόμα, ὅταν οἱ ἱκανὲς καὶ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ μιᾶς κοινωνίας περιορίζονται στὴν κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀστικῆς ἰδιοκτησίας καὶ στὴν ὑποκίνηση μιᾶς διαδικασίας οἰκονομικῆς προόδου, τίποτα δὲν ἐγγυᾶται ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ παράλληλη καὶ ταυτόχρονη ἐξέλιξη πρὸς ἕναν πραγματικὰ σοσιαλιστικὸ τύπο πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς διακυβέρνησης. Συμπερασματικά, τὸ ζητούμενο ἦτανε τώρα ὁ ἐπαναπροσδιορισμὸς ὄχι μόνο τῶν ἀντικειμενικῶν ὅρων μέσω τῶν ὁποίων πραγματώνεται αὐτόματα ἕνας καινούργιος καὶ ἀνώτερος τύπος κοινωνικῆς ὀργάνωσης καὶ κοινωνικῶν σχέσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑποκειμενικῶν καὶ θεσμικῶν προϋποθέσεων ποὺ διασφαλίζουν, σ' ἕνα ὁλοένα καὶ ὑψηλότερο ἐπίπεδο, τὴν κοινωνικὴ συμμετοχὴ στὴ διαμόρφωση τῆς ἱστορίας καὶ ποὺ καλλιεργοῦν, ὄχι μέσω τῶν ἀποφάσεων μιᾶς κεντρικῆς ἐξουσίας, τὶς συνθῆκες ἐκεῖνες ποὺ ὑποβοηθοῦν τὸν ἄνθρωπο στὴν προσπάθειά του γιὰ αὐτοκαθορισμό, αὐτοανάπτυξη καὶ αὐτοπραγμάτωση. Στὸ πλαίσιο μιᾶς τέτοιας ἢ ἀνάλογης προβληματικῆς παρατηρήθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιστροφῆς στὶς πηγὲς καί, εἰδικότερα, στὰ ἔργα τοῦ νεαροῦ Μάρξ. Μὲ τὴν ὑποψία καὶ μόνο, ἢ τὴν διαπίστωση, ὅτι ὁλόκληρη ἡ τρέχουσα ἐπίσημη μαρξιστικὴ σκέψη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα κωδικοποιημένο σύνολο «ἀληθειῶν» προσαρμοσμένο στὶς ἑκάστοτε ἀνάγκες καὶ σκοπιμότητες ἑνὸς Κράτους, μιὰ σειρὰ μελῶν τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς στράφηκε στὴν ἀναζήτηση τῆς «καθαρῆς» καὶ «ἀνόθευτης» ἀπὸ στενοὺς ὑπολογισμούς, μαρξιστικῆς θεωρίας. Ἡ ἀναζήτηση ἀφοροῦσε βασικὰ τὴν οὐσία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀλλοτρίωσης, μὲ βάση καὶ τὰ δεδομένα ποὺ πρόσφερε ἡ ἐμπειρία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ «σοσιαλισμοῦ» στὴν ΕΣΣΔ. Σὰν ἀφετηριακὸ λάθος θεωρήθηκε ἡ παραδοσιακὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό, ποὺ εἶχε σὰν βάση της τὴ ρητὴ ἢ ἄρρητη παραδοχὴ ὅτι «ὁ κομμουνισμὸς εἶναι μιὰ κατάσταση πραγμάτων ἀπόλυτα προσαρμοσμένη σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πρὶν ἐπεξεργασμένο ἰδεῶδες». Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀντίληψης αὐτῆς συνεπαγόταν α) τὴ μεθόδευση καὶ προσαρμογὴ τῆς ἀνθρώπινης καὶ πολιτικῆς συμπεριφορᾶς σ' αὐτὸ τὸ ἰδεῶδες ἀπὸ τώρα, β) τὴν ἐπιβολὴ αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους στὴ σκέψη καὶ τὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τώρα καὶ γ) τὴν «οἰκοδόμηση» μιᾶς κοινωνίας ἀπὸ μιὰ ὁμάδα «ἀρχιτεκτόνων» — εἰδικὰ καταρτισμένων, στὰ μυστικὰ καὶ τὶς ἀπαιτήσεις γιὰ τὴν πραγμάτωση αὐτοῦ τοῦ ἰδεώδους, πολιτικῶν στελεχῶν. Ἄρχισαν τότε νὰ ἀνακαλύπτουν τὴν ἀντίληψη — ποὺ ἐνυπάρχει ἀποσπασματικά, καὶ πάντα διφορούμενα, στὰ ἔργα τοῦ νεαροῦ Μὰρξ — ποὺ ἔχει σὰν βάση τὴν παραδοχὴ ὅτι ὁ «κομμουνισμὸς δὲν εἶναι μιὰ κατάσταση πραγμάτων ποὺ πρέπει νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ, ἕνα ἰδεῶδες ποὺ σ' αὐτὸ πρέπει νὰ προσαρμοστεῖ ἡ πραγματικότητα, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ κίνηση ποὺ καταργεῖ τὴ σημερινὴ κατάσταση πραγμάτων». Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῆς ἀντίληψης αὐτῆς συνεπαγόταν α) τὴν ἀπόρριψη ὁποιουδήποτε μοντέλου ἀπριορικῆς ἀξίας· β) τὴν προσαρμογὴ τῶν ἐπιδιώξεων τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος στὰ δεδομένα καὶ τὶς δυνατότητες τῆς κάθε πραγματικῆς κατάστασης· γ) τὴν ἀλήθεια ὅτι ἡ πραγμάτωση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς «ἱδρυτικῆς πράξης», ἀλλὰ τὸ σύνολο τῶν ἐπιπτώσεων μιᾶς διαδικασίας ἀντιεξουσιαστικῶν μεταβολῶν, ὑποκειμενικῶν αὐτο-μεταλλαγῶν πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ αὐτοολοκλήρωσης τόσο ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἄτομο ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν κοινωνικῶν συνόλων. Μιᾶς διαδικασίας ἀτελεύτητης, ποὺ στηρίζεται στὴ συνεχῶς ἐξελισσόμενη γνώση τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας. Τ ο ί τ ς α ἴ τ ι ο γιὰ τὴ χειραφέτηση ἑνὸς μέρους τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἀποτέλεσε ἡ ἀποτυχία μιᾶς πολιτικῆς «γραμμῆς» ποὺ συγκέντρωνε λίγο ἢ πολὺ τὴν τυπικὴ ἀποδοχὴ τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ποὺ ἀποσκοποῦσε στὴ μὲ συνταγματικὰ καὶ εἰρηνικὰ μέσα διασφάλιση καὶ διεύρυνση τῆς δημοκρατίας καὶ στὸ ἄνοιγμα μιᾶς «ὁμαλότερης» καὶ «ἀσφαλέστερης» πορείας πρὸς τὴν πραγματοποίηση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ. Ἡ ἀποτυχία τῆς πολιτικῆς τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου πρὸς τὴ δημοκρατία καὶ τὸ σοσιαλισμὸ φαινόταν ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἀπρόσκοπτης καὶ χωρὶς ἀντιστάσεις ἐπιβολῆς καὶ διατήρησης τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος. Δύο βασικὰ συλλογισμοὶ χωροῦσαν ἐδῶ, ποὺ ὁδηγοῦσαν πάλι σὲ ἀντίστοιχα ἀδιέξοδα : α). Ἂν ἡ πολιτικὴ τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου ἐξαρτιόταν καὶ ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις αὐτῶν ποὺ ἐλέγχουν τοὺς ἀνασταλτικοὺς καὶ κατασταλτικοὺς κρατικοὺς μηχανισμούς, τότε αὐτὴ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρει ἀποτελεσματικὰ μέσα ἀντίστασης στὴν ὑλοποίηση αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων, ἀκόμη καὶ ὅταν ἔχει ἐπιτύχει ἕναν βασικό της στόχο, τὴν ἐξασφάλιση δηλ. τῆς συγκατάθεσης μιᾶς μεγάλης λαϊκῆς πλειοψηφίας. Ἄ ρ α τὸ προοδευτικὸ κίνημα θὰ πρέπει νὰ δεχτεῖ τὴ λογικὴ τῆς σισύφειας μοίρας· β) Ἂν ἡ πολιτικὴ τοῦ εἰρηνικοῦ δρόμου εἶναι σωστή, τότε θὰ πρέπει νὰ ἀνακαλύπτει καὶ τὰ μέσα αὐτοπροστασίας της. Τὸ γεγονὸς τῆς ἀπρόσκοπτης ἐπιβολῆς καὶ διατήρησης τῆς δικτατορίας ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτὴ δὲν εἶχε ἐξασφαλίσει μέσα αὐτοπροστασίας. Ἄ ρ α ἡ ἡγεσία ἑνὸς φορέα ποὺ ἀκολουθεῖ μιὰ σωστὴ πολιτικὴ εἶναι δυνατό, μὲ συγκεκριμένες πράξεις ἢ παραλείψεις, νὰ ἐκθέσει τὴν πολιτικὴ αὐτὴ στὸν κίνδυνο μιᾶς ἀνεπανόρθωτης καταστροφῆς. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τοποθετοῦνται καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια ἡ διάσπαση τοῦ παράνομου πολιτικοῦ μηχανισμοῦ: Πρόσωπα ποὺ θεωροῦνταν «ἱερὰ» γκρεμίστηκαν ἀπὸ τὰ βάθρα τους· πολιτικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἐπιλογὲς ποὺ θεωροῦνταν ἀποτέλεσμα συστηματικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ προβληματισμοῦ ἀποδεικνύονταν σὰν «ἄνωθεν καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς συγκεκριμένους ἑλληνικοὺς φορεῖς» προερχόμενες· καταστάσεις καὶ περιστατικὰ τοῦ παρελθόντος, φωτίζονταν πιὰ μὲ ἕνα διαφορετικὸ φῶς καὶ πολιτικὰ σχήματα ποὺ ἐμφανίζονταν σὰν ἀνεξάρτητα καὶ αὐτόνομα ἀποδεικνύονταν ἁπλὰ ἐξαρτήματα ἐξωελληνικῶν κρατικῶν μηχανισμῶν. Ἐπρόκειτο, μὲ δυὸ λόγια, γιὰ ἕναν πολιτικὸ μηχανισμὸ ἐφοδιασμένο ὄχι μὲ μιὰ μέθοδο ἀνάλυσης καὶ προσδιορισμοῦ τῆς, κάθε φορά, συγκεκριμένης κατάστασης, ἀλλὰ μὲ πίστεις σὲ ἀφηρημένα σχήματα καί, ὑποθετικά, ἰδεώδεις καταστάσεις. Μόνη του «ἱκανότητα» ἦτανε ἡ προσαρμογὴ τῆς πραγματικότητας, καὶ τῆς ἱστορίας, στὰ ἀνάλογα μὲ τοὺς καιροὺς καὶ ἄνωθεν προερχόμενα «ἀδιαμφισβήτητα» ἰδεολογικὰ σχήματα.

Μέσα σὲ μιὰ τέτοια συγκυρία ἀποκαλυπτικῶν γεγονότων καὶ ἰδεολογικῶν ἀντιφάσεων ἔχει τὶς καταβολές της ἡ διαδικασία διαμόρφωσης τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων. Ἡ κρίση ὅμως στὸ χῶρο τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ἐκφράστηκε καὶ σὰν συνειδησιακὴ κρίση. Ἀκέραια καὶ ἀπόλυτα συνεκτικὰ πολιτικο - ἰδεολογικὰ «πιστεύω» βρέθηκαν, ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, χωρὶς κανένα πραγματικὸ ἀντίκρυσμα καὶ ὁλόκληρες προσωπικὲς πορεῖες καὶ θυσίες ποὺ βασίζονταν πάντα σ' αὐτὰ βρέθηκαν μετέωρες καὶ τραγικὰ ἀναιτιολόγητες. Τὸ βάρος τῆς διαπίστωσης ὅτι — μετὰ ἀπὸ 100 χρόνια ζωῆς τοῦ παγκόσμιου κομμουνιστικοῦ κινήματος καὶ 50 χρόνια ἐφαρμογῆς τῶν σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν — ἔπρεπε, ἂν πίστευαν ἀκόμα στὴν ἐγκυρότητα καὶ ἐφικτότητα ὁρισμένων ἀξιῶν, νὰ ἀρχίσουν

μιὰν ἀβέβαιη ἱστορικὰ προσπάθεια ἀπὸ τὴν ἀρχή, χωρὶς τὴ βεβαιότητα μιᾶς ἱστορικῆς προεμπειρίας, ἤτανε συντριπτικὰ μεγάλο.

Ὁ χῶρος τῶν ἀδεσμεύτων παρουσίασε στὸ διάστημα τῆς δικτατορίας πολλὲς μεταλλαγὲς καὶ ἐκφράσεις. Ἀνάλογες, ἀλλὰ σὲ πολὺ μικρότερο βαθμὸ καὶ ἔνταση, μεταλλαγὲς καὶ διεργασίες παρουσίασε καὶ τὸ τμῆμα τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς ποὺ ἀποπειράθηκε «ὀργανωμένα» τὴν ἐπιχείρηση τῆς ἀνανέωσής της. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ δημιουργία καὶ ἐξέλιξη τοῦ χώρου τῶν ἀδεσμεύτων κινήθηκε γύρω ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα βασικὰ προβλήματα — προβλήματα ποὺ ἀπορρέουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἀπὸ τὴν ἔστω καὶ κατ' ἀρχὴν ἀναγνώριση τῆς «ἐγκυρότητας» τῶν παραπάνω περιγραφομένων βασικῶν λογικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀδιεξόδων :

1. Τὸ πρόβλημα τῶν εὐθυνῶν τῆς ἡγεσίας γενικὰ γιὰ τὴν ἥττα τοῦ δημοκρατικοῦ - προοδευτικοῦ κινήματος μὲ τὴν ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας. Μὲ τὸ πρόβλημα αὐτὸ συνδέθηκε ἄμεσα τὸ πρόβλημα τῆς δημοκρατικῆς λειτουργίας τοῦ κομματικοῦ φορέα, ἢ τῆς ἀνακατασκευῆς του μὲ βάση τὴν ἀναθεώρηση βασικῶν ἀρχῶν τοῦ «δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ», εἴτε σὲ ντελῶς καινούργια ὀργανωτικὰ ἐαὶ λειτουργικὰ πρότυπα.

κ. Τὸ πρόβλημα τῶν εὐθυνῶν τῆς ἡγεσίας τοῦ ἐσωτερικοῦ γιὰ τὸν ὅλο τρόπο λειτουργίας τοῦ νόμιμου πολιτικοῦ φορέα, γιὰ τὴ σχέση ὑποταγῆς τοῦ νόμιμου φορέα στὴν ἀποφασιστικὴ δικαιοδοσία τοῦ παράνομου κομματικοῦ μηχανισμοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀνοχὴ ἢ συγκατάθεση ποὺ ἐπεδείκνυε ἀπέναντι στὸ γεγονὸς τῆς πλήρους ἐξάρτησης τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις καὶ τὴ γραμμὴ τοῦ σοβιετικοῦ κόμματος καὶ τῆς σοβιετικῆς κυβέρνησης.

3. Τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τοῦ ἐφαρμοσμένου σοσιαλισμοῦ καὶ τῶν δυνατοτήτων ποὺ ἔχει (ἂν ἔχει), σὰν σύστημα, νὰ ξεπεράσει τὰ ἀδιέξοδά του.

4. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπάρκειας τῆς παραδοσιακῆς πολιτικῆς θεωρίας σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὴν ἐπαναπροσέγγιση ἑνὸς καινούργιου ἱστορικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ χώρου.

5. Τὸ πρόβλημα τῶν μεθόδων ἐξυπηρέτησης καὶ τῶν προϋποθέσεων ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλιστικοῦ οὐμανισμοῦ, ἢ, ἀλλοιῶς, τῆς προσαρμογῆς τους στὰ μέτρα τῶν δυνατοτήτων καὶ ἱκανοτήτων τοῦ ἀνθρώπου.

6. Τὸ πρόβλημα τοῦ βαθύτερου νοήματος τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, μὲ βάση τὴ συσσωρευμένη, καὶ κατὰ κύριο λόγο ἀρνητική, πεῖρα μιᾶς 50ετίας κοινωνικῶν πειραματισμῶν καὶ προσπαθειῶν. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀνάγεται στὴν ἐπανεξέταση ἢ ἐπαναθεμελίωση τῆς θεωρίας τῆς ἀνοδικῆς ἐξέλιξης καὶ τῶν κριτηρίων προσδιορισμοῦ ἢ ἀναγνώρισής της.

7. Τὸ πρόβλημα τῶν ἀλλοτριωτικῶν καταστάσεων ποὺ δημιουργεῖ ἡ σχέση καὶ ἡ ἔνταξη τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας στὶς παραδοσιακοῦ τύπου ὀργανώσεις, καὶ τῶν ὀργανωτικῶν δομῶν ποὺ ὑποβοηθοῦν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα στὸ ξεπέρασμά τους.

8. Τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῆς ἰδεολογίας τῆς κομμουνιστικῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς πραγματικῆς της σχέσης μὲ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση καὶ προβληματικὴ — στὸ βαθμὸ βέβαια ποὺ διασώζονται ἀκόμα τέτοιου εἴδους στοιχεῖα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Καί, ὁπωσδήποτε, μέσα ἀπὸ μιὰ ἱστορικὴ κριτικὴ γιὰ τὸ βάρος τῆς ξένης σκέψης γενικὰ καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰδικότερα στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πνευματικὴ πραγματικότητα.

Ἀνάλογα μὲ τὶς ἀπαντήσεις ποὺ δίνονται σ' αὐτὰ — καὶ σὲ ἄλλα — προβλήματα, δημιουργοῦνται καὶ οἱ διάφορες τάσεις καὶ ἀποκρυσταλλώσεις στὸ χῶρο τῶν ἀδεσμεύτων. Πολλὲς φορὲς ὅμως ἡ προσέγγιση στὰ προβλήματα αὐτὰ γίνεται μὲ τὴ χρήση βασικῶν στοιχείων τῆς παραδοσιακῆς κομματικῆς λογικῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ συμπόρευση, εἴτε τὴν ἔνταξη, στὸ τμῆμα τῆς ὀργανωμένης «ἀνανέωσης». Καὶ αὐτὸ γιατί, βασικά, ἡ προβληματικὴ τοῦ χώρου αὐτοῦ δὲν κατορθώνει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ ἄμεσα πολιτικὰ (ἐπίκαιρα) προβλήματα καὶ νὰ ἐπιδιώξει ἕναν ἀναπροσδιορισμὸ τῆς ἔννοιας τῶν δυνάμεων τῆς ἀριστερᾶς, τῆς ἱστορικῆς της προοπτικῆς καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ της μὲ βάση καὶ τὶς πιὸ σωστὲς ἀπαντήσεις στὰ παραπάνω προβλήματα - ἐρωτήματα. Γιατὶ ἡ κρίση στὸ ἐπίπεδο τοῦ «ἐποικοδομήματος» ξεπερνιέται, κατὰ κανόνα, μὲ τὴν ἐπεξεργασία μιᾶς καινούργιας γενικῆς θεωρητικῆς σύνθεσης, ποὺ βασικό της τμῆμα ἀποτελεῖ καὶ μιὰ καινούργια πολιτικὴ σύλληψη-κατεύθυνση. Στὴν περίπτωση τῶν ἀδεσμεύτων τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς παρατηρεῖται βασικὰ ἡ τάση νὰ ξεπεραστεῖ ἡ κρίση μέσω μιᾶς κριτικῆς τοποθέτησης σὲ βασικὰ σημεῖα τῆς πολιτικῆς γραμμῆς καὶ τακτικῆς τῶν παραδοσιακῶν ἢ οἱονεὶ παραδοσιακῶν φορέων καὶ ὄχι μέσω τῆς ἀμφισβήτησης τῶν θεωρητικῶν - φιλοσοφικῶν «προκειμένων» αὐτῆς τῆς πολιτικῆς γραμμῆς καὶ τῆς ἀντίστοιχης σ' αὐτὴν ὀργανωτικῆς δομῆς. Ὅμως ἡ τάση αὐτὴ σημαίνει ἐμπραχτα τὴν παράκαμψη τῶν λογικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀδιεξόδων καὶ τὸν τελικὸ ὑποβιβασμὸ τῆς πιὸ πάνω ἀναφερόμενης σειρᾶς προβλημάτων - ἐρωτημάτων στὸ ἐπίπεδο τῶν προβλημάτων ρουτίνας.

Σήμερα, ὁ χῶρος τῶν ἀδεσμεύτων διανύει τὴν τελευταία του φάση. Εἶναι ἀκόμα ἀμορφοποίητος καὶ χωρὶς ἀποσαφηνισμένο προσανατολισμό. Ὁπωσδήποτε στὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του μέχρι σήμερα, δὲν κατόρθωσε νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια μιᾶς, ἔστω καὶ καταλυτικῆς, ἀρνητικῆς κριτικῆς καὶ νὰ φτάσει σὲ μιὰ καινούργια (δηλ. ἀναιρετικὴ τοῦ παραδοσιακοῦ) σύνθεση καὶ δημιουργία. Ἡ λογικὴ τῶν ἀπαντήσεων ποὺ δίνει ἕνα βασικὸ μέρος του ὁδηγεῖ μᾶλλον σὲ μιὰ μορφὴ συμβιβασμοῦ μὲ τὸ «ἀνανεωτικὸ» τμῆμα τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς, δηλ. στὴν υἰοθέτηση τῆς ἀντίληψης ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι δυνατὴ μιὰ προσαύξηση τῶν minimum «θετικῶν» ποὺ συγκεντρώνει ἡ συσπείρωση αὐτή. Ἕνα ἄλλο του μέρος τείνει νὰ ἀποστασιοποιηθεῖ τελείως ἀπὸ τὸ παραδοσιακό, καὶ ἔχοντας ἀποσαφηνίσει ἀμετάκλητα ὁρισμένα του «ὄχι» θὰ προσπαθήσει νὰ δημιουργήσει μιὰ ἐντελῶς καινούργια «τρίτη κατάσταση». Ὅμως φαίνεται ὅτι ἡ τρίτη κατάσταση θὰ εἶναι μᾶλλον μιὰ μορφὴ δανεισμένη ξανὰ ἀπὸ τὸν ἐξωελλαδικὸ χῶρο, χωρὶς νὰ προσφέρει καινούργιες, καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ αὐτόνομη «ἑλληνικὴ» προβληματική, κριτικὲς θεωρήσεις στὸ ἐπίπεδο τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἀναπροσδιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν δυνατοτήτων τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Θὰ εἶναι ἁπλῶς μίμιση πολιτικο - ἰδεολογικῶν μορφωμάτων καὶ τάσεων ξένης προέλευσης ποὺ ἴσως ἀποδειχτοῦν σὰν συμπτώματα μιᾶς γεροντικῆς ἀρρώστιας τῆς μέχρι σήμερα ἀντίληψης καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ κομμουνισμοῦ.

Νίκος Γιανναδάκης

ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΚΠΛΗΞΗ !

"ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ"

Σὲ λίγες μέρες κυκλοφορεῖ πολυτελὲς λεύκωμα. Ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ ΑΝΤΙ.

Ἕνα συγκλονιστικὸ φωτογραφικὸ ντοκουμέντο ἀπὸ στίχους καὶ κείμενα ποὺ ἀφιέρωσε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὸ Α΄ ἐτήσιο μνημόσυνο γιὰ τοὺς Νεκροὺς τοῦ Πολυτεχνείου.

"ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ"

ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΙΟΡΤΕΣ:

Τὸ ΑΝΤΙ προσφέρει στοὺς φίλους του, δεμένα σὲ **καλαίσθητο πανόδετο τόμο,** τὰ τεύχη τῆς δεύτερης περιόδου (1 - 9 τοῦ 1974).

Τιμᾶται 200 δραχμὲς (μαζὶ μὲ τὸ κόστος γιὰ τὶς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἀποστολές).

Ἕνα ὡραῖο δῶρο γιὰ τοὺς φίλους σας.

Γράψετε, ἐμβάζοντας τὸ ποσὸ στὴ διεύθυνση:
Περιοδικὸ ΑΝΤΙ, Δημοχάρους 62. Ἀθήνα ΤΤ 601

avti

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Φίλοι ἀναγνῶστες
Τὸ ἀντὶ στάθηκε, στὴν πρώτη μεταδικτατορικὴ περίοδο, ὄργανο μάχης, προβληματισμοῦ καὶ ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας.

●

Ἔφερε στὴ δημοσιότητα:
— Τὸ ἀπόρρητο ἔγγραφο τῆς ΚΥΠ γιὰ τὴν ψυχολογικὴ προετοιμασία τῆς 21ης Ἀπριλίου.
— Τὴν πρώτη ὑπεύθυνη ἐκτίμηση τῆς καταστροφῆς τῆς οἰκονομίας, ἀπὸ τὴ δικτατορία.
— Συγκλονιστικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὴν τραγωδία τῆς Κύπρου.
— Τὰ ντοκουμέντα γιὰ τὸ φιλοχουντικὸ παρελθὸν τοῦ κ. Κ. Μπίτσιου.
— Τὶς ἀπόψεις τοῦ χώρου ΟΛΗΣ τῆς Ἀριστερᾶς γιὰ καίρια προβλήματα.
— Τὶς ἑρμηνεῖες ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ φοιτητὲς ἔδωσαν στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, ὅταν ἀκόμα ἦταν νωπά.

●

Τὸ ΑΝΤΙ ἀνακάλυψε, μὲ τὴ βοήθεια φίλων του, τὴν κατεστραμένη ἀπὸ τὸ τάνκ πόρτα τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἔδωσε, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πρώτης ἐπετείου τῆς ἐξέγερσης, τοὺς ὄμορφους ἀνέκδοτους στίχους ποὺ ὁ Γ. Ρίτσος ἔγραψε γιὰ τὴν πόρτα αὐτή.

●

Τὸ ΑΝΤΙ θὰ προσπαθήσει νὰ ἐπιτύχει καλύτερα ἀποτελέσματα, στὴ νέα του περίοδο. Ἔχει ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ὑποστήριξή σας. Τὴν ὑποστήριξή σας γιὰ ν᾽ αὐξηθεῖ ἡ κυκλοφορία του, νὰ μεγαλώσει ἡ ἀντοχή του καὶ νὰ γίνει ἔτσι ἀποτελεσματικότερο.

ΓΙ
ΕΝ
ΠΑΙΔ
ΕΞΩΣΧ
Β
Β
Λ
Ι
Ο

Εἶναι γνωστό, ἡ πρώτη συστηματικὴ ἐπαφὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ διάβασμα γίνεται ὅταν πρωτοπάει στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Συνήθως ξεκινάει μὲ τὴ λαχτάρα νὰ ξεδιαλύνει μόνο του τὸ μήνυμα ποὺ κρύβουν τὰ μικρὰ μαῦρα σημάδια ποὺ βλέπει κάτω ἀπὸ τὶς εἰκόνες τῶν βιβλίων τῆς προσχολικῆς ἡλικίας. Ὅμως, μόλις μάθει νὰ διαβάζει, τὸ σχολεῖο τοῦ παρουσιάζει βιβλία σοφά, σχολαστικά, γεμάτα διδαχή, ποὺ εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ τὰ διαβάζει καὶ ποὺ σπάνια συγκρατοῦν τὸ ἐνδιαφέρον του. Ἔτσι τὸ διάβασμα στὸ σχολεῖο, τὶς πιὸ πολλὲς φορές, ἀντὶ νὰ γίνει χαρά, γίνεται ἀγγαρεία. Κι ἂν δὲν ἐπενεργήσουν ἄλλοι παράγοντες εὐνοϊκά, τὸ παιδί, μετὰ τὴν περίοδο τῆς ἐκμάθησης ἀνακαλύπτει ὅτι τὸ διάβασμα εἶναι βαρετὸ καὶ συνδέεται μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἐκμάθηση γνώσεων. Ἂν μάλιστα βρεῖ δυσκολίες κατὰ τὴν ἐκμάθηση, τότε τὸ ἀπεχθάνεται ὁλότελα.

Πῶς, λοιπόν, νὰ θελήσει, μεγαλώνοντας, νὰ διαβάσει ἕνα καλὸ βιβλίο καὶ νὰ βρεῖ εὐχαρίστηση; Γιὰ τοῦτο τὸ λόγο, πολλὰ παιδιὰ στρέφονται πρὸς τὰ εἰκονογραφημένα, τὰ κόμικς, σ' ὅ,τι, δηλαδή, δὲ θέλει προσπάθεια. Ἔχουν πολλὴ εἰκονογράφηση, πολλὴ περιπέτεια καὶ ἐλάχιστο κείμενο. Κι ἐπειδὴ τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι πολὺ προσιτὸ—ἡ τιμή του εἶναι ἐλάχιστη—εὔκολα κατακτᾶ τὸν παιδικὸ κόσμο. Αὐτὲς εἶναι οἱ αἰτίες ποὺ τὸ βλέπουμε νὰ κυκλοφορεῖ σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ σὲ μᾶς, ὡς τὸ πιὸ ἀπόμερο χωριό μας. Ἀλλὰ ἡ ποιότητά του εἶναι, συνήθως, τόσο χαμηλὴ ἀπὸ κάθε ἄποψη, ὥστε σὰ μοναδικὸ ἐλεύθερο ἀνάγνωσμα μόνο ζημιὰ μπορεῖ νὰ προκαλέσει.

Στὶς προηγμένες κοινωνίες πῆραν ἰδιαίτερες φροντίδες γιὰ νὰ προσελκύσουν τὸ παιδὶ στὸ καλὸ ἐξωσχολικὸ βιβλίο. Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία εἶχε ἀρχίσει ν' ἀναπτύσσεται ἐδῶ καὶ πάρα πολλὰ χρόνια. Ὁ ἀναγνωστικός, ὅμως, κύκλος ἤτανε περιορισμένος. Τὰ πράγματα ἄρχισαν ν' ἀλλάζουν μὲ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν προσπάθεια καταπολέμησης τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Τὸ διάβασμα ἔγινε προσιτότερο σὲ μεγαλύτερα κοινωνικὰ στρώματα καί, κατὰ συνέπεια, τὸ βιβλίο ἄρχισε νὰ διαδίδεται περισσότερο.

Βέβαια τὰ βιβλία ποὺ κυκλοφοροῦσαν στὰ περασμένα χρόνια ἀντανακλοῦσαν τὶς ἀπόψεις τῆς ἐποχῆς τους κι ἤτανε τὰ περισσότερα γεμάτα διδακτισμό. Ἀκολούθησαν ὅμως κι αὐτὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἱστορίας καὶ σήμερα κυκλοφοροῦν πολλὰ βιβλία ἄρτια ἀπὸ κάθε ἄποψη.

Ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω, στὶς προηγμένες χῶρες γίνεται κάθε δυνατὴ προσπάθεια γιὰ νὰ προσελκυσθεῖ τὸ παιδὶ στὸ διάβασμα. Παντοῦ οἱ σχολικὲς βιβλιοθῆκες ὅλο καὶ πλουτίζονται. Ἱδρύονται παιδικὲς βιβλιοθῆκες ποὺ κι αὐτὲς πολλαπλασιάζονται συνεχῶς. Ἡ λειτουργία μάλιστα τῶν παιδικῶν βιβλιοθηκῶν ὀργανώνεται σὲ καινούριες βάσεις, ὥστε τὸ διάβασμα νὰ μὴ γίνεται παθητικά, ἀλλὰ νὰ παρέχει εὐκαιρίες γιὰ δραστηριότητες κι ἔτσι νὰ κεντρίζεται τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν. Οἱ δημόσιες βιβλιοθῆκες προβλέπουν εἰδικὰ τμήματα γιὰ παιδιὰ καὶ στὶς ἀγροτικὲς ἢ ἀστικὲς περιφέρειες ὅπου δὲν ὑπάρχουν μόνιμες βιβλιοθῆκες, τὰ παιδιὰ βρίσκουν τὰ βιβλία τους στὶς κινητὲς δανειστικὲς βιβλιοθῆκες. Τὸ προσωπικὸ τῶν βιβλιοθηκῶν εἶναι εἰδικευμένο. Ἔχει δίπλωμα βιβλιοθηκονομίας, παρακολουθεῖ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία κι εἶναι σὲ θέση νὰ καθοδηγήσει παιδιά, γονεῖς καὶ δασκάλους στὴν ἐκλογὴ τῶν βιβλίων. Γιατί, κατὰ κανόνα, οἱ παιδικὲς βιβλιοθῆκες συνεργάζονται μὲ τὶς σχολικές.

Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους ἐνημερώνεται τὸ κοινὸ γιὰ τὰ βιβλία ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ γιὰ τὴν ποιότητά τους. Γίνονται τακτικὲς ραδιοφωνικὲς καὶ τηλεοπτικὲς ἐκπομπές, ὀργανώνονται ἐκθέσεις καὶ φεστιβάλ, ὥστε τὸ βιβλίο νὰ βρίσκεται πάντα στὴν ἐπικαιρότητα. Στὴ Γαλλία, λόγου χάρη, δυὸ ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς τὴ βδομάδα εἶναι ἀφιερωμένες στὸ παιδικὸ βιβλίο. Ἡ μιὰ μάλιστα ἀπ' αὐτὲς σκοπεύει πολλοὺς στόχους. Ἔχει τὸν τίτλο «Τὸ βιβλίο, ἄνοιγμα στὴ ζωή». Ἀπευθύνεται στὰ παιδιά, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐπισύρει τὴν προσοχὴ καὶ ὅλων ὅσων ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέμα. Πολλὲς φορές, παρουσιάζοντας τὰ καινούρια βιβλία, καλεῖ καὶ τοὺς συγγραφεῖς τους καὶ τοὺς φέρνει σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς μικροὺς ἀναγνῶστες. Ἔτσι ἀκούγονται οἱ γνῶμες κι οἱ παρατηρήσεις τῶν ἄμεσα ἐνδιαφερομένων, τῶν παιδιῶν. Ἐξάλλου, διάφορες ἐφημερίδες διαθέτουν ταχτικὰ ὁλόκληρες στῆλες γιὰ τὴν κριτικὴ τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας. Τὰ περισσότερα παιδαγωγικὰ περιοδικὰ ἔχουν ταχτικὴ

Ὅταν χαρίζουμε ἕνα βιβλίο
με τὴν πόρτα γιὰ νὰ μπε
Γιατὶ τοῦ δίνουμε τὴ δυ
σία του καὶ ν' ἀποχτήσει ἕ
κερη ἡ φύση κι οἱ ἄνθρ
Μπορεῖ νὰ βρεθεῖ στὶς πιὸ ψηλὲς βουνοκορ
θάλασσας. Νὰ ταξιδέψει στὴν ἀπέραντη ἀ
πυκνὴ ζούγκλα. Νὰ φτάσει στὸ φεγγάρι
οὐρανοῦ. Ἔτσι βγαίνει ἀπ' τὸ στενό του
ἀνθρώπους. Γιατὶ τὸ βιβλίο τοῦ φέρνει μ
κι ἄγνωστο. Τοῦ μιλάει γιὰ τὴ ζωὴ καὶ το
νὰ χαρεῖ μὲ τὶς χαρές τους καὶ νὰ κλάψει
νιώσει πὼς δὲν εἶναι μόνο του κι οὔτε «μ
βαίνει κανεὶς εὔκολα πόσο εὐεργετικὴ ε
παιδικοῦ βιβλίου στὴν ἐξέλιξη τῆς προσω
φαντασία του, πλουτίζει τὸ συναισθηματι
τικὲς καὶ νοητικές του ἱκανότητες. Ἕνα ἄ
τεχνικὴ εἰκονογράφηση, προσεγμένη ἐκτι
λιεργεῖ ἀκόμα καὶ τὰ αἰσθητικά του κριτή
τὸ καλὸ παιδικὸ βιβλίο ἐξοικειώνει τὸν ἄν
κία, μὲ τὸ διάβασμα, τὸν πιὸ θετικὸ τρόπ

Α
ΙΑ
ΛΙΚΟ
ΟΛΙΚΟ

Τῆς Βίτως Ἀγγελοπούλου

στήλη βιβλιοκρισίας ἀπὸ εἰδικευμένους κριτικούς. Ἀκόμα κατὰ ὁρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἐκδίδονται ἐνημερωτικὰ δελτία ἀπὸ βιβλιοθῆκες καὶ εἰδικοὺς στὰ θέματα τοῦ παιδικοῦ βιβλίου. Οἱ συντάκτες τους δὲ διστάζουν νὰ ἐπισημάνουν τὴν καταλληλότητα ἢ μὴ τῶν διαφόρων ἐκδόσεων. Αὐτὴ ἡ πλατιὰ δημοσιότητα ποὺ γίνεται, εἶναι σύγχρονα κι ἕνα ἐρέθισμα. Γιατὶ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ προσελκύεται ὅλο καὶ περισσότερο τὸ παιδικὸ κοινὸ πρὸς τὸ βιβλίο καὶ νὰ συνηθίζει στὸ διάβασμα.

Παράλληλα γίνεται προσπάθεια ν' ἀνέβει τὸ ἐπίπεδο τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας μὲ τὴν καθιέρωση ἐκθέσεων καὶ βραβείων. Τὰ βραβεῖα τοῦτα καθρεφτίζουν τὶς ἀπόψεις τῶν παιδαγωγῶν, τῶν ψυχολόγων, τῶν κριτικῶν καὶ τῶν ἐκδοτῶν σχετικὰ μὲ τὰ κριτήρια ποὺ ἀξιολογοῦν ἕνα καλὸ παιδικὸ βιβλίο. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βραβεῖα ποὺ ἀπονέμει κάθε χώρα στὰ παιδικὰ βιβλία τοῦ τόπου της, ὑπάρχουν καὶ διεθνῆ βραβεῖα. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ βραβεῖο Ἄντερσεν — τὸ μικρὸ Νομπέλ, ὅπως τὸ ἀποκαλοῦν — ποὺ ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ τὸ Διεθνῆ Ὀργανισμὸ Βιβλίων γιὰ τὴ Νεότητα στὰ 1956 καὶ ἀπονέμεται κάθε δυὸ χρόνια. Τὰ ἄλλα βραβεῖα εἶναι τὸ Βραβεῖο Εἰκονογράφησης, τὸ Βραβεῖο τῶν Νεαρῶν Κριτικῶν καὶ τὸ Βραβεῖο Εὐρώπης, ποὺ δίνεται κάθε δυὸ χρόνια στὸ καλύτερο βιβλίο ποὺ προάγει τὸ πνεῦμα τῆς πανευρωπαϊκῆς συνεργασίας.

Παντοῦ δίνεται ὅλο καὶ μεγαλύτερη σημασία στὴν παιδικὴ λογοτεχνία. Καὶ γίνεται ἀντικείμενο μελέτης, ἔρευνας, εἰδίκευσης. Πολλοὶ φοιτητὲς παίρνουν τὸ παιδικὸ βιβλίο σὰ θέμα διδακτορικῆς διατριβῆς. Στὴ Διεθνῆ βιβλιοθήκη τῶν Νέων, στὸ Μόναχο, ὑπάρχουν ἕνα πλῆθος θεωρητικὰ βιβλία πάνω στὴν παιδικὴ λογοτεχνία. Ἡ βιβλιοθήκη τούτη εἶναι τὸ σπουδαιότερο κέντρο στὸν κόσμο γιὰ τοὺς εἰδικοὺς τοῦ παιδικοῦ βιβλίου. Μόνο ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων της πιάνει 18 τόμους! Ἡ δραστηριότητά της εἶναι πολύπλευρη. Ὀργανώνει διεθνεῖς ἐκθέσεις παιδικοῦ βιβλίου, σεμινάρια καὶ συμπόσια γιὰ τοὺς βιβλιοθηκάριους. Σ' αὐτὴν κάνουν εἰδίκευση φοιτητὲς ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο κι ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν τὴν τύχη νὰ εἶναι ἀναγνῶστες της.

Αὐτὰ γίνονται ἀλλοῦ. Ἂς δοῦμε, τώρα, τί γίνεται καὶ δῶ.

Τὰ τελευταῖα 25 χρόνια ἕνα πλῆθος βιβλία γιὰ παιδιὰ γέμισαν τὶς προθῆκες καὶ τὰ ράφια καὶ τῶν δικῶν μας βιβλιοπωλείων. Ἄλλα ἀπ' αὐτὰ εἶναι μεταφράσεις ξένων βιβλίων ποὺ εἶναι πιὰ κλασικὰ στὸ εἶδος τους, ὅπως τὰ Παραμύθια τοῦ Ἄντερσεν, τοῦ Γκρίμ, ὁ Δὸν Κιχώτης, ὁ Ροβινσώνας κι ἕνα πλῆθος ἄλλα. Ἄλλα εἶναι πρωτότυπα, γραμμένα ἀπὸ Ἕλληνες συγγραφεῖς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παιδικὴ λογοτεχνία, μὲ ἀρκετὴ μάλιστα ἐπιτυχία. Ὅλα τοῦτα τὰ βιβλία, καὶ τὰ πρωτότυπα κι οἱ μεταφράσεις, κυκλοφοροῦν ἀνάμεσά μας. Τ' ἀγοράζουμε, τὰ χαρίζουμε, τὰ βλέπουμε στὰ χέρια τῶν παιδιῶν μας, ἀλλὰ δὲν ξέρουμε πολλὰ πράγματα γιὰ τὴν ποιότητά τους. Κανένας δὲν μᾶς ἐνημερώνει ὑπεύθυνα.

Τὸ παιδικὸ βιβλίο, γιὰ τοὺς πιὸ πολλοὺς ἐδῶ, εἶναι ὁ «γνωστὸς ἄγνωστος». Ἡ κριτικὴ πολὺ σπάνια ἀσχολεῖται μαζί του. Τὸ θεωρεῖ σὰν τὸ φτωχὸ συγγενῆ τῆς λογοτεχνίας, ἕνα εἶδος παραφιλολογίας, ἂν θέλετε. Βέβαια, εἶναι δυνατὸ ν' ἀκουστοῦν μερικὰ καλὰ λόγια ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο γιὰ κάποιο βιβλίο στὴν ὥρα τῆς κριτικῆς γιὰ τὰ βιβλία τῶν ἐνηλίκων, νὰ τὰ θυμηθοῦν τὰ περιοδικὰ τὶς μέρες τῶν Χριστουγέννων σὰν ἐπίκαιρο θέμα ἢ νὰ γράψουν λίγες γραμμὲς οἱ ἐφημερίδες γιὰ τὰ βιβλία ποὺ βραβεύονται κάθε χρόνο.

Γιατὶ πρέπει ν' ἀναφέρουμε ὅτι κι ἐδῶ ὑπάρχουν ἐνδιαφερόμενοι γιὰ τὴ βελτίωση καὶ τὴν προβολὴ τοῦ παιδικοῦ βιβλίου. Τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, τὸ Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων, ἡ Γυναικεία Λογοτεχνικὴ Συντροφιὰ (ἀπὸ τὸ 1958) κι ὁ Κύκλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου (ἀπὸ τὸ 1969) προκηρύσσουν κάθε χρόνο βραβεῖα γιὰ τὴ συγγραφὴ παιδικῶν βιβλίων μὲ διάφορα θέματα. Ἀλλὰ ἡ βράβευση περνᾶ πολλὲς φορὲς στὰ ψιλὰ τῶν ἐφημερίδων κι ὕστερα ξεχνιέται.

Μὲ τὴν εὐκαιρία ἔχουμε ν' ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Κύκλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου ἀσχολεῖται συστηματικὰ μὲ τὰ παιδικά μας βιβλία, τὰ προωθεῖ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ εἶναι μέλος τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Βιβλίων γιὰ τὴ Νεότητα, ποὺ ἀπονέμει τὸ Βραβεῖο Ἄντερσεν. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἀπονομὴ τοῦ τελευταίου βραβείου, στὴ Σουηδέζα Μαρία Γκρίππε, ἔγινε στὴν Ἀθήνα, τὴν περασμένη ἄνοιξη.

στὸ παιδί, εἶναι σὰν νὰ τοῦ ἀνοίγουῖ σ' ἕναν ἄγνωστο θαυμαστὸ κόσμο.
νατότητα νὰ ταξιδέψει μὲ τὴ φαντανα πλῆθος γνώσεις κι ἐμπειρίες. Ὁλάωποι μποροῦν νὰ ἔρθουν κοντά του.
φὲς καὶ νὰ κατεβεῖ στὸ μαγικὸ βυθὸ τῆς
μμουδερὴ ἔρημο καὶ νὰ χωθεῖ στὴν πιὸ
καὶ στὸν ἥλιο καὶ σ' ὅλα τ' ἀστέρια τ
περιβάλλον κι ἀντικρίζει τοὺς ἄλλους
νύματα ἀπ' τὸν ἔξω κόσμο, τὸ μακρινὸ
ις ἀγῶνες τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ κάνει
μὲ τοὺς καημούς τους. Καὶ τὸ κάνει νὰ
οναδικὸ» ἀνθρώπινο πλάσμα. Καταλαῖναι ἡ ἐπίδραση ἑνὸς καλογραμμένου
τικότητας τοῦ παιδιοῦ. Τροφοδοτεῖ τὴ
κό του κόσμο, καλλιεργεῖ τὶς πνευμαρτια παρουσιασμένο βιβλίο, μὲ καλλιύπωση καὶ ὄμορφη βιβλιοδέτηση, καλρια. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι
θρωπο, ἀπὸ τὴν πιὸ τρυφερή του ἡλιο ἐνημέρωσης.

Κριτική, λοιπόν, δὲν ὑπάρχει. Ἡ ἐξήγηση εἶναι ἁπλή. Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία εἶναι πολύμορφη. Ἀγκαλιάζει πολλοὺς τομεῖς. Ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς φαντασίας, ὡς τὴν πιὸ ζωντανὴ πραγματικότητα, ἀπ' τ' ἁπλούστερα πράγματα ποὺ περιβάλλουν τὸ παιδί, ὡς τὶς τελευταῖες κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης.

Ἔτσι, ἡ παρουσίαση, τὸ περιεχόμενο κι οἱ σκοποὶ ποὺ ἐπιδιώκει κάθε παιδικὸ βιβλίο εἶναι διαφορετικοί, ἀνάλογοι μὲ τὴν κάθε ὁμάδα ἡλικίας γιὰ τὴν ὁποία προορίζονται. Ἡ ἡλικία τῶν παιδιῶν ἁπλώνεται σὲ 15 σχεδὸν χρόνια. Στὰ χρόνια αὐτὰ τὸ παιδὶ περνάει διάφορα στάδια ὡρίμανσης, κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἀντιληπτική του ἱκανότητα, οἱ ἀνάγκες καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του μεταβάλλονται σημαντικά. Κατὰ συνέπεια, ὁ κριτικὸς πρέπει νὰ ξέρει καὶ τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κρίνει τὴν καταλληλότητα τοῦ βιβλίου γιὰ τὴν κάθε ἡλικία.

Ὑπάρχει καὶ τοῦτο τὸ παράδοξο στὴν κριτικὴ τοῦ παιδικοῦ βιβλίου: Δὲν ἀπευθύνεται στὸν ἀναγνώστη γιὰ τὸν ὁποῖο ἄμεσα προορίζεται τὸ βιβλίο, ἀλλὰ σὲ κεῖνον ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ παιδί, τὸ γονιό, τὸ δάσκαλο, τὸν παιδαγωγὸ καὶ φυσικὰ καὶ στὸ συγγραφέα τοῦ βιβλίου. Αὐτὸ ὅμως δείχνει ὅτι δὲν εἶναι μονόπλευρης χρησιμότητας. Γιατί, ἂν ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἐνημερώνει τὸ κοινὸ γιὰ τὴν ποιότητα τῶν βιβλίων ποὺ κυκλοφοροῦν, ἀπ' τὴν ἄλλη βοηθᾶ τὸ συγγραφέα νὰ δεῖ μὲ ἀντικειμενικότητα τὸ ἔργο του καὶ νὰ τὸ βελτιώσει.

Δὲν εἶναι, ὅμως, μονάχα ἡ ἔλλειψη κριτικῆς. Δὲν εἶναι οὔτε ἕνα ἔντυπο ποὺ νὰ μᾶς πληροφορεῖ συστηματικὰ γιὰ τὶς παιδικὲς ἐκδόσεις, γιὰ νὰ ξέρουμε τουλάχιστον τί βιβλία κυκλοφοροῦν. Μόνο ὁ Κύκλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου, στὸ Δελτίο του, ποὺ κυκλοφορεῖ κάθε Ἀπρίλη, παραθέτει ἕναν κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς προηγουμένης χρονιᾶς. Ἀλλὰ κυκλοφορεῖ σὲ πολὺ στενὸ κύκλο καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι συστηματικός. Δὲν ἔχει ἀξιολόγηση, οὔτε ταξινόμηση γιὰ νὰ ξέρει κανεὶς γιὰ ποιὰ ἡλικία εἶναι κατάλληλο κάθε βιβλίο. Ὑπάρχουν βέβαια οἱ κατάλογοι τῶν ἐκδοτικῶν οἴκων. Ἀλλὰ γι' αὐτοὺς εἶναι καλύτερα νὰ μὴ μιλήσουμε.

Τὸ βιβλίο, λοιπόν, φτάνει στὰ χέρια τῶν παιδιῶν μας διαλεγμένο πρόχειρα καὶ συμπτωματικά. Ἂν ἔχει τὴν τύχη καὶ βρίσκεται σὲ περιβάλλον ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὰ διαβάσματά του κι εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ κρίνει, τὸ πρόβλημα εἶναι μικρότερο. Ἀλλὰ ὑπάρχει πάντα. Γιατὶ εἶναι πολὺ δύσκολο στὸν ἐνήλικο, μὲ τὸν τόσο βιαστικὸ ρυθμὸ τῆς σύγχρονης ζωῆς, νὰ διαβάζει πρῶτα ὁ ἴδιος τὰ βιβλία τοῦ παιδιοῦ του γιὰ νὰ σχηματίσει γνώμη. Κι ἂν τὸ περιβάλλον δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ κρίνει ἢ εἶναι ἀδιάφορο; Τότε τί γίνεται;

Κατὰ συνέπεια τὸ πρόβλημα γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ περιεχομένου μένει ἀναπάντητο. Ἀλλὰ κι ἄλλα προβλήματα γύρω ἀπ' τὸ παιδικὸ βιβλίο δὲν ἔχουν βρεῖ τὴ λύση τους. Ἡ ὑπόθεση δὲν ἔχει ἀκόμα ξεκινήσει στὸν τόπο μας.

Ὅσο κι ἂν τὸ βλέπουμε παντοῦ, ὅσο κι ἂν γίνει ἕνα ἀπ' τὰ κοινὰ ἀγαθὰ τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας μας, τὸ παιδὶ δὲν ἔχει ἀκόμη ἐξοικειωθεῖ μαζί του. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ γελιόμαστε. Τὰ βιβλία κυκλοφοροῦν, κατὰ κανόνα, στοὺς κύκλους τῶν παιδιῶν τῶν μεγάλων πόλεων καὶ κυρίως αὐτῶν ποὺ ζοῦν σὲ περιβάλλον εὔπορο ἢ διανοουμένων. Τί γίνεται μὲ τὰ παιδιὰ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν; Θὰ ἔπρεπε νὰ γίνει μιὰ ἔρευνα γιὰ νὰ γίνει γνωστὸ πόσα παιδιὰ στὸ σύνολο τῶν παιδιῶν τῆς χώρας μας διαβάζουν ἐξωσχολικὰ βιβλία καὶ πόσα βιβλία διαβάζουν σ' ἕνα χρόνο, λόγου χάρη.

Αἰτία ποὺ τὸ παιδικὸ βιβλίο δὲν ἔχει τὴν πλατιὰ διάδοση ποῦ ἔπρεπε νὰ ἔχει, εἶναι καὶ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομική. Ὑπάρχει ἀκόμα πολὺς κόσμος ποὺ θεωρεῖ τὸ ἐξωσχολικὸ ἀνάγνωσμα σὰν ἁπλὴ ψυχαγωγία, ποὺ κάνει τὸ παιδὶ νὰ περνᾶ μερικὲς ὧρες εὐχάριστες, χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ τοὺς μεγάλους. Ἀκόμη τὸ θεωρεῖ κι ἐπιζήμιο, γιατὶ ἀποσπᾶ τὸ μικρὸ ἀναγνώστη ἀπ' τὴ σχολική του ἐργασία. Δὲν πιστεύει ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ψυχαγωγία θὰ κάνει τὸ παιδὶ ν' ἀγαπήσει τὸ διάβασμα πού, ἀργότερα, θὰ τοῦ ἀνοίξει τοὺς ὁρίζοντες τῆς ἐπιστήμης καὶ θὰ τὸ κάνει νὰ ζητᾶ τὴν ποιότητα στὴ λογοτεχνία καὶ σὲ κάθε πνευματική του ἀπόλαυση. Ἐξάλλου, πῶς θὰ πλησιάσουν τὸ ἐξωσχολικὸ βιβλίο, τὴν «πολυτέλεια», τὰ παιδιὰ τῶν φτωχῶν κοινωνικῶν στρωμάτων; Στὶς βιβλιοθῆκες; Εἶναι γνωστὸ ὅτι σχολικὲς βιβλιοθῆκες δὲν διαθέτουν οὔτε ὅλα τὰ δημόσια δημοτικά μας σχολεῖα, ἀλλὰ οὔτε κι ὅλα τὰ ἰδιωτικά, ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ ὑποθέσει κανένας. Σύμφωνα μὲ τὶς ἐπίσημες στατιστικές, μόνο τὰ 21% τῶν δημοσίων καὶ τὰ 15% τῶν ἰδιωτικῶν δημοτικῶν σχολείων διαθέτουν βιβλιοθῆκες μὲ πάνω ἀπὸ 100 τόμους ἐξωσχολικῶν βιβλίων.

Ἂς συνοψίσουμε, λοιπόν:

— Εἶναι ἀπαραίτητο ἕνα εἰδικὸ δελτίο ποὺ νὰ ἐκδίδεται μία ἢ δύο φορὲς τὸ χρόνο καὶ νὰ περιλαβαίνει ὅλη τὴν ἐκδοτικὴ κίνηση τῆς χρονιᾶς μὲ ταξινόμηση καὶ κριτικὴ παρουσίαση τῶν βιβλίων.

— Πρέπει νὰ γίνεται κριτικὴ τοῦ παιδικοῦ βιβλίου στὸν τύπο, τὸν ἡμερήσιο καὶ τὸν περιοδικό, σὲ τακτικὴ στήλη. Ἡ κριτική, στὴν περίπτωση τούτη, ἐκτὸς ἀπ' τὴν καθαυτὸ ἀποστολή της, προσφέρει κι ἄλλην ὑπηρεσία. Γίνεται ἕνα ἐρέθισμα καὶ δημιουργεῖ ἐπαφὴ μὲ τὸ βιβλίο.

— Νὰ καθιερωθοῦν εἰδικὲς ἐκπομπὲς στὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόραση.

— Πρέπει νὰ γίνει συστηματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐξοικείωση τῶν παιδιῶν ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων μὲ τὸ καλὸ ἐξωσχολικὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀλλὰ γιὰ τοῦτο τὸ τελευταῖο ἀπαιτεῖται πολὺς κόπος καὶ μόχθος. Δὲ φτάνει μονάχα ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Εἶναι θέμα τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τοῦ τόπου μας. Βασικὰ πρέπει νὰ δοθεῖ προσοχὴ στὰ σχολικὰ βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὥστε τὸ περιεχόμενο κι ἡ παρουσίασή τους νὰ εἶναι μαγνήτης γιὰ τὸ παιδί. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία.

Παράλληλα χρειάζονται νὰ δημιουργηθοῦν παιδικὲς βιβλιοθῆκες, ποὺ νὰ κάνουν τὸ βιβλίο προσιτὸ στὸ πλατὺ κοινὸ τῶν παιδιῶν. Νὰ μποροῦν νὰ τὸ χαίρονται τὰ παιδιὰ ὅλων τῶν τάξεων, καὶ τῶν φτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων, καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Χρειάζονται βιβλιοθῆκες στὰ σχολειά, στοὺς δήμους, στὶς κοινότητες, ποὺ νὰ προσελκύουν τὰ παιδιὰ στὶς ἐλεύθερες ὧρες τους. Βιβλιοθῆκες μὲ βιβλιοθηκάριους εἰδικευμένους στὸ παιδικὸ βιβλίο, πρόσωπα μὲ πίστη κι ἀγάπη γιὰ τὴν ὅλη ὑπόθεση. Ἡ λειτουργία τους νὰ εἶναι βασισμένη σὲ καινούριες ἀρχές, ὥστε τὸ διάβασμα νὰ μὴ γίνεται παθητικά, ἀλλὰ νὰ κινητοποιεῖ ὅλες τὶς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ. Νὰ παρέχουν εὐκαιρίες γιὰ δραστηριότητες ποὺ ἐνθουσιάζουν κι ἱκανοποιοῦν τὴ δημιουργικὴ ἔφεση τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Ἀρκετὰ μακρὺς ὁ δρόμος. Ἀλλὰ κάποτε πρέπει νὰ τὸν ξεκινήσουμε. Μόνο ἔτσι θὰ ἐξοικειωθοῦν τὰ παιδιά μας ἀπὸ τὴ μικρή τους ἡλικία μὲ τὸ βιβλίο, θὰ τὸ ἀγαπήσουν καὶ θὰ μάθουν νὰ ζητοῦν τὴν ποιότητα στὶς πνευματικές τους ἀπολαύσεις κι ἀναζητήσεις. Καὶ θὰ βοηθηθοῦν στὴν ὁλοκλήρωση τῆς προσωπικότητάς τους.

Βίτω Ἀγγελοπούλου

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ '44

ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΑ '44

Ἀρχίζοντας, στὸ προηγούμενο τεῦχος μας, τὸ προλογικό μας σημείωμα γιὰ τὸ Δεκέμβρη, εἴχαμε κατὰ νοῦ μιὰ σειρὰ ἀπὸ καυτὰ ἐρωτήματα. Ἐρωτήματα πού, ὅπως λέγαμε, ἀφοροῦν στὸ σύνολο — στὶς ἐκτιμήσεις, τὶς πράξεις καὶ τὶς παραλείψεις — ὅλων ἐκείνων πού, σ' αὐτὸ ἢ σὲ κεῖνο τὸ βαθμό, ἄμεσα ἢ καὶ ἔμμεσα, πῆραν μέρος στὴ σύγκρουση ποὺ οἱ συνέπειές της μᾶς κυνηγοῦν ἀκόμη καὶ τώρα. Καὶ ποὺ — προσθέτουμε σήμερα — ἀνακύπτουν κι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς μαρτυρίες ποὺ δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος ἢ σὲ κεῖνες ποὺ δημοσιεύουμε σὲ τοῦτο τὸ τεῦχος.

Ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ προχωρήσει χωρὶς καθυστερήσεις πιά, ἐμεῖς, ἐπαναλαμβάνοντας ὅτι θὰ κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ νὰ συμβάλουμε σ' αὐτὴν μὲ τὶς μικρὲς δυνάμεις ποὺ διαθέτουμε, παραθέτουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα ἐκεῖνα:

1 **Ποιές ἦταν οἱ ἐκτιμήσεις τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ ΕΑΜ πάνω στὸ διεθνῆ κι ἐσωτερικὸ συσχετισμὸ δυνάμεων ἐκείνη τὴν ἐποχή; Οἱ ἐκτιμήσεις αὐτὲς προέβλεπαν τὸ χρόνο σύγκρουσης; Καὶ πιὸ πέρα: πρόβλεπαν τὴ δυνατότητα νίκης ἢ ἔστω τὴν ἐλπίδα νὰ ἀναγκαστεῖ ὁ ἀντίπαλος σὲ διάλογο καὶ συμβιβασμό; Μὲ ἄλλα λόγια: ὁ Δεκέμβρης ἔγινε γιὰ νὰ κατακτηθεῖ ἡ ἐξουσία ἢ ἁπλῶς γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ ἕνας συμβιβασμός; Καὶ τί εἴδους συμβιβασμός;**

2 **Ὑπῆρξε ἔστω καὶ ὑποτυπώδης προετοιμασία γιὰ τὴ σύγκρουση; Καὶ πῶς ἐξηγεῖται ὁ παραμερισμὸς τῆς φυσικῆς ἡγεσίας τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ἡ μὴ χρησιμοποίηση τοῦ ὄγκου τῶν δυνάμεών του γιὰ ἀναμέτρηση μὲ ἕναν ἀντίπαλο πραγματικὰ πανίσχυρο; Κι ἀκόμη, γιατί ὁ ἐφεδρικὸς ΕΛΑΣ παραμερίστηκε τὶς πρῶτες κρίσιμες μέρες στὴν ἐκκαθάριση τῆς περιφέρειας καὶ ἄφησε ἀνενόχλητο τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας; Ἐπίσης, γιατί ἀφέθηκαν οἱ Βρεττανοὶ ἀνενόχλητοι στὶς ἐπαρχίες καὶ γιατί ἐρώτημα γιὰ ἐπίθεση ἐναντίον τους στάλθηκε στὶς τοπικὲς κομματικὲς ὀργανώσεις τὶς τελευταῖες μέρες, ὅταν, δηλαδή, ἡ μάχη εἶχε πιὰ κριθεῖ;**

3 **Σὲ περίπτωση ποὺ κατὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς ἡγεσίας ἦταν δυνατὴ ἡ νίκη, γιατί πήγαμε στὸ Λίβανο καὶ στὴ Γκαζέρτα καὶ μάλιστα μὲ τὸν τρόπο ποὺ πήγαμε; Γιατί ἀφήσαμε ἔκθετες τὶς ἐξεγερμένες ἑλληνικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ γιατί ἐπιτρέψαμε τὴν ἀπόβαση Βρεττανῶν καὶ τῆς Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας;**

4 **Γνώριζαν οἱ σοβιετικοὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐξέγερση τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς; Καὶ ἂν ναί, πῶς ἑρμηνεύτηκε ἡ στάση τους; Ἐπίσης, πῶς ἑρμηνεύτηκε τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα εἶχαν σταματήσει, τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1944, στὰ σύνορά μας; – Ἀκόμα, ποιὲς πληροφορίες καὶ ἐκτιμήσεις**

ἔφεραν ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο τοῦ Τίτο οἱ σύνδεσμοι τοῦ Κ.Κ.Ε. ποὺ μόλις εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπὸ ἐκεῖ; Καὶ γιατί ἡ ἀπόφαση γιὰ ἀναμέτρηση μοιάζει νὰ πάρθηκε ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς τους στὴν Ἀθήνα; Τέλος, ἦταν ἐνημερωμένο τὸ "διεθνὲς κα-

Καὶ ἂν ναί, τί ἐγγυήσεις ὑπῆρχαν ὅτι τὸ κέντρο αὐτὸ εἶχε ἀποφασιστικὴ διπλωματικὴ συμπαράσταση στὶς λαϊκὲς δυνάμεις;

5 **Ποιὲς ἐκτιμήσεις ἔκαναν τὴν ἡγεσία νὰ ἐπιμείνει σὲ μαξιμαλιστικοὺς ὅρους κατὰ τὴ διαπραγμάτευση μὲ**
στούγεννα τοῦ 1944;

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62, ΑΘΗΝΑΙ 601, Τηλ. 732819 - 732713

"Αν ἔχετε φίλους ποὺ νομίζετε πὼς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ περιοδικὸ ΑΝΤΙ, παρακαλοῦμε γράψτε μας τὰ ὀνόματα καὶ τὶς διευθύνσεις τους

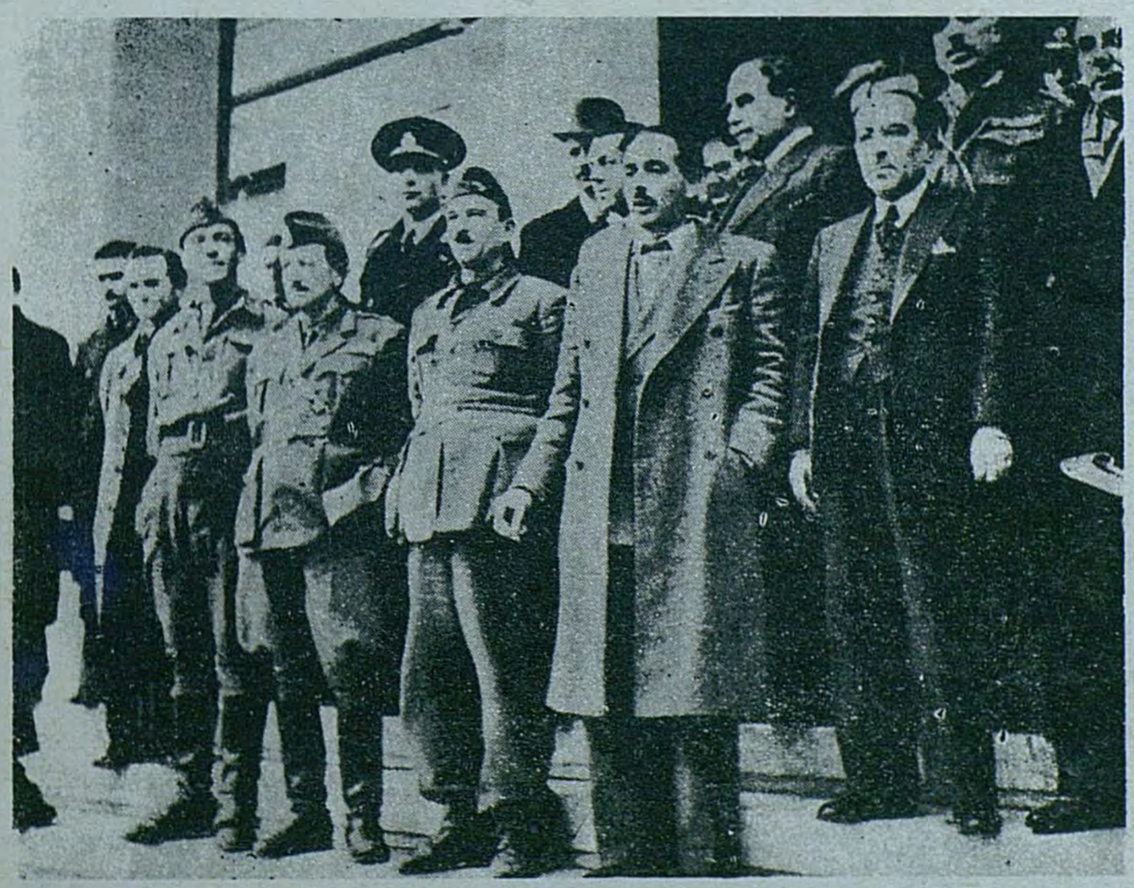
τοῦ ΚΚΕ "Αγγλων.

ΜΕ ΤΟΝ ΜΑΓΛΟΥ

ῶν ἐκείνης τῆς περιόδου, σὲ ν.
υ ἀνήκει τυπικὰ στὰ πρόσωπα άματος, ἡ μαρτυρία του ἔχει ὶ δὲν ἐντάσσεται στὸ πλαίσιο ἢ τῆς ἄλλης παράταξης.
ἀρχὴ εἶναι νὰ ἐξακριβώσουμε, ριτικὴ τῆς τακτικῆς ποὺ Γ-ΕΛΑΣ στὴ διάρκεια τοῦ '41- ὧν ἐνεργειῶν του καὶ τὴ φύση χους ἔβαζε καὶ μὲ ποιὸ τρόπο υς. (Ὁ Κ. Πυρομάγλου ἦταν σύσκεψη Μυροφύλλου-Πλάκας, καὶ εἶχε συχνὲς ἐπαφὲς μὲ τὴν τὴ διάρκεια κοινῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ τὸν Γοργοπόταμο ὡς τὸ Κοινὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο).

Ἀντίστασης, ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἱστορικὴ ἄποψη καὶ

Ὁ Κ. Πυρομάγλου ἐπισημαίνει κατ' ἀρχὴν ὅτι τὸ «κέντρον ἀποφάσεων» δὲν βρισκόταν στὴν ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, ἀλλὰ στὴ στενὴ ὁμάδα τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ (Ἰωαννίδη, Ροῦσσο, Σιάντο κ.λπ.). Ἐκεῖ ἀποδίδει καὶ τὴν ἀδυναμία νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ σύνολο τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς τῆς περιόδου μὲ τὸ ἴδιο πρίσμα καὶ αἰτιολόγηση.
Στὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ (ὅρο ποὺ περιέχει καὶ τὸ ΚΚΕ), καταλογίζει δυὸ βασικὲς ἀδυναμίες. Πρῶτο : ὅτι δὲν ἀνέλυσε καὶ δὲν ἑρμήνευσε σωστὰ τὴ διεθνῆ συγκυρία καὶ ἰδιαίτερα τὴν πολιτικὴ τῶν "Αγγλων. Δεύτερο : ὅτι τμῆμα τῆς ἡγεσίας διατηροῦσε μέχρι τέλους τὶς αὐταπάτες του γιὰ τὴ δυνατότητα ἔνοπλης ἐπικράτησης τῆς Ἐπανάστασης, μὲ τὸν ΕΛΑΣ ἐπαναστατικὸ στρατό. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ παρασκηνιακὲς δραστηριότητες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς παραμένουν ἀκόμα στεγανές, καὶ τὸ πολιτικό τους βάρος ἀδιευκρίνιστο. Ἔτσι, ἡ ἀποστολὴ Σακαρέλλου μπορεῖ νὰ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ἂν συνδυαστεῖ μὲ πιθανὴ συμφωνία Τσώρτσιλ - Στάλιν ἀπὸ Ἰούνιο τοῦ '42 γιὰ χωρισμὸ ζωνῶν ἐπιρροῆς. (Ὁ Σακαρέλλος, ἀνώτερο κομματικὸ στέλεχος, Κούτβης, μὲ δραστηριότητα στὶς Διεθνεῖς Ταξιαρχίες στὸν Ἱσπανικὸ Ἐμφύλιο, ἔφυγε μὲ

Ἀπὸ τὴ διάσκεψη τῆς Βάρκιζας. Διακρίνονται στὴν πρώτη σειρὰ οἱ : Σαράφης, Σιάντος, Τσιριμῶκος καὶ Σοφιανόπουλος καὶ στὴ δεύτερη οἱ: Περ. Ράλλης, Κατσώτας κ.λπ.

εἰδικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ τὴ Μόσχα γιὰ τὴν Ἑλλάδα τέλη '42 μὲ ἀρχὲς 43. Σκοτώθηκε στὴ Γιουγκοσλαβία σὲ ἀνεξακρίβωτες ἀκόμα συνθῆκες. Ἄποψη τοῦ Πυρομάγλου ὅτι ἀντικείμενο τῆς ἀποστολῆς του ἦταν ἡ ἐνημέρωση τοῦ ΚΚΕ στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας στὸν κοινὸ ἀντιφασιστικὸ ἀγώνα. Ὁ Πυρομάγλου ἀποδέχεται τὴ μαρτυρία τοῦ Κόρντελλ Χὰλλ γιὰ συμφωνία Τσώρτσιλ - Στάλιν ἀπὸ Ἰούνιο τοῦ '42).
Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Μ. Βρεττανία κατοχύρωσε τὴ δικαιοδοσία της στὴν περιοχή, ἕνας εἶναι ὁ σκοπός της, καὶ ὅλες οἱ ἐνέργειές της θὰ κατατείνουν στὴν ἐξυπηρέτησή του: ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Γεωργίου καὶ ὁ ἔλεγχος μέσω αὐτοῦ καὶ τῆς Δεξιᾶς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Εὐθύνη ποὺ καταλογίζει ὁ Πυρομάγλου στὴν ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ εἶναι ὅτι δὲν κατάλαβαν πὼς ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν ἀντιστασιακῶν δυνάμεων ἐξυπηρετοῦσε ἀντικειμενικὰ ὄχι μόνο τοὺς Γερμανοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἐγγλέζους στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τους τῆς πολιτικῆς. Ὅτι δὲν κατάλαβαν πὼς οἱ "Αγγλοι, παρ' ὅλη τὴν ἐξαγορὰ ποὺ ἐπιχειροῦσαν καὶ τὴ δολίευση τῶν μὴ Ἐαμικῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων, παρ' ὅλα αὐτά, θὰ προτιμοῦσαν τὴν ἀποδυνάμωση καὶ διάλυση καὶ αὐτῶν τῶν ἴδιων, ἐφ' ὅσον ὁ ἔλεγχός τους ἦταν δύσκολος μέχρι τὴ βάση. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Πυρομάγλου, ὅτι ὅταν ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὸ Κάϊρο (Σεπτέμβρης '43) στὸ ἴδιο ἀεροπλάνο μὲ τὸν Πέτρο Ροῦσσο, τοῦ τόνισε ὅτι οἱ "Αγγλοι δὲν στρέφονται μόνο ἐναντίον τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ἀλλὰ τοῦ συνόλου τῆς Ἀντίστασης καὶ ὅτι τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ὀφείλει νὰ προσαρμόσει ἀνάλογα τὴν τακτική του. Ὅταν τὸ '66 ὁ Πυρομάγλου βρέθηκε στὴ Μόσχα, τὸν πῆγε ὁ Ἀπ. Γκρόζος νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν Π. Ροῦσσο, ποὺ νοσηλευόταν μὲ γαστρορραγία. «Μοῦ λέει τότε ὁ Πέτρος ὁ Ροῦσσος : "Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπες μέσα στὸ ἀεροπλάνο, ὅτι οἱ "Αγγλοι εἶναι ἐναντίον ὅλης τῆς

ΔΕΚΕΜΒΡΙΗΣ '44

anti ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62, ΑΘΗΝΑΙ 601, Τηλ. 732819 - 732713

Ἂν ἔχετε φίλους ποὺ νομίζετε πὼς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ περιοδικὸ ΑΝΤΙ, παρακαλοῦμε γράψτε μας τὰ ὀνόματα καὶ τὶς διευθύνσεις τους

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: _____

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ _____

ΠΟΛΗ _____

Ἀρχίζοντας, στὸ εἴχαμε κατὰ νοῦ μιὰ σ σύνολο — στὶς ἐκτιμήσει τὸ βαθμό, ἄμεσα ἢ καὶ ἔ καὶ τώρα. Καὶ πού — π δημοσιεύσαμε στὸ προηγούμενο τεύχος ἢ σὲ κεῖνες ποὺ σημοσιεύουμε σὲ τοῦτο τὸ τεύχος.

Ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ προχωρήσει χωρὶς καθυστερήσεις πιά, ἐμεῖς, ἐπαναλαμβάνοντας ὅτι θὰ κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ νὰ συμβάλουμε σ' αὐτὴν μὲ τὶς μικρὲς δυνάμεις ποὺ διαθέτουμε, παραθέτουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα ἐκεῖνα:

1 **Ποιές ἦταν οἱ ἐκτιμήσεις τοῦ ΚΚΕ καὶ τοῦ ΕΑΜ πάνω στὸ διεθνῆ κι ἐσωτερικὸ συσχετισμὸ δυνάμεων ἐκείνη τὴν ἐποχή; Οἱ ἐκτιμήσεις αὐτὲς πρόβλεπαν τὸ χρόνο σύγκρουσης; Καὶ πιὸ πέρα: πρόβλεπαν τὴ δυνατότητα νίκης ἢ ἔστω τὴν ἐλπίδα νὰ ἀναγκαστεῖ ὁ ἀντίπαλος σὲ διάλογο καὶ συμβιβασμό; Μὲ ἄλλα λόγια: ὁ Δεκέμβρης ἔγινε γιὰ νὰ κατακτηθεῖ ἡ ἐξουσία ἢ ἁπλῶς γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ ἕνας συμβιβασμός; Καὶ τί εἴδους συμβιβασμός;**

2 **Ὑπῆρξε ἔστω καὶ ὑποτυπώδης προετοιμασία γιὰ τὴ σύγκρουση; Καὶ πῶς ἐξηγεῖται ὁ παραμερισμὸς τῆς φυσικῆς ἡγεσίας τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ἡ μὴ χρησιμοποίηση τοῦ ὄγκου τῶν δυνάμεών του γιὰ ἀναμέτρηση μὲ ἕναν ἀντίπαλο πραγματικὰ πανίσχυρο; Κι ἀκόμη, γιατί ὁ ἐφεδρικὸς ΕΛΑΣ παραμερίστηκε τὶς πρῶτες κρίσιμες μέρες στὴν ἐκκαθάριση τῆς περιφέρειας καὶ ἄφησε ἀνενόχλητο τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας; Ἐπίσης, γιατί ἀφέθηκαν οἱ Βρεττανοὶ ἀνενόχλητοι στὶς ἐπαρχίες καὶ γιατί ἐρώτημα γιὰ ἐπίθεση ἐναντίον τους στάλθηκε στὶς τοπικὲς κομματικὲς ὀργανώσεις τὶς τελευταῖες μέρες, ὅταν, δηλαδή, ἡ μάχη εἶχε πιὰ κριθεῖ;**

3 **Σὲ περίπτωση ποὺ κατὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς ἡγεσίας ἦταν δυνατὴ ἡ νίκη, γιατί πήγαμε στὸ Λίβανο καὶ στὴ Γκαζέρτα καὶ μάλιστα μὲ τὸν τρόπο ποὺ πήγαμε; Γιατί ἀφήσαμε ἔκθετες τὶς ἐξεγερμένες ἑλληνικὲς στρατιωτικὲς δυνάμεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ γιατί ἐπιτρέψαμε τὴν ἀπόβαση Βρεττανῶν καὶ τῆς Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας;**

4 **Γνώριζαν οἱ σοβιετικοὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐξέγερση τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς; Καὶ ἂν ναί, πῶς ἑρμηνεύτηκε ἡ στάση τους; Ἐπίσης, πῶς ἑρμηνεύτηκε τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ σοβιετικὰ στρατεύματα εἶχαν σταματήσει, τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1944, στὰ σύνορά μας; – Ἀκόμα, ποιὲς πληροφορίες καὶ ἐκτιμήσεις**

ἔφεραν ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο τοῦ Τίτο οἱ σύνδεσμοι τοῦ Κ.Κ.Ε. ποὺ μόλις εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπὸ ἐκεῖ; Καὶ γιατί ἡ ἀπόφαση γιὰ ἀναμέτρηση μοιάζει νὰ πάρθηκε ἀκριβῶς τὴν ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς τους στὴν Ἀθήνα; Τέλος, ἦταν ἐνημερωμένο τὸ "διεθνὲς καθοδηγητικὸ κέντρο" γιὰ τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν οἱ δυνάμεις σὲ ἀναμέτρηση; Καὶ ἂν ναί, τί ἐγγυήσεις ὑπῆρχαν ὅτι τὸ κέντρο αὐτὸ εἶχε ἀποφασιστικὴ διπλωματικὴ συμπαράσταση στὶς λαϊκὲς δυνάμεις;

5 Ποιὲς ἐκτιμήσεις ἔκαναν τὴν ἡγεσία νὰ ἐπιμείνει σὲ μαξιμαλιστικοὺς ὅρους κατὰ τὴ διαπραγμάτευση μὲ τὸν Τσώρτσιλ, τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1944;

Οἱ ἡγέτες τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ καὶ τοῦ ΚΚΕ πάτησαν τὴν πεπονόφλουδα τῶν Ἄγγλων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΜΝΗΝΟ ΠΥΡΟΜΑΓΛΟΥ

Ὁ Κομνηνὸς Πυρομάγλου, ὑπαρχηγὸς τοῦ ΕΔΕΣ καὶ σημαντικὴ φυσιογνωμία τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, ἔχει γράψει πλῆθος ἄρθρων, μελετημάτων καὶ βιβλίων ποὺ ἀναφέρονται στὴν πιὸ πρόσφατη περίοδο τῆς Ἱστορίας μας. Τὰ κείμενα τοῦ Κ. Πυρομάγλου ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ πὼς πέραν τῆς ἀναφορᾶς στὶς ἱστορικὲς πηγές, βασίζονται στὴν πλούσια προσωπικὴ ἐμπειρία του ἀπὸ γεγονότα στὰ ὁποῖα ὁ συγγραφέας ἦταν ἕνα δρῶν πρόσωπο.

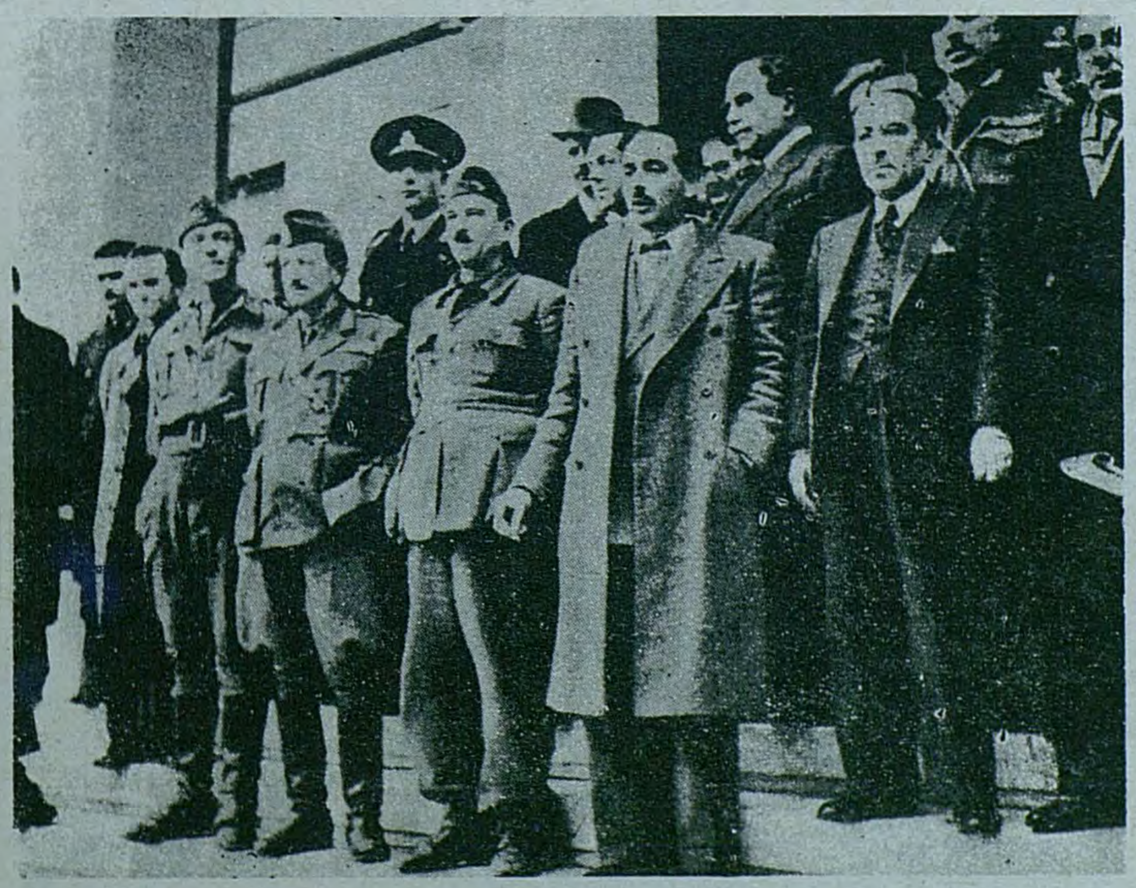
Εἶναι φανερὸ πὼς οἱ ἀπαντήσεις γιὰ τὸ Δεκέμβρη βρίσκονται σὲ συγκεκριμένους χώρους καὶ μποροῦν νὰ δοθοῦν ἀπὸ συγκεκριμένους φορεῖς καὶ ἄτομα. Ἡ συνομιλία μας μὲ τὸν Κομν. Πυρομάγλου δὲν ἀποσκοποῦσε λοιπὸν σὲ μιὰ «ἀποκάλυψη», ἢ στὴν παραβίαση κλειστῶν ἀρχείων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Δεκέμβρης δὲν εἶναι μιὰ ξεκομμένη ἱστορικὴ στιγμή, ἀλλὰ ἡ κατάληξη τῆς πορείας τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἱστορικὴ ἄποψη καὶ μαρτυρία τῶν πρωταγωνιστῶν ἐκείνης τῆς περιόδου, σὲ ὅποια πλευρὰ κι ἂν βρέθηκαν.

Ἂν καὶ ὁ Κ. Πυρομάγλου ἀνήκει τυπικὰ στὰ πρόσωπα τῆς «ἄλλης ὄχθης» τοῦ δράματος, ἡ μαρτυρία του ἔχει χαρακτήρα ἀντικειμενικὸ καὶ δὲν ἐντάσσεται στὸ πλαίσιο μιᾶς ἀπολογητικῆς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης παράταξης.

Προσπάθειά μας ἀπ' τὴν ἀρχὴ εἶναι νὰ ἐξακριβώσουμε, μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση καὶ κριτικὴ τῆς τακτικῆς ποὺ υἱοθέτησε διαδοχικὰ τὸ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στὴ διάρκεια τοῦ '41-'44, τὸ πολιτικὸ πλαίσιο τῶν ἐνεργειῶν του καὶ τὴ φύση τῶν ἐκτιμήσεών του. Τί στόχους ἔβαζε καὶ μὲ ποιὸ τρόπο ἔβλεπε τὴν πραγμάτωσή τους. (Ὁ Κ. Πυρομάγλου ἦταν ἐκπρόσωπος τοῦ ΕΔΕΣ στὴ σύσκεψη Μυροφύλλου-Πλάκας, στὸ Λίβανο καὶ στὸ Κάϊρο, καὶ εἶχε συχνὲς ἐπαφὲς μὲ τὴν ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στὴ διάρκεια κοινῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ τὸν Γοργοπόταμο ὡς τὸ Κοινὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο).

Ὁ Κ. Πυρομάγλου ἐπισημαίνει κατ' ἀρχὴν ὅτι τὸ «κέντρον ἀποφάσεων» δὲν βρισκόταν στὴν ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, ἀλλὰ στὴ στενὴ ὁμάδα τοῦ Π.Γ. τοῦ ΚΚΕ (Ἰωαννίδη, Ροῦσσο, Σιάντο κ.λπ.). Ἐκεῖ ἀποδίδει καὶ τὴν ἀδυναμία νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ σύνολο τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς τῆς περιόδου μὲ τὸ ἴδιο πρίσμα καὶ αἰτιολόγηση.

Στὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ (ὅρο ποὺ περιέχει καὶ τὸ ΚΚΕ), καταλογίζει δυὸ βασικὲς ἀδυναμίες. Πρῶτο : ὅτι δὲν ἀνέλυσε καὶ δὲν ἑρμήνευσε σωστὰ τὴ διεθνῆ συγκυρία καὶ ἰδιαίτερα τὴν πολιτικὴ τῶν Ἄγγλων. Δεύτερο : ὅτι τμῆμα τῆς ἡγεσίας διατηροῦσε μέχρι τέλους τὶς αὐταπάτες του γιὰ τὴ δυνατότητα ἔνοπλης ἐπικράτησης τῆς Ἐπανάστασης, μὲ τὸν ΕΛΑΣ ἐπαναστατικὸ στρατό. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ παρασκηνιακὲς δραστηριότητες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς παραμένουν ἀκόμα στεγανές, καὶ τὸ πολιτικό τους βάρος ἀδιευκρίνιστο. Ἔτσι, ἡ ἀποστολὴ Σακαρέλλου μπορεῖ νὰ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ἂν συνδυαστεῖ μὲ πιθανὴ συμφωνία Τσώρτσιλ - Στάλιν ἀπὸ Ἰούνιο τοῦ '42 γιὰ χωρισμὸ ζωνῶν ἐπιρροῆς. (Ὁ Σακαρέλλος, ἀνώτερο κομματικὸ στέλεχος, Κούτβης, μὲ δραστηριότητα στὶς Διεθνεῖς Ταξιαρχίες στὸν Ἱσπανικὸ Ἐμφύλιο, ἔφυγε μὲ

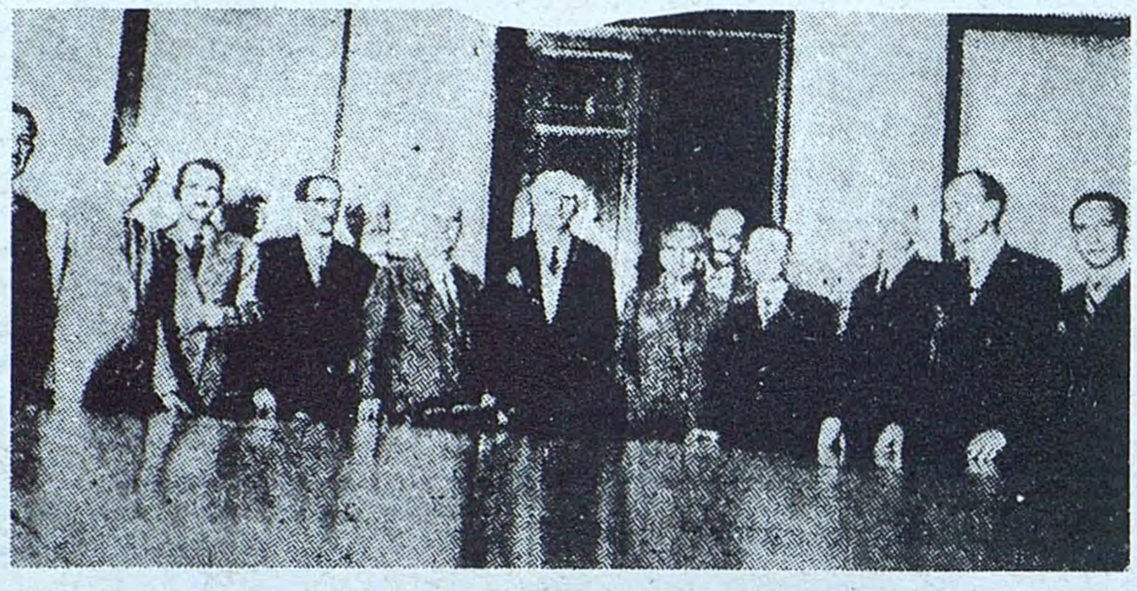

Ἀπὸ τὴ διάσκεψη τῆς Βάρκιζας. Διακρίνονται στὴν πρώτη σειρὰ οἱ : Σαράφης, Σιάντος, Τσιριμῶκος καὶ Σοφιανόπουλος καὶ στὴ δεύτερη οἱ: Περ. Ράλλης, Κατσώτας κ.λπ.

εἰδικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ τὴ Μόσχα γιὰ τὴν Ἑλλάδα τέλη '42 μὲ ἀρχὲς 43. Σκοτώθηκε στὴ Γιουγκοσλαβία σὲ ἀνεξακρίβωτες ἀκόμα συνθῆκες. Ἄποψη τοῦ Πυρομάγλου ὅτι ἀντικείμενο τῆς ἀποστολῆς του ἦταν ἡ ἐνημέρωση τοῦ ΚΚΕ στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας στὸν κοινὸ ἀντιφασιστικὸ ἀγώνα. Ὁ Πυρομάγλου ἀποδέχεται τὴ μαρτυρία τοῦ Κόρντελλ Χὰλλ γιὰ συμφωνία Τσώρτσιλ - Στάλιν ἀπὸ Ἰούνιο τοῦ '42).

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Μ. Βρεττανία κατοχύρωσε τὴ δικαιοδοσία της στὴν περιοχή, ἕνας εἶναι ὁ σκοπός της, καὶ ὅλες οἱ ἐνέργειές της θὰ κατατείνουν στὴν ἐξυπηρέτησή του: ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Γεωργίου καὶ ὁ ἔλεγχος μέσω αὐτοῦ καὶ τῆς Δεξιᾶς τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Εὐθύνη ποὺ καταλογίζει ὁ Πυρομάγλου στὴν ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ εἶναι ὅτι δὲν κατάλαβαν πὼς ὁ ἐμφύλιος πόλεμος τῶν ἀντιστασιακῶν δυνάμεων ἐξυπηρετοῦσε ἀντικειμενικὰ ὄχι μόνο τοὺς Γερμανοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἐγγλέζους στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τους τῆς πολιτικῆς. Ὅτι δὲν κατάλαβαν πὼς οἱ Ἄγγλοι, παρ' ὅλη τὴν ἐξαγορὰ ποὺ ἐπιχειροῦσαν καὶ τὴ δολίευση τῶν μὴ Ἐαμικῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων, παρ' ὅλα αὐτά, θὰ προτιμοῦσαν τὴν ἀποδυνάμωση καὶ διάλυση καὶ αὐτῶν τῶν ἴδιων, ἐφ' ὅσον ὁ ἔλεγχός τους ἦταν δύσκολος μέχρι τὴ βάση. Χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ Πυρομάγλου, ὅτι ὅταν ἐπέστρεφαν ἀπὸ τὸ Κάϊρο (Σεπτέμβρης '43) στὸ ἴδιο ἀεροπλάνο μὲ τὸν Πέτρο Ροῦσσο, τοῦ τόνισε ὅτι οἱ Ἄγγλοι δὲν στρέφονται μόνο ἐναντίον τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ἀλλὰ τοῦ συνόλου τῆς Ἀντίστασης καὶ ὅτι τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ὀφείλει νὰ προσαρμόσει ἀνάλογα τὴν τακτική του. Ὅταν τὸ '66 ὁ Πυρομάγλου βρέθηκε στὴ Μόσχα, τὸν πῆγε ὁ Ἀπ. Γκρόζος νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν Π. Ροῦσσο, ποὺ νοσηλευόταν μὲ γαστρορραγία. «Μοῦ λέει τότε ὁ Πέτρος ὁ Ροῦσσος : "Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶπες μέσα στὸ ἀεροπλάνο, ὅτι οἱ Ἄγγλοι εἶναι ἐναντίον ὅλης τῆς

'Αντίστασης καὶ ὄχι μονάχα τοῦ ΚΚ καὶ τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ". Μπορεῖ τώρα νὰ πεῖ πὼς δὲν τὸ θυμᾶται, ἀλλὰ μοῦ τὸ εἶπε».
Καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ ἀπέναντι στὶς ἄλλες ὀργανώσεις γίνεται πιὸ πολύπλοκη ἀπὸ τὸ ὅτι π.χ. εἶναι ἀκόμα ἄγνωστο πῶς ξεπήδησε ἡ διαταγὴ γιὰ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ ΕΔΕΣ τὸ '43. Ἡ διαταγὴ γιὰ τὴν ἐκκαθάριση τοῦ 5/42 τοῦ Ψαρροῦ ἦλθε ἀπὸ τὴν 'Αθήνα καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο τοῦ ΕΛΑΣ. Ὁ Βελουχιώτης δηλώνει σὲ σχετικὴ ἐρώτηση τοῦ Πυρομάγλου ὅτι «δὲν μοῦ περνοῦσε πιά». (Ὁ Πυρομάγλου τοῦ εἶχε στείλει σημείωμα ὅτι ὁ Ζέρβας δέχεται νὰ μιλήσει ἐναντίον τῆς μοναρχίας χάριν τῆς ἑνότητας τῆς 'Αντίστασης καὶ ὁ "Αρης δὲν εἶχε δώσει συνέχεια).
Τὰ ἴδια ἐρωτηματικὰ βάζει καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ στὴ διάσκεψη Μυροφύλλου - Πλάκας (Φεβρουάριος '44), ὅπου ὅ,τι ἀπέρριψε ἐκεῖ (καὶ χάθηκε ἡ εὐκαιρία τοῦ νὰ ἀποκτήσει ἡ ΠΕΕΑ χαρακτήρα ἐκπροσωπήσεως τοῦ συνόλου τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδας, ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ, ΕΚΚΑ, ποὺ θὰ ἐξουδετέρωνε κάθε «κυβέρνηση» τοῦ ἐξωτερικοῦ), τὰ ἀποδέχτηκε στὶς 2 Σεπτεμβρίου μπαίνοντας στὴν κυβέρνηση τοῦ Παπανδρέου καὶ μάλιστα ὑπογράφοντας σύμφωνο «διὰ τοῦ ὁποίου αἱ 'Ανταρτικαὶ Δυνάμεις τίθενται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Σκόμπυ».
Σὲ ἐρώτηση γιὰ τὸ εἶδος τῆς παρέμβασης τῆς Σοβιετικῆς "Ενωσης, ὁ Πυρομάγλου ἀπάντησε ὅτι, ἀπὸ ὅσα στοιχεῖα ἔχει καὶ ἀπὸ ὅτι συμπεραίνει, δὲν διαφαίνεται καθοδηγητικὴ παρέμβαση, στὴ συνολικὴ πορεία τῶν γεγονότων. 'Επισημαίνει πάντως, ὅτι στὸ Κάϊρο ἐπιδιώχτηκε ἀπὸ τὸν Ροῦσσο, ἐρήμην τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, συνάντηση μὲ τὸν Ρῶσο πρεσβευτή, ὁ ὁποῖος ὅμως ἀρνήθηκε νὰ ἀναμιχθεῖ.
'Από τὴν ἄλλη ὅμως τονίζει ὅτι ἡ εἴσοδος τῶν ὑπουργῶν τοῦ ΕΑΜ στὴν κυβέρνηση Παπανδρέου, στὶς 2 Σεπτεμβρίου, ὀφείλεται στὴν παρέμβαση τοῦ Ποπώφ (κατὰ μαρτυρία τοῦ ἴδιου τοῦ Ποπὼφ στὸν Πυρομάγλου, στὴ συνάντησή τους στὴ Μόσχα τὸ '66). 'Από ὅ,τι φαίνεται, ἐξάλλου, ὁ Ποπὼφ διαπίστωσε ὅτι ἡ ἑνότητα τοῦ ΕΛΑΣ δὲν ἦταν τέτοια ποὺ νὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ πραγματοποιήσει σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση στὴν Ἑλλάδα. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Πυρομάγλου ἀρνήθηκε νὰ κατονομάσει τὴν πηγὴ τῆς πληροφορίας αὐτῆς.
Ὁ Κ. Πυρομάγλου ἐπιμένει ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἀνεπαρκὴς ἀνάλυση ἀπὸ πλευρᾶς ΕΑΜ - ΕΛΑΣ τοῦ συνόλου τῶν γεγονότων καὶ ὅτι διαφεύγει μόνιμα ὁ πραγματικὸς χαρακτήρας τους. "Ετσι, τὸ κίνημα τῆς Μ. 'Ανατολῆς, ὁ Κ. Πυρομάγλου τὸ βλέπει σὰν μοντέλο σὲ μικρογραφία τῆς τακτικῆς ποὺ ἀκολούθησαν οἱ "Αγγλοι τὸ Δεκέμβρη καὶ στὴν 'Αθήνα. Πιστεύει, ὅτι στὴ Μ. 'Ανατολὴ οἱ "Αγγλοι ἔντεχνα προκάλεσαν τὸ κίνημα, μὲ σκοπὸ νὰ ἐξουδετερώσουν τὶς δημοκρατικὲς δυνάμεις καὶ νὰ προχωρήσουν στὴν ὀργάνωση τῶν «πραιτωριανῶν». 'Απ' αὐτὴ τὴν ἄποψη εἶναι χαρακτηριστικὴ

Ἡ Κυβέρνηση τῆς 'Εθνικῆς Ἑνότητας

ἡ ἀδιαφορία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ στὰ γεγονότα, καὶ ἡ μὴ σύνδεση αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας μὲ μιὰ πιθανὴ ἐπανάληψή της καὶ στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο.
Ἡ ἴδια ἀνεπάρκεια τῆς ἡγεσίας, ἀναποφασιστικότητα καὶ ἀδυναμία καθορισμοῦ στόχων καὶ μιᾶς σαφοῦς πολιτικῆς, χαρακτηρίζει καὶ τὴν πορεία ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση μέχρι τὸ Δεκέμβρη. "Αν πρόθεση ἦταν ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας, γιατὶ δὲν πραγματοποιεῖται αὐτὴ στὸ κρίσιμο μεσοδιάστημα ποὺ μεσολαβεῖ ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση τῶν Γερμανῶν ὡς τὴν ἄφιξη τοῦ Παπανδρέου; 'Από τὴν ἄλλη, γιατὶ ἡ παραίτηση τῶν ὑπουργῶν στὶς 28 Νοέμβρη, ποὺ διευκολύνει τὸ ρόλο τοῦ Παπανδρέου; (ρόλο ποὺ ὁ Πυρομάγλου ἀπὸ νωρὶς μὲ ἀγωνία ἐπισήμανε: ὄργανου τῶν "Αγγλων ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ ἀποκαταστήσει τὸ κράτος τῆς Δεξιᾶς).
Σὲ ἐρώτηση γιὰ τὸ ρόλο τοῦ Τίτο σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη φάση, ὁ Πυρομάγλου δίνει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα (ἀπὸ συνομιλία του μὲ τὸν Τζήμα (Σαμαρινιώτη), στὴν Πράγα τὸ '65). Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΚΚ ἐπιδίωξαν νὰ συναντήσουν τὸν Τίτο μόνοι τους, ἀναγκάστηκαν ὅμως νὰ πάρουν μαζί τους τὸν Τζήμα, μετὰ ἀπὸ ἀπαίτηση τοῦ ἴδιου τοῦ Τίτο. Ὁ Τίτο τοὺς ὑποσχέθηκε κάθε βοήθεια σὲ ὑλικὸ κ.λ.π. σὲ περίπτωση σύγκρουσης. Ὁ Τζήμας τότε εἶπε ὅτι ἡ βοήθεια εἶναι περιττὴ (στρατὸς καὶ ὁπλισμὸς δὲν ἔλειπε στὴν Ἑλλάδα)· βασικὸ εἶναι νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ σύγκρουση. Οἱ δυὸ ἐκπρόσωποι ἐπέστρεψαν πρὶν τὸν Τζήμα στὴν 'Αθήνα. "Οταν γύρισε ὁ Τζήμας, ὁ Δεκέμβρης εἶχε ἤδη κριθεῖ. 'Αγνοοῦσε ὅμως τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενο τῆς εἰσήγησης τῶν δύο ἄλλων συνδέσμων.
Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἐπίσης ὅτι καὶ ὁ Σαράφης καὶ ὁ Βελουχιώτης, κατὰ μαρτυρία τοῦ Πυρομάγλου, ἦταν ἐναντίον τῆς σύγκρουσης, ὅταν μπῆκε τὸ θέμα στὴ σύσκεψη τῆς Λαμίας. 'Ιδιαίτερα γιὰ τὸν Βελουχιώτη, ὁ Πυρομάγλου ἐπιμένει ὅτι δὲν εἶναι καθόλου ὁ κήρυκας τῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης, ὅπως τὸν θέλει μιὰ μερίδα ἱστορικῶν. 'Αντίθετα, σὲ πολλὲς συνομιλίες τους, ὁ "Αρης ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀντίθεσή του σὲ τέτοιου εἴδους ἀντιλήψεις γιὰ τοὺς στόχους τῆς 'Αντίστασης.
Χαρακτηριστικά, ὁ "Αρης εἶπε κάποτε στὸν Πυρομάγλου: «Δὲν θὰ ἐπιστρέψω στὴν 'Αθήνα παρὰ μόνο ὅταν ἔχουμε Δημοκρατία καὶ διώξουμε τὴ Μοναρχία».
Τὰ Δεκεμβριανὰ ἀπὸ στρατιωτικὴ ἄποψη, εἶναι μιὰ ἄσχημα σχεδιασμένη ἐπιχείρηση, ποὺ ἀντανακλᾶ τὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν ἡγεσία.
'Ακόμα, (σημεῖο ποὺ ὁ Πυρομάγλου πολλὲς φορὲς τόνισε στὴ συνομιλία μας), παγιδεύτηκε ἡ ἡγεσία, ἄλλη μιὰ φορά, ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔντεχνα πράκτορες μετέδιναν καὶ γίνονταν πιστευτές, περὶ ἀπειλῆς ἀπὸ τὸν Ζέρβα, καὶ ἔστειλε τὰ καλύτερα τμήματα τοῦ ΕΛΑΣ σὲ ἐπιχειρήσεις στὴν "Ηπειρο. Ὁ Πυρομάγλου ἔχει τὴν ἄποψη ὅτι πράκτορες τῶν "Αγγλων εἶχαν τὴ δυνατότητα σ' ἕνα βαθμὸ μὲ «πληροφορίες» νὰ τορπιλλίζουν καὶ νὰ διασποῦν τὶς προσπάθειες γιὰ ἑνότητα τῶν ἀντιστασιακῶν. Αὐτὸ τὸ ρόλο πάντως δὲν ἔπαιξαν κατὰ τὸν Πυρομάγλου οἱ ἐπίσημοι ἀπεσταλμένοι τοῦ Στρατηγείου Μέσης 'Ανατολῆς (ΣΜΑ) ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων (περίπτωση Νεοζηλανδοῦ Ντὸν Σκὸττ κ.ἄ.). 'Από τὴν ἄλλη, ὅπως εἶπε χαρακτηριστικά, δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τοὺς "Αγγλους νὰ προασπίσουν τὰ δικά μας συμφέροντα... Ὁ Πυρομάγλου ἐπιβεβαιώνει, πάντως, πὼς οἱ πληροφορίες τοῦ ΕΑΜ ἦταν ἀπολύτως ἐσφαλμένες, καὶ ὅτι ὁ Ζέρβας ὄχι μόνο δὲν ἑτοιμαζόταν νὰ κατέβει στὴν 'Αθήνα, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁ ΕΔΕΣ βρισκόταν κι αὐτὸς «ὑπὸ δυσμένειαν» καὶ σὲ κατάσταση ἀποστρατείας.
Εἶναι φανερὸ γιὰ τὸν Πυρομάγλου, πὼς τὸ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ παγιδεύτηκε καὶ τὸν Δεκέμβρη, ὅπως καὶ προηγουμένως ἄλλωστε ἀπὸ τοὺς "Αγγλους, καὶ ὁδηγήθηκε στὴ σύγκρουση ὅταν, καὶ μὲ τοὺς ὅρους ποὺ σύμφερε σὲ ἐκείνους· ὅπως εἶπε χαρακτηριστικά, «ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ - ΕΛΑΣ πάτησε τὴν πεπονόφλουδα».

'Απελευθέρωση. Ὁ λαὸς ζητᾶ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ συνεργάτες τῶν κατακτητῶν.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ: στὸ ἄρθρο τῆς Καίτης Ζεύγου ("Ποιός προκάλεσε τὸ αἷμα καὶ γιατί;", ΑΝΤΙ, τεῦχος 8) πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη κακοποιοῦν τὸ κείμενο. Διορθώνουνε, ἐν τούτοις, μόνον ἕνα ποὺ πιθανὸν νὰ δημιουργήσει πολιτικὸ πρόβλημα. Συγκεκριμένα, στὴ σελ. 31, στήλη δεύτερη, οἱ ἀράδες 3 καὶ 4 πρέπει νὰ διαβαστοῦν: "'Αρνιέμαι, καὶ σὲ συνεργασία μὲ Παπ. καὶ ὁρισμένους ὑπουργούς, φαίνονται οἱ πραγματικές τους διαθέσεις."

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ὁμιλήσω διὰ τὸ πολιτικὸν αὐτὸ δράμα εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνέπλεξεν ἡ σκληρὴ ἀγγλικὴ πολιτικὴ περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνταρτικῆς περιόδου...

ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΜΑΝΤΑΚΑ

Ὁ στρατηγὸς Μανώλης Μάντακας γεννήθηκε τὸ 1890 καὶ πέθανε στὶς 8 τοῦ Μάρτη τοῦ 1968. Γιὰ τὸ ρόλο του στὸ Δεκέμβρη '44, ἀπὸ χειρόγραφες προσωπικές του μαρτυρίες, μαθαίνουμε :

«Ὕστερα ἀπὸ παράκληση τοῦ ΚΚΕ μπῆκα ὡς στρατιωτικὸ μέλος εἰς τὴν ΚΕ τοῦ ΕΛΑΣ, ποὺ συνεστήθη στὶς 3 Δεκεμβρίου 1944. Ἐζήτησα νὰ μοῦ δοθεῖ ἀκόμη ἕνας ἀξιωματικὸς γιὰ τὸ ἐπιτελεῖο τῆς ΚΕ καὶ μοῦ ἐδόθησαν ὁ συνταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Κ. Λαγγουράνης καὶ ὁ στρατηγὸς Παπαδάκης. Ἐκλήθη καὶ ὁ στρατηγὸς Μιχαὴλ Χατζημιχάλης ὡς τρίτον μέλος τῆς ΚΕ καὶ οὕτω συνεκροτήθη ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΛΑΣ, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τοῦ ἀειμνήστου πολιτικοῦ προσώπου τοῦ Σιάντου, ἐμοῦ καὶ τοῦ Χατζημιχάλη. Βοηθὸς τοῦ πολιτικοῦ προσώπου Γ. Σιάντου ἦλθε μεταγενέστερα ὁ δικηγόρος Κ. Δεσποτόπουλος».

Ὁ στρατηγός, πεθαίνοντας, δὲν ἄφησε ἀπομνημονεύματα, οὔτε ἀρχεῖο ἀποδεικτικῶν στοιχείων ἱκανὸ νὰ ρίξει νέο φῶς στὴν ἱστορία. Οἱ μαρτυρίες ὅμως ποὺ κατέγραφε χαρακτηριστικὰ κι ἐπίμονα στὸ τέλος τῆς ζωῆς τουι ἀναφέρονται ἀποκλειστικὰ σὲ ὅ,τ, ἀφοροῦσε στὸ Δεκέμβρη.

Σ' ἕνα σημείωμα μὲ τίτλο «Ὁ Δεκέμβρης τοῦ 1944», ἁπλοποιημένα καὶ σύντομα μιλάει γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός, δίνοντας τὴν ἑρμηνεία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔζησε τὴν ἀνέλιξή του ἀπὸ τὰ μέσα, χωρὶς νὰ ἔχει περιθώρια γιὰ ἄλλου εἴδους ἐκτιμήσεις :

«Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ὁμιλήσω διὰ τὸ πολιτικὸν αὐτὸ δράμα εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνέπλεξεν ἡ σκληρὴ ἀγγλικὴ πολιτικὴ περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνταρτικῆς περιόδου... Ἡ περιπέτεια αὐτὴ τοῦ λαοῦ μας εἶναι πολὺ περισσότερον ἐθνικὴ πράξις παρὰ στρατιωτικὸν ἐγχείρημα... Ἐστηρίχθη εἰς ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ἀπὸ τὸ ΚΚΕ εἰς συγκέντρωσιν τῶν μελῶν του ἀπὸ τὰ βουνὰ ἀκόμη, ὡς εἰκάζω. Ἡ ἀπόφασις συνίστατο εἰς αὐτό : νὰ μὴ κτυπηθοῦν οἱ Ἄγγλοι εἰς Ἀθήνας, παρὰ νὰ ξεριζωθεῖ τὸ καρκίνωμα Ζέρβα εἰς Ἤπειρον. Τὸ σύνολον τῶν ὁδηγιῶν τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς τὸν ΕΛΑΣ ἡ Γραμματεία Στρατιωτικῶν ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο ἀκόμη τοῦ 1944, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν συνεστήθη ἡ ΠΕΕΑ, ὁπότε κατεβήκαμε ἀπὸ τὰ Πετρίλλια Ἀγράφων, ὁδήγει εἰς τὸ συμπέρασμα : προέχει ἡ ἐκρίζωσις τοῦ καρκινώματος Ζέρβα. Τώρα γεννᾶται τὸ ἐρώτημα : πῶς ἐκτυπήσαμεν τοὺς Ἄγγλους τὸν Δεκέμβριον 1944; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἁπλῶς πὼς μᾶς ἐκτύπησαν πρῶτα οἱ Ἄγγλοι καὶ τὸ ἐνεργούμενόν τους, ἡ Κυβέρνηση Παπανδρέου. Μὲ πολυβόλα ἐκτύπησαν τὸ πλῆθος εἰς τὴν πλατεία Συντάγματος καὶ τὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μ. Βρεττανίας! Ἐπηκολούθησε ἡ σύγκρουσις μὲ τὸν Σκόμπυ καὶ τὰς δυνάμεις του. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν προμελετημένη ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἄγγλων, καὶ ἀπόδειξις, ἡ κατανομὴ τῶν δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ. Τὸ πλεῖστον τῶν δυνάμεων εὑρίσκετο ἐν κατευθύνσει πρὸς Ἤπειρον κατὰ Ζέρβα καὶ μόνον ὁ ἐφεδρικὸς ΕΛΑΣ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ δευτέρα μεραρχία παρέμενον εἰς Ἀθήνας. Ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις τοῦ ΚΚΕ ἦτο ἀπολύτως ἀτελής, διότι δὲν προέβλεπε τὴν περίπτωσιν ἡ ὁποία ἀτυχῶς καὶ συνέβη : τί θὰ γίνει ἐὰν οἱ Ἄγγλοι κτυπήσουν, ὅπως καὶ ἐκτύπησαν;

Ἡ τιμὴ ἑνὸς γενναίου στρατοῦ ὁ ὁποῖος μὲ ἐλάχιστο ὁπλισμὸν ἀντέστη πρὸς ἕνα πανίσχυρον Χίτλερ, δὲν ἐπέτρεπεν ταλάντευσιν ὅταν τόσον ἰταμῶς ἐπροκαλεῖτο· ἔπρεπε νὰ τιμωρήσει τὸν προκαλοῦντα ξένον εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον τῆς πατρίδος. Καὶ αὐτὸ ἔγινε!!»

Ἡ δολιότητα τῆς Ἀγγλικῆς ἐπέμβασης στὴν ἑλληνικὴ ὑπόθεση ὑπογραμμίζεται ἀπὸ τὸν στρατηγὸ καὶ στὴν παρακάτω σημείωση :

«Ἐδημιούργησαν τὴν ὁμάδα Ψαρροῦ καθαρῶς μὲ σκοποὺς ἐναντίον τοῦ ΕΛΑΣ. Ἀπ' ὅ,τι γνωρίζω ἡ ὁμάδα οὐδέποτε συνεκρούσθη μὲ τοὺς Γερμανούς.

Ἐνεργοῦσε δολιοφθορὰς κατὰ τοῦ ΕΛΑΣ καὶ ἔκαμνε συνεχῶς προκλήσεις.

Ὁ ΕΛΑΣ, καίτοι εὑρισκόμενος μεταξὺ τριῶν πυρῶν, ἤτοι : Γερμανοὶ ἀπὸ παντοῦ, Ζέρβας ἀπὸ Ἤπειρο, Ψαρρὸς ἀπὸ τὴν Ἀμφισσα - Δωρίδα, εἰδοποίησε ἐπανειλημμένως τὴν ὁμάδα Ψαρροῦ — ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέρα τῆς συγκρούσεως — νὰ ἀποφεύγει τὰς προκλήσεις διότι θὰ τοὺς ἐκτυποῦσαν.

Οἱ Ἄγγλοι μὲ τὸν κλοιὸ εἰς τὸν ὁποῖον ἔμπλεξαν τὸν ΕΛΑΣ ἐνίσχυαν εἰς τὴν οὐσίαν τοὺς Γερμανούς. Ὁ ΕΛΑΣ εἶχεν χρέος νὰ σπάσει τὸν κλοιὸν καὶ τὸν ἔσπασεν μὲ τὴν ἐκμηδένιση τοῦ Ψαρροῦ. Ἐπειδὴ πολὺς λόγος ἔγινε γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ψαρροῦ, καλὸν θὰ ἦτο νὰ προσέξωμεν τὰ παραπάνω, ποὺ εἶναι ἡ πραγματικότης. Εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια καὶ τὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν».

Σχετικὰ μὲ τὴν ὁμάδα Ζέρβα ὁ Μάντακας σημειώνει :

«Ἀπὸ ὅ,τι ξέρουμε ἐμεῖς, ἄλλη σύγκρουση τοῦ ΕΔΕΣ μὲ τοὺς Γερμανοὺς δὲν ὑπῆρξε ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμβολή του — καὶ σὲ μικρότερη κλίμακα ἀπὸ τὴ συμβολὴ τοῦ ΕΛΑΣ — στὴν ἀποτίναξη τῆς γέφυρας τοῦ Γοργοποτάμου».

Τὸ ἴδιο χαρακτηριστικὴ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς εἶναι καὶ ἡ προφορικὴ μαρτυρία τοῦ Μάντακα ἀναφορικὰ μὲ τὴ συνάντηση Τσώρτσιλ - Καφαντάρη - Παπανδρέου, παρουσία καὶ τοῦ στρατηγοῦ, στὸ ξενοδοχεῖο Μεγάλη Βρεττανία, στὴν Ἀθήνα, τὸ Δεκέμβρη '44. Μᾶς τὴ μεταφέρει ἡ σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ, Μαρία Μάντακα : «Καφαντάρης — πρὸς Παπανδρέου σὲ ὕφος ἔντονο — Ἀφῆστε αὐτά! Αἱματοκυλίσατε τὴν Ἑλλάδα διὰ μίαν ταξιαρχίαν Πραιτωριανῶν!

Παπανδρέου :... Μά... ξέρετε...— προσπαθεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ, χωρὶς νὰ ἔχει — καὶ γιὰ πρώτη φορὰ — μιὰ εὔκολη ἀπάντηση.

Καφαντάρης : Τί μὰ καὶ ξεμά! Ὀφείλω τὴν ἀλήθεια εἰς τὸ Ἔθνος καὶ θὰ τὴν εἰπω!

Τσώρτσιλ : (ἐπεμβαίνοντας νὰ κλείσει τὴ συζήτηση). Κοιτάξτε νὰ τὰ διορθώσετε, τώρα πιά, μεταξύ σας!!!».

Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται.

Ἐνδεικτικὸ γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπὸ γεγονότα ποὺ ἔρχονται καὶ ξανάρχονται στὴν ταραγμένη ἱστορικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας εἶναι καὶ τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ.

Πρόκειται γιὰ σχέδιο ὁμιλίας τοῦ στρατηγοῦ Μάντακα, ποὺ ἐκφωνήθηκε στὴν Κρήτη, τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1945, γιὰ τὸ λαὸ τῶν Χανίων.

Παραθέτουμε ἀποσπάσματά του χωρὶς σχολιασμούς, ἀκριβῶς γιατὶ δείχνει καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἄγνοια, καὶ τὴ σύγχυση ποὺ χαρακτήριζαν ἀκόμη καὶ ἡγετικὰ πρόσωπα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς:

«—Ἡ Ἀθήνα ἀπελευθερώθηκε στὶς 12 Ὀκτωβρίου τοῦ 44.

— Μέρες πρὶν ὁ ΕΛΑΣ κυριαρχοῦσε στὴν πόλη ἀπόλυτα.

—Ἡ ἀρχὴ βρισκόταν στὰ χέρια του ἂν ἤθελε νὰ τὴν πάρη, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκανε.

—Ὅταν ὁ στρατηγὸς Σκόμπη διέταξε τὸν ΕΛΑΣ τοῦ βουνοῦ νὰ μὴν εἰσέλθη στὴ πόλη, ὑπήκουσε.

— Σὲ λίγες μέρες φθάνει ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ μέτωπο μὲ ἐνέργεια τοῦ Παπανδρέου ἡ ὀρεινὴ ταξιαρχία τοῦ Ρίμινι —σχηματισμὸς καθαρὰ ἐπιλέκτων ξεκαθαρισμένων ἀντιδημοκρατικῶν πραιτωριανῶν —τὸ πρῶτο σημάδι τῆς ὕπουλης προσχεδιασμένης πολιτικῆς τοῦ πρωθυπουργοῦ — ἄρχισαν οἱ συγκρούσεις— δημοσιογράφοι δήλωσαν κατηγορηματικὰ ὅτι τοὺς ἐμπόδιζαν νὰ στέλλουν εἰδήσεις γιὰ τὰ ἔκτροπα τῆς ὀρεινῆς — τοὺς ἐπιτρεπόταν μόνο νὰ τηλεγραφοῦν τὴ «διασάλευση τῆς τάξης» ἀπὸ τὸν ΕΛΑΣ.

—Ὁ ΕΛΑΣ παραδέχθηκε νὰ ἀφοπλισθῆ, ἐὰν ἀφοπλίζονταν καὶ ὅλες οἱ ἐθελοντικὲς ὀργανώσεις συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ὀρεινῆς ταξιαρχίας.

—Ὁ Παπανδρέου τὸ δέχτηκε, ἀλλὰ δύο μέρες ἀργότερα εἰδοποίησε ὅτι διαταγὴ τοῦ Σκόμπη τοῦ ἀπαγόρευε νὰ κρατήση τὴν ὑπόσχεσή του.

—Ἡ πειθαρχημένη στάση τοῦ ΕΛΑΣ ἕως τότε ἔκανε νὰ ἐπικρατῆ ἀπόλυτη τάξη στὴ χώρα. Ἀλλὰ οὔτε ἕνας δοσίλογος δὲν εἶχε πιαστῆ ἀκόμα.

— Τὸ ΕΑΜ κάλεσε σὲ συλλαλητήριο τὸ λαὸ σ' ἔνδειξη διαμαρτυρίας τὶς 3 τοῦ Δεκέμβρη. Οἱ δεξιοὶ ἀστυνομικοὶ τοῦ Παπανδρέου πυροβόλησαν στὸ ψαχνὸ τὸ ἄοπλο καὶ εἰρηνικὸ πλῆθος.

— Οἱ Βρεττανικὲς δυνάμεις τοῦ στρατηγοῦ Σκόμπη καὶ ὄχι τὸ ΕΑΜ εἶναι ὑπεύθυνοι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

—Ὁ Τσώρτσιλ ἤθελε μὲ κάθε τρόπο νὰ φέρῃ τὸν αἱμασταγῆ Γλύξμπουργκ γιατὶ φοβόταν τὸ γνήσιο δημοψήφισμα.

—Ἡ πολιτικὴ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε» τέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὸν Τσώρτσιλ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κινήματος Ἀντίστασης ὡς τὸ Δεκέμβρη.

— Στὸ κέντρο τῆς πολιτικῆς διαμάχης, πρὶν τὸ Δεκέμβρη καὶ μετά, βρίσκεται τὸ μοναρχικό.

— Τὴ λύση τοῦ Ἑλληνικοῦ προβλήματος ἐμποδίζει ἡ μοναρχία καὶ κανεὶς ἄλλος.

—Ἡ ἀντίδραση ρίχνει τὴν εὐθύνη σὲ μᾶς, στὸ ΕΑΜ, γι' αὐτὸ ἐξηγοῦμε τί εἶναι ὁ Δεκέμβρης».

«—Ἀναγκασθήκαμε νὰ ἀγωνισθοῦμε ἐνόπλως διὰ τὴν ἀνεξαρτησία μας καὶ κατὰ ἐκείνων ποὺ ἐπιβουλεύονται τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας.

— Δείξαμε μὲ ἔντονο τρόπο πὼς ἡ ξένη ἐπέμβαση δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἀπὸ τὸ λαό μας, ποὺ κατέκτησε τὴν ἐλευθερία του μὲ τόσες θυσίες.

— Δείξαμε πὼς θέλουμε νὰ εἴμαστε νοικοκύρηδες στὸ σπίτι μας.

— Δὲν ἐδιστάσαμε πρὸ οὐδενός, ὅπως ταιριάζει εἰς ἐλεύθερους ἄνδρες.

— Τὰ μετέπειτα γεγονότα ἀπὸ τὶς μεταδεκεμβριανὲς κυβερνήσεις μᾶς δικαίωσαν πέρα γιὰ πέρα.

—Ἐπικράτηση τῆς δεξιᾶς, καταπάτηση λαϊκῶν ἐλευθεριῶν— ἐξωκυβερνητικὲς ὀργανώσεις — διωγμὸς κινήματος ἀντίστασης— φυλακὲς γεμάτες — δολοφονίες — ληστεῖες — ἐγκλήματα — πείνα, κατατρεγμὸς — θρίαμβος δοσιλόγων προδοτῶν — (ὄχι μόνον ἐλεύθεροι, ἀλλὰ καὶ κυβερνοῦν, ἀπονέμουν δικαιοσύνην, πλαισιώνουν στρατόν, ἀστυνομίαν, χωροφυλακήν. Μὲ δυὸ λόγια, ὁ φασισμὸς θριάμβευσε).

Γιατί παλεύει τώρα τὸ ΕΑΜ. Δὲν νοεῖται ἐθνικὴ λευτεριὰ μὲ φασίστες δοσιλόγους ρυθμιστὲς τῆς τύχης τοῦ ἡρωϊκοῦ λαοῦ μας.

— Εἴμαστε ἔθνος ποὺ πολέμησε καὶ θυσιάστηκε στὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ φασισμοῦ.

—Ἔχομε δικαιώματα ἀπαράγραπτα καὶ ἀξιοῦμε τὸν σεβασμὸ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν μας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας μας—χωρὶς αὐτὰ γνωρίζομε ὅτι οὔτε πρόοδος, οὔτε πολιτισμός, οὔτε ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ».

μηνύματα μὲ τὸ "χωνὶ,, τοῦ ΕΛΑΣ

Ὅσοι ἔζησαν τὸ Δεκέμβρη τοῦ 44 θὰ θυμοῦνται μὲ ρίγος τὸ «χωνὶ» ποὺ πληροφοροῦσε τὸ λαὸ γιὰ τὶς πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις. Στὶς συνοικίες, στὰ χωριά, μέσα στὶς πόλεις, ὁ λαὸς περίμενε ἔκτακτες ἀνακοινώσεις ἀπ' τὸ «χωνί». Μερικὰ ἀπὸ τὰ κείμενα ποὺ διαβάστηκαν τὶς κρίσιμες ἡμέρες, στὴν Ἀθήνα, εἶναι αὐτὰ ποὺ παραθέτουμε:

Προσοχή, Προσοχή.

Πατριῶτες. Ὅλοι στὶς γραμμὲς τοῦ ΕΛΑΣ.

Πατριῶτες, ὁ λαογέννητος Στρατός μας συνεχίζει τὴν ἡρωϊκὴ δράση του. Κάθε μέρα ὁ ἐχθρὸς περισφίγγεται. Ὁ Σκόμπυ ἔμεινε χωρὶς στρατηγεῖο ἀεροπορίας. Ἡ λεωφόρος Ἀλεξάνδρας ξεκαθαρίζει. Ὁ ΕΛΑΣ νικὰ παντοῦ.

—Ὁ κάθε λεβέντης, ὁ κάθε τίμιος Ἕλληνας πρέπει νὰ πυκνώσει τὶς γραμμὲς τοῦ ΕΛΑΣ. Μὲ ἱερὴ ἅμιλλα αὐτοθυσίας ν' ἁρπάξει καὶ αὐτὸς τὰ ὅπλα καὶ νὰ μπεῖ στὸν ἐφεδρικὸ ΕΛΑΣ τῆς συνοικίας μας.

—Ὅλοι ἀπὸ 18-30 χρόνων πρέπει νὰ τὸ ἔχουμε περηφάνεια πὼς ζητήσαμε νὰ πάρομε ἐνεργὰ μέρος στὸν τίμιο ἀγώνα γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ ἀνεξαρτησία μαζί.

Τιμὴ στὰ παλικάρια τοῦ ΕΛΑΣ.

Ζήτω ὁ ἀδούλωτος Ἑλληνικὸς Λαός.

Σᾶς μίλησε τὸ ΕΑΜ.

Προσοχή, Προσοχή.

Πατριῶτες,

Ὁ λαογέννητος Στρατός μας νικᾶ κάθε μέρα. Καὶ κατακτᾶ καινούργιο ἔδαφος.

—Ὁ ἀδούλωτος Λαός μας στὸ πλευρὸ τοῦ ΕΛΑΣ βρίσκεται σὲ συναγερμό. Χτίζει ὁδοφράγματα, φτιάχνει καὶ ὀρύγματα, τοποθετεῖ νάρκες, στερεώνει ἔτσι τὴ λευτεριὰ ποὺ χαρίζουν τὰ τιμημένα ὅπλα μας σὲ κάθε συνοικία καὶ σταματᾶ τὶς καινούργιες προσπάθειες τῶν Ἀγγλικῶν τάνκς νὰ κερδίσουν ἔδαφος. Ἀγγλικὰ τάνκς ποὺ κατέβαιναν τὴν ὁδὸ Πειραιῶς σταμάτησαν μπροστὰ στὰ ὁδοφράγματα τοῦ Λαοῦ καὶ ἀχρηστεύτηκαν πέφτοντας στὸ ὄρυγμα.

—Ὁ Λαός μας μὲ τὴ συμμετοχή του στὸν ἱερὸ ἀγώνα τοποθέτησε κατάλληλα νάρκες, ἔκαψε καὶ κατάστρεψε ἄλλα 2 τάνκς τῆς μηχανοκίνητης φάλαγγας ποὺ πήγαιναν νὰ σώσουν τὸ Στρατηγεῖο τῆς ἀεροπορίας.

Πατριῶτες,

Νά τί κάνουν τὰ ὁδοφράγματα, τὰ ὀρύγματα!

Νὰ πῶς θὰ γίνει ἡ συνοικία μας φρούριο λευτεριᾶς.

— Κανένας δρόμος νὰ μὴ μείνει ἀνοιχτός. Παντοῦ ἐνέδρες, νάρκες, ὀρύγματα.

Ἕνα εἶναι τὸ σύνθημά μας.

Ὅλοι στὰ ἄρματα, ὅλοι στὰ ὁδοφράγματα.

Ἀκούσατε τὸ ΕΑΜ.

Προσοχή, Προσοχὴ

Ἀθηναῖες Ἑλληνοποῦλες,

Τὰ παλικάρια μας, οἱ ἀντάρτες μας, βρίσκονται τώρα μέσα στὴν Ἀθήνα. Κατέβηκαν γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς καινούργιους καταχτητὲς Σκόμπυ-Λίππερ. Δίνουν τὴ ζωή τους γιὰ τὴ λευτεριά μας. Περπάτησαν μέρες γιὰ νὰ φτάσουν ὡς ἐδῶ, ἔφυγαν ἀπὸ μακριὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τους καὶ σήμερα πρέπει νὰ νιώσουν τὴ ζεστασιὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ πλάι τους.

—Ἐμεῖς, Ἑλληνοποῦλες τῆς Ἀθήνας, πρέπει νὰ γίνομε ἀδερφὲς καὶ μάνες καὶ στοργικὰ καὶ ἀκούραστα νὰ φροντίζομε νὰ τοὺς ἀνακουφίζουμε ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τοῦ σκληροῦ μὰ τιμημένου ἀγώνα ποὺ κάνουν.

— Νὰ σχηματίσομε παρέες-ἐπιτροπὲς ποὺ θὰ πλύνουν, θὰ μαντάρουν, θὰ φροντίσουν γιὰ τοὺς λεβέντες σταυραητούς μας.

— Νὰ φτάσομε καὶ νὰ ξεπεράσομε τὶς Ἑλληνίδες τῆς ἐπαρχίας ποὺ τόσα χρόνια τοὺς φρόντιζαν.

—Ἔμπρός! ὅλες οἱ Ἑλληνίδες, μάνες καὶ ἀδελφὲς σὲ μιὰ ἱερὴ ἅμιλλα γιὰ τὴ φροντίδα τῶν παιδιῶν μας, τῶν ἀδελφιῶν μας, τῶν σταυραητῶν μας.

—Ἔτσι θὰ προσφέρομε κάτι στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ ἀνεξαρτησία μας.

Ζήτω ὁ ἀδούλωτος Ἑλληνικὸς λαός.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ 1944

Γιορτή. Μέρα χαρᾶς. Κάθε Ἑλληνικὴ καρδιά προσμένει κάθε χρόνο αὐτὲς τὶς μέρες μ' ἕνα ξεχωριστὸ παλμό. Μά τοῦτες τὶς γιορτὲς τὶς περιμέναμε μέ διάπλατη ὅλη τὴ ψυχή μας, μέ διάπλατα τά στήθεια καὶ τά χέρια νά γιορτάσουμε τά λεύτερα χριστούγεννα μαζὺ μέ τοὺς συμμάχους μας, μονιασμένοι, ἀδερφωμένοι, χαρούμενοι. μέ τὴ βαθειά συναίσθηση πὼς κάναμε τό καθῆκον μας ἀπέναντι στά Ἑνωμένα Ἔθνη, ἀπέναντι σ' ὅλο τὸν κόσμο, μέ τὴν πεποίθηση στὸ δίκηο τοῦ ἀγῶνα μας καὶ μέ τὴ μεγάλη ἀπόφαση νά συνεχίσουμε τὴν πάλη μας στὸ πλευρὸ τῶν Συμμάχων μας γιά τὴν τελικὴ συντριβὴ τοῦ Φασισμοῦ. Ἔτσι περιμέναμε τοῦτες τὶς μέρες τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια τῆς πιό τρομερῆς κατοχῆς, πολεμῶντας σέ κάθε γωνιά τῆς Ἑλλάδας, γυμνοί, ξυπόλυτοι, πεινασμένοι, μέσα στίς λάσπες, στὶς βροχές καὶ στά χιόνια, μέ τὸ μέτωπο ψηλά, μέ τὴ φλόγα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ στᾶ στήθεια, μέ τὴν ἀπέραντη λαχτάρα τῆς λευτεριᾶς ὁλόβαθα, ὡς τὸ κόκκαλο, ὡς τὸ μεδοῦλι τῆς ψυχῆς μας. Προσμέναμε περήφανοι καὶ βέβαιοι, τά Χριστούγενα τοῦ 1941. Ἦταν πολλές μητέρες μαυροντυμένες, μά πάλι χαρούμενες κι' αὐτές, κοιτάζοντας τὶς ἄδειες θέσεις τῶν παιδιῶν τους, γιατὶ ξέρανε πὼς πέσαν τιμημένα, γιά τά δίκηα τοῦ λαοῦ μας, κι' ἀκόμη γιατὶ ξέρανε πὼς ἄλλα παιδιά πῆραν τὴ θέση τους καὶ πὼς ἡ λευτεριά στέκει πάνω ἀπ' τὸν πόνο καὶ τὸ θάνατο. Καὶ περιμέναμε κι' αὐτές μαζύ μ' ἄλλους νά γιορτάσουνε τά Χριστούγενα τοῦ 44. Καὶ ἡ λευτεριά κερδίθηκε μέ τοὺς ἀγῶνες τοῦ ΕΛΑΣ, μέ τοὺς ἀγῶνες ὁλάκερου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Συμμάχων μας. Καὶ τά Χριστούγεννα ἤρθαν. Μά πόσο ἀλλοιώτικα ἀπ' ὅτι τά περιμέναμε, ἀπ' ὅ,τι εἴχαμε τὸ δικαίωμα νά τά περιμένουμε. Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε πάλι, μὰ ὁ ἦχος τους δὲν εἶνε ὅπως περιμέναμε. Βαραίνουν πάνου τά σύννεφα καὶ κάτου ἀπ' τὰ σύννεφα τὰ μαῦρα κοράκια τοῦ Σκόμπυ, τ' ἀεροπλάνα τῶν Ἄγγλων, τῶν Συμμάχων μας, ξερνᾶνε σίδερο καὶ φωτιὰ καὶ θάνατο, ἐδῶ στὴ δοξασμένη πολιτεία τῆς γῆς, ἐδῶ στὴν ἡρωΐσσα, τὴν ἀδούλωτη Ἀθήνα μας, στὴν καρδιὰ ὅλου τοῦ κόσμου Καὶ πάνω ἀπ' τὸν ἱερὸ βράχο τῆς Ἀκρόπολης, ποὺ στέκει σὰν φωτεινὰ καὶ περίφανο μέτωπο τῆς Οἰκουμένης, τὰ κανόνια τῶν Ἄγγλων ἐρημώνουν, γκρεμίζουν, τσακίζουν τὸν πιὸ λεύτερο τὸν πιὸ τίμιο κι' ἀντρειωμένο λαό.

Χριστούγεννα τοῦ 44. Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε. Ὁ ἦχος τους πιὸ δυνατός, πιὸ βαθύς, πιὸ τολμηρός... Φωνάζουν οἱ καμπάνες. Φωνάζουν οἱ καρδιές: Ἔμπρός. Ἔμπρός. Ὁδοφράγματα ὀθρώνουνται. Σπίτια πέφτουν. Οἱ δυναμιτιστὲς στὶς θέσεις τους. Οἱ ἐλασίτες στὴ μάχη. Ὅλος ὁ λαὸς μ' ἕναν παλμό, μὲ μιὰν ἀπόφαση, μὲ μιά πίστη: Γιὰ τὴ νίκη, γιὰ τὴν λευτεριά. γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία.

Χριστούγεννα τοῦ 44. Πολεμικὰ Χριστούγεννα. Ὅλοι στὴ μάχη. Ὅλοι στὰ ὁδοφράγματα. Κι' οἱ μαυροφορεμένες μάνες, ποὺ πλήθυναν τόσο πολὺ τὶς τελευταῖες μέρες, μὲ τὰ μάτια ἀκόμη νωπά, κουβαλᾶνε σίδερα καὶ πέτρες γιὰ τὰ ὁδοφράγματα τῆς Ἀθήνας μας, ποὺναι τὸ σύμβολο τῆς παγκόσμιας λευτεριᾶς.

Κι' ἀπὸ παντοῦ οἱ Χριστουγεννιάτικες καμπάνες, πιὸ δυνατὲς καὶ πιὸ περήφανα σημαίνουν, σὰ νά φωνάζουν τὰ χάλκινα λόγια τοῦ Αἰσχύλου: «Ἔμπρὸς τῶν Ἑλλήνων γενναῖα παιδιά. Σήμερα γιὰ ὅλα εἶναι ποὺ πολεμᾶτε». Κι' ὅλες μαζὶ οἱ καρδιὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ σὰν τὶς καμπάνες χτυπᾶνε μέσα στὰ στήθεια, καμπάνες τῆς μεγάλης ἀπόφασης, καμπάνες τῆς λευτεριᾶς καὶ τῆς νίκης.

ΕΑΜ

Κάποτε θὰ πρέπει νὰ τιμηθεῖ σὰν Μεγάλος ὁ Δεκέμβρης-ὁρόσημο τῆς Δημοκρατίας, τῆς Λευτεριᾶς καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας

Ἀγαπητὸ «ΑΝΤΙ»

Σὲ συγχαίρω γιὰ τὴν πρωτοβουλία σου ν' ἀνοίξεις τὸ φάκελο τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1944.

Σοῦ γράφω παρακάτω ὁρισμένες ἀπόψεις μου καὶ στοιχεῖα. Ἂν κρίνεις ὅτι συμβάλλουν στὸν φωτισμὸ τοῦ ματωμένου Δεκέμβρη, μπορεῖς νὰ τὰ δημοσιεύσεις.

«Οἱ Ἄγγλοι δὲν φοβοῦνται κομμουνιστικὸ κίνημα στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ τὴν δημοκρατία...»

Ἀπόσπασμα ἀπὸ συνομιλία ἀνάμεσα στὸν Ἄρη Βελουχιώτη καὶ τὸν Ἠλία Τσιριμῶκο, ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ», ὅταν ἔβαλε τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Η. Τσιριμώκου τὸ 1973. Συγκεκριμένα, εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ Ἄρη στὸν Τσιριμῶκο, ὅταν, γυρίζοντας ἀπὸ τὸν Λίβανο, ἔκανε κριτικὴ στὸν συμπολίτη του γιὰ μερικὲς ὄψεις τῆς δράσης του.

Ἀκριβῶς ὅ,τι δὲν συνέλαβε ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ καὶ τοῦ ΚΚΕ, εἶχε ἀντιληφτεῖ σαφῶς ἀπὸ τὸ 1943 ὁ Ἄρης. Ὅτι οἱ Βρετανοὶ ἰμπεριαλιστὲς δὲν θά' φηναν νὰ λειτουργήσει ἡ πολιτικὴ δημοκρατία ὅταν ἀπελευθερωνόταν ἀπὸ τὴ Ναζιστικὴ κατοχὴ ἡ χώρα. Καὶ τοῦτο γιατὶ ἡ δημοκρατία θὰ ἔκανε μὲ τὴν ψῆφο τῶν πολιτῶν κυβέρνηση καὶ ἐξουσία τὸ ΕΑΜ. Ἐνῶ οἱ Ἄγγλοι ἤθελαν νὰ γυρίσει ἡ δυναστεία τῶν Γλύξμπουργκ, ποὺ ἦταν οἱ πράκτορες τῶν συμφερόντων τους ἀπὸ τότε ποὺ αὐτὸς ὁ οἶκος βασίλεψε στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Τσώρτσιλ ἔσπρωξε μ' ὅλα τὰ θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα στὴν ἔνοπλη ἀναμέτρηση Βρετανῶν καὶ ΕΑΜ γιὰ νὰ νικήσει τὸν ΕΛΑΣ καὶ ἔτσι νὰ παραμερίσει τὸ βασικὸ ἐμπόδιο, γιὰ τὸ γυρισμὸ τοῦ βασιλιᾶ στὴ χώρα. Σκεῦος ἐκλογῆς τῶν Βρετανῶν γιὰ τοῦτο στάθηκε ὁ Γ. Παπανδρέου ποὺ ὑπῆρξε γιὰ τὸ ρόλο του αὐτό, ποὺ τὸν ἔπαιζε συνειδητά, ὁ «μοιραῖος» ἄνθρωπος γιὰ τὴ δημοκρατία, τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὸν σοσιαλισμὸ στὴν Ἑλλάδα.

Εὐτυχῶς γι' αὐτὸν καὶ ὡς ἕνα βαθμὸ γιὰ τὴ μνήμη του, τὸ διώξιμό του ἀπὸ τὸν Κωσταντίνο Γλύξμπουργκ τὸ 1965 καὶ ὁ θάνατός του μέσα στὶς ἡμέρες τῆς δικτατορίας, ποὺ δὲν τολμοῦσε νὰ πεῖ τὸ ὄνομά της ὁ φασισμὸς τὸν ἐξιλέωσε κάπως γιὰ τὸν ρόλο τοῦ νεκροθάφτη τῆς λευτεριᾶς ποὺ ἔπαιξε τὸ 1944.

Ὅταν ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ΚΚΕ ἄρχισαν νὰ συνειδητοποιοῦν, μετὰ λίγες μέρες ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς χώρας, τοὺς σκοποὺς τῶν Ἄγγλων στοχάζονταν πὼς θὰ ἀντιδράσουν. Ὅμως τὸ πολιτικὸ παιχνίδι εἶχε χαθεῖ γι' αὐτούς. Τὸ μόνο ποὺ ἀπόμενε ἦταν μιὰ ὑποχώρηση ἀπέναντι τῶν Βρετανῶν, ποὺ θὰ διάσωζε ὅ,τι ἦταν δυνατόν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ δρόμο τῆς ὑποχώρησης τὸν ἐμπόδιζαν οἱ Ἄγγλοι, ποὺ ἤθελαν συντριβὴ τοῦ Ἐαμικοῦ κινήματος ἀντίστασης. Ἔτσι, μὲ μαριονέτα τὸν Γ. Παπανδρέου, μὲ συνεχεῖς παλινωδίες, ἀσυνέπειες καὶ ἀπάτες, ἔσπρωχναν στὴν ἔνοπλη σύγκρουση τοῦ ΕΑΜ.

Δυστυχῶς ἡ ἡγεσία τόσον τοῦ ΕΑΜ ὅσον καὶ τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἦταν τὸ μεγαλύτερο κόμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου, δὲν στάθηκε ἄξια τῶν περιστάσεων. Ἐνῶ ὑπῆρξε ἱκανὴ νὰ ὀργανώσει ἀπὸ τὸ τίποτε καὶ νὰ καθοδηγήσει ἕνα κίνημα ποὺ ἀγκάλιαζε ἑκατομ. Ἕλληνες καὶ ἔφτασε νὰ παρατάσσει ἕνα στρατὸ 70 χιλ., δὲν συνέλαβε μὲ σαφήνεια τοὺς σκοποὺς τῶν Βρετανῶν γιὰ τὴ μοίρα ποὺ ἑτοίμαζαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Πίστεψε τὸν «χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ», τὶς διακηρύξεις τῶν συμμάχων στὶς διεθνεῖς διασκέψεις καὶ νόμιζε ὅτι οἱ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ

Ἡμερησία Πρωϊνὴ Ἐφημερὶς—Ἐπίσημο Ὄργανο τοῦ Ε.Δ.Ε.Σ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2α Ἀρ. φύλλου 90 — ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 29 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1944 — Διευθύνεται παρ' ἐπιτροπῆς — Τιμᾶται Δρχ. 20

APPRECIATION

Η ΕΛΛΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΕΙ ΤΟΝ κ. ΤΣΩΡΤΣΙΛ

Ὅ,τι οἱ ξένοι ἱστορικοὶ ὅταν ἡ πυρίνη θύελλα τοῦ πολέμου κοπάσῃ θὰ κατατάξουν τὸν κ. Τσῶρτσιλ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἀνθρωπότητος εἶνε βέβαιον. Διότι χάρις εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν του τὴν σφυρηλατον ἀπὸ τὰς σκέψεις τῶν ἰδανικῶν ὑπάρξεων ἐπιμονὴν του ἔσωσε τὴν Εὐρώπην, ἀπὸ τὴν νύκτα καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Φασισμοῦ καὶ τοῦ Ναζισμοῦ.

Ἀλλὰ διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην ποῦ ἡ Ἑλλὰς αἰσθάνεται πρὸς τὸ εὐγενὲς αὐτὸ πρωτότυπον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸν κ. Τσῶρτσιλ ποῖος θὰ τὴν συναρμολογήσῃ εἰς τὴν ἐφάμιλλον τῆς ἀξίας του συμφωνίαν, τὸν ὕμνον τὸν παιᾶνα; Θὰ ἐχρειάζετο οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου νὰ μᾶς ἐπαναστήσουν κάπου ἐδῶ εἰς το κατατρεγμένον ἄστυ, τὸν Πίνδαρον, τὸν Θουκιδίδην, τὸν Δημοσθένην. Διὰ νὰ συγκροτηθοῦν γραπτὰ καὶ προφορικὰ μνημεῖα διὰ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, βαθείας εὐγνωμοσύνης ποῦ γεμίζουν τὴν σημερινὴν Ἑλληνικὴν ἐποχὴν διὰ τὸν μέγαν Βρεττανόν. Αὐτοῦ ἡ μοιρηφόρος ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν νίκην ἐνέπνευσε καὶ ἐσφυρηλάτησε τὴν ἐποποιΐαν τῶν πολεμιστῶν μας τὸ 1940—1941. Ἡ περαιτέρω ἀκλόνητος πεποίθησις του ἔδωσε τοὺς σπινθῆρας εἰς τὴν τέφραν τῆς καταστροφῆς τοῦ 1942—1943—1944. Μὲ αὐτὸν ὡς πρότυπον καὶ καθοδηγητικὸν ἐναίσιμον ὅραμα ἐπροχωρήσαμεν μέσα εἰς δάκρυα καὶ αἵματα εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς πόλεις διὰ τὴν διάσπασιν εἰς τὴν χώραν μας τῆς Γερμανικῆς ἀγρίας στρατιωτικῆς μηχανῆς.

Μὲ αὐτῆς τῆς μεγίστης προσωπικότητος τὰς ὑψηλὰς ἰδέας καὶ τὰς κατευθύνσεις συνεκροτήθησαν αἱ φάλαγγες τῶν πόλεων καὶ τῶν βουνῶν (ΕΟΕΑ) τοῦ ΕΔΕΣ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχηγὸν Ζέρβαν. Ἐκείνου τὰς προσταγὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐξετελέσαμεν ὅλοι οἱ ΕΔΕΣΙΤΕΣ καὶ ὅλοι οἱ τίμιοι Ἕλληνες. Διότι αἱ προσταγαὶ καὶ αἱ ἐπιθυμίαι του προερχόμεναι ἀπὸ ἐξηλεγμένον φιλελληνισμόν, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἀνασκιρτᾷ ἀπὸ τὴν βαθείαν του Ἑλληνικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ὀρθήν, τὴν δικαίαν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἶνε συμφέρον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἴδιος μὲ τὸν ἄξιον συνεργάτην του κ. Ἤντεν ὅταν ἡ Ἑλλὰς μὲ διεσκορπισμένα τὰ τέκνα της καὶ ἀπὸ μύρια ἄλλα αἴτια δὲν κατόρθωνε νὰ ἐκπροσωπηθῇ εἰς τὰ διεθνῆ συνέδρια διεξοδίκει καὶ ὑπεστήριζε τὰ ἐθνικά μας δίκαια. Ἀπὸ τὴν ἀκένωτον εἰς φιλελληνικὰ αἰσθήματα μεγάλην καρδίαν του ἀπέρρευσαν οἱ ἱστορικοὶ ἐκεῖνοι λόγοι του διὰ ὄργια καὶ τὴν σιάσιν τοῦ φυλετικοῦ Βαλκανικοῦ ἀπορίματος τῆς Βουλγαρίας. Καὶ ἡ ὁπωσδήποτε σωτηρία τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ τὴν φοβερὰν περίοδον τοῦ λιμοῦ τῶν ἐτῶν 1941—1942.

Τώρα πάλιν ὅταν κακοὶ Ἕλληνες τυφλοὶ ἀπὸ κομματικὴν ἐμπάθειαν σπουδαρχισμόν, γίνονται ὄργανα τοῦ βαρβαροτέρου ἐχθροῦ, τῶν Γερμανῶν, καὶ τοῦ μισητοτέρου μας προαιωνίως σφαγιαστοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, τῶν βουλγάρων. φθάνει ὡς ἄγγελος εἰρηνεύσεως.

Φθάνει ὡς ἀνάγλυφος ζῶσα ὕπαρξις, τοῦ ἀρχαίου συμβολισμοῦ. Μὲ κλάδον ἐλαίας εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ σπάθην εἰς τὴν ἄλλην.

Οὐδεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ πλανηθῇ διὰ τὴν οὐσίαν τῶν λόγων του τοὺς ὁποίους ἡ ζέουσα ἀπὸ τὸν ἄκρατον φιλελληνισμὸν διάνοια του ἐφιλοτέχνησε καὶ εἶπε. Εἰρήνευσιν ὁποσδήποτε καὶ ἐπαναφορὰν τῆς γαλήνης τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀναλυτικώτερον. Ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι τοῦ ΕΛΑΣ ὑπέστησαν ἀνίατον ἐγκληματικὴν παραφροσύνην καὶ ἐξ αὐτῆς καὶ ἄλλων αἰτίων—ἀφθόνου πληρωμῆς ἀπὸ τοὺς ἀδυσσωπίτους ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ—δὲν ἐννοοῦν νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα, βαρὺς θὰ πέσῃ ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης. Τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐξοντώσεως διὰ νὰ παύσῃ ὁ σπαραγμὸς ἡ προδοσία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ δημιουργία ζητημάτων εἰς τὴν γενικωτέραν συμμαχικὴν ὑπόθεσιν.

Ζωηραὶ εἶνε αἱ ἀναπάλσεις τῆς καρδιᾶς μας δι' ὅσα ὁ μέγας Βρεττανὸς ὁ θετὸς ἀλλὰ τόσον στοργικὸς πατέρας τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς μέχρι τοῦδε ἔπραξε. Δι' ὅσα ὅμως τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας εἶπε καὶ διέταξε ἐδῶ εἰς τὸ αἱματόβρεκτον Ἀθηναϊκὸν ἄστυ, δίπλα ἀπὸ τὴν Πνύκα μᾶς ἐνθυμίζει τὸν Περικλέα. Τὸν σοφὸν καὶ ἄκαμπτον διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν αἴγλην τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅλοι οἱ ΕΔΕΣΙΤΕΣ ὅσοι πιστεύομεν ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν ξενικὴν ἰδέαν κεῖται τὸ συμφέρον τοῦ αἰφνίου Ἔθνους μας, εὐγνωμονοῦμεν τὸν μέγιστον τῆς ἐποχῆς μας πολιτικὸν ἄνδρα. Καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη μας παραδίδεται καὶ θὰ παραδοθῇ ὡς ἀπόσταγμα θείας ἀμβροσίας ἐσαεὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διὰ νὰ πληροφορηθοῦν οἱ Ἕλληνες τῶν μετέπειτα γενεῶν ὅτι χάρις εἰς τὸν κ. Τσῶρτσιλ ἡ Ἑλλὰς δὲν διεγράφη ὡς ἐθνότης ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ ΕΔΕΣ «Δημοκρατικὴ σημαία» μὲ ὑμνολογικὰ ἄρθρα ὑπὲρ τοῦ Τσώρτσιλ. Τὸν χαρακτηρίζει «θετό, ἀλλὰ τόσο στοργικὸ πατέρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς». Ἡμερομηνία 29 Δεκεμβρίου 1944.

Ὁ Ἄρης μαζὶ μὲ τοὺς ἀντάρτες

Ἄγγλοι θὰ ἐπέτρεπαν νὰ λειτουργήσει ἡ δημοκρατία. Ὁπότε μὲ τὴν ψῆφο τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν πολιτῶν τὸ ΕΑΜ θὰ γινόταν καθεστώς.

Ὁ Ἄρης Βελουχιώτης καὶ μιὰ σειρὰ ἄλλων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν στελεχῶν εἶχαν σωστὴ προοπτικὴ γιὰ τὶς ἐπιδιώξεις τῶν Βρετανῶν, ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ περάσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴ γραμμή τους. Ἀκόμα καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΕΛΑΣ στρατηγὸς Σ. Σαράφης, εἶδε στὴν καζέρτα τὸν κίνδυνο, ἀλλὰ ἡ ρητὴ διαταγὴ τοῦ ΕΑΜ καὶ ἡ ἐντολὴ τοῦ ΚΚΕ ἦταν νὰ ὑπογράψει τὴ συμφωνία, ποὺ ἔκανε ἀρχηγὸ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων στὴν ἀπελευθερούμενη Ἑλλάδα, Ἄγγλο στρατηγό!

Ἡ μάχη τοῦ Δεκέμβρη μποροῦσε νὰ καταλήξει σὲ πέταγμα τῶν Βρετανῶν στὴ θάλασσα, ἂν δὲν διεξαγόταν ἀλλοιῶς. Ὁπότε ἄλλη θὰ ἦταν ἡ τύχη τῆς χώρας.

Ἀντὶ ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ νὰ συγκεντρώσει μεγάλες δυνάμεις τοῦ ΕΛΑΣ γύρω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ἔτσι ποὺ τὴν πρώτη ἑβδομάδα νὰ ἔχει ἐκκαθαρίσει πλήρως τὸν χῶρο τῆς Ἀθήνας-Πειραιᾶ ἀπὸ τοὺς Βρετανούς, δὲν ἔπραξε αὐτό.

Ἄρχισε νὰ καταλαμβάνει τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα καὶ νὰ ἀφοπλίζει τὶς συμμορίες τῶν «ἐθνικοφρόνων», «Χιτῶν» κ.λπ. ποὺ δροῦσαν στὴν Ἀθήνα, χωρὶς νὰ θίγει τοὺς Βρετανούς. Αὐτὸ μποροῦσε νὰ τὸ κάνει στὴν ἀρχή. Ὅταν ὅμως ἀνοιχτὰ τὰ θωρακισμένα τὰ Ἀγγλικὰ ἐπεμβῆκαν, ἔπρεπε νὰ κτυπήσει καὶ νὰ σαρώσει, μὲ κεραυνοβόλες ἐνέργειες, τὰ Βρετανικὰ στρατεύματα, ποὺ ἦταν λιγοστά.

Τὴ μάχη τῆς Ἀθήνας τὴν ἔκανε μὲ μόνες τὶς δυνάμεις τοῦ ἐφεδρικοῦ ΕΛΑΣ Ἀθήνας-Περαιιᾶ (Α΄ Σῶμα Στρατοῦ) καὶ μὲ τὶς ταχτικὲς δυνάμεις τῆς Β΄ Μεραρχίας καὶ τοῦ Συντάγματος Κορίνθου.

Ἀντὶ νὰ φέρει τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ ΕΛΑΣ γιὰ νὰ διευθύνει τὶς μάχες τοῦ Δεκέμβρη, τὸ ἄφησε ἄπραχτο στὴ Λαμία. Ἐδῶ διεύθυνε ὁ Ρῆγος, ὁ διοικητὴς τῆς Β΄ Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ, ποὺ ἦταν πρώην ἀξιωματικὸς τῆς χωροφυλακῆς, ὁ Πυρῶχος, ποὺ ἦταν παλιὸς ἀξιωματικὸς παλληκάρι ἀλλὰ ὄχι ἐπιτελικός, καὶ ὁ Ὀρέστης, ποὺ ἦταν στέλεχος τοῦ ΚΚΕ καὶ καπετάνιος τῆς Β΄ Μεραρχίας καὶ ὅπως φάνηκε ἀργότερα ἤδη πράχτορας τῆς «Ἰντέλιτζες Σέρβις».

Ἐνῶ ἡ μοίρα τῆς Ἑλλάδας γιὰ ἀρκετὲς δεκαετίες τουλάχιστον παιζόταν τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1944, στὶς μάχες τῆς Ἀθήνας, τὸ ΕΑΜ ἔριξε τὶς μεραρχίες τοῦ ΕΛΑΣ κατὰ τοῦ ΕΟΕΑ/ΕΔΕΣ/ τοῦ Ναπολέοντα Ζέρβα, ποὺ τὶς διέλυσε μετὰ ἀπὸ δυὸ μάχες μέσα σὲ μιὰ βδομάδα.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ Βρετανοὶ καὶ ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ, ἀντιμετώπιζαν τὴν πρώτη ἑβδομάδα πρὶν μεταφέρουν στρατεύματα ἀπὸ τὸ μέτωπο τῆς Ἰταλίας τὸ σοβαρὸ καὶ ἄμεσο κίνδυνο νὰ ριχτοῦν στὴ θάλασσα. Αὐτὴ τὴν πρόσκαιρη ὑπεροχὴ ἀνδρῶν καὶ πυρὸς δὲν ἐκμεταλλεύτηκε, οὔτε ἀξιοποίησε ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ΕΛΑΣ. Ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς Γ. Σιάντο καὶ τοὺς στρατηγοὺς Μάντακα καὶ Χατζημιχάλη. Αὐτὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει τὴν τελικὴ εὐθύνη τὴν στρατιωτικὴ γιὰ τὴν ἥττα ποὺ κατάληξε γιὰ τὸν λαὸ ὁ Δεκέμβρης.

Ἀκόμα καὶ ὅταν ἦρθε ὁ Τσώρτσιλ μὲ τὸν Ἥντεν στὴν Ἀθήνα, ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ δὲν βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ πετύχει ἕναν ἀξιοπρεπῆ συμβιβασμό. Τὸ μόνο ποὺ πέτυχε ἦταν νὰ δεχτεῖ ὁ Γ. Γλύξμπουργκ τὸ διορισμὸ ἀντιβασιλιᾶ καὶ νὰ κριθεῖ ἡ μελλοντικὴ τύχη τῆς βασιλείας μὲ δημοψήφισμα ἀπὸ τὸ λαό. Καὶ τοῦτο γιατὶ οἱ ὅροι τοῦ ΕΑΜ στὶς συζητήσεις μὲ Τσώρτσιλ καὶ Ἥντεν, ἦταν ἀδιάλλαχτοι.

Ὅταν ὁ ΕΛΑΣ ματωμένος καὶ ἡττημένος ὑποχώρησε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα —τελευταῖοι ἔφυγαν οἱ συμπολίτες τῆς Λιβαδιᾶς μετὰ τάγματος 3/34 συντάγματος— ἡ μάχη εἶχε χαθεῖ μόνο στὴν πρωτεύουσα. Ὅπως εἶπε σωστὰ αὐτὴ ἡ γιγαντιαία φυσιογνωμία ποὺ ἀνέδειξε ἡ ἀντίσταση, ὁ Ἄρης Βελουχιώτης, χάσαμε τὴν Ἀθήνα, δὲν χάσαμε τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Βρετανοὶ εἶπε ὁ Ἄρης δὲν ἔχουν τόσα στρατεύματα γιὰ νὰ μᾶς πολεμήσουν στὴν ὑπόλοιπη χώρα. Ἀπόδειξη γιὰ τοῦτο εἶναι ὅτι τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα σταμάτησαν τὴν προέλασή τους ὅταν κατέλαβαν τὴν Ἀττικο - Βοιωτία. Εἴκοσι δηλαδὴ χιλιόμετρα βόρεια τῆς πόλης τῆς Λιβαδειᾶς.

Ἀλλὰ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ΕΑΜ καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ ἀντὶ νὰ πολεμήσει στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπιβάλει ἔτσι ἕνα συμβιβασμὸ ποὺ θὰ ἦταν ὠφέλιμος γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀντίσταση ἔκανε γρήγορα ἀνακωχὴ καὶ σὲ συνέχεια τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας.

Μὲ τὴν τελευταία τούτη συμφωνία ἀμνηστευόταν τὸ «πολιτικὸ ἀδίκημα τῆς Δεκεμβριανῆς στάσης», γιὰ τὴν κατοχὴ ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας, σιώπησε.

Ἀποτέλεσμα, μέσα ἀπὸ τὸ κενὸ τῆς νομικῆς σιωπῆς γιὰ τὴν περίοδο τῆς κατοχῆς πέρασε ἡ ποινικοποίηση ἡ μαζικὴ τοῦ κινήματος ἐθνικῆς ἀντίστασης.

Ὁ Σοφιανόπουλος στὴν προεκλογικὴ περίοδο τοῦ 1950, εἶπε ὅτι ἂν γνώριζε ὅτι θὰ γινόταν αὐτὸ — γιατὶ ἦταν πρωτεργάτης τῆς συμφωνίας ἀπὸ πλευρᾶς τῆς «κυβέρνησης»— θὰ προτιμοῦσε νὰ κόψει τὸ χέρι του, παρὰ νὰ ὑπογράψει τὴ συμφωνία τούτη.

Τεράστια εἶναι ἡ εὐθύνη τοῦ Πλαστήρα γιὰ τὴν ποινικοποίηση αὐτή. Γιατὶ οἱ Βρετανοὶ ἐν μέσω τῶν μαχῶν τοῦ Δεκέμβρη πέταξαν τὸν Γ. Παπανδρέου, σὰν στυμένη λεμονόκουπα, στὸ περιθώριο καὶ φέραν τὸν στρατηγὸ Πλαστήρα ἀρχηγὸ τοῦ ΕΔΕΣ ἀπὸ τὴ Γαλλία γιὰ πρωθυπουργό.

Φυσικὰ ὅταν ὁ Πλαστήρας θέλησε νὰ ὑπερασπίσει τὴν ἀπαλλοτριουμένη ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία μας καὶ τὴν κυβερνητικὴ αὐτοτέλεια, τὸν ὑποχρέωσαν νὰ παραιτηθεῖ. Ἔδωσαν στὴ φιλομοναρχικὴ ἐφημερίδα «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ» τὴν ἐπιστολή του στοὺς Γερμανοὺς στὴ Νίκαια, τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς, ὅπου φαινόταν ὅτι ὁ Πλαστήρας προσφερόταν ὡς ἕνα βαθμὸ σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ναζί.

Ὁ Δεκέμβρης κηρύχτηκε καταραμένος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες κεφαλαιοκράτες καὶ τοὺς ἰμπεριαλιστὲς κηδεμόνες, τοὺς Ἄγγλους πρῶτα καὶ τοὺς Ἀμερικάνους ὕστερα. Ἀναθεματίστηκε ὡς βάρβαρος, ὡς ἐγκληματικός, ὡς ἀντεθνικός.

Ὅμως ὁ λαὸς τῆς Ἀθήνας-Πειραιᾶ, οἱ Ἐλασίτες τῆς Βοιωτίας τῆς Ἀττικῆς, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Κορινθίας, ποὺ τὸν ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους, τὸν τραγούδησαν καὶ τὸν κράτησαν ἱερὸ στὴ μνήμη τους. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ποὺ ἀκολούθησε τὸ ΕΑΜ τὸν εἶδε σὰν τὴ στερνὴ μάχη γιὰ τὴ λευτεριά, τὴ δημοκρατία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία.

«Πολέμα Ἀθήνα πολέμα
πιστὸς ὁ ΕΛΑΣ ὁ φρουρὸς
στὴ θάλασσα ρίχτε τοὺς
[Ἄγγλους
στὰ ὅπλα στὴ μάχη ἐμπρός.
Πολέμα Ἀθήνα πολέμα
πιστὸς ὁ ΕΛΑΣ ὁ φρουρὸς
στὴ βία ὀρθώνεσαι κάστρο
συντρίβει ἡ γροθιά σου τὰ ξένα
[θεριά.

Καὶ ὅταν ὁ ΕΛΑΣ καὶ οἱ πολίτες ἀφῆναν τὴν Ἀθήνα, τὸ Γενάρη τοῦ 1945, τραγουδοῦσαν λυπητερά:

Μᾶς πῆραν τὴν Ἀθήνα
νανοῦ - νανοῦ - νανοῦ
μέσα σ' ἕνα σ' ἕνα μήνα
Κ.Κ.Ε Κου-κου-ε

Δὲ θ' ἀργήσει ἡ μέρα ποὺ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θὰ παλινορθώσει τὸν «Κόκκινο Δεκέμβρη», στὴ θέση ποὺ τοῦ ἁρμόζει, στὴν ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδας.

Θὰ τὸν τοποθετήσει σὰν ματωμένο ἡρωϊκὸ ὁρόσημο γιὰ τὴ λευτεριὰ τοῦ λαοῦ, γιὰ τὴ δημοκρατία τῆς χώρας καὶ γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας. Τότε θὰ ὑψωθεῖ σὲ «Μεγάλο Δεκέμβρη».

Μετὰ τιμῆς
Γ. Δ. Τζίμας
(Δικηγόρος, Παλαιολόγου 67)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ–ΠΟΛΙΤΙΚΗ–ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ανάλυση
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝΑ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕ ΕΥΡΥΤΗΤΑ ΥΛΗΣ
ΚΑΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΜΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ
ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΤΕΥΧΟΣ
ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΤΟΜΟΣ

Μέχρι τελεφτέας στιγμῆς, ἤμουν ἀποφασισμένος νὰ ψηφίσο, ὅπος ἐξήγησα εἰς προηγούμενον σημίομα, Μοναρχείαν. Ἡ ἀπόφασίς Μου ἀφτή, ἦτο ὁριστικὴ κὲ ἀμετάκλητος. Ἤδη εἶχα ἀπορίψη πολὰς προσφορὰς Δημοκρατικῶν ποὺ Μοῦ προσέφεραν τεράστια ποσὰ διὰ τὸ ἐκλογικόν Μου βιβλιάρειον, ἰότη εἶχεν διαρέφση ἡ πλιροφορία ὅτι εἶμαι ἀμετάπειστος. Δέκα λεπτὰ μάλιστα πρὸ τῆς ψηφοφορίας, εἶχα ἕτοιμον τὸν φάκελον μὲ τὸ ψηφοδέλτιον τῆς ἀρεσκείας Μου κὲ ὄχι μόνον ἀφτό, ἀλλὰ εἶχα ἕτοιμον καὶ τὴν φράσιν ποὺ θὰ ἔλεγα κατὰ τὴν ρίψιν τῆς πανηγηρικῆς Μου ψηφου, ἐνόπιον τῆς ἐπιτροπῆς, διὰ νὰ ὑπογραμίσο τὸ μέγεθος τῆς χειρονομίας Μου «Μπράβοοο ! Ἀφτὸ εἶναι καφέ ! Ἐμεῖς τὸ λέμε Ἑλληνικὸ» θέλων μὲ ἀφτὸ νὰ τονίσο τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χρόματος ἐπὶ μιᾶς ὑποθέσεως Ἑλληνικῆς ποὺ δι' ἡμᾶς τοὺς Βασιλόφρονας εἶναι ἀνεξίτηλος.

Δηστηχῶς, κατὰ τὴν πορείαν Μου πρὸς τὰς κάλπας, παλινορθόθησαν ἐνόπιόν Μου ὁρισμέναι περικοπαὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Βασιλέως, αἱ ὁποῖαι ἐκλόνισαν τὰς ἀρχικάς Μου πεποιθήσεις καὶ Μὲ ἠνάγκασαν νὰ ἀναθεορήσο ὁρισμένας Μου ἀποφάσεις. Ἀφταὶ ἦσαν α) Η ΑΣΤΟΡΓΙΑ.

Κατὰ τὴν ἐμπνεβσμένην Του ὁμιλίαν, ὁ Βασιλέφς, διεβεβέοσεν τὸν Λαόν, ὅτι κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του, δὲν θὰ φέρη μαζί τὴν Μυτέρα Του ἀλὰ θὰ τὴν στείλη εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἀφτὸ δείχνει ὅμος ἀστοργίαν, διότη ὅλοι γνορίζομαι τὸ ὑγρὸν κλῖμα τῶν Ἰνδιῶν κὲ τὸ σκλιρὸν ἔθιμον ποὺ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ διὰ τῆς κάφσεως τῶν χηρῶν. Ἡ Βασιλομήτωρ, δὲν εἶναι γρέα, κὲ ὁ ἔρως ὅπος ἐπίσης γνορίζομαι, χρόνια δὲν κυτᾶ. Ἐὰν ὅ μὴ γένοιτο ἐροτεφθῆ Ἰνδόν, χάση τὸν ἄνδρα της καὶ ἀκολούθως καῆ, ἐὰν ἀφτὸ δὲν λέγεται ἀστοργία, τότε ἀφήνο εἰς τοὺς ἀναγνόστας νὰ χαρακτηρίσουν ἀφτὴν τὴν ἀπερίσκεπτον πρᾶξιν. Νέος λοιπὸν φερόμενος ἀστόργως πρὸς τὴν μητέρα του, κὲ ἐπιφυλάσσει δι' ἀφτὴν τόσον σκληρὸν θάνατον εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀποκλείεται νὰ φερθῆ μὲ πλέον ἀνθροπινὸν τρόπον πρὸς ἡμᾶς. Ἱερότερον πρᾶγμα ἀπὸ μίαν μητέρα δὲν ὑπάρχει κὲ ὅταν στέλομαι τὴν μητέρα μας εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ποὺ ἐκεῖ θεροῦν ἱερὰ ζόα τὰς ἀγελάδας κὲ τὰς θέτομαι εἰς ἴσην μοῖραν μὲ ἀφτάς, τότε δὲν εἴμεθα ἄξιοι νὰ λεγόμεθα Βασιλεῖς. Δέφτερος λόγος ποὺ δὲν ἐψήφισα Μοναρχείαν ἦτο ἡ ΣΚΛΗΡΟΤΗΣ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ εἴδησις ὅτι τὰ πεδιά Του μαθαίνουν ἐντατικὰ Ἑλληνικά, μὲ ἐθορήβησεν. Δὲν ἀρκεῖ ὅτι τὰ ὑποχρεόνει νὰ κάνουν τὸν σερβιτῶρον ἐλείψει οἰκιακῆς βοηθοῦ, ἀλὰ τὰ ὑποχρεόνει καὶ εἰς μίαν ξένην δύσκολον γλόσαν καὶ μάλιστα εἰς μίαν στιγμὴν ποὺ δὲν ἔχει λυθῆ κὲ τὸ πρόβλημα τῆς Δημοτικῆς. Ἐγὼ ποὺ ἐδιδασκόμην ἐπὶ 12 ἔτη τὴν ἀρχέαν Ἑλληνικήν, σήμερον μὲ μεγάλην δησκολίαν τὴν ὁμιλῶ. Πόσον μᾶλον, τρία μικρὰ πεδιά, ποὺ εἰς τὸ μικρὸν διάστημα μέχρι τοῦ δημοψηφίσματος, ἔπρεπε νὰ μάθουν πλὴν τῶν Δανικῶν, Ἀγγλικῶν κὲ Γερμανικῶν ποὺ ἀσφσλῶς λόγω ἡλικίας δὲν θὰ ἐγνόριζαν ἄψογα, νὰ ἐπιφορτισθοῦν κὲ μὲ μίαν καθαρέβουσαν, διὰ τὴν ὁποίαν τόσαι συζητήσεις γίνονται ἀκόμη εἰς τὴν Βουλήν. Ὅταν λοιπὸν εἰς τὰ πεδιά Του φέρεται μὲ τόσην σκληρότητα καὶ ἐπιζητεῖ ὑπερανθρόπους προσπαθίας, τί πρόκιται νὰ ζητήση ἀπὸ ἡμᾶς ποὺ καὶ μεγαλήτεροι εἴμεθα κι ἔχομαι καὶ πενταπλάσιον ἡλικίαν τῆς Ἀλεξείας. Ὅλα ἀφτὰ λοιπόν, ἐλαφρῶς μὲ ἐψύχραναν.

Τρίτον μέγα θέμα, τὸ ὁποῖον μὲ ἐκλόνισεν, ἦτο ἡ ΑΠΕΡΙΣΚΕΨΙΑ καὶ ΕΛΑΦΡΟΤΗΣ. Ἡ κατηγορηματική Του ἄρνησις νὰ πάρη τὰ 31 ἐκατομήρια ποὺ τοῦ χρεοστοῦμαι, μοῦ ἔκαμε πολὴ ἄσχημον ἐντήποσιν. Διότη ἄνθροπος μὲ σήζηγον κὲ τρία τέκνα, περιφρονὼν τὰ πρὸς τὸ ζῆν μὲ τόσην ἐλαφρότητα, δείχνει ἄνθροπον ἀπερίσκεπτον. Διότη δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸν τὸ θέαμα ἀνωτάτου Ἄρχοντος, βγαίνοντος ἐφίπου ἐπὶ λεφκὸν ἄλογον διὰ νὰ ἐκλιπαρίση ὀλίγον πλιγοῦρι ἀπὸ τὴν ἐφσπλαχνίαν τῶν γειτόνων. Ἀφτὸ κατ' ἐμέ, εἶνε μέγα Ἀβλικὸν σφάλμα, διότη ὁ γείτων σήμερα θὰ σοῦ δόση, ἄβριον θὰ σοῦ δόση, ἀλλὰ τὴν τρίτην φορὰν θὰ σοῦ κλίση τὴν πόρταν ὅταν σὲ ἴδη φορτικόν. Πῶς λοιπὸν νὰ δόσω τὴν ψῆφον Μου εἰς ἄνθροπον ποὺ μὲ τόσην ἀπρονοησίαν λακτίζει ἕνα σεβαστὸν ποσόν ; Ἀφτὸ σημένει, ὅτι δὲν ἐκτιμᾶ τὸ χρίμα κὲ μεθάβριον μὲ μεγάλην ἐφκολίαν θὰ ὑπογράφη ἀφξήσεις φόρων, νομίζων ὅτι ἀφτὸ εἶναι παρονυχίς, ἐνῶ ὅλοι γνορίζομαι πόσον προσεκτικοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα ὅταν πρόκιτε διὰ χρή-

ματα. Ὑπάρχει κὲ σχετικὴ παροιμία ποὺ λέγει «Κὲ χρήματα νὰ ἔβρης εἰς τὸν δρόμον, πρέπει νὰ τὰ μετρήσης».

Τέταρτον θέμα ποὺ μὲ ὅθησεν πρὸς τὴν Ἀβασίλεφτον, ἦτο ἡ διαπίστοσις ὅτι ὁ ἄνθροπος τὸν ὁποῖον ἐξετίμων, ἦτο τελείως ἀνιστόρητος. Ἡ φορτικότης Του νὰ ἐπανέλθη μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐδῶ εἶναι οἱ τάφοι τῶν προγόνων Του, ἦτο κὲ ἀφτὸ μέγα Βασιλικὸν σφάλμα κὲ ἔδειχνε τὸ μέγεθος τῆς Πεδίας Του. Διότη ἐδῶ εἶναι κὲ ὁ τάφος τοῦ Βύρωνος κὲ Σανταρόζα, ἐπίσης καὶ οἱ τάφοι τῶν προγόνων πολῶν Τούρκων κὲ Περσῶν, τοὺς ὁποίους εἰς διαφόρους μάχας ἐφονέφσαμε. Καὶ ἂν ὅλοι ἀφτοὶ ἐπιζητήσουν νὰ ἐπανέλθουν μὲ ἀφτὴν τὴν αἰτίαν, τότε δὲν θὰ μείνη χῶρος δι' ἡμᾶς τοὺς ζωντανούς. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι προσκηνοῦν ἀκόμη κὲ δὲν ἔχουν τελιόση τὰ ἐφχέλεα ἐπὶ τοῦ τάφου, ἡ ζοή μας θὰ καθίστατο ἀσφηκτική. Εἰς πᾶν σημεῖον τῆς ἐπικρατείας θὰ ἐσκοντάπταμε ἐνώπιον τεραστίων συγκεντρόσεων Ὀθομανῶν, Περσῶν, Γάλλων, Ἄγγλων, Ἰταλῶν, Φράγκων, ὀδηρομένων εἰς τὴν διαπασῶν διὰ τὰς μεγάλας ἀπολίας τῶν προγόνων των ποὺ ἄφησαν τὴν τελεφτέαν των πνοὴν ἐδῶ. Μὲ ποῖον τρόπον κατόπιν θὰ ἀπομακρήναμε ἀφτοὺς τοὺς πονεμένους ἀνθρόπους ἀπὸ τὴν χώραν ὅπου ἐγενήθη ὁ Ξένιος Ζέφς; Μόνον ὅποιος ἐδοκίμασεν νὰ ἀποσπάση χήραν ἀπὸ τὸ φέρετρον συζήγου, δήνατε νὰ φαντασθῆ πόσος τεράστιος κόπος καὶ πόσαι ἐργατικαὶ χῆρες θὰ χριασθοῦν διὰ νὰ ἀποσπασθοῦν ἑκατομμύρια ὀλοφηρομένων ἀλοεθνῶν ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ χόματα τῆς γαλανῆς μας πατρεῖδος.

Κὲ πέμπτος λόγος σπουδεότατος ποὺ μὲ ἠνάγκασεν νὰ ἀλλαξοπιστίσο πρὸς τὴν Ἀβασίλεφτον, ἦτο ἡ ΟΚΝΗΡΙΑ ποὺ διεπίστοσα εἰς τὸ πρόσοπον τοῦ Βασιλέως, εἰς τὴν τηλεόρασιν. Ὄχι διότη τὸ ὕφος του ἦτο κουρασμένον. Ὄχι, ἀφτὸ δὲν τὸ ἐξετάζο. Κι ἐγὼ πολὰς φορὰς εἶμε κουρασμένος κὲ βαρήνομαι νὰ ὁμιλὸ κὲ νὰ γράφο. Μοῦ ἐφάνη Τεμπέλης. Διότη, ἐνῶ ἐπρόκιτο νὰ διεκδικήση μίαν ὑπόθεσιν 9 δισεκατομηρίων, μοῦ ἔδοσε τὴν ἐντήποσιν ὅτι ὁ ἴδιος δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ ἐπιστρέψη, διότη μὲ μεγάλην νοθρότητα ἐδιάβαζεν τὸ κείμενον ποὺ ἔπρεπεν νὰ ἔχη ἀποστηθίση. Ὅλος ὁ λογος ἦτο περίπου 1000 λέξεις ποὺ ἀντιστοίχει μὲ 9 ἑκατομμήρια τὴν λέξιν. Κὲ ἀντὶ ἀφτὸ νὰ γίνη κίνητρον τρομερᾶς ἐβγλοτίας καὶ νὰ τὸν ἀναγκάση νὰ διεκδικίση ἀφτὸ τὸ μυθόδες ποσὸν μὲ ἄνετον ἀποστήθησιν, ἐναπέθεσε τὸν ἱερὸν ἀγόνα τῆς Μοναρχίας εἰς τὴν ἐφσηνηδησίαν τοῦ χειριστοῦ τοῦ στροφάλου τῆς τηλεοπτικῆς συσκεβῆς. Περισσότερον ἀγωνία διὰ νὰ μὴν τοῦ ξεφύγουν τὰ γράματα, παρὰ τὰ δισεκατομήρια τοῦ Θρόνου.

Ὁ Τσῶρτσιλ, λέγεται ὅτι δι' ἑκάστην λέξιν τῶν ἀπομνημονεβμάτων του ἐπληρόνετο 1 δολάριον. Καὶ μὲ ἀφτὸ τὸ ἰσχνὸν κίνητρον, συνεπλήροσε πέντε τόμους μὲ μεγάλην ἀπληστείαν. Ὅταν λοιπὸν ἕνας ἄνθροπος βαρήνεται νὰ ἀποστηθίση μίαν λέξιν ἀμοιβόμενος πρὸς 9 ἑκατομήρια, τότε εἶναι τεμπέλης καὶ δὲν μᾶς κάνει. Δι' ἀφτὸ ἐψήφισα τελικὸς τὴν Ἀβασίλεφτον.

ΜΠΟΣΤ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΦΕΙΔΙΟΥ 16 ΑΘΗΝΑΙ Τηλ. 622496

Μερικὲς κριτικὲς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γιάννη Κάτρη τὸ βιβλίο ποὺ ἔγινε πασίγνωστο πρὶν ἀκόμη κυκλοφορήσει ἡ ἑλληνική του ἔκδοση.

"..... Ὁ Κάτρης παρουσιάζει ἀδιάσειστα τεκμήρια γιὰ ὅλες τὶς ζυιασμένες ἐκτιμήσεις του ....."

Lucille G. Crane
("Best Sellers")

".... Εἶναι ἡ πιὸ θαρραλέα καὶ συναρπαστικὴ ἐξιστόρηση τῶν δραματικῶν γεγονότων στὴν Ἑλλάδα....."

Marquis Childs
("Washington Post")

"..... Εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζεστασιὰ ποὺ ξεχωρίζει τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο ..... Πίσω ἀπὸ τὴν ψυχρὴ παράθεση τῶν γεγονότων κρύβεται ἕνας μεγάλος πόνος ....."

Βασίλης Βασιλικὸς

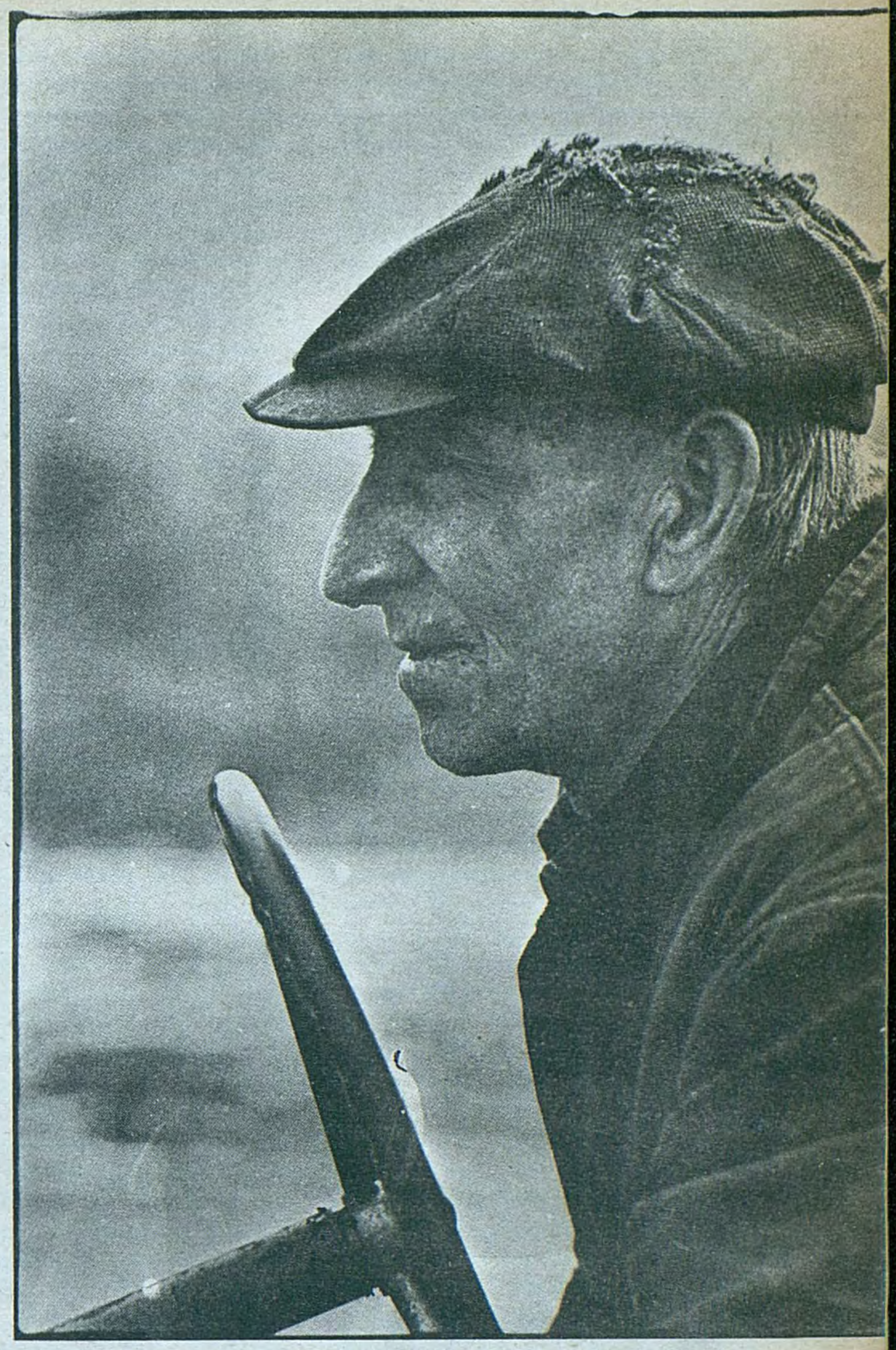
".... Φωτίζει τὴν ὁλοκληρωμένη ἀμερικανικὴ ἀνάμιξη στὴν Ἑλληνικὴ τραγωδία ....."

"Foreign Affairs"

"..... Ἡ πολιτική μας στὴν Ἑλλάδα εἶναι μιὰ ἱστορία ντροπῆς. Ἀλλὰ χρειάζεται νὰ εἰπωθεῖ. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει θαυμάσια τὸ βιβλίο τοῦ Κάτρη ....."

Norman Weinstein

ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ, ἕνας θεσμὸς μὲ προοπτικὲς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ὑπαίθρου, ΣΤΙΣ ΣΥΜΠΛΗΓΑΔΕΣ

Ὁ συνεργατισμὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς πρωτογενεῖς μηχανισμοὺς τῆς ἐλεύθερης ἀστικῆς δημοκρατίας. Ὁ σκοπὸς ὕπαρξης καὶ ἀνάπτυξης τῶν δραστηριοτήτων του εἶναι πρωταρχικὰ οἰκονομικός· ἡ προαγωγὴ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας τῶν μελῶν του μὲ τὴ συνεργασία.

Παρ' ὅλη ὅμως τὴ φαινομενικὴ στενότητα τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὁ συνεργατισμός, χάρις στὶς ἀρχὲς ποὺ διέπουν τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία του, χάρις στὶς μεθόδους ἀνάπτυξης τῶν δραστηριοτήτων του καὶ στὴ δυνατότητα ἡ δραστηριότητα αὐτὴ νὰ περιλάβει στοὺς κόλπους της εὐρύτατες καὶ ποικιλόμορφες λαϊκὲς μάζες — τὸν ἀγρότη, τὸν ἐργάτη, τὸ βιοτέχνη, τὸ μικροεπαγγελματία, τὸ μικροκαταθέτη, τὸν καταναλωτὴ κ.λπ. — ἀποκτᾶ τεράστια γενικότερη οἰκονομική, κοινωνική, πολιτικὴ καὶ πολιτιστικὴ σημασία.

Καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ συνεργατισμός, ἂν φυσικὰ ἀποκτήσει τὴν κατάλληλη διάρθρωση — κάθετη καὶ ὁριζόντια — καὶ χάρις στὴ συνάφεια καὶ ἀλληλεξάρτηση τῶν διαφόρων τομέων δράσης του, μπορεῖ ν' ἀποτελέσει βασικὸ μοχλὸ ταχύρρυθμης οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης μιᾶς χώρας — ἀφοῦ συμμετέχουν πλατιὲς λαϊκὲς μάζες — καθὼς καὶ εἰρηνικῆς κατάργησης, τουλάχιστον στοὺς τομεῖς δράσης του, τῆς ἐκμετάλλευσης ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο. Καὶ τοῦτο γιατὶ μιὰ καὶ ἡ διοίκηση τῆς ὀργάνωσής του γίνεται κατὰ τὸν πιὸ δημοκρατικὸ τρόπο καὶ μιὰ καὶ συμμετέχουν σ' αὐτὴν καὶ στὶς δραστηριότητες ποὺ ἀναπτύσσει ὅλα τὰ μέλη του, ἀποτελεῖ τὸ καλύτερο σχολειὸ δημοκρατικῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτη, διάδοσης παραγωγικῆς καὶ οἰκονομικῆς γνώσης, κοινωνικῆς διαπαιδαγώγησης καὶ ἀνάπτυξης τῶν αἰσθημάτων ἀλληλοβοήθειας καὶ ἀλληλεγγύης, ποὺ τόσο λείπουν ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἀστικὴ καταναλωτικὴ κοινωνία.

Τέλος, μιὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ συνεργατισμοῦ εἶναι σὲ σημαντικὸ ποσοστὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατανόησης ἀπὸ τὰ μέλη του τῶν ἀρχῶν ποὺ τὸν διέπουν καὶ τῶν μεθόδων ἀνάπτυξης τῶν δραστηριοτήτων του, ἀλλὰ καὶ τῆς χρησιμοποίησης ἱκανῶν καὶ καταλλήλων στελεχῶν ποὺ ἀποχτιῶνται μόνο μὲ τὴν κατάλληλη ἐκπαίδευση, μπορεῖ νὰ γίνει βασικὸ μέσο ἐπιμόρφωσης καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης ἑνὸς σημαντικοῦ τμήματος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν, ἐν τούτοις, ὅτι ὁ συνεργατισμὸς δὲν ἀποτελεῖ μιὰν ἀκόμα μορφὴ ἀστικῆς συλλογικῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητας. Σημαίνουν ὅτι ὁ συνεργατισμὸς εἶναι ἕνας θεσμὸς μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦν νὰ κοινωνικοποιηθοῦν οἱ δραστηριότητες αὐτές, νὰ ἀναπτυχθεῖ τὸ μορφωτικό, πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῶν πολιτῶν τῆς χώρας καὶ νὰ γίνει αὐτὸς ὁ πρόδρομος καὶ ὁ πρωτεργάτης τῆς ἐπικράτησης σ' αὐτὴν ἑνὸς οὐμανιστικοῦ σοσιαλισμοῦ.

Στὴν Ἑλλάδα ὁ σύγχρονος συνεργατισμὸς πρωτοεμφανίστηκε τὸ 1900, στὸν ἀγροτικὸ τομέα, μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ Ἀλμυροῦ (Θεσσαλία), ποὺ τὸ παράδειγμά του ἀκολούθησαν καὶ μερικὲς ἀκόμα ἑκατοντάδες χωριῶν. Σὰν θεσμὸς ὁ συνεργατισμὸς κατοχυρώθηκε μὲ νόμο τὸ 1915 καὶ συνταγματικὰ τὸ 1952, ὅταν τὸ Κράτος ὑποχρεώθηκε νὰ τὸν προστατεύει καὶ προωθεῖ. Ἔχει, συνεπῶς, στὴ χώρα μας ἱστορία ἀρκετῶν δεκαετηρίδων καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμφανίζει σήμερα ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα. Ἐπιτεύγματα ὄχι, βέβαια, ἀντίστοιχα πρὸς τὰ δυτικοευρωπαϊκά, μιὰ καὶ στὴ χώρα μας οἱ κοινωνικοοικονομικὲς συνθῆκες δὲν εἶναι ὅμοιες μὲ κεῖνες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ πάντως ἀνάλογα πρὸς τὶς ἑλληνικὲς συνθῆκες. Στὴν πραγματικότητα, ἐν τούτοις, ἡ εἰκόνα εἶναι διαφορετική.

Ἔτσι, ὁ ἀστικὸς συνεργατισμός, ὅπως χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ νομοθεσία κάθε μορφὴ συνεργατισμοῦ ποὺ δὲν εἶναι ἀγροτική, σὲ ἄλλες μορφές του, ὅπως ἡ ἀποταμιευτική, ἡ ἀλληλασφαλιστικὴ ἢ ἐκείνη τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς περίθαλψης κ.λ.π., εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκτος, ἐνῶ σὲ ἄλλες, ὅπως ἡ προμηθευτικὴ τῶν ἐπαγγελματοβιοτεχνῶν, βρίσκεται καὶ σήμερα σὲ βρεφικὴ ἡλικία καὶ σὲ ἄλλες, τέλος, ὅπως ἐκεῖνες τῶν καταναλωτικῶν καὶ οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν, ἔχει πάρει μορφὴ τελείως διάφορη ἀπὸ ὅ, τι ὑποδηλοῖ ἡ ὀνομασία τους.

Τὴν κατάσταση αὐτὴ διαμόρφωσε συρροὴ συνθηκῶν, οἱ κυριότερες ἀπὸ τις ὁποῖες εἶναι:

Ἡ ἀδυναμία τοῦ νομικοῦ πλαισίου τοῦ συνεργατισμοῦ νὰ προσαρμόζεται στὶς κάθε φορὰ διαμορφούμενες κοινωνικοοικονομικὲς συνθῆκες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ἀνταποκρίνεται πιὰ ὁ θεσμὸς στὶς σημερινὲς ἀνάγκες.

Γιατὶ ὄχι μόνον τὸ πλαίσιο αὐτὸ εἶναι προσαρμοσμένο στὶς συνθῆκες τῆς ἐποχῆς ποὺ θεσπίσθηκε — πρὶν ἀπὸ 60 χρόνια περίπου — ἀλλὰ καὶ οἱ μεταγενέστερες συμπληρώσεις καὶ τροποποιήσεις του, ποὺ πάντοτε ὑπαγορεύτηκαν ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικὰ συμφέροντα, τὸ κατάντησαν ἀκόμη πιὸ δύσκαμπτο καὶ πιὸ περιοριστικὸ τῆς ἀνάπτυξης τῶν συνεταιριστικῶν δραστηριοτήτων. Γιὰ παράδειγμα, ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει καὶ σήμερα ἡ ἀρχὴ τοῦ τιμητικοῦ καὶ ἄμισθου τῶν αἱρετῶν συνεταιριστικῶν στελεχῶν, καὶ ἀπαγορεύει τὴν προσέλευση τῶν πιὸ ἱκανῶν ἀπ' αὐτά, καθὼς ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλληλέγγυας εὐθύνης τῶν συνεταίρων, πού, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἰσχῦον ἀστικὸ δίκαιο, ἐλάχιστα συμβάλλει στὴν ἀπαραίτητη, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν συνεταιριστικῶν δραστηριοτήτων, πιστωτικὴ ἐπιφάνεια τῶν συνεταιρισμῶν. Ὅπως ἰσχύει καὶ ἡ ὑπαγωγὴ τῶν συνεταιρισμῶν στὶς διατάξεις περὶ Τραπεζῶν σὲ ὅ, τι ἀφορᾶ τὴ συγκέντρωση καταθέσεων γιὰ αὐτοχρηματοδότηση, πράγμα ποὺ περιορίζει στὸ ἐλάχιστο τὴν ἀνταγωνιστικότητα τῶν συνεταιρισμῶν.

Σήμερα παρατηρεῖται, παρὰ τὴ σχετικὴ συνταγματικὴ ἐπιταγή, ἀπόλυτη ἔλλειψη συγκεκριμένης, συνεχοῦς καὶ συνεποῦς κρατικῆς πολιτικῆς προστασίας καὶ προαγωγῆς τοῦ συνεργατισμοῦ, κι ἀντίθετα προβολὴ μὲ κάθε τρόπο καὶ ὅπου συμφέρει τοῦτο στὰ ντόπια καὶ ξένα οἰκονομικὰ συμφέροντα, ἀντίθεση πρὸς τὸ συνεταιρισμὸ στὸ ὄνομα τοῦ «ἑλληνικοῦ δαιμονίου» καὶ τῆς «ἀτομικῆς πρωτοβουλίας». Ἐξ ἄλλου, χάρις στὴν παραδοσιακὴ ἐχθρότητα τῶν κρατικῶν μηχανισμῶν ἀπέναντι στὸ συνεργατισμό, σὲ εὐρεῖς κύκλους τοῦ κατεστημένου ὁ θεσμὸς ταυτίζεται ἀκόμα καὶ μὲ τὸν ἐφαρμοσμένο κομμουνισμό.

Ἡ κατάσταση, ἐν τούτοις, εἶναι διαφορετικὴ σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ στὸν ἀγροτικὸ συνεταιρισμό. Ὄχι, βέβαια, γιατὶ τὸ συρόμενο ἀπὸ τὰ κεφαλαιοκρατικὰ συμφέροντα Κράτος παραδέχτηκε ποτὲ ὁλοκληρωτικὰ ὅτι ὁ συνεργατισμὸς εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη μορφὴ οἰκονομικῆς — καὶ παράλληλα κοινωνικῆς — ὀργάνωσης τῆς ὑπαίθρου, ἀφοῦ καὶ γι' αὐτὴ τὴ μορφὴ τοῦ συνεργατισμοῦ τὸ Κράτος φρόντιζε πάντα νὰ χαλκεύει περιορισμούς. Ἀφοῦ π.χ., καθιέρωσε γι' αὐτὴν ἕναν ἄκαμπτο καὶ πρωταρχικὰ ἐξυπηρετοῦντα τὴν πολιτικὴ τῶν κομματικῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τράπεζας, ἐξωτερικὸ ἔλεγχο καὶ ἐποπτεία τῶν γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων, ποὺ οὐσιαστικὰ κατέλυσε τὴν αὐτοδιοίκησή τους· ἀφοῦ καθιέρωσε κωλύματα συμμετοχῆς στὶς διοικήσεις τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, λόγω πολιτικῆς δράσης, ἀποστερώντας τις ἔτσι ἀπὸ στελέχη πρόθυμα νὰ ὑπηρετήσουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο· ἀφοῦ θέσπισε τρόπους ἀνάπτυξης τῶν προμηθευτικῶν δραστηριοτήτων τους, βασικῶν δραστηριοτήτων αὐτῆς τῆς μορφῆς τοῦ συνεργατισμοῦ, ὥστε νὰ τὶς καθιστοῦν ἐλάχιστα ἀνταγωνιστικὲς καὶ νὰ δίνουν προβάδισμα στὶς ἀντίστοιχες κερδοσκοπικὲς δραστηριότητες κ.λπ.

Ἡ κατάσταση στὸν ἀγροτικὸ συνεταιρισμὸ ἦταν διαφορετικὴ καὶ ἡ κοινωνική του βάση τὸν ἀνέπτυξε σὰν ἱστορικὴ ἀνάγκη ἐπειδή: ἡ διάρθρωση τῆς ἑλληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἐπέβαλλε τὴ χρησιμοποίηση τοῦ θεσμοῦ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ποικίλων προβλημάτων της· ὁ συνεταιριστικὸς μηχανισμὸς ἀποδείχτηκε ὁ ἀποτελεσματικότερος γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκτάκτων συνθηκῶν, ὅπως στὴν περίπτωση τῆς ἀγροτικῆς ἀποκατάστασης τῆς προσφυγιᾶς τοῦ 1922, ἢ ὁ ἀνταγωνιστικότερος γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν κρατικῶν προγραμμάτων προστασίας τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος — ἔστω καὶ σὲ ἀνεπαρκέστατη κλίμακα ὁ μηχανισμὸς αὐτὸς ἔκανε δυνατὴ τὴ μέχρι τὸ 1929 ἐπικερδῆ ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα ἄσκηση τῆς ἀγροτικῆς πίστης καὶ τὴ συνέχιση τῆς δραστηριότητας αὐτῆς ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα (κι αὐτὸ παρ' ὅλες τὶς ὀργανωτικὲς σπατάλες ποὺ χαρακτηρίζουν αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἵδρυμα, τοῦ ὁποίου οἱ μηχανισμοὶ διατηροῦν τὴν ἄσκηση τῆς βραχυπρόθεσμης ἀγροτικῆς πίστης, ἀφοῦ πρῶτα τὴν ἀπέσπασαν καὶ ἀπὸ τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς στοὺς ὁποίους τὴν εἶχε παραχωρήσει ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα) διατηροῦν ἀκόμα τὴ διαχείριση τῶν γεωργικῶν ἐφοδίων καὶ ἄλλες δραστηριότητες, ποὺ δημιουργοῦν ἐτήσια παθητικὰ δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦνται τὰ συμφέροντα μιᾶς μερίδας τοῦ προσωπικοῦ της καὶ γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ χρησιμοποίηση τῆς πίστης αὐτῆς σὰν ὄργανο πολιτικῆς καταπίεσης τῶν ἀγροτῶν. Τέλος, ὁ τρόπος ὀργάνωσης καὶ ἀνάπτυξης τῶν δραστηριοτήτων του παρεῖχε καὶ παρέχει τὴν εὐκαιρία ἀνάδειξης ποικιλωνύμων ἐπαγγελματιῶν συνεταιριστῶν καὶ ἀγροτοπατέρων καὶ νὰ διαιωνίζει τὴν πολιτικὴ ἐκμετάλλευση τῶν ἀγροτῶν.

Ἔτσι, σήμερα ἡ ἀγροτικὴ συνεταιριστικὴ κίνηση, ὕστερα ἀπὸ ὕπαρξη καὶ λειτουργία τριῶν τετάρτων τοῦ αἰώνα, ἐμφανίζει τὴν ἀκόλουθη σὲ γενικὲς γραμμὲς εἰκόνα:

Οἱ σὲ λειτουργία πρωτοβάθμιοι γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ φτάνουν τὶς 7.200 περίπου, ποὺ ἔχουν γύρω στὶς 650.000 μέλη - ἀγροτικὲς οἰκογένειες. Περιλαμβάνουν, δηλαδή, οἱ συνεταιρισμοὶ αὐτοὶ περίπου τὸ 60 τοῖς ἑκατὸ τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν τῆς χώρας μας. Κατὰ μέσο ὅρο ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἔχει γύρω στὰ 90 μέλη, τὰ ὁποῖα στὸ μεγαλύτερό τους μέρος, ὡς γνωστό, εἶναι μικροκαλλιεργητὲς τῶν 20 καὶ 50 στρεμμάτων. Ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς αὐτοὺς περίπου τὰ δύο τρίτα εἶναι οἱ λεγόμενοι «πιστωτικοί». Δηλαδή, συνεταιρισμοὶ ποὺ ἔχουν σὰν δραστηριότητα, σχεδὸν ἀποκλειστική, τὴ διανομὴ τῆς χορηγούμενης στὰ μέλη τους ἀπὸ τὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα βραχυπρόθεσμης ἀγροτικῆς πίστης καὶ τῶν παραγωγικῶν ἐφοδίων (λιπάσματα, σπόροι, κτηνοτροφὲς κ.λπ.) ποὺ διαχειρίζεται ἡ Τράπεζα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπόλοιποι πρωτοβάθμιοι γεωργικοὶ συνεταιρισμοί, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν ὁποίων καλύπτεται ἀπὸ τοὺς λεγόμενους «παραγωγικούς», δὲν ἔχουν πιὸ οὐσιαστικὴ δραστηριότητα, μὲ μόνη ἐξαίρεση τοὺς περισσότερους ἀπὸ τοὺς ἐλαιουργικούς. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν γαλακτοκομικῶν ἢ οἰνοποιητικῶν, π.χ., ποὺ ἀποτελοῦν μεγάλες κατηγορίες τῶν «παραγωγικῶν» συνεταιρισμῶν, δὲν ἀναπτύσσουν ἄμεσα τὴ δραστηριότητα ποὺ ὑποδηλώνει ἡ ὀνομασία τους. Καὶ τοῦτο γιατὶ οἱ οἰκονομίες τους δὲν εἶναι τόσο ἀναπτυγμένες ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν κάτι τέτοιο. Ἔχουν συσταθεῖ γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση ἀντίστοιχων ἑνώσεων συνεταιρισμῶν ποὺ μποροῦν πλέον, λόγω τῆς πιὸ ἀναπτυγμένης κλίμακάς τους, νὰ ἀναπτύξουν ἄμεσα τὴ δραστηριότητά τους πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Ἀποτέλεσμα αὐτῶν εἶναι ὅτι τὴ σπονδυλικὴ στήλη ἀποτελοῦν καὶ τὶς οὐσιαστικότερες δραστηριότητες τῆς ἑλληνικῆς γεωργικῆς συνεταιριστικῆς κίνησης ἀναπτύσσουν οἱ ὑπάρχουσες 134 ἑνώσεις συνεταιρισμῶν, στὶς ὁποῖες συμμετέχουν περίπου 6.500 ἀπὸ τοὺς παραπάνω γεωργικοὺς συνεταιρισμούς. Δηλαδή, ἡ κάθε Ἕνωση περιλαμβάνει κατὰ μέσον ὅρο γύρω στοὺς 48 πρωτοβάθμιους συνεταιρισμοὺς ἢ περίπου 4.300 φυσικὰ μέλη - ἀγροτικὲς οἰκογένειες. Ἂν ὅμως ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι πολλὲς Ἑνώσεις ἔχουν 10 ἢ 15 χιλιάδες μέλη, γίνεται ἀντιληπτὸ ὅτι πολλὲς ἄλλες ἔχουν 1500 ἢ 2000 μέλη καὶ κατὰ συνέπεια δὲν ἀποτελοῦν οἰκονομίες σοβαρῆς κλίμακας καὶ οἱ δραστηριότητές τους εἶναι ὑποτονικές.

Ἡ παραπάνω διάρθρωση συμπληρώνεται ἀπὸ μιὰ ποικιλία ὀργανώσεων ἐθνικῆς ἢ εὐρείας περιφερειακῆς κλίμακας, Κεντρικῶν Ἑνώσεων, Κοινοπραξιῶν καὶ Συνεταιριστικῶν Ἑταιριῶν, τὶς ὁποῖες ἔχουν ἱδρύσει πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, συνεταιρισμοὶ καὶ Ἑνώσεις ἢ κεντρικὲς Συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις. Σὲ μερικὲς ἀπ' αὐτὲς συμμετέχει, σχεδὸν πάντοτε μὲ πλειοψηφία, ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Ἐξ ἄλλου, ὅλες αὐτὲς οἱ ὀργανώσεις ἀναπτύσσουν συνεταιριστικὲς δραστηριότητες σὲ ἐξειδικευμένους τομεῖς, ὅπως ἡ διαχείριση, ἡ ἐμπορία καὶ μεταποίηση συγκεκριμένων ἀγροτικῶν προϊόντων, ἡ μαζικὴ προμήθεια παραγωγικῶν καὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν κλπ. Δὲν μπόρεσαν, ὅμως, μέχρι σήμερα καὶ οἱ ὀργανώσεις αὐτές, παρόλο ποὺ συνήθως ἀποτελοῦν ἐξιόλογες οἰκονομίες κλίμακας, νὰ πάρουν στὰ χέρια τους τὴ διαχείριση τοῦ μεγαλύτερου ποσοστοῦ τῶν προϊόντων στὰ ὁποῖα ἐξειδικεύεται ἡ καθεμιά τους, ὅπως συμβαίνει σχεδὸν σ' ὅλες τὶς χῶρες ὅπου λειτουργεῖ ὁ θεσμὸς τοῦ ἐλεύθερου ἀγροτικοῦ συνεργατισμοῦ. Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες καὶ τὶς ἀντίξοες συνθῆκες λειτουργίας αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ στὴν Ἑλλάδα, οἱ παραπάνω ὀργανώσεις ἱδρύθηκαν τὶς περισσότερες φορὲς μετὰ τὴν ἐδραίωση τοῦ κατεστημένου τῶν ἐνδιαφερομένων κερδοσκοπικῶν συμφερόντων. Ἡ πολιτεία ὅμως ποτὲ δὲν τὶς ἐνίσχυσε γιὰ νὰ διαδραματίσουν οὐσιαστικὰ τὸ ρόλο γιὰ τὸν ὁποῖο ἱδρύθηκαν.

Τέλος, ἡ διάρθρωση αὐτὴ ὁλοκληρώνεται ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΠΑΣΕΓΕΣ), ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν οἱ Ἑνώσεις Συνεταιρισμῶν, καθὼς ἐπίσης πολλὲς ἀπὸ τὶς παραπάνω κεντρικὲς συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις, καὶ εἶναι, τουλάχιστον καταστατικά, τὸ κορυφαῖο ὄργανο ἐπαγγελματικῆς ἐκπροσώπησης, τόσο στὸ ἐξωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐσωτερικό, τῆς ἑλληνικῆς γεωργικῆς κίνησης, κατὰ προέκταση δὲ καὶ τῶν ἀγροτῶν, μιὰ καὶ δὲν ἔχουν δημιουργήσει, αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι, εἰδικὲς ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις. Εἶναι, μὲ ἄλλα λόγια, ὁ συντονιστὴς τῶν δραστηριοτήτων τους καὶ ὁ ὀργανωτὴς τῆς ἀνάπτυξής τους.

Γιὰ νὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ ἀκρίβεια ἡ παραπάνω εἰκόνα, ἐπιβάλλεται νὰ τονιστεῖ ὅτι οἱ ἑλληνικὲς συνεταιριστικὲς γεωργικὲς ὀργανώσεις, σὰν σύνολο, ἔχουν συγκεντρώσει κεφάλαια, κατὰ τὸ μέγιστο ποσοστὸ ἐπενδυμένα σὲ ἐγκαταστάσεις, ἀκίνητα καὶ μέσα ἐξυπηρέτησης τῶν σκοπῶν τους, ποὺ ἀνέρχονται σήμερα σὲ 3,5 περίπου δισεκατομμύρια δραχμές. Ὁ ἐτήσιος κύκλος ἐργασιῶν τους φτάνει, πέρα ἀπὸ τὶς ἐργασίες γιὰ λογαριασμὸ τρίτων (κράτους, ΑΤΕ κ.λπ.) τὰ ἕξη δισεκατομμύρια δραχμές, οἱ δὲ ἐξαγωγὲς τὰ 50 ἑκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Οἱ παραπάνω ἐπενδύσεις περιλαμβάνουν, μεταξὺ ἄλλων, ἀποθῆκες συνολικοῦ ὄγκου ἄνω τῶν 5 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων, οἰνοδεξαμενὲς ἄνω τῶν 200.000 κυβικῶν καὶ ἐλαιοδεξαμενὲς ἄνω τῶν 30.000 τόνων, πάνω ἀπὸ χίλιες ἐγκαταστάσεις συντήρησης, μεταχείρισης καὶ μεταποίησης ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ πάνω ἀπὸ χίλια μεγάλα γεωργικὰ μηχανήματα καὶ μεταφορικὰ ὀχήματα. Μὲ τὰ μέσα αὐτὰ διαχειρίζονται, πέρα ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν δικῶν τους

δραστηριοτήτων, σχεδὸν διπλάσιας ἀπ' αὐτὰ ἀξίας γεωργικὰ ἐφόδια τοῦ κράτους καὶ τῆς ΑΤΕ, κ.λπ.

Δὲν ἀσχολοῦνται, ὅμως, καθόλου οἱ ἑλληνικὲς γεωργικὲς συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις μὲ ἀσφαλιστικὲς ἐργασίες, σημαντικότατο κλάδο τοῦ συνεταιρισμοῦ, γιατὶ τὶς ἔχουν μονοπωλήσει ὁ ΟΓΑ καὶ ἡ ΑΤΕ. Καὶ γιὰ μὲν τὴ δραστηριότητα τοῦ ΟΓΑ, πρότυπη σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, μιὰ καὶ ἐξυπηρετεῖ κατὰ συμφερότερο τρόπο τὶς ἀνάγκες τῶν ἀγροτῶν, δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ τίποτα. Ἡ δραστηριότητα, ὅμως, τῆς ΑΤΕ καὶ κατὰ παρέκκλιση τῆς σχετικῆς νομοθεσίας, ποὺ ἀπαγορεύει στὶς Τράπεζες νὰ ἀσχολοῦνται ἄμεσα μὲ ἀσφαλιστικὲς ἐργασίες, γίνεται μόνο γιὰ νὰ ἀπολαμβάνουν πρόσθετα ἔσοδα τὸ ἵδρυμα καὶ μερικοὶ προνομιοῦχοι ὑπάλληλοί του καὶ ἀποστερεῖ τὶς γεωργικὲς συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις ἀπὸ μιὰ δραστηριότητα γιὰ τὴν ὁποία ἐπιβαρύνονται αὐτὲς καὶ τὰ μέλη τους. Πρέπει δὲ νὰ τονιστεῖ ὅτι γιὰ νὰ διατηρηθεῖ αὐτὸ τὸ κατεστημένο, τὸ Ὑπουργεῖο Ἐμπορίου, ὕστερα ἀπὸ παρασκηνιακὴ παρέμβαση τῆς ΑΤΕ, ἀπαγόρευσε στὶς συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις νὰ ἱδρύσουν συνεταιριστικὴ ἀσφαλιστικὴ ἑταιρία. Ἐπίσης, δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγὴ γεωργικῶν ἐφοδίων, ὅπως τὰ λιπάσματα, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχουν ἀποκλειστεῖ μὲ διάφορους τρόπους, γιατὶ αὐτὸ ὑπαγορεύουν τὰ συμφέροντα τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Ἔτσι, τὸ μὲν ἐργοστάσιο ἀζωτούχων λιπασμάτων ἀναλήφθηκε ἀπὸ κρατικὴ ἑταιρία καὶ κόστισε διπλάσια ἀπὸ ὅσο εἶχαν ἐξασφαλίσει νὰ κοστίσει οἱ συνεταιριστικὲς ὀργανώσεις καὶ πληρώνουν συνεχῶς τὴ διαφορὰ οἱ ἀγρότες, μὲ ἐπιπτώσεις πάνω στὶς τιμὲς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, τὰ δὲ νέα ἐργοστάσια φωσφορικῶν παραχωρήθηκαν στὴν Ἐθνικὴ καὶ στὴν Ἐμπορικὴ Τράπεζα, μὲ τὸ δικαιολογητικὸ ὅτι ἐξασφάλιζε τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐγκατάσταση καὶ λειτουργία τους κεφάλαια, ἐνῶ καὶ οἱ ὀργανώσεις μποροῦσαν νὰ βροῦν τὰ κεφάλαια ἐγκατάστασης. Ὅσο γιὰ τὰ κεφάλαια λειτουργίας, τὰ προμηθεύει, τελικά, τὸ κράτος, ἐνῶ καρποῦνται τεράστια κέρδη οἱ δυὸ αὐτοὶ κερδοσκοπικοὶ ὀργανισμοί, πάλι μὲ ἐπιπτώσεις πάνω στὶς τιμὲς κι ἔτσι στὴν ἀνταγωνιστικὴ ἱκανότητα τῶν ἑλληνικῶν ἀγροτικῶν προϊόντων.

Ἀκόμα, δὲν ἀσχολοῦνται καθόλου μὲ τὴ συγκέντρωση καταθέσεων, ὅπως προαναφέρθηκε, γιατὶ αὐτὸ δὲν συμφέρει στὸ ἑλληνικὸ τραπεζικὸ σύστημα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτύσσεται ἀνάξια λόγου δραστηριότητα στὸν τομέα τῆς συνεταιριστικῆς ἀγροτικῆς πίστης.

Τέλος, στὸν τομέα τῆς συλλογικῆς πρωτογενοῦς παραγωγικῆς δραστηριότητας, στὶς ὁμαδικὲς καλλιέργειες καὶ πτηνοτροφικὲς ἐκμεταλλεύσεις καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες μορφὲς συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἀγροτῶν, μέσα στὰ πλαίσια τῶν συνεταιρισμῶν τους, ποὺ ἐπιβάλλονται καὶ ἀπὸ τὴ διάρθρωση τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιτακτικὴ σήμερα ἀνάγκη ἀπολύτου ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ μηχανοποίησης τῆς ἀγροτικῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἐλάχιστη δραστηριότητα ἄρχισε, δειλὰ καὶ μὲ αὐτοσχεδιασμούς, νὰ ἀναπτύσσεται τὰ τελευταῖα χρόνια. Καὶ τοῦτο γιατὶ προηγούμενα οἱ ἁρμόδιοι τὴ θεωροῦσαν — πολλοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ τὴ θεωροῦν καὶ σήμερα — σὰν ἐφαρμογὴ κομμουνιστικῶν συστημάτων.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἡ φορολογικὴ μεταχείριση τῶν γεωργικῶν συνεταιριστικῶν ὀργανώσεων εἶναι, ὕστερα ἀπὸ τὸ χουντικὸ Α.Ν. 1077/71, ἰδια μὲ τὴ μεταχείριση τῶν κερδοσκοπικῶν, παρ' ὅλο ποὺ στὸν συνεργατισμὸ δὲν πραγματοποιοῦν κέρδη — δὲν δημιουργοῦν φορολογητέα ὕλη — τὰ νομικὰ πρόσωπα, μιὰ καὶ σ' αὐτὰ ἰδιοκτῆτες καὶ πελάτες εἶναι τὰ μέλη τους, στὰ ὁποῖα προσφέρουν ὑπηρεσίες ποὺ τὶς ἀναλαμβάνουν γιὰ λογαριασμό τους.

Ἀντίθετα, οἱ δραστηριότητες αὐτὲς ὑπόκεινται σὲ ποικίλες δεσμεύσεις ἢ ἄνιση σὲ βάρος τους μεταχείριση. Π.χ. οἱ εἰσαγωγές τους ὑπάγονται, παράνομα καὶ ἀντισυνταγματικά, στὸ πρόγραμμα Κρατικῶν Προμηθειῶν, μὲ συνέπεια νὰ μὴν ἐμφανίζουν τὴν ἀνταγωνιστικότητα τῆς ἀντίστοιχης κερδοσκοπικῆς οἰκονομίας. Διάφορες γραφειοκρατικὲς ἀντιδράσεις παρεμβάλλονται στὴν ἐπιστροφὴ ἐπιτοκίου καὶ χαρτοσήμου ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν τους, ἀπὸ τὴν ὁποία πολλὲς φορὲς ἀποκλείονται. Οἱ ἀγορανομικὲς διατάξεις, στὴν περίπτωση διάθεσης προϊόντων παραγωγῆς τους, ἐφαρμόζονται κατὰ τρόπο ποὺ περιορίζει ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο τὴν ἀνταγωνιστικότητά τους, ἔστω κι ἂν αὐτὸ ἀποβαίνει σὲ βάρος τῆς κατανάλωσης κ.λπ.

Ἐπίσης, χρηματοδοτοῦνται μὲν οἱ δραστηριότητές τους μὲ τὸ ἰσχῦον γιὰ τὴν ἀγροτικὴ πίστη ἐπιτόκιο, μιὰ καὶ στὴν οὐσία ἡ χρηματοδότηση αὐτὴ δίνεται στοὺς ἀγρότες γιὰ ἀνάπτυξη συνεταιριστικῶν δραστηριοτήτων, εἶναι ὅμως ἀνεπαρκὴς ἐφ' ὅσον εἶναι γενικὰ περιορισμένο τὸ χρηματοδοτικὸ δυναμικὸ τῆς ΑΤΕ. Πολλὲς φορὲς πραγματοποιεῖται κατόπιν ἑορτῆς, ἀφοῦ ὁ ἐκχρηματισμὸς ἀπὸ τὴν τράπεζα αὐτὴ ἐλέγχεται ἀπόλυτα ἀπὸ τὴ Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ χρησιμοποιεῖται, μεταξὺ ἄλλων, γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας. Ἐπιπλέον, διενεργεῖται ἡ χρηματοδότηση αὐτὴ μὲ τέτοιες γραφειοκρατικὲς συνθῆκες καὶ ὅρους, ποὺ στὸ τέλος καταντᾶ φραγμὸς στὴν ἀνάπτυξη τῶν συνεταιριστικῶν δραστηριοτήτων. Π.χ. κάθε τέτοια δραστηριότητα χρηματοδοτεῖται χωριστὰ καὶ παρακολουθεῖται στενὰ ἡ χωριστὴ ἀξιοποίησή της, σὰν νὰ μὴν πρόκειται νὰ ἀξιοποιηθεῖ, ἔτσι κι ἀλλιῶς, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση κάποιας ἀνάγκης τῶν συνεταιρισμένων ἀγροτῶν. Οἱ προμηθευτικὲς ἐργασίες χρηματοδοτοῦνται βάσει δηλώσεων τῶν μελῶν ἐπὶ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ποσότητας τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευτοῦν. Ἀλλὰ γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ δηλώσεις αὐτὲς πρέπει νὰ γνωρίζουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι τὶς τιμὲς τῶν ἀγαθῶν. Ἕως ὅτου νὰ συγκεντρωθοῦν ὅμως, αὐτὲς οἱ τιμὲς ἀλλάζουν. Στὴν περίπτωση πάλι χρηματοδότησης γιὰ ἐμπορία ἀγροτικῶν προϊόντων, καθορίζεται ἀπὸ τοὺς

ὅρους χορήγησής της ἡ τιμὴ ἐξαγορᾶς τους ἢ προκαταβολῆς στοὺς εἰσκομιστές τους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ περιορίζεται στὸ ἐλάχιστο ἡ δυνατότητα τῶν ὀργανώσεων νὰ προβαίνουν σὲ ἐμπορικοὺς ἐλιγμούς. Τέλος, τὴ χρηματοδότηση γιὰ ἐπενδύσεις τὴ διαχειρίζονται ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες τῆς ΑΤΕ, οἱ εὐθύνες ὅμως ἀναλαμβάνονται ἀπὸ τὶς ἐνδιαφερόμενες ὀργανώσεις.

Σὰν τελευταῖο πρέπει νὰ τονιστεῖ τὸ ὅτι, ἡ ἐποπτεία καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν ἔχει ἀνατεθεῖ σὲ εἰδικὴ ὑπηρεσία τῆς ΑΤΕ, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ἵδρυμα αὐτό, χρησιμοποιώντας καὶ τὰ πιστοδοτικά του μέσα καὶ προνόμια, νὰ τὶς κηδεμονεύει ὁλοκληρωτικά. Κι αὐτό, φυσικά, ὄχι πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἀγροτικοῦ συνεργατισμοῦ, μιὰ καὶ ἐλέγχεται αὐτὴ ἀπόλυτα ἀπὸ τὴν ἑκάστοτε πολιτικὴ κυβέρνηση — ὄργανο μέχρι σήμερα τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν κερδοσκοπικῶν ὀργανώσεων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τὰ συμπεράσματα ποὺ βγαίνουν αὐτόματα ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1. Τὸ κράτος μέχρι σήμερα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ὑφισταμένη συνταγματικὴ ἐπιταγή, οὔτε ἂν δὲν ἐξασφαλίσει ἀπόλυτη αὐτοδιοίκηση, αὐτοεποπτεία καὶ αὐτοχρηματοδότηση. Ἀφοῦ ὅμως, οὔτε ἡ αὐτοεποπτεία οὔτε ἡ αὐτοχρηματοδότηση ὑφίστανται, ἡ φαινομενικὴ αὐτοδιοίκησή του εἶναι στάχτη στὰ μάτια τῶν ἐνδιαφερομένων, οἱ ὁποῖοι σὲ ἀνταπόδοση, δὲν προσφέρουν τὴν ἀπαιτούμενη γιὰ τὴν ἱκανοποιητικὴ ἀνάπτυξη καὶ λειτουργία τῆς κίνησης ἀφοσίωση καὶ συνεργασία.

ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς κρίνεται ὅτι γιὰ νὰ ἀποκτήσει ἡ Ἑλλάδα ἀποτελεσματικὸ καὶ ἀνταγωνιστικὸ συνεργατισμό, ἱκανὸ νὰ ἀντεπεξέλθει στοὺς τεράστιους κοινωνικοοικονομικοὺς σκοπούς του, σὲ γενικὲς γραμμὲς καὶ σὰν πρῶτο βῆμα πρέπει :

1. Νὰ θεσπισθεῖ σύγχρονο νομικὸ πλαίσιο τῶν συνεταιρισμῶν, βασισμένο ἀπόλυτα στὶς ἀρχὲς τῆς αὐτοδιοίκησης, τῆς αὐτοεποπτείας καὶ τῆς αὐτοχρηματοδότησης αὐτῶν, ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ νὰ καθιερώνει μιὰ ἐκσυγχρονισμένη ὀργάνωση καὶ λειτουργία τους, ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ καταργεῖ τὶς διάφορες δεσμεύσεις τους, ἀλλὰ καὶ νά διορθώνει, ἀκόμα καὶ ἀναγκαστικά, τὶς ἀδυναμίες ποὺ δημιούργησαν

...με λίγη προσοχή

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

ΚΙΝΗΜΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἐπιστράτεψε τὴ γυναίκα στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀρχῆς τοῦ κέρδους καὶ τὴν ὁμοιόμορφη ὑποταγή της στοὺς νόμους μιᾶς μηχανικῆς ἐργασίας

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ

Τῆς Μαρίας Παξινοῦ

Τὸ γυναικεῖο κίνημα δὲν εἶναι, φυσικά, μιὰ καινούργια ὑπόθεση. Ἀριθμεῖ ἑκατό, περίπου, χρόνια ζωῆς. Ἡ πρώτη του φάση ἄνοιξε στὴ γυναίκα τὸν δρόμο ποὺ ὁδηγοῦσε σὲ ἐπαγγέλματα ποὺ ἀρνήθηκε νὰ ἀκολουθήσει, κοινοβουλευτικὲς ἐλευθερίες ποὺ δὲν ἐνδιαφέρθηκε νὰ ἐφαρμόσει καὶ ἀκαδημαϊκὰ κέντρα ποὺ οἱ γυναῖκες τὰ χρησιμοποιοῦσαν τὶς περισσότερες φορὲς «σὰν μαγαζιὰ ἀπ' ὅπου μποροῦσαν νὰ πάρουν ἕνα δίπλωμα στὸ διάστημα ποὺ θὰ περίμεναν νὰ παντρευτοῦν». Ἡ φάση ἐκείνη ἦταν «μιὰ αὐτοσχέδια ἐξέγερση τῶν μελῶν μιᾶς καταπιεσμένης μειονότητας, ποὺ ζητοῦσε συμμετοχὴ στὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα».

Ὡστόσο γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἱστορικοὺς τοῦ κινήματος ἡ «ἐπιτυχία» τῆς πρώτης ἐκείνης φάσης δὲν ἦταν παρὰ ἕνα ἀκόμα βῆμα στὴ μακρόχρονη πορεία τῆς συστηματικῆς παραμόρφωσης τῆς γυναικείας φύσης. Ἡ πατριαρχικὴ ἀστικὴ κοινωνία δὲν ἔκανε, οὐσιαστικά, καμιὰ παραχώρηση. Ἐπιστράτεψε ἁπλῶς καὶ τὴ γυναίκα στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀρχῆς τοῦ κέρδους καὶ τῆς ὁμοιόμορφης ὑποταγῆς στοὺς νόμους μιᾶς μηχανικῆς ἐργασίας. Γιὰ τὸν «τρόπο ζωῆς» τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας ἦταν ἀδιανόητο νὰ ὑπάρχουν χέρια ποὺ δὲν θὰ ἔπαιρναν μέρος στὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς — καὶ μάλιστα χέρια πού, ἐνῶ θὰ δούλευαν ἐξίσου μὲ τοὺς ἄντρες, θὰ ἔπαιρναν μικρότερες ἀμοιβές. Ἔτσι, μαζὶ μὲ τὸ σπίτι καὶ τὸ μεγάλωμα τῶν παιδιῶν, ἡ γυναίκα φορτώθηκε καὶ τὶς ὑποχρεώσεις μιᾶς μηχανικῆς ἀπασχόλησης ποὺ τὴ μεταμόρφωνε μὲ τὸν καιρὸ σὲ «αὐτόματο».

Στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ Ἀτλαντικοῦ οἱ δρόμοι τῶν μεγαλουπόλεων τοῦ Νέου Κόσμου γεμίζουν κάθε τόσο μὲ ὀργανωμένες διαδηλώτριες ποὺ ὑψώνουν πλακὰτ μὲ συνθήματα σὰν κι αὐτό: «Τὸ ἀμερικανικὸ ὄνειρο εἶναι μόνο γιὰ τοὺς ἄντρες». Γιὰ ὅσους συνηθίζουν νὰ προσπερνοῦν τὰ γεγονότα χωρὶς ν' ἀναλογίζονται τὴ σημασία τους, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἔξαλλη ἐκδήλωση μιᾶς ἀλλοπρόσαλλης, ταραγμένης ἐποχῆς. Γιὰ τοὺς προσεχτικότερους, ὅμως, παρατηρητὲς τὸ «Κίνημα Ἀπελευθερώσεως τῶν Γυναικῶν», ὅπως κι οἱ ὑπόλοιπες, ἐπιφανειακὰ ἔξαλλες, διεκδικήσεις τῆς ἐποχῆς μας, ἐκφράζει, καὶ στὶς ἀκραῖες του ἀκόμα ἐκδηλώσεις, μιὰ γενικὴ τάση τῆς ἐποχῆς, μιὰ — συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητη — ἀνάγκη ἀλλαγῆς.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ; ΟΧΙ

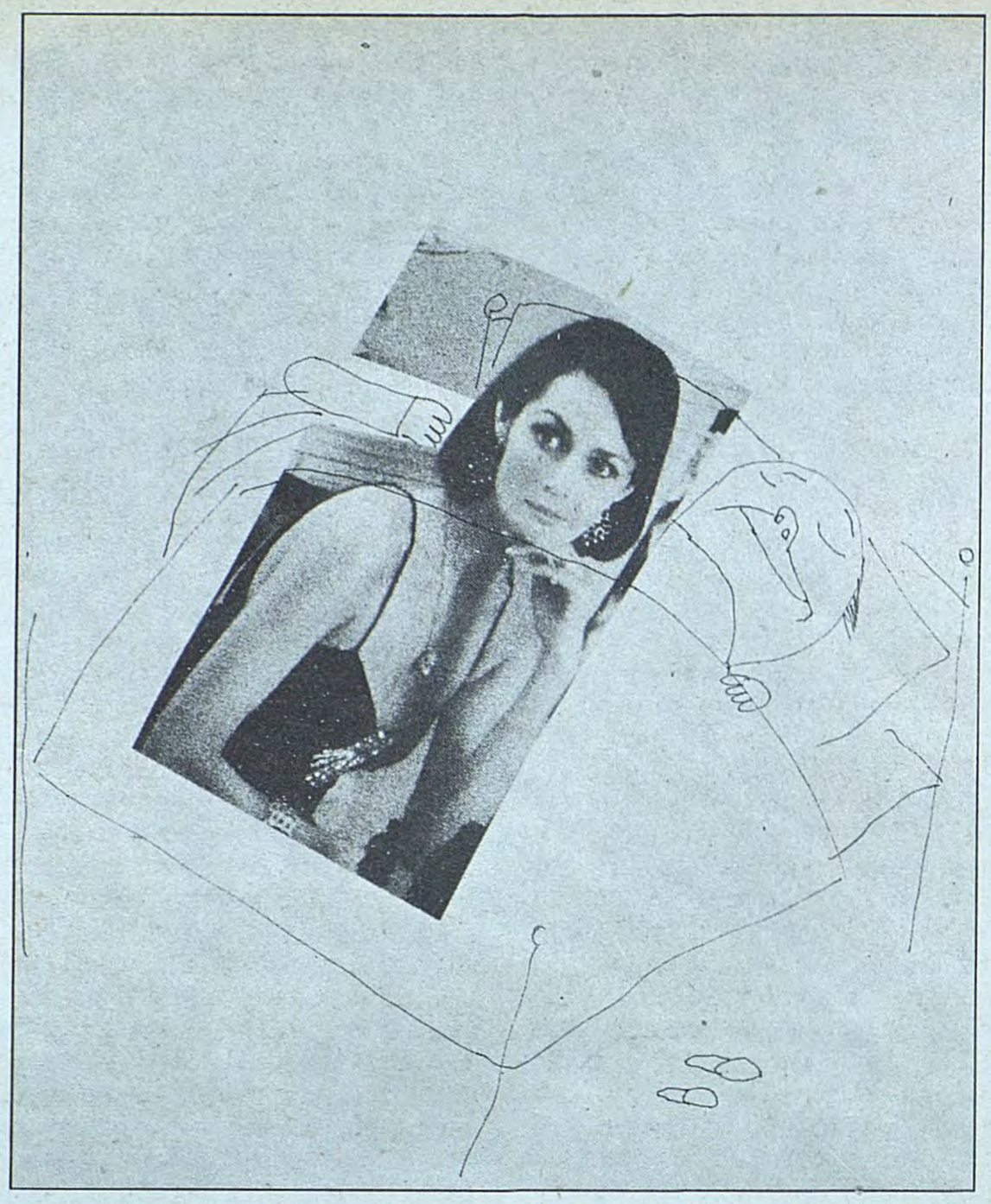
Σήμερα τὴν πρώτη ἐκείνη φάση, τὴν αὐτοσχέδια καὶ σχεδὸν γραφική, τὴ διαδέχεται ἕνα «δεύτερο κύμα» ποὺ οἱ φάσεις του ἀκολούθησαν τὴν πορεία ὅλων τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν: ἄρχισε σὰν ἕνα αὐθόρμητο ξέσπασμα ὀργῆς καὶ αἰτημάτων θολῶν καὶ συγκεχυμένων, ποὺ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ἐκφράστηκαν θεωρητικὰ καὶ ἀποτέλεσαν τὰ πρῶτα ἰδεολογικὰ ὅπλα τοῦ κινήματος τῶν γυναικῶν: τὴ «Σεξουαλικὴ Πολιτικὴ» τῆς Κέϊτ Μίλλετ καὶ τὸ «Θηλυκὸ Εὐνοῦχο» τῆς Ζερμαὶν Γκρήρ. Τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία, ποὺ ἔγιναν δεκτὰ μὲ ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τὶς ἐπαναστατημένες γυναῖκες καὶ ἀποτέλεσαν τὰ εὐαγγέλια τῆς κίνησής τους, ξεσήκωσαν θύελλες ἐπικρίσεων ποὺ ἔφτασαν ὡς τὴν πικρόχολη σάτιρα ἢ τὴν ἀπροσχημάτιστη γελοιοποίηση. Οἱ ἐπικριτές τους ἐπιμένουν νὰ ἀγνοοῦν τὰ θετικά τους σημεῖα καὶ νὰ διατυμπανίζουν τὶς ἐλλείψεις τους.

Ἡ Μίλλετ καὶ ἡ Γκρὴρ ἀνα-

τέμνουν τὸν κόσμο μας καὶ τὸν πολιτισμὸ ποὺ βρίσκεται στὴ βάση του. Φτάνοντας ὡς τὶς ἀπαρχὲς τῆς ἱστορίας τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου, διαπιστώνουν ὅτι ὁ πολιτισμὸς ποὺ δημιούργησε εἶναι ἀντρικός, καθαρὰ πατριαρχικός, κι ὅτι ὅλες του οἱ ἐκδηλώσεις — κοινωνικές, πνευματικές, θρησκευτικὲς — ἀγνοοῦν τὴ γυναίκα ἢ τὴ θεωροῦν πηγὴ καταστροφῶν.

Στὸ πνευματικὸ καὶ θρησκευτικὸ πάνθεο τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ οἱ δυὸ κύριοι μύθοι, ὁ ἑλληνικὸς τῆς Πανδώρας καὶ ἡ ἑβραϊκῆς προέλευσης ἱστορία τῆς «Πτώσεως», δημιουργοῦν τὸ πρόπλασμα τῆς «μοιραίας γυναίκας», ποὺ φέρνει τὴν καταστροφὴ στὸν ἄντρα καὶ τὸν ὁδηγεῖ στὴν ἁμαρτία. Στὴ Θεογονία, ὁ Ἡσίοδος, ἀποδίδει στὴν Πανδώρα τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ σεξουαλισμοῦ ποὺ τερμάτισε τὸν χρυσὸ αἰώνα, «ὅπου τὸ ἀνθρώπινο γένος ζοῦσε πάνω στὴ γῆ ἀπελευθερωμένο ἀπὸ κάθε κακό, ἐλεύθερο ἀπὸ τὸν μόχθο τῆς ἐργασίας κι ἀπὸ κάθε καταστροφικὴ ἀρρώστια». Ἡ Πανδώρα εἶναι πρόγονος τοῦ «καταραμένου γένους τῶν γυναικῶν, μιᾶς πανούκλας ποὺ οἱ ἄντρες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ζοῦν μαζί της». Στὴν ἑβραϊκὴ ἀφήγηση ὁ Ἀδὰμ ὀνομάζει τὴ γυναίκα του Εὔα, ἐπειδὴ εἶναι ἡ «μητέρα ὅλων τῶν ζωντανῶν πλασμάτων». Αὐτὴ ἡ μητέρα - φύση, ἡ πηγὴ τοῦ αἰσθησιασμοῦ καὶ τῆς ἀπόλαυσης, ὁδηγεῖ τὸν Ἀδὰμ — καὶ μαζί του ὅλο τὸ ἀντρικὸ φύλο — στὴν ἀπώλεια τῆς ἀθωότητάς του καὶ στὴν τιμωρία.

Ἔτσι ἔχουμε ἤδη ἕτοιμα τὰ βασικὰ μοτίβα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ θεὸς ἀναγκάζεται νὰ τιμωρήσει τὸν Ἀδὰμ χάριν τῆς Εὔας. Ὁ ἄντρας εἶναι τὸ θῦμα κι ἔχει τὸν θεὸ μὲ τὸ μέρος του, ἕνα θεὸ — ἄλλωστε — ποὺ ἀνήκει στὸ φῦλο του. Οἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων μετατρέπονται σὲ μιὰ ἀπελπισμένη κι ἀσταμάτητη μάχη ποὺ θὰ σημαδέψει ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Πανδώρα μὲ τὸ κουτὶ ποὺ ἄνοιξε κι ἀπ' ὅπου ξεχύθηκε στὸν κόσμο τὸ κακὸ καὶ ἡ Εὔα μὲ τὸ μῆλο, αὐτὰ τὰ δύο δυτικὰ ἀρχέτυπα, καταδικάζονται γιὰ τὸν αἰσθησιασμό τους. Σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἡ θέση τῆς γυναίκας στὸν κόσμο καὶ ἡ δικαιολογημένη τιμωρία της γιὰ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα ποὺ κάτω ἀπὸ τὶς τραγικὲς συνέπειές του μοχθεῖ ἀκόμα τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἰδίως τῶν γυναικῶν. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολιτισμοῦ ἡ γυναίκα σηκώνει στοὺς ὤμους της τὴν τραγικὴ μοίρα ποὺ σκιαγράφησε στὸ ἔργο του ὁ Ἴψεν, τὴ μοίρα πλασμάτων χωρὶς δικό τους πρόσωπο καὶ βούληση. Μοναδικὴ ἐξαίρεση στάθηκε ἡ «μοιραία γυναίκα». Ἂς τὴ δοῦμε προσεχτικά, ὅπως σκιαγραφεῖται στὴν ἱστορία, στὸ μύθο καὶ στὴν τέχνη. Χρησιμοποιεῖ — καὶ συχνὰ ἐμπορεύεται — τὸ μόνο πλεονέκτημα ποὺ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ ἔχει, τὸ μόνο ποὺ δὲν ἐνοχλεῖ τὸ ἰσχυρὸ φύλο : τὰ σωματικά της προσόντα. Αὐτὰ εἶναι, ἄλλωστε, ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία ἀνόδου ποὺ διαθέτουν ὅλες οἱ καταπιεσμένες μειονότητες. Σ' αὐτὰ ὀφείλουν τὴν ἄνοδό τους οἱ μόνοι διακεκριμένοι νέγροι, π. χ. Χάρη στὰ σωματικὰ ἢ φυσικά τους προσόντα μποροῦν νὰ ἀνακαλύψουν τὴ μοναδικὴ ἔξοδο κινδύνου καὶ νὰ μεταβληθοῦν σὲ σπουδαίους πυγμάχους, τραγουδιστὲς ἢ ἠθοποιούς. Κι αὐτὸ εἶναι ὅλο. Μὰ ἡ «μοιραία γυναίκα» μοιάζει νὰ εἶναι κάτι περισσότερο : τὸ ἀχαλίνωτο ἔνστικτο ποὺ δὲν ἀνέχεται τοὺς περιορισμοὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοινωνίας, ἡ ἐρωτικὴ κραυγή, τὸ κάλεσμα, ἡ φωνὴ τῆς γῆς : Λούλου ἢ Ἰζόλδη, Ναστάσια Φιλίπποβνα ἢ ἡρωΐδα τοῦ Στέρνμπεργκ, ξυπνάει μέσα στοὺς λογικούς, ταχτοποιημένους — μέσα στὴ γενικὴ ἀταξία τοῦ σύμπαντος — ἀρσενικοὺς τὴ βαθιὰ λαχτάρα τῶν πλατιῶν ὁριζόντων, τῶν οὐρανῶν καὶ τῶν ὠκεανῶν, ποὺ ξυπνᾶνε μέσα στὸ γεμάτο σκουλήκια καὶ λάσπες μυαλὸ τῶν ἐξημερωμένων σπιτίσιων παπιῶν οἱ ἐλεύθερες ἀγριόπαπιες τοῦ Ἐξυπερύ. Τραγική, συχνά, κι ἀνοιχτομάτα ὕπαρξη, μακρινὴ ἀπόγονος τῆς Πανδώρας καὶ τῆς Εὔας, δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι ἔχει σπάσει τὰ δεσμὰ τῆς στενῆς ἀστικῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ ἀστικοῦ φόβου. Ξέρει καλὰ τὴ σκληρότητα, τὴν παροδικότητα καὶ τὸν παραλογισμὸ τῆς ζωῆς, ἔτσι ὅπως τὴν ἔχουν καταντήσει, καὶ ἀντικρίζει κατάματα, χωρὶς νὰ

δειλιάζει, τὸ λαβύρινθο τοῦ κόσμου τῶν συναισθημάτων. Ξέρει πὼς τίποτα δὲν κρατάει παντοτεινά, πὼς τὸ πάθος τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι μιὰ μάταιη καὶ ὀδυνηρὴ χίμαιρα στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ μαζὶ μὲ τὸν «μοιραῖο ἄντρα» ἐπαναλαμβάνει σὲ κάθε ἐραστὴ ποὺ περηφανεύεται πὼς τῆς χάρισε «ἐπιτέλους» τὸν ἔρωτα ἢ τὴν ἡδονή : «Ὄχι, ἐπιτέλους. Ἀκόμα μιὰ φορά !» Ἡ «μοιραία γυναίκα» ἐξαντλεῖ ὡς τὴν τελευταία γουλιὰ τὸ πάθος — τὸ ὅποιο πάθος. Μέσα σ' αὐτήν, αὐτὸ τὸ φτωχό, δυσφημισμένο καταφύγιο τῆς ἀνθρωπιᾶς, ἀνακαλύπτουμε τὴ μεγάλη ἰδιότητα ποὺ χάθηκε ἀπὸ τὸν κόσμο μας : τὴ χωρὶς ἠθικοὺς περιορισμοὺς δύναμη τῆς ψυχῆς. Ὅπως συμβαίνει σ' ὁλόκληρο τὸ κινηματογραφικὸ ἔργο τοῦ Στέρνμπεργκ ἡ γυναίκα εἶναι μέσα στὴν κοινωνία ἡ προσωποποίηση μιᾶς καλοσύνης σὲ «φυσικὴ κατάσταση» καὶ τῆς καταπιεσμένης ἀπὸ τὴν ἀνδροκρατία ἀθωότητας, ἀπέναντι σ' ἕναν ἄντρα καταστροφικὸ καὶ φορέα ὅλων τῶν συμβάσεων τοῦ δικοῦ του πολιτισμοῦ.

Ἂν ἡ εἰκόνα ποὺ δίνει ὁ Στέρνμπεργκ — καὶ τόσοι ἄλλοι στὴ δυτικὴ τέχνη — ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ἂν ὁ ἄντρας εἶναι ἕνα ὂν «τελείως ἀναξιοπρεπὲς» κι ἡ γυναίκα ἕνας «διωκόμενος ἄγγελος», τότε ἡ ἐπανάσταση τῶν γυναικῶν καταλήγει στὴ δημιουργία μιᾶς κοινωνίας ὅπου ἡ γυναικεία κυριαρχία θὰ διαδεχτεῖ ἁπλῶς τὴν ἀντρική, ὅπου ἡ οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ θὰ ἐκφράζεται μὲ τὴν ἀντιστροφὴ τῶν ρόλων. Ὅμως, ἂν ὑπάρχει ἕνα βαθύτατο νόημα τῆς θηλυκότητας, ἕνα πρωταρχικό της γνώρισμα, θὰ ἔλεγα πὼς εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἐκφράζει ὁ ἀρχαῖος ὅρος «φιλότης». Αὐτὴ ἡ εὐαισθησία, ἡ διεύρυνση τῶν αἰσθήσεων, ἡ δεκτικότητα, ἡ κατανόηση, ἡ συμπάθεια. Αὐτὴ ἡ αἴσθηση τῆς ἑνότητας μὲ τὸ σύμπαν καὶ τὴ ζωὴ ποὺ ὀνόμασε ὁ Φρόϋντ «ὠκεάνειο συναίσθημα». Ἡ κατάσταση ὅπου τὸ Ἐγὼ ἀποτελεῖ μιὰ τεράστια ἑνότητα ποὺ περικλείει τὰ πάντα, ἀγκαλιάζει τὸ σύμπαν σὲ μιὰ ἀδιάσπαστη ἑνότητα μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, πρὶν ἀκρωτηριαστεῖ γιὰ νὰ μετατραπεῖ σ' αὐτὸ τὸ ἐλάχιστο ἀπομεινάρι ποὺ εἶναι τὸ ἐγὼ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Ὡστόσο νομίζω πὼς θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ περιορίσουμε αὐτὲς τὶς ἰδιότητες στὸ γυναικεῖο φύλο. Ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄντρες μέσα στὴν ἱστορία τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὶς διαθέτουν στὸ ἔπακρο. Δημιουργὸς καὶ μοναδικὸς ἀποδέκτης τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ ὁ μέσος ἄντρας ἀπὸ θύτης κατάντησε κι αὐτὸς στὴν ἐποχή μας θύμα τῶν ἴδιων του τῶν ἐπιτευγμάτων. Ὁ πατριαρχικὸς πολιτισμὸς τὸν ὁδήγησε στὴ νεύρωση, στὴν ἐχθρότητα καὶ στὸ θάνατο. Ἔχουμε φτάσει στὸ τραγικὸση-

μεῖο τὸ δυτικὸ πρότυπο τοῦ ἄντρα νὰ εἶναι ἕνα πλάσμα εὐνουχισμένο — κι αὐτό! — μὲ περιορισμένες δυνατότητες, ποὺ ἐνεργεῖ σὰν καλοκουρδισμένη μηχανή.

Ἔτσι ἡ γυναικεία ἐπανάσταση, ποὺ οὐσιαστικός της στόχος δὲν εἶναι νὰ τὸν διαδεχθεῖ στὸ παχνίδι τῆς δύναμης, πρέπει νὰ δημιουργήσει ἕνα καινούργιο σύστημα ἀξιῶν, ὅπου καθοριστικὸς παράγοντας δὲν θὰ εἶναι τὸ φύλο ἀλλὰ τὸ ἄτομο καὶ οἱ δυνατότητές του, ἕναν κόσμο ποὺ θὰ σέβεται τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἑνότητά της καὶ θὰ τιμάει τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης ποὺ ἐκπροσωπεῖ ἡ θηλυκότητα, τὸ ἔνστικτο καὶ τὰ συναισθήματα, θὰ λυτρώσει τελικὰ καὶ κεῖνον. Ἄντρας καὶ γυναίκα θὰ συναντηθοῦν μεταμορφωμένοι σ' ἕναν κόσμο, ποὺ θὰ δίνει σ' ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα τὴ δυνατότητα ν' ἀναπτύξουν ὅλες τους τὶς ἱκανότητες καὶ νὰ δημιουργήσουν τὴν ἀτομικότητά τους, χωρὶς ἐξωτερικοὺς ἢ ἐσωτερικοὺς καταναγκασμούς. Ἕναν κόσμο ποὺ θὰ ἔχει ἀπορρίψει ὁλοκληρωτικὰ τὸν «ἐσωτερικὸ ἐγκόσμιο ἀσκητισμό», τὸν μηδενισμὸ ὅσων ἐπιμένουν νὰ μὴν πιστεύουν σ' ὅ,τι ζεῖ καὶ ὑπάρχει, ὅσων περιφρονοῦν ἢ ἀρνοῦνται τὴ γῆ, τὸν τεμαχισμὸ τοῦ σύμπαντος σὲ δυνάμεις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἀπὸ συστήματα σκέψης καὶ θρησκεῖες πλούσιες σὲ ἠθικολογικὰ κηρύγματα, αἰσθήματα ἐνοχῆς καὶ ἀπειλὲς μελλοντικῶν μαρτυρίων, ἀλλὰ φτωχὲς σὲ πλοῦτο τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδιᾶς, σὲ ἀνοχὴ καὶ κατανόηση. Πρὶν ὅμως φτάσουμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ γυναίκα ἔχει νὰ διανύσει πολὺ περισσότερο δρόμο ἀπὸ τὸν ἄντρα. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς ἂν ἐκεῖνος ἔχει νὰ δώσει καινούργια ζωὴ σ' ἕνα παραμορφωμένο πρόσωπο, ἡ πορεία τῆς γυναίκας εἶναι μιὰ ἀναζήτηση προσώπου : τοῦ προσώπου ποὺ δὲν εἶχε ποτέ.

Σ' ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

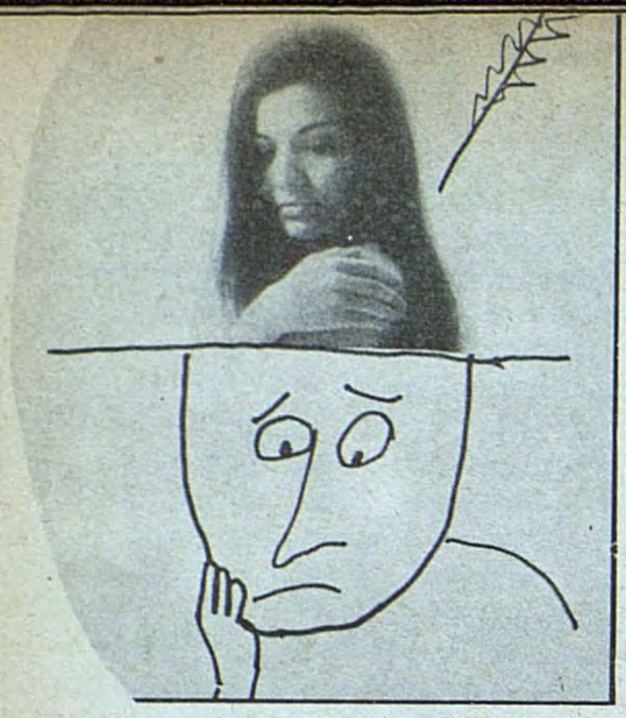
Φαίνεται πὼς στὴν ἀρχὴ κάθε πνευματικοῦ ξυπνήματος ὑπάρχει ἕνα ἀναγκαῖο ξεφύλλισμα τῆς μαργαρίτας τῶν ἕτοιμων ἰδεῶν, ὅσο «μεγάλες», ὅσο «ἀνώτερες» κι ἂν πιστεύουν οἱ ἄλλοι ὅτι εἶναι. Τὴν κάθε γυναίκα τὴν περιμένει κι ἀπὸ μιὰ ἐπανάσταση. Τὰ φύλλα τῆς μαργαρίτας ποὺ θ' ἀναγκαστεῖ νὰ ξεφυλλίσει λέγονται συνέπεια, καθῆκον, συνείδηση, θυσία. Ἂν πρόκειται νὰ βρεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του, νὰ ἀνακαλύψει τὴ βαθύτερη συνέπεια τοῦ εἶναι του, ἡ ἀσυνέπεια ἀπέναντι στοὺς ἄλλους μοιάζει ἐλάχιστο τίμημα. Ὅσο γιὰ τὸ καθῆκον, ἡ σύγχρονη ψυχολογία ἀναλύει μὲ θαυμαστὴ ἀκρίβεια τὴν «ἔντονη ἐχθρότητα κατὰ τοῦ ἐγώ», ἡ ὁποία διαποτίζει τὴ ζωὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση μέχρι σήμερα σὲ θρησκευτικὲς ἢ κοσμικὲς ἐκδηλώσεις. Ἡ «συνείδηση» εἶναι τὰ δεσμὰ ποὺ ἐπέβαλε ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος στὸν ἑαυτό του. Τὸ περίτεχνο καμουφλάρισμα τῶν κοινωνικῶν ἐξαναγκασμῶν καὶ ἀπαγορεύσεων, ποὺ εἰσχώρησαν μέσα του καὶ μὲ τὴ μορφὴ ἠθικῶν ἐπιταγῶν ποὺ πιστεύει πὼς εἶναι δικές του κατευθύνουν τὴ ζωὴ καὶ τὶς πράξεις του. Ἡ σύγχρονη γυναίκα λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεχτικὴ ὅταν ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ «συνείδησή» της. Μέσα σ' αὐτὴν παραφυλᾶνε ἀμέτρητοι αἰῶνες σιωπῆς, καρτερίας καὶ θυσιῶν, ποὺ τῆς ζητοῦσαν, χωρὶς νὰ τῆς ἐπιτρέπουν νὰ σκεφτεῖ ἂν ἄξιζε νὰ θυσιαστεῖ, νὰ θυσιάζεται συνεχῶς. Ἡ θυσία καὶ ἡ σιωπὴ τῆς ἔγιναν δεύτερη φύση, κάτι σὰν τὸν ἑαυτό της. Καὶ ποιὸς μπορεῖ εὔκολα νὰ ἐπαναστατήσει ἐνάντια στὸν ἑαυτό του ;

Ὅσο δύσκολο κι ἂν εἶναι πρέπει νὰ ἀποβάλουμε τὴν τυραννία τῆς καινούργιας «ἀόρατης ἐξουσίας» : τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ἐπιστήμης, τοῦ κοινοῦ συμφέροντος καὶ τῆς κοινῆς λογικῆς. Χωρὶς τὴν ἄρνηση κάθε ὑποβολῆς — εἴτε διαφήμιση τὴ λένε εἴτε οἰκογενειακὸ περιβάλλον — δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα ἐλευθερίας. Ἄλλωστε ἡ ὑποβολὴ τῆς διαφήμισης καὶ τῆς κοινῆς γνώμης ταυτίζεται μ' ἐκείνη τῆς οἰκογένειας καὶ τοῦ «στενοῦ περιβάλλοντος» : καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη ἀποβλέπουν στὴ δημιουργία μιᾶς παρασιτικῆς γυναικείας συνείδησης, στὴν ἐπιδίωξη ἑνὸς διακοσμητικοῦ ρόλου, στὴ μεταμόρφωση τῆς γυναίκας σὲ προϊὸν ποὺ πρέπει ν' ἀρέσει γιὰ νὰ ἔχει ζήτηση, κι αὐτὸ ἔχει ἀποφασιστικὴ βαρύτητα, ἀφοῦ ὅταν σταματήσει ἡ ζήτηση ἀρχίζει τὸ ἄγχος. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ σχέσεις τῆς γυναίκας ἔχουν θεμελιωθεῖ πάνω σὲ ἔμμεσα ἐμπορικὲς βάσεις. Ὁ γάμος δὲν εἶναι ἀναζήτηση συντρόφου, ἀλλὰ σχέση ἐργοδότη - ἐργαζομένου, ἢ ἁπλῶς χρηματοδότη. Οἱ κοινωνικοὶ μηχανισμοὶ ἔχουν ἐπιβάλει στὸν γυναικεῖο ἐγκέφαλο μιὰ λειτουργία ποὺ προκαλεῖ τὸν πανικὸ καὶ μόνο στὴ σκέψη μιᾶς μοναχικῆς, ἀνεξάρτητης ζωῆς. Γιὰ ἀνθρώπους ποὺ δὲν κατόρθωσαν νὰ εἶναι ὁ ἑαυτός τους, οἱ ἄλλοι ἀποτελοῦν ζωτικὸ ἐφόδιο : μόνον ὅταν ἀντανακλῶνται μέσα τους μποροῦν ν' ἀνακαλύψουν ὅτι ζοῦν. Μήπως, ὡστόσο, αὐτὴ ἡ εἰκόνα δὲν ἀφορᾶ τὴ σημερινὴ γυναίκα ποὺ ἐλεύθερη διαμορφώνει τὴ ζωὴ καὶ τὴ μοῖρα της ; Ἐπιφανειακά, τὰ γεγονότα θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς παραπλανήσουν καὶ νὰ ἰσχυριστοῦμε ὅτι ἡ κατάσταση ἄλλαξε. Τὰ πάντα γύρω μας προσπαθοῦν νὰ μᾶς γεμίσουν αἰσιοδοξία : ἡ μόδα, ἡ βιομηχανία καλλυντικῶν, ὅλα προσπαθοῦν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι «σήμερα δὲν ὑπάρχουν ἄσχημες γυναῖκες», ὅτι «ὅλες ἔχουν μιὰ προσωπικότητα, κάτι ποὺ τὶς κάνει νὰ ξεχωρίζουν». Γιὰ τὸ πρῶτο μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν καὶ ἄδικο. Μὰ τὸ δεύτερο εἶναι ἀσφαλῶς ἐντελῶς ἄσχετο μὲ τὴν πραγματικότητα. Σήμερα ὅλες οἱ γυναῖκες μοιάζουν μεταξύ τους σὰν πορτοκάλια Καλλιφόρνιας. Ἀφήνονται τυφλὰ στὰ προστάγματα τῆς μόδας καὶ τῆς βιομηχανίας τῶν καλλυντικῶν, ποὺ μὲ τὶς ἀνώνυμες ἐπιταγές τους περνοῦν σὰν ὁδοστρωτήρας πάνω ἀπὸ ἑκατομμύρια γυναικῶν σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο, ἐξαφανίζοντας τὶς ἀτομικὲς διαφορὲς καὶ παράγοντας ἑκατομμύρια ἀντίτυπα τοῦ ἴδιου προϊόντος.

Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μὲ τὰ παραμορφωμένα πρόσωπα ἡ πραγματικὴ ἐπανάσταση τῶν γυναικῶν θὰ εἶναι μιὰ ἀναζήτηση προσώπου γιὰ τὶς ἴδιες καὶ ἑνότητας μὲ τὸν κόσμο. Αὐτὴ ἡ ἑνότητα ἀποτελεῖ καὶ τὸ κοινὸ αἴτημα, τὸ βαθύτερο νόημα τῆς σύγχρονης σκέψης καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς σημερινῆς ζωῆς; Κίνημα τῶν γυναικῶν ἢ μόδα γιούνισεξ, μουσικὴ πὸπ ἢ ψυχεδελικὴ τέχνη, κινηματογράφος ἀντεργκράουντ ἢ πρωτοποριακὴ ποίηση, φιλοσοφία ἢ ἐπιστήμη, ἡ λαχτάρα τῆς σύγχρονης ψυχῆς, φτάνοντας ὡς τὰ βάθη τοῦ χρόνου, συναντάει τὸν πανάρχαιο μύθο τοῦ ἀντρόγυνου. Μετὰ τὴ λύτρωση ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα οἱ ἄνθρωποι θὰ ξαναγυρίσουν κατὰ τὸν μύθο — χριστιανικὸ καὶ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ — μὲ ἀντανακλάσεις σ' ὅλες τὶς μυθολογίες — στὴν ἀρχική τους φύση καὶ τὰ φύλα θὰ ξαναενωθοῦν. Ὁ ἀντρόγυνος δὲν εἶναι μόνο τὸ ἀρχέτυπο τῆς συνένωσης τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ στοιχείου, ἀλλὰ ἐμφανίζεται καὶ σὲ διάφορους μεταφυσικοὺς στοχασμοὺς σὰν τὸ σημεῖο συνδιαλλαγῆς ὅλων τῶν ἀντιθέσεων. Ἡ σύγχρονη κοινωνιολογικὴ ἔρευνα δικαιώνει τὸ αἴτημα τῆς ἐπιστροφῆς στὸν χαμένο παράδεισο, στὴν ἁρμονία καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ ἀρχαίου μύθου. Οἱ μελέτες καὶ οἱ ἔρευνες ἀποκαλύπτουν ὅτι : «Οἱ νεαροὶ διανοούμενοι μεταφέρουν τὸ πρότυπο τῆς μικτῆς φοιτήσεως τοῦ σχολείου στὴν ἔγγαμη ζωή, στὴν οἰκογένεια, στὴν ἐργασία. Τὸ εἶδος τῆς ζωῆς ποὺ θαυμάζουν εἶναι λιτό, ἀνθρώπινο, ἐπικίνδυνο, χωρὶς ἀνέσεις — καὶ «ἀνδρογυνικό». Δὲν πιστεύουμε ὅτι οἱ ἄντρες χρειάζεται νὰ καθιλώνονται μπροστὰ σὲ γραφεῖα καὶ μηχανὲς γιὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι ἄντρες ἢ ὅτι τὰ κορίτσια πρέπει νὰ περιορίζουν τὰ ἐνδιαφέροντά τους γιὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι γυναῖκες», διακηρύσσουν. Ἕνας σύγχρονος «προφήτης», ὁ Μάρσαλ Μὰκ Λιούαν, ἔγραψε τὸ 1967 : «Εἶναι πολὺ ἀμφίβολο ἂν στὴν καινούργια ἐποχὴ ποὺ ἔρχεται οἱ αὐστηρὰ «ἀντρικὲς ἱκανότητες» θὰ εἶναι τόσο χρήσιμες. Πραγματικὰ εἶναι δυνατὸν ὁ κόσμος νὰ ἔχει ἐλάχιστη ἀνάγκη ἀπὸ τυποποιημένους ἄντρες καὶ γυναῖκες... Ἡ ὅλη ὑπόθεση τοῦ σὲξ μπορεῖ νὰ ξαναγίνει αὐτὸ ποὺ ἦταν στὴν πρωτόγονη κοινωνία : παιχνίδι. Πιὸ ἐλεύθερο τώρα, ἀλλὰ λιγότερο σημαντικό. «Τὸ μέλλον θὰ ἀποδείξει ἂν τὸ σὲξ θ' ἀποκτήσει τὴ σημασία ποὺ τοῦ ἀποδίνει ὁ Μὰκ Λιούαν ἢ ἂν θὰ κρατήσει τὸ ρόλο ποὺ ὁραματίστηκαν γι' αὐτὸ ὁ Σικελιανός, ὁ Λῶρενς, ὁ Ράϊχ καὶ ἄλλοι στὸν αἰῶνα μας : ἂν θὰ πραγματοποιηθεῖ δηλαδὴ μιὰ τεράστια στροφὴ καὶ τὸ σὲξ ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὰ στενὰ πλαίσια τῆς ἀναπαραγωγῆς, θὰ ἀποκτήσει μιὰ σημασία γενικότερη, σὰν κοινὴ ἐκδήλωση σώματος καὶ νοῦ, σὰν τέχνη ποὺ θὰ ἐξασκεῖται μὲ ἀπέραντο σεβασμό, χωρὶς πουριτανικὲς ντροπὲς καὶ μὲ γνώση, γιὰ νὰ γίνει καὶ πάλι ὁ ὀμφάλιος λῶρος ποὺ θὰ ἑνώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ σύμπαν, μὲ τὸ μυστήριο τοῦ κόσμου καὶ μὲ τὴ λειτουργία τῆς ζωῆς.

Ἡ συνάντηση καὶ ἡ συμβίωση δύο ἢ περισσότερων ἀνθρώπων χάνει κάθε στοιχεῖο ὠφελιμισμοῦ καὶ αὐταρχικότητας, ποὺ χαρακτήριζε πάντα τὴν πατριαρχικὴ οἰκογένεια, καὶ γίνεται ἡ ἐλεύθερη περιπέτεια δυὸ πλασμάτων ποὺ προσπαθοῦν μὲ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν κατανόηση νὰ γεφυρώσουν τὶς διαφορές τους.

Παρὰ τὴν τελευταία μεγάλη ἔφοδο τῆς πατριαρχικῆς κοινωνίας γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἐνίσχυση τῆς σημασίας τοῦ φύλου σὰν καθοριστικοῦ παράγοντα τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς, ποὺ ἐνσαρκώθηκε σὲ μορφὲς «προκατασκευασμένες» σὰν τὴν Μπριζὶτ Μπαρντὸ ἢ τὸν Τζαίημς Μπὸντ — πρότυπα κενῆς θηλυκότητας καὶ «σιδερένιου» ἀντρισμοῦ, ἀντίστοιχα — ἡ γενιά μας γνώρισε τὸν θρίαμβο «ἀντρόγυνων» εἰδώλων, ποὺ συγκεντρώνουν ἁπλότητα, πνευματικὴ διαύγεια καὶ τὴν εὐρύτητα ποὺ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἀγνοοῦν τοὺς περιορισμοὺς καὶ νὰ καλλιεργοῦν τὰ στοιχεῖα ποὺ ταιριάζουν στὴν προσωπικότητα καὶ τὶς ἀνάγκες τους. Ὁ κινηματογράφος καὶ ἡ σύγχρονη λογοτεχνία — εὐαίσθητοι δέκτες τῶν κοινωνικῶν μεταβολῶν — ἀποτύπωσαν στὰ ἀντιπροσωπευτικότερα σύγχρονα ἔργα τὰ

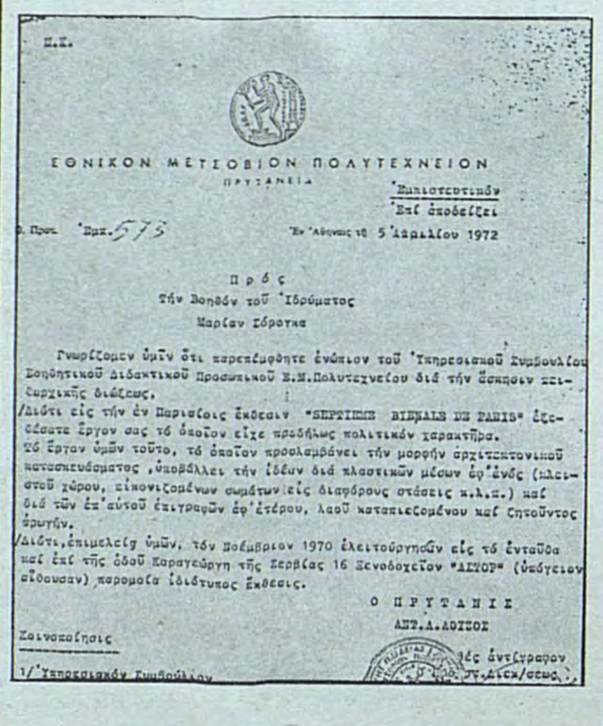
χαρακτηριστικὰ αὐτῶν τῶν ἀντρόγυνων εἰδώλων, ποὺ πολὺ συγγενεύουν μὲ τοὺς στόχους τοῦ γυναικείου κινήματος καὶ ποὺ ἡ στάση τους ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη ἐνσάρκωση τῆς σύγχρονης σκέψης. Ἀνάμεσά τους βρίσκουμε ἄντρες εὐαίσθητους, ἀβέβαιους καὶ ἀδύναμους, γυναῖκες χωρὶς καμπύλες καὶ ἔντονο παρασιτισμό, πλάσματα ποὺ ἀψηφοῦν τὰ πάντα γιὰ νὰ ἀναζητήσουν τὸν πραγματικό τους ἑαυτό. Τὴ δουλειά, ἰδίως τὴ μηχανικὴ — αὐτὸ τὸ θεμέλιο τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ — τὴν ἀντιμετωπίζουν μὲ ἀπέχθεια ἢ δυσπιστία στὴν καλύτερη περίπτωση. Ἐπιμένουν νὰ διατηρήσουν μὲ κάθε θυσία τὴν πολυτέλεια τοῦ ἐλεύθερου χρόνου, μισοῦν τὴν «ἄνεση», τὴ «σιγουριά», τὸν θεό τους τὸν προβάλλουν στὸ μέλλον κι ὄχι στὸ παρελθόν, τὸ «κακὸ» τὸ βλέπουν σὲ μιὰ οὐσιαστικὴ συνένωση μὲ τὸ «καλό», ἡ ἐρωτικὴ πράξη εἶναι γι' αὐτοὺς μιὰ γνωστικὴ περιπέτεια, μιὰ ἐπικοινωνία, καὶ στὰ μάτια τους ὁ ἔρωτας ξεφεύγει ἀπὸ τὰ στενὰ πλαίσια τῆς ὠφελιμιστικῆς ἠθικῆς, γιὰ νὰ διαπλάσει τὴ στάση τους ἀπέναντι στὴ ζωή. Ἡ «ἐρωτικὴ ματιὰ» χαρακτηρίζει τὴ σχέση τους μὲ τὴ φύση, μὲ τὸν κόσμο, μὲ τὶς ἰδέες, μὲ τὸ ἴδιο τους τὸ σῶμα καὶ μὲ τοὺς ἄλλους — σ' ὅποιο φύλο κι ἂν ἀνήκουν. Πολὺ συχνὰ στὶς σύγχρονες ταινίες ἢ τὰ πρωτοποριακὰ μυθιστορήματα ἡ φιλία ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους τοῦ ἴδιου φύλου, μὲ τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν ἔνταση ποὺ τὴ χαρακτηρίζουν, ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γόνιμου ἔρωτα, χωρὶς αὐτὸ νὰ προκαλεῖ ἠθικὲς κρίσεις ἢ συμπλέγματα στοὺς ἐκπροσώπους τῆς σύγχρονης εὐαισθησίας ποὺ δὲν ἐνδιαφέρονται νὰ τὴν ἀξιολογήσουν ἐννοιολογικά, ἀλλὰ νὰ τὴ ζήσουν καὶ νὰ διδαχθοῦν ἀπ' αὐτήν.

Ὅλα αὐτὰ σὲ μερικοὺς θὰ φανοῦν ἴσως σὰν προϊόντα διεστραμμένης φαντασίας καὶ σ' ἄλλους σὰν ὑποσχέσεις πραγματικῆς ἐλευθερίας. Ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς πάντως δὲν παύουν νὰ εἶναι προσπάθειες γιὰ τὴν πλήρωση τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ γυναίκα — σύμβολο τῆς φύσης καὶ τῆς δημιουργίας — θὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σύμβολα αὐτῆς τῆς ἐξέγερσης, συντροφευμένη ἀπὸ τὸν ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὶς συμβάσεις του ἄντρα.

Μαρία Παξινοῦ

ΟΙ ΕΘΝΟΣΩΤΗΡΕΣ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ

Ἔργα καὶ ἡμέρες τοῦ χουντικοῦ Πρύτανη Λοΐζου. Ἡ Μαρὶ Σόρογκα, ποὺ ἦτανε μιὰ ἀπὸ τὶς θαρραλέες παρουσίες στὴν ἀντίσταση τοῦ εἰκαστικοῦ χώρου (εἶναι γνωστὴ ἡ τύχη ποὺ εἶχε ἡ ἔκθεσή της στὴν Γκαλλερὶ Χίλτον, ὅπου ἡ ἀμερικανοκατευθυνόμενη διεύθυνση τοῦ Ξενοδοχείου, ἀφοῦ ἄφησε νὰ λειτουργήσει γιὰ τρεῖς μέρες ἕνας χῶρος διαμορφωμένος σὲ κελλὶ φυλακῆς, ἔβαλε λουκέτο τὴν τέταρτη), παραπέμφθηκε στὸ Ὑπηρεσιακὸ Συμβούλιο τοῦ ΕΜΠ γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖ. Ὅλα μποροῦσαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ μυαλὸ τῶν συνεπῶν ἐθνοσωτήρων, ἀκόμη καὶ νὰ καλοῦν ἕναν καλλιτέχνη νὰ δώσει λόγο γιὰ τὸ ἔργο του. Δὲν εἶναι, ἄλλωστε, ἡ μοναδικὴ περίπτωση διωγμένης τέχνης. Ἡ παραμικρὴ παρεκτροπὴ ποὺ ἔπεφτε στὴν ἀντίληψη τῶν «εἰδημόνων», κυνηγιότανε μὲ μανία.

Ε.Π.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΕΤΣΟΒΙΟΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ
ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ

Συνιστᾶται
Ἐπὶ ἀποδείξει

Ο. Πρωτ. Ἀριθ. 573 Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἀπριλίου 1972

Πρὸς
Τὴν Βοηθὸν τοῦ Ἱδρύματος
Μαρίαν Σόροκα

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι παρεπέμφθητε ἐνώπιον τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου Βοηθητικοῦ Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ Ε.Μ.Πολυτεχνείου διὰ τὴν ἄσκησιν πειθαρχικῆς διώξεως.
/Διότι εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἔκθεσιν "SEPTIEME BIENNALE DE PARIS" ἐξεθέσατε ἔργον σας τὸ ὁποῖον εἶχε προδήλως πολιτικὸν χαρακτῆρα.
Τὸ ἔργον ὑμῶν τοῦτο, τὸ ὁποῖον προσλαμβάνει τὴν μορφὴν ἀρχιτεκτονικοῦ κατασκευάσματος ,ὑποβάλλει τὴν ἰδέαν διὰ πλαστικῶν μέσων ἐρ'ἑνὸς (πλειστου χώρου, εἰκονιζομένων σωμάτων εἰς διαφόρους στάσεις κ.λ.π.) καὶ διὰ τῶν ἐπ'αὐτοῦ ἐπιγραφῶν ἐρ'ἑτέρου, λαοῦ καταπιεζομένου καὶ ζητοῦντος ἀρωγήν.
/Διότι,ἐπιμελείᾳ ὑμῶν, τὸν Νοέμβριον 1970 ἐλειτούργησεν εἰς τὸ ἐνταῦθα καὶ ἐκ τῆς ὁδοῦ Καραγεώργη Σερβίας 16 Ξενοδοχεῖον "ΑΙΓΟΣ" (ὑπάγειον εἶδουσαν) παρομοία ἰδιότυπος ἔκθεσις.

Ο ΠΡΥΤΑΝΙΣ
ΑΝΤ.Α.ΛΟΙΖΟΣ

Κοινοποίησις
1/ Ὑπηρεσιακὸν Συμβούλιον

Πρὸς ἀντίγραφον
Γ.Δ.Ε.Κ/σεως

Ὅμως ἡ εὐθύνη τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας εἶναι τεράστια, ὅταν σὲ καιροὺς χαλεπούς, ὄχι μόνο δὲν βρίσκουν τὸ θάρρος νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερία τῆς τέχνης, τὴ στιγμὴ ποὺ κι ὁ τελευταῖος πολίτης βάζει σὲ κίνδυνο τὴν ἀσφάλειά του, ἀλλὰ δέχονται νὰ γίνουν φερέφωνα μιᾶς στυγνῆς ὀλιγαρχίας καὶ νὰ ὑπογράφουν κείμενα φαιδρὰ καὶ στὴ διατύπωση καὶ στὸ περιεχόμενο.

ΑΠΛΗ ΣΥΝΩΝΥΜΙΑ

Καφεπαντοπωλεῖον τὸ «Ἔθνος». Γεώργιος Παπαδόπουλος! Δὲν πρόκειται γιὰ ἀπόφθεγμα τοῦ πρώην δικτάτορα, ἀλλὰ γιὰ πινακίδα ποὺ ὑπάρχει ἀκόμα, 10 χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ τῶν Σερρῶν Κιουπκιόι, ὅπου γεννήθηκε ὁ σημερινὸς πρωθυπουργός. Φυσικά, ἡ πινακίδα δὲν ἀνήκει στὴν κατηγορία τῶν «πουλιῶν» γιὰ νὰ ὑποχρεωθεῖ ὁ συνώνυμος τοῦ δικτάτορα καφεπώλης νὰ τὴν ἀποκαθηλώσει στὰ πλαίσια τῆς ἀποχουντοποίησης...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

"ΔΩΔΩΝΗ"

Α' ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3, ΑΘΗΝΑ
Β' ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 17, ΑΘΗΝΑ

★

Τώρα στὶς γιορτές, κάντε στοὺς ἄλλους ἕνα δῶρο γιὰ νὰ σᾶς θυμοῦνται. Χαρίστε τους βιβλία.

Στὰ βιβλιοπωλεῖα «Δωδώνη» θὰ βρῆτε τὸ κατάλληλο βιβλίο γι' αὐτοὺς ποὺ θέλετε νὰ εὐχαριστήσετε. Ἰδιαίτερα γιὰ τὰ παιδιά, στήσαμε μιὰ ὄμορφη γωνιὰ ποὺ θὰ σᾶς βοηθήσει νὰ διαλέξετε μ' ὅλη σας τὴν ἄνεση.

Καὶ μὴν ξεχνᾶτε τὸν ἑαυτό σας.

Εἰδικὰ τμήματα φιλοσοφίας, λογοτεχνίας, ἱστορίας κλπ. σᾶς διευκολύνουν στὴν ἐπιλογή σας.

Καλές γιορτές

Κυκλοφορεῖ

ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ, ΚΑΤΑΠΙΕΖΟΜΕΝΑ ΕΘΝΗ, ΚΑΙ ΛΑΟΙ, ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΚΟΚΚΙΝΗ ΣΗΜΑΙΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ/ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ-ΛΕΝΙΝΙΣΤΩΝ

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ;

Μιὰ ἀποικιοκρατικὴ σύμβαση πού σήμερα θὰ πληρώσει ὁ Ἕλληνικὸς Λαός.

Ἡλικίας μόλις 18 ἐτῶν σήμερα, ἡ Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία γνώρισε μιὰ ἁλματώδη ἄνοδο στὴ δεκαετία 1960 - 70. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πού σὲ διεθνῆ κλίμακα οἱ ἀεροπορικὲς ἑταιρίες κατακτοῦσαν τὴν πρωτοπορία στὶς μεταφορὲς καὶ κυρίως στὴ διακίνηση ἐπιβατῶν. Παράλληλα, τὸ σχετικὰ χαμηλὸ κόστος καυσίμων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προχωρημένη τεχνολογικὴ πρόοδο ἐπέτρεπε τὴ δημιουργία σημαντικῶν περιθωρίων κερδῶν.

Τοῦ Θ. Κ.

Στὴν περίπτωση τῆς Ὀλυμπιακῆς, ἡ εὐνοϊκή της μεταχείριση ἀπ' τὸ Ἑλληνικὸ δημόσιο καὶ οἱ συγκριτικὰ χαμηλὲς ἀμοιβὲς τοῦ προσωπικοῦ της, τὴν ἔθεταν σὲ ἰδιαίτερα προνομιοῦχα θέση ἀπέναντι στοὺς ξένους ἀνταγωνιστές της. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν κρατικῶν προνομίων καὶ διευκολύνσεων «κατακτήθηκαν» ἀπὸ τὸν Ὠνάση ἐπὶ Ἀποστατῶν καὶ κυρίως ἐπὶ χούντας «τῆς ἀδιάφθορης». Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ παρακάτω :

— Μονοπωλιακὴ ἐκμετάλλευση ἐσωτερικῶν γραμμῶν.

— Πλήρης ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τέλη προσγείωσης.

— Καταβολὴ κρατικῆς ἀποζημίωσης στὴν Ὀλυμπιακὴ γιὰ κάθε πτήση τσάρτερ πού γίνεται σὲ γραμμὴ «στρωμένη» ἀπ' αὐτήν.

—Ἀπαλλαγὴ ἀπὸ δασμούς, φόρους, τέλη, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα ποσὸ 0,5 % «ἐπὶ τῶν πάσης φύσεως» ἀκαθαρίστων ἐσόδων της, ἀντὶ παντὸς ἄλλου φόρου.

— Διαφόρων μορφῶν ἐπιδοτήσεις πού ὅπως ὑπολογίζεται ἀνέρχονται σὲ 1 δισεκ. δρχ. τὸ χρόνο. Τὸ ποσὸ αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει κατὰ προσέγγιση 20 % τοῦ ἐτήσιου τζίρου τῆς ἑταιρίας (μέσος ὅρος 1972 - 73).

—Ἐκτεταμένη κρατικὴ δανειοδότηση. Ἐπιχορήγηση ἀπ' τὸ δημόσιο ζημιῶν πού ὑπερβαίνουν τὰ 420 ἑκατ. τὸ χρόνο.

— Κρατικὴ ἀποζημίωση γιὰ ζημιὲς καὶ διαφυγόντα κέρδη λόγω ἀπεργιῶν τοῦ προσωπικοῦ.

—Ἰδιαίτερα εὐνοϊκὲς συναλλαγματικὲς καὶ νομισματικὲς διευκολύνσεις.

— Δικαίωμα συμμετοχῆς τῆς Ὀλυμπιακῆς σὲ τουριστικὲς ἐπιχειρήσεις «πάσης φύσεως» ὑπὸ καθεστὼς σκανδαλωδῶν φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν.

— Δυνατότητα ὑποχρεωτικῶν ἀπαλλοτριώσεων στὴν περιοχὴ Ἀθήνας - Πειραιᾶ.

ΕΠΙΚΕΡΔΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑ

Πέρα ἀπὸ τὰ παραπάνω οἱ τελευταῖες ἀλλεπάλληλες ἀναθεωρήσεις τῆς σύμβασης ἔχουν δημιουργήσει ἕνα ἰδιαίτερα πολύπλοκο συμβατικὸ πλαίσιο πού ἐπιδέχεται διάφορη ἑρμηνεία. Σὰν ἀποτέλεσμα μιᾶς τέτοιας νομικιστικῆς ἀσάφειας εἶναι ἡ αὔξηση τῶν ἁρμοδιοτήτων — σὲ περίπτωση διαφωνίας τῶν συμβαλλομένων — τοῦ ὁριζόμενου ἀπ' τὴ σύμβαση διαιτητικοῦ δικαστηρίου. Σύμφωνα δὲ μὲ τὸ ἀρχικὸ συμβόλαιο, ἁρμόδιο ὄργανο γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ ἦταν ὁ Ἄρειος Πάγος. Μὲ τὴ μετέπειτα ἀναθεώρησή του ὁ καθορισμὸς τοῦ διαιτητοῦ ἐπαφίεται στὴν ἁρμοδιότητα τοῦ προέδρου τῆς Διεθνοῦς Τράπεζας, δηλ. τοῦ πρώην ὑπουργοῦ ἄμυνας τῶν Η.Π.Α. Μακναμάρα.

Χαρακτηριστικὸ ἀκόμη τῆς νομικιστικῆς κάλυψης τοῦ Ὠνάση εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ περισσότερα ἀεροπλάνα τῆς Ὀλυμπιακῆς εἶναι νοικιασμένα ἀπὸ Παναμαϊκὴ ἑταιρία πού φυσικὰ ἀνήκει στὸ ἴδιο πρόσωπο. Ἐπίσης προβληματικὴ εἶναι καὶ ἡ ἀπόσβεση τῆς ἀξίας τῶν ἀεροσκαφῶν. Κι αὐτὸ ἂν ὑποτεθεῖ ὅτι τὸ Δημόσιο τελικὰ ἀναγκαστεῖ νὰ καταβάλει — σύμφωνα μὲ τοὺς ὅρους λύσης τῆς σύμβασης — τὴν ἀξία τους, μειωμένη κατὰ 10 % τὸν χρόνο.

Σύμφωνα, ὅμως, μὲ μιὰ ἐκτίμηση πού ἔγινε τὸ 1972, ἡ τιμὴ ἀπόσβεσης δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀξία τῶν ἀεροσκαφῶν, ἀλλὰ τὸ ὕψος τῆς ἐγγύησής τους ἀπὸ τὴ Φὲρστ Νάσιοναλ Σίτυ Μπάνκ, πού εἶναι δωδεκαπλάσια τῆς πραγματικῆς. Ἀκόμη, σύμφωνα μὲ τὰ τιμολόγια ἀγορᾶς τῶν περισσοτέρων Μπόϊνγκ, ἡ τιμή τους παρουσιάζεται σαφῶς ἐξογκωμένη. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρουμε τὸ Μπόϊνγκ 747, πού ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἐπίσημα τιμολόγια τῆς Ὀλυμπιακῆς κόστισε 47 ἑκ. δολάρια, στὴν πραγματικότητα δὲν ξεπερνᾶ τὰ 28 - 30 ἑκ. περίπου. Θὰ μποροῦσε δηλ. νὰ ὑποτεθεῖ πὼς γίνεται ἐξαγωγὴ συναλλάγματος πού δὲν δικαιολογεῖται ἀπ' τὴν ἰσχύουσα στὴ διεθνῆ ἀγορὰ τιμὴ τῶν ἀεροσκαφῶν αὐτῶν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ μὲ τὴν περίπτωση τῆς πληρωμῆς στὸ ἐξωτερικὸ ἀνεξέλεγκτων κονδυλίων ἐξόδων (κυρίως διαφημίσεων). Ἐδῶ ἂς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Ὠνάσης δὲν ἔχει εἰσαγάγει ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ συνάλλαγμα πέραν τῶν ἱδρυτικῶν κεφαλαίων, πού ἀνέρχονται σὲ 45 ἑκ. δολάρια. Κατὰ συνέπεια ἡ κεφαλαιακὴ ἐπέκταση τῆς Ὀλυμπιακῆς προέρχεται ἀπὸ ἐσωτερικὸ δανεισμὸ καὶ κεφαλαιοποίηση κερδῶν πού μὲ τὴν ἀγορὰ ἀεροσκαφῶν ἐπενδύεται κατὰ μεγάλο ποσοστὸ στὸ ἐξωτερικό. Τέλος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἔγγραφο τῆς Ὑπηρεσίας Πολιτικῆς Ἀεροπορίας, τὰ περισσότερα ἀεροπλάνα τοῦ Ὠνάση εἶναι ὑποθηκευμένα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ε.Τ.Β.Α. καὶ σὲ διάφορες Τράπεζες τοῦ ἐξωτερικοῦ, στὸ Λονδίνο, Τόκιο καὶ Σὰν Φραντσίσκο.

ΤΑ «ΔΙΚΑΙΟΥΤΑΙ» ΤΟΥ «ΑΥΤΟΔΗΜΙΟΥΡΓΗΤΟΥ»

Σὲ γενικὲς γραμμὲς εἶναι τόσα τὰ πλεονεκτήματα τῆς Ὀλυμπιακῆς πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ σύμβασή της μὲ τὸ κράτος, πού στὴν πραγματικότητα ἐξομοιώνεται μὲ Δημόσια ἐπιχείρηση. Μιὰ Δημόσια ἐπιχείρηση μὲ αὐξημένα δικαιώματα καὶ μειωμένες ὑποχρεώσεις. Καὶ ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη τὸ γεγονὸς ὅτι 55 φορὲς ἀναφέρεται στὴ σύμβαση ἡ λέξη «δικαιοῦται» γιὰ τὴν Ὀλυμπιακὴ καὶ ἐννέα μόνο φορὲς γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Δημόσιο.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ὅτι ὁ «αὐτοδημιούργητος» Ὠνάσης «κατέκτησε» ὅλα τὰ παραπάνω (ἢ τουλάχιστο τὸ μεγαλύτερο μέρος τους) στὴ σκοτεινὴ περίοδο ἀνώμαλων πολιτικῶν καταστάσεων. Ὅπως ἔχει λεχθεῖ ἡ πρώτη κρούση γιὰ προνομιακὴ μεταχείριση ἔγινε πρὸς τὴν κυβέρνηση τῆς Ἕνωσης Κέντρου στὶς ἀρχὲς τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1965. Λέγεται ὅτι τὴν ἴδια ἐποχὴ προσέφερε προσωπικὰ στὸ Γ. Παπανδρέου μεγάλο χρηματικὸ ποσὸ γιὰ ἐνίσχυση τοῦ κόμματός του. Ὁ τελευταῖος ἀπέκρουσε καὶ τὶς δυὸ «παράλληλες προσφορές», συνοδεύοντας τὴν προσωπικὴ ἀρνητική του ἀπάντηση μὲ τὴν κατάλληλη φρασεολογία.

Λίγο ἀργότερα ἡ σύμβαση ἀναθεωρήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὴν ἄνοδο τῶν ἀποστατῶν στὴν ἐξουσία. Σύμφωνα μὲ τὴν τότε τροποποίησή της — ἀνάμεσα στ' ἄλλα — τὸ Ἑλληνικὸ Δημόσιο ἀναλάμβανε νὰ πληρώνει στὴν Ὀλυμπιακὴ τὶς ζημιὲς καὶ τὰ διαφυγόντα

κέρδη σὲ περίπτωση ἀπεργίας τοῦ προσωπικοῦ. Φυσικά, στὴ συνέχεια, τὸ χουντικὸ κλίμα ἦταν ἀκόμη πιὸ εὐνοϊκὸ γιὰ τὴν ὑπερτροφία τῆς λεόντιας σύμβασης τοῦ Ὠνάση.

Κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, παρ' ὅλα τὰ αὐξανόμενα κέρδη τῆς Ὀλυμπιακῆς, οἱ μισθοὶ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ προσωπικοῦ (ἐκτὸς τῶν πιλότων καὶ μηχανικῶν) παρέμειναν καθηλωμένοι. Σὲ σύγκριση μὲ ἄλλες ἀεροπορικὲς ἑταιρίες ποὺ διατηροῦν προσωπικὸ στὴν Ἑλλάδα (καμιὰ σύγκριση δὲν γίνεται μὲ ἀντίστοιχους μισθοὺς στὸ ἐξωτερικό), ὑστεροῦσαν κατὰ 15 - 30 %. Τὸ ἐργασιακὸ περιβάλλον ἦταν ἰδιαίτερα πρόσφορο γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀδιαλλαξίας τοῦ Ὠνάση ἀπέναντι στὶς διεκδικήσεις τῶν ἐργαζομένων. Τόσο ἡ χουντικὴ ἀστυνόμευση τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος, ὅσο καὶ ἡ ἐσωτερική του ἀδυναμία, συνέτειναν στὴν καθήλωση τῶν μισθῶν, καὶ γενικότερα στὴν ὑπονόμευση ἄλλων ἐργατικῶν διεκδικήσεων, ὅπως λ.χ. τὴν καθιέρωση κανονισμοῦ ἐργασίας. Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν περίπτωση τῶν πιλότων καὶ τῶν μηχανικῶν ἀεροσκαφῶν, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ προσωπικοῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἀνομοιογενῆ προέλευση καὶ σχετικὴ ἔλλειψη εἰδικῶν - τεχνικῶν γνώσεων. Τὸ εἶδος τῆς παρεχόμενης ἐργασίας (γραφική, παροχὴ ὑπηρεσιῶν) εἶναι τέτοιο ποὺ, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀνυπαρξία συνδικαλιστικῆς προστασίας, ἐπιδέχεται τὴ δυνατότητα διαρκοῦς ἀντικατάστασης τοῦ προσωπικοῦ. Ὅπως ἔχει λεχθεῖ, ὁ Ὠνάσης ἀκούστηκε νὰ ὑποστηρίζει πώς: «ἂν χρειαστεῖ, θὰ προβῶ σὲ μαζικὲς ἀπολύσεις, μιὰ καὶ μπορῶ νὰ βγῶ στὴν Ὁμόνοια καὶ νὰ προσλάβω ὅποιον θέλω στὴ θέση τους». Ἐπίσης, ἡ παροχὴ ἑνὸς σημαντικοῦ μὴ χρηματικοῦ κίνητρου, τοῦ δωρεὰν ἀεροπορικοῦ εἰσιτηρίου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὑψηλὸ ποσοστὸ γυναικῶν ἐργαζομένων, συνέτεινε στὴν ἀθρόα προσφορὰ ἐργασίας ποὺ εἶχε προσωρινὸ χαρακτήρα. Τὴν ἴδια ἐπίδραση εἶχε καὶ ἡ ἔλλειψη κανονισμοῦ ἐργασίας, ἡ ἀνυπαρξία ὀργανικῶν θέσεων καὶ ἡ καλλιέργεια κλίματος εὐνοιοκρατίας πρὸς ὁρισμένα ἄτομα ἀμφίβολης ἀξίας ποὺ μὲ διάφορα «μέσα» κατόρθωσαν νὰ ἀνέβουν τὴν κλίμακα τῆς ἱεραρχίας. Σὰν συνέπεια ὅλων τῶν παραπάνω ἦταν ἡ ὑπομόνευση τῆς ἐργασιακῆς συνείδησης τῆς ἐργατικῆς βάσης, πράγμα ποὺ ἐκμεταλλεύθηκε ἡ χουντικὴ καταπίεση πρὸς ὄφελος τῆς ἐργοδοσίας.

Ἀντίθετα, στὴν περίπτωση τῶν πιλότων καὶ τῶν μηχανικῶν ἀεροσκαφῶν, ὑφίσταται ἐσωτερικὴ ἐργασιακὴ συνοχὴ ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐξειδικευμένη φύση τῆς δουλειᾶς τους καὶ τὴ στενότητα προσφορᾶς ἐργασίας στὶς εἰδικότητες αὐτές. Παρ' ὅλες τὶς προσπάθειες ἀστυνόμευσης τῶν σωματείων τους ἡ διαπραγματευτική τους ἱκανότητα παρέμεινε ἰσχυρὴ ἀπέναντι στὴν ἐργοδοσία. Ἔτσι ἐξηγοῦνται καὶ οἱ τεράστιες μισθολογικὲς διαφορὲς μεταξὺ τῶν τελευταίων αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπόλοιπου προσωπικοῦ.

Ὅπως ἔχει γίνει ἀντιληπτὸ ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἐξελίξεις, ἡ οὐσία τῆς τωρινῆς ἀναταραχῆς στὴν Ὀλυμπιακὴ δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τὶς διαφορὲς μεταξὺ ἐργοδοσίας καὶ ἐργασίας. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ τὸ κόστος τῶν καυσίμων ὑπερτετραπλασιάστηκε, ἡ ἑταιρία ἀντιμετωπίζει περίοδο ἰσχνῶν ἀγελάδων. Εἶναι φανερὴ ἡ πρόθεση τοῦ Ὠνάση νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ ἄμεσο ἐνδεχόμενο ζημιῶν, ἐνῶ μέχρι πρό τινος διεκδικοῦσε στὸ ἀκέραιο τὰ δικαιώματά του στὰ κέρδη τῆς ἐπιχείρησης. Σὰν μέσο γιὰ τὴν ἐπίτευξη τοῦ παραπάνω σκοποῦ εἶναι ἡ ἔντεχνη δημιουργία ἀναταραχῶν στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἐργαζομένους. Κι αὐτὸ μὲ ἀπώτερο σκοπὸ τὸν ἐκβιασμὸ τῆς κυβέρνησης, ποὺ βρίσκεται σὲ μειονεκτικὴ θέση ἀπὸ τὴν πλεονεκτικὴ γιὰ τὸν Ὠνάση σύμβαση. Ἄλλωστε, αὐτὸ ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸ σχετικὰ ἀσήμαντο κόστος τῶν 28 ἑκ. δρχ. ποὺ θὰ κέρδιζε ἡ ἑταιρία μὲ τὸ νὰ θέσει τὸ προσωπικὸ σὲ περιοδικὴ διαθεσιμότητα. Πολὺ περισσότερο, μάλιστα, ὅταν ἡ Ὀλυμπιακὴ ἀπέρριψε τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ κράτους ἀνάληψη πληρωμῆς τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ.

Γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς Ὀλυμπιακῆς, ἐπιστρατεύονται σήμερα κι ἀπ' τὶς δυὸ μεριὲς νομικοσύμβουλοι γιὰ νὰ παράσχουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὶς διαπραγματεύσεις καὶ στὴν πιθανὴ δικαστικὴ πάλη ποὺ θὰ ἀκολουθήσει. Οἱ νομικοὶ τύποι, ὅπως φαίνεται, προέχουν τῆς οὐσίας. Οἱ χουντικὲς ἀποικιοκρατικὲς συμβάσεις ἀντιμετωπίζονται σὰν νόμιμη πηγὴ δικαίου. Εἶναι ἡ γνωστὴ παλιὰ ἱστορία τῆς διάστασης τοῦ φυσικοῦ ἀπ' τὸ θετὸ δίκαιο.

Θ. Κ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. Π. Κ.

Στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 τεῦχος τοῦ ΑΝΤΙ (30 - 11 - 74, σ. 19 - 21) δημοσιεύτηκε ἕνα ἄρθρο μὲ τίτλο «Ποῦ πηγαίνει ἡ δημοκρατία» καὶ ὑπότιτλο «Συμπεράσματα ἀπὸ μιὰ συζήτηση». Ὑπογράφεται μὲ τ' ἀρχικὰ Π. Κ.

Στὰ δυὸ προηγούμενα τεύχη του τὸ ΑΝΤΙ (Νο 5 καὶ 6) ἄνοιξε μιὰν ἔρευνα μὲ τίτλο «Ποῦ πηγαίνει ἡ δημοκρατία» θέτοντας πρὸς ἀπάντηση τρία συγκεκριμένα ἐρωτήματα. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ρωτήθηκαν ἤμουν κι ἐγώ.

Πρὶν ἀπαντήσω στὸν κ. Π. Κ. θέλω νὰ θέσω κατ' ἀρχὴν ἕνα ζήτημα στὸ ΑΝΤΙ ἀπὸ πλευρᾶς δεοντολογίας. Ὅταν ἕνα περιοδικὸ ξεκινάει μιὰν ἔρευνα καὶ παίρνει συνεντεύξεις, νομίζω πὼς δὲν εἶναι σωστὸ στὸ τέλος νὰ δημοσιεύει ἐν εἴδει «κλεισίματος» ἕνα ἄρθρο ἀπαντητικὸ σ' ὅλους καὶ μάλιστα μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὸ κατέχει ὅλη τὴν ἀλήθεια καὶ συνεπῶς τώρα βάζει τὰ πράγματα στὴ θέση τους. Αὐτὴ ἡ ἀπὸ καθέδρας τακτικὴ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση μιᾶς ὑπεροπτικῆς αὐτάρκειας, ἀφοῦ, κατὰ ἀπόλυτο τρόπο, λέει ποιὸ εἶναι τὸ σωστὸ καὶ ποιὸ τὸ λάθος. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Τότε, γιὰ ποιὸ λόγο πῆρε τὶς συνεντεύξεις, ἀφοῦ τὸ ἴδιο τὸ περιοδικὸ ἔχει θέση καὶ ἄποψη καὶ γιατί δὲν τὴν ἐξέθεσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ θέσει τὰ ἐρωτήματα;

Ἀλλὰ κι ἀπὸ πλευρᾶς δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας θαρρῶ πὼς δημιούργησε ἕνα παράδοξο. Γιατὶ κανένα περιοδικὸ δὲν ἐπικρίνει τὶς συνεντεύξεις του. Ἁπλῶς καὶ μόνον μπορεῖ ν' ἀναγράψει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι παρ' ὅλο ποὺ δὲν συμμερίζεται ἐν μέρει ἢ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τὶς ἀπόψεις τοῦ ἐρωτωμένου, ἐντούτοις γιὰ μιὰ πληρέστερη κι ἀντικειμενικότερη ἔρευνα καὶ μὲ σκοπὸ τὴν καλύτερη ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν του, ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν καὶ τὶς δημοσιεύει. Κι ἕνα δεύτερο ζήτημα δεοντολογίας. Ἀφοῦ προχώρησε στὸ ἀτόπημα νὰ κλείσει μὲ ἄνισο τρόπο τὴ συζήτηση, μιὰς καὶ βγάζει τὰ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ πάνω στὶς ἀπόψεις τῶν ἄλλων, θά 'πρεπε τουλάχιστον αὐτὸ νὰ τὸ κάνει ὑπεύθυνα, εἴτε σὰν περιοδικὸ εἴτε ἐνυπόγραφα, κι ὄχι μὲ τ' ἀρχικὰ Π. Κ. Γιατὶ ἔτσι ὁ ἄγνωστος ἀρθρογράφος εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνώνυμος. Αὐτὰ γιατὶ πιστεύω πὼς τὸ ΑΝΤΙ ἔπεσε σ' ἕνα ὀλίσθημα καὶ θὰ πρέπει στὸ μέλλον νά 'ναι προσεκτικότερο, προστατεύοντας τὸ κύρος καὶ τὸ ρόλο του σὰν πολιτικοῦ περιοδικοῦ μὲ ἀνοιχτὴ σκέψη καὶ προβληματισμό.

Καὶ τώρα θ' ἀναφερθῶ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴν ἀπάντηση τοῦ Π. Κ. στὶς δικές μου ἀπόψεις. Τὸ πρῶτο ἐρώτημα τοῦ ΑΝΤΙ ἦταν: Ἐν ὄψει τῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου «ποιὲς εἶναι οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ἀναγκαιότητα νέου πολιτικοῦ βίου;» Ἡ ἀπάντησή μου ἔπιανε ἕξη, κατὰ τὴ γνώμη μου, παράγοντες βασικούς: α) τὴν ἐθνικὴ ὁμοψυχία ποὺ διαμορφώθηκε στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας τόσο στὸ λαὸ ὅσο καὶ στὸν πολιτικὸ κόσμο, μ' ἀποτέλεσμα τὴν ἐθνικὴ συμφιλίωση καὶ τὴ νομιμοποίηση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα, β) τὰ 25 χρόνια ποὺ πέρασαν μετὰ τὴ λήξη τοῦ ἐμφυλίου, γ) τὶς νέες κοινωνικές, οἰκονομικὲς καὶ πολιτικὲς συνθῆκες ποὺ διαμορφώθηκαν στὴν Εὐρώπη, δ) τὶς βαθιὲς ἀλλαγὲς στὴν οἰκονομία μας μετὰ τὸ 49, ε) τὴ Νέα Γενιὰ μὲ τὸν αὐξανόμενο ρόλο της καὶ στ) τὴ διαφοροποίηση τῶν πολιτικῶν δυνάμεων κι ἰδιαίτερα τῆς Ἀριστερᾶς καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ διεθνῶς.

Ὁ κ. Π. Κ. γράφει πὼς στοὺς «ὅρους τοῦ ἱστορικὰ ἀναγκαίου Ἐκδημοκρατισμοῦ στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα» ἀναφέρω (παραθέτω αὐτολεξεὶ τὴ φράση του) «τὴν ἐθνικὴ ὁμοψυχία ποὺ διαμορφώθηκε κατὰ τὴν ἑπταετία τόσο στὸ λαὸ ὅσο κυρίως μέσα στὸν πολιτικὸ κόσμο, τὸ ὅτι εἴμαστε χώρα εὐρωπαϊκή... μὲ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, πράγμα ποὺ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ συντονίσουμε τὸ βῆμα μας μὲ τὸ βῆμα τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἰδιαίτερα στὸν πολιτικὸ χῶρο κ.λπ.».

Κατ' ἀρχὴν σημειώνω πὼς ἀμέσως ἀμέσως μ' αὐτὴν τὴν ἀλλοιωμένη παράθεση τῶν ἀπόψεών μου διέπραξε δύο τινά. Ἀφ' ἑνὸς δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι σὰν ὅρους γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα νέου πολιτικοῦ βίου θεωρῶ δύο: τὴν ἐθνικὴ ὁμοψυχία καὶ τ' ὅτι εἴμαστε χώρα εὐρωπαϊκή, ἐνῶ ἐγὼ παρέθεσα ΕΞΙ ποὺ θεωρῶ σὰν τοὺς ΠΙΟ ΒΑΣΙΚΟΥΣ. Ἀφ' ἑτέρου κι αὐτοὺς τοὺς δύο τοὺς ἔδωσε κουτσουρεμένους κι ἀλλοιωμένους, γεγονὸς ποὺ μοῦ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ἢ ὅτι δὲν καταλαβαίνει τὴ σημασία ποὺ ἔχουν οἱ διατυπώσεις γιὰ τὴν ἀκριβολογία (ἀκόμα κι ἕνα ἴσως ἢ ἕνα κυρίως δὲν εἶναι ἁπλὲς λεξοῦλες ποὺ μπαίνουν τυχαῖα σ' ἕνα πολιτικὸ κείμενο ἐκτιμήσεων, ἀλλ' ἔχουν σημασία μεγάλη), ἢ ὅτι δὲν καταλαβαίνει αὐτὰ ποὺ διαβάζει.

Στὴ συνέχεια καταπιάνεται μὲ τὴν ἀνάλυση κι ἀντίκρουση τῶν ἐκτιμήσεών μου. Γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐθνικὴ ὁμοψυχία, δηλ. ἡ ἀντιφασιστικὴ ἑνότητα τοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ τὴν

(συνέχεια στὴ σελίδα 54)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

ἡ γέννηση τοῦ ΕΛΑΣ – ἡ δίκη τοῦ Βουνοῦ – ἡ ἔξοδος τοῦ Ἄρη – ἡ ἑλληνικὴ ἄνοιξη – Ἄρης, Σαράφης, Σαμαρινιώτης – τὸ σεράι – ἡ πρώτη ἀνταρσία – τὰ ἰταλικὰ λάφυρα – ἡ δεύτερη ἀνταρσία – ὁ ΕΛΑΣ ὑπὸ ἔλεγχο – ἡ Ἱερὴ ἐξέταση τοῦ Λιβάνου – ἡ Σοβιετικὴ Ἀποστολὴ – οἱ τελευταῖες μάχες – ἡ ἀπελευθέρωση – τὸ Συνέδριο τῆς Λαμίας – τὸ αἷμα – ὁ Τσώρτσιλ πάνω στὴν πυριτιδαποθήκη – τὸ τέλος – Βάρκιζα – ὁ Γολγοθὰς τοῦ Ἄρη – ἡ νομιμότητα – Μπούλκες – ἀναμονὴ – ἡ ἀναγέννηση τοῦ ΕΛΑΣ – ὁ Δημοκρατικὸς Στρατὸς – Οἱ Εἰδοὶ Μαρτίου τῆς Ἀμερικῆς – ἡ κλιμάκωση – τὸ Βουνὸ – ὁ Μάρκος κατὰ τοῦ Ζαχαριάδη – ἡ Προσωρινὴ Κυβέρνηση – ὁ ΕΛΑΣ ξαναδικάζεται – τὰ ἑλληνόπουλα – ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Τίτο – Γράμμος – Βίτσι – ὁ στρατὸς τοῦ Ζαχαριάδη – ἡ τελευταία πράξη.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΤΑΞΙΔΙ
ΖΩΡΖ ΣΕΜΠΡΟΥΝ

ΖΩΡΖ ΣΕΜΠΡΟΥΝ :
Τὸ Μεγάλο Ταξίδι
(Μυθιστόρημα)

Ὁ στρατευμένος Ἱσπανογάλλος συγγραφέας - σεναριογράφος τῶν ταινιῶν «Ὁ πόλεμος τέλειωσε» καὶ «Ὑπόθεση Σταβίσκι», τοῦ Ἀλαὶν Ρεναὶ καὶ «Ζ», σὲ συνεργασία μὲ τὸν Κώστα Γαβρᾶ, μᾶς δίνει τὴν ἐμπειρία του ἀπὸ τὴν Κατοχή, τὴν ὁμηρία, τὰ γερμανικὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης.
Μετ.: Ἄρη Ἀλεξάνδρου.

ἑξάντας

μπορίς βιάν
ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΟ ΠΕΚΙΝΟ

ἑξάντας

ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ :
Φθινόπωρο στὸ Πεκίνο
(Μυθιστόρημα)

Τὸ πρῶτο βιβλίο τοῦ μεγάλου Γάλλου πεζογράφου καὶ ποιητῆ ποὺ μεταφράζεται στὰ ἑλληνικά. Μέσα στὸ παράδοξο φανταστικὸ τοπίο τῆς Ἐξωποταμίας δοκιμάζεται ἡ εὐαισθησία τοῦ σύγχρονου Εὐρωπαίου. Τὸ παράλογο τεχνοκρατικὸ πνεῦμα καὶ ὁ βασανισμένος ἐρωτισμὸς αὐτοκαταστρέφονται σὲ μιὰ ἔκρηξη κωμικοτραγική.
Μετ.: Δημήτρη Ραυτόπουλου.

Χ. Λ. ΜΠΟΡΧΕΣ :
Ἡ Ἀναφορὰ τοῦ Μπρόντι
(Διηγήματα)

Γιὰ πρώτη φορὰ μεταφέρεται στὰ ἑλληνικὰ μιὰ πλήρης συλλογὴ διηγημάτων τοῦ μεγάλου Ἀργεντινοῦ συγγραφέα, ποὺ γνωρίσαμε πρὶν λίγο καιρὸ ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Συνέχεια». Ἡ βίαιη καὶ «πρωτόγονη» ζωὴ τοῦ Ἀργεντίνικου λαοῦ διυλίζεται πάνω στὸ χαρτί, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθεῖ ὁ μεταφυσικὸς πυρήνας κάθε ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς.
Μετ.: Χρύσας Τσαμαδοῦ
Κλειῶς Νταβέλη.

Ἡ ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΜΠΡΟΝΤΙ
χ.λ. μπόρχες

ἑξάντας

Ἡ λογικὴ τοῦ ἰσοβίτη

ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΩ :
Ὁ Πειρασμὸς τῆς Δύσεως
(Δοκίμιο)

Τὸ ἐπιστολογραφικὸ αὐτὸ δοκίμιο προσπαθεῖ «νὰ φανερώσει τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο κινοῦνται δύο εὐαισθησίες». Ἕνας Γάλλος κι ἕνας Κινέζος ἀνταλλάσσουν ἐπιστολὲς γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἐπαναστατημένης Κίνας καὶ τῆς γερασμένης Εὐρώπης.
Μετ.: Δημ. Δημητριάδη.

αντρέ μαλρώ
Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

ἑξάντας

Κεντρικὴ διάθεση :

ΑΘΗΝΑ : Θαν. Καστανιώτης, Πανεπιστημίου 39, τηλ. 32 46 633

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ : Βιβλιοπωλεῖο Ν. Κοτζιᾶ, Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279 720

βιβλίο

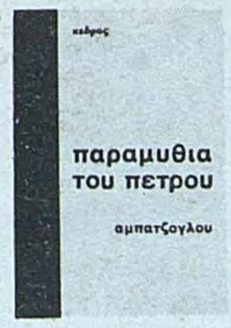

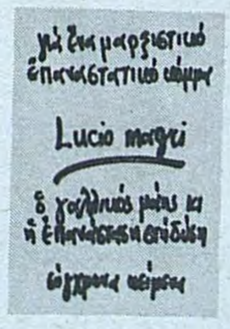

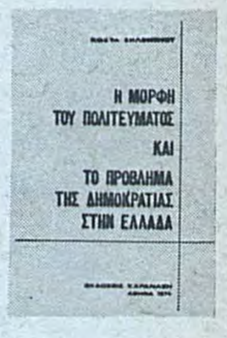

ΧΡΟΝΙΚΟ «74»
Καλλιτεχνικοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου ΩΡΑ

Σὲ μιὰ ἰδιαίτερα καλαίσθητη ἔκδοση μεγάλου σχήματος κυκλοφόρησε τὸ ΧΡΟΝΙΚΟ «74», ἡ ἐτήσια ἀνασκόπηση τῶν πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων τοῦ τόπου μας.

Στὶς 350 σελίδες τοῦ τόμου, πάνω ἀπὸ 80 διακεκριμένοι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης, παρουσιάζουν τὴ συνθετικὴ εἰκόνα τῆς χρονιᾶς, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς.

Στὰ περιεχόμενα αὐτοῦ τοῦ τόμου σημαντικὴ θέση ἔχει τὸ εἰδικὸ ἀφιέρωμα μὲ θέμα «Διαμορφώσεις τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου». Ἐπίσης σημαντικὴ προσφορὰ τοῦ «Χρονικοῦ» ἀποτελοῦν πάντα τὰ «Ἡμερολόγια», στὰ ὁποῖα ἔχουν καταγραφεῖ τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς χρονιᾶς κατὰ τομεῖς (οἱ παραστάσεις θεάτρου, οἱ συναυλίες καὶ τὰ ρεσιτάλ, οἱ ἐκθέσεις εἰκαστικῶν τεχνῶν, ἡ βιβλιογραφία, ἡ φιλμογραφία, ἡ δισκογραφία, κτλ.).

Ἡ ἀνθολογία τῆς ποίησης καὶ τῆς πεζογραφίας συγκροτεῖται ἀπὸ ἀνέκδοτα κείμενα ποὺ παραχωρήθηκαν εἰδικὰ γιὰ αὐτὴν τὴν ἔκδοση.

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ
«Τότε ποὺ ζούσαμε...»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Σὲ δεύτερη ἔκδοση κυκλοφόρησε τὸ ἀντιδικτατορικὸ αὐτὸ χρονικὸ τοῦ Ἀσημάκη Πανσέληνου. Τὸ βιβλίο καλύπτει τὴν πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας στὴ διάρκεια τῶν τελευταίων 50 χρόνων. Παρουσιάζει πρόσωπα καὶ πράγματα μὲ καλὴ πίστη καὶ χιοῦμορ. Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ Γ. Π. Σαββίδης ἔγραψε: «τὸ κρατῶ καὶ τὸ διαβάζω σιγὰ-σιγά, παρακαλώντας νὰ μὴν τελειώσει» (Βῆμα 4 - 5 - 74).

ΠΕΤΡΟΥ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
«Παραμύθια τοῦ Πέτρου»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Στὸ βιβλίο του αὐτὸ ὁ συγγραφέας συνεχίζει στὴ γραμμὴ τῆς «Γέννησης τοῦ Σούπεργκαν» τὶς πραγματικὲς καὶ φανταστικὲς ἱστορίες τῆς ζωῆς του, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν πρώτη ἐρωτική του ἐξομολόγηση καὶ τελειώνουν μὲ τήν... καταστροφὴ τῆς Πομπηΐας.

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
«Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Ζ»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶναι αὐτοβιογραφία, ἀλλὰ μιὰ νουβέλα σὲ πρῶτο πρόσωπο. Σ' αὐτὸ ἀντικειμενοποιοῦνται οἱ ψυχικὲς διεργασίες τοῦ συγγραφέα, ἐνόσω ὡριμάζει μέσα του τὸ πασίγνωστο «φανταστικὸ ντοκυμανταὶρ ἑνὸς ἐγκλήματος», τὸ «Ζ»

ΜΑΡΩΣ ΔΟΥΚΑ
«Ἡ Πηγάδα» ΠΟΙΗΜΑΤΑ
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Τρία μεγάλα διηγήματα πού, ὅσο καὶ ἂν φαίνονται ἀνεξάρτητα μεταξύ τους, συνδέονται νοηματικά, στὸ βαθμὸ ποὺ τὴν πρώτη θέση στὴ διήγηση ἔχει ἡ ἀνάμνηση, ὅπου πλέκονται οἱ ἐμπειρίες, τὰ βιώματα καὶ οἱ μαρτυρίες τοῦ ἴδιου πάντα προσώπου καὶ ἐπιχειρεῖται μιὰ ἀνάπλασή τους στὸ συγκεκριμένο χῶρο Ἑλλάδα - πόλη - χωριὸ καὶ στὸ συγκεκριμένο χρόνο 67 - 74.

Β. ΜΠΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
«Ὁ κύκλος τοῦ θρόνου»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ διηγήματα, ὅπου ὁ συγγραφέας σὲ μιὰν «οὐδέτερη» ἤρεμη ἀφήγηση μιλᾶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, κοιτάζοντας βαθιὰ μέσα του μὲ κατανόηση.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΑΜΙΛΟ ΤΟΡΡΕΣ
Ἐκδόσεις: ΜΝΗΜΗ

Ὁ Καμίλο Τορρές, μιὰ μεγάλη καὶ ἰδιότυπη ἐπαναστατικὴ μορφὴ τῆς ἐποχῆς μας. Παπάς, βγῆκε ἀντάρτης στὰ βουνὰ τῆς Κολομβίας καὶ σκοτώθηκε πολεμώντας στὶς 15 Φλεβάρη 1966. Τὸ ἔργο του εἶναι διαποτισμένο ἀπὸ τὶς ἀνθρωπιστικὲς καὶ σοσιαλιστικὲς ἰδέες καὶ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία στὴ σκέψη του ἔχει ἕνα ἄμεσα κοινωνιστικὸ περιεχόμενο.

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΛΟΥΝΤΕΜΗ
«Μπὰτ - τάϊ». Ὁδοιπορικὸ στὸ Βιετνάμ.
Ἐκδόσεις: ΔΩΡΙΚΟΣ

Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ ἔγραψε ὁ Λουντέμης ταξιδεύοντας στὶς χῶρες τῆς Ἀσίας—τὸ τρίτο. Τὰ δυὸ πρῶτα εἶναι «Ἡ φυλακὴ τοῦ κάτω κόσμου» καὶ «Οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ τρόμου». Ἐκεῖ κάτω στὸ Βιετνὰμ ὁ Λουντέμης ἀνάσυρε ἕνα θέαμα τοῦ κόσμου γεμάτο θλίψη.

ΑΝΑΣΤΟΥ ΠΑΠΕΤΡΟΥ
«Καταδικασμένοι σὲ θάνατο»
Ἐκδόσεις: ΟΛΚΟΣ

Τὸ βιβλίο καλύπτει τὴ ζωὴ μιᾶς φυλακῆς θανατοποινιτῶν στὴν πιὸ αἱματηρὴ καὶ στὴν πιὸ κρίσιμη χρονικὴ περίοδο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, 1948 - 1949. Τὸ ἔργο παρακολουθεῖ τὴ ζωὴ ἑνὸς διοικητῆ τάγματος τοῦ Λαϊκοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Στρατοῦ, ἀπὸ τὸ Τμῆμα Μεταγωγῶν Πειραιᾶ μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς ἐκτέλεσής του.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ διηγηματικὸ νῆμα, δίνεται μιὰ πλατιὰ καὶ ρεαλιστικὴ εἰκόνα τῆς ζωῆς στὴ φυλακή. Ὅλη ἡ ψυχολογία τῶν θανατοποινιτῶν. Οἱ ἀγωνιστικὲς ἐξάρσεις, οἱ λιποψυχίες καὶ οἱ προδοσίες ἀκόμα.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΛΙΟΤΣΟΥ
«Τὰ ξύλινα σπαθιὰ»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Σ' ἕνα ἑλληνικὸ χωριό, στὴ Μανωλίτσα, τὰ παιδιὰ παίζουν τὸν πόλεμο. Σ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι τοὺς σπρώχνει ὁ ἔμπορος μπάρμπα-Γάνζος γιὰ νὰ ξεπουλάει τὰ πολεμικά του παιχνίδια. Ὅταν ὁ «πόλεμος» σταματάει, τὰ παιδιὰ ἀποφασίζουν νὰ μποϋκοτάρουν ὅλα τὰ πολεμικὰ παιχνίδια. Τὸ μποϋκοτὰζ αὐτὸ ἔχει ἀλυσιδωτὲς συνέπειες, ἁπλώνεται σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ παραλύσει καὶ ἡ πραγματικὴ πολεμικὴ βιομηχανία. Μὲ γράψιμο γεμάτο ἀνθρωπιὰ καὶ χιοῦμορ, ὁ Π. Καλιότσος κάνει τὰ «ξύλινα σπαθιὰ» ἕνα μήνυμα εἰρήνης.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ
Τόμος Α΄: «Τὸ Βουλγαρικὸ διήγημα»

Στὴ χώρα μας, ἡ λογοτεχνία τῶν γειτονικῶν μας λαῶν, εἶναι βασικὰ ἄγνωστη. Γιὰ τὸ πλάταιμα τῆς γνωριμίας μας μὲ τὴ λογοτεχνία τῶν ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν, πραγματοποιήθηκε ἡ ἔκδοση αὐτή. Ἡ ἐπιλογὴ τῶν καλύτερων βουλγαρικῶν διηγημάτων βασίστηκε στὴν ἀνθολόγηση - ἔκδοση τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ.

ΚΩΣΤΑ ΖΗΛΕΜΕΝΟΥ
«Ἡ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος καὶ τὸ πρόβλημα τῆς δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα»
Ἐκδόσεις: ΚΑΡΑΝΑΣΗ

Πρόκειται γιὰ μιὰν ἀνάλυση τῆς πολιτικῆς καὶ συνταγματικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδας, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποδεικνύεται ὁ ἀρνητικὸς ρόλος τῶν ἀνακτόρων. Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ συνταγματολόγου Κ. Ζηλεμένου γίνεται ἀκόμα πιὸ ἐπίκαιρη, ἐξαιτίας τῶν τελευταίων ἐξελίξεων τοῦ πολιτειακοῦ θέματος.

ΒΑΣΙΛΗ ΦΙΛΙΑ
«Κοινωνία καὶ ἐξουσία στὴν Ἑλλάδα».
Ἐκδόσεις: ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Τὸ ἀντικείμενο αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στὸ πρόβλημα τῆς συσχέτισης καὶ ἀλληλεξάρτησης κοινωνίας καὶ ἐξουσίας στὴν Ἑλλάδα, ὅπως διαμορφώθηκε σὲ μιὰ μακρὰ διαδρομή, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ φτάνει μέχρι τὶς μέρες μας. Τὸ βιβλίο, ποὺ καλύπτει τὴν περίοδο ἀπὸ τὶς παραμονὲς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης μέχρι σχεδὸν τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Γεωργίου τοῦ Α΄, ἀποτελεῖ τμῆμα μιᾶς εὐρύτερης διε-

ρεύνησης τοῦ προβλήματος κοινωνία καὶ ἐξουσία στὴν Ἑλλάδα, πού ὁ συγγραφέας προτίθεται νὰ συνεχίσει μέχρι τὶς μέρες μας.

Κυριότερα κεφάλαια: Ὁ χαρακτήρας τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821. Τὸ ἰδεολογικὸ στοιχεῖο στὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση. Τὸ πρόβλημα τῆς «ἀστικῆς σύστασης» τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας στὶς παραμονὲς τοῦ 1821. Τὰ ἑλληνικὰ στρώματα καὶ ἡ ἐπαναστατικὴ ἡγεσία τους. Ἡ υἱοθέτηση φιλελευθέρων Συνταγμάτων ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση. Κράτος καὶ κοινωνία στὴν πρώτη μετεπαναστατικὴ περίοδο.

ΛΕΥΤΕΡΗ ΚΑΝΕΛΛΗ
«Ὁ Παπούας»
Ἐκδόσεις : ΚΕΔΡΟΣ

Μιὰ σειρὰ διηγήματα γραμμένα στὴν ἑφταετία τῆς δικτατορίας. Γι' αὐτὸ ὁ συγγραφέας, προκειμένου νὰ μιλήσει γιὰ μιὰν «παράλογη ἐπικαιρότητα», καταφεύγει στὰ «εὔκολα ἐννοούμενα», μ' ἕνα ὕφος χλευασμοῦ, σάτιρας καὶ συγκρατημένης εὐαισθησίας.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΥΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΛΛΑΣ (λεύκωμα γελοιογραφιῶν)
Ἐκδόσεις : ΠΛΕΙΑΣ

LUCIO MAGRI
«Γιὰ ἕνα μαρξιστικὸ κόμμα»
Ἐκδόσεις : ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ὁλοένα καὶ μεγαλύτερα τμήματα τῶν ἐπὶ μέρους λαῶν γίνονται ἀντικείμενα ἐκμετάλλευσης τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐπαναστατικὴ στρατιωτικὴ πρέπει νὰ ἀκολουθήσει μιὰ πορεία πού νὰ ταυτίζεται μὲ τοὺς διάφορους ἐθνικοὺς καὶ διεθνεῖς ἀγῶνες. Ὁ Μάγκρι καταδείχνει ὅτι αὐτὴ ἡ συνάντηση δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τοὺς παραδοσιακοὺς μηχανισμοὺς καὶ τὰ παραδοσιακὰ σχήματα. «Πρέπει νὰ φτάσουμε σὲ μιὰν ἀντίληψη γιὰ τὸ κόμμα πού νὰ βλέπει μέσα της τὸν μόνιμο μεσολαβητὴ ἀνάμεσα στὴν ἀμεσότητα τῆς τάξης καὶ τῆς θεωρητικῆς της παράδοσης. Τὴν κινητήρια δύναμη καὶ τὴν ἔφεση τῆς διαρκοῦς σύνθεσης τῆς πραγματικῆς κοινωνικῆς πράξης τῶν τάξεων».

Δώδεκα τραγούδια διαφόρων συνθετῶν καὶ στιχουργῶν πού ἑρμήνευσε τὸν τελυταῖο καιρό, συνθέτουν τὸν τρίτο προσωπικὸ δίσκο τῆς ἐκλεκτῆς τραγουδίστριας.

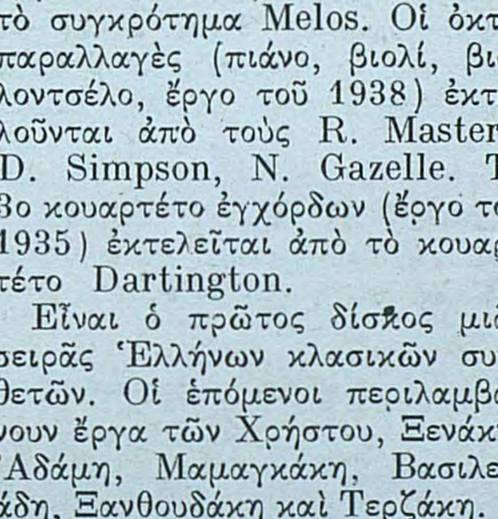
ΝΙΚΟΣ ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ
(Ὀκτέτο, Ὀκτὼ παραλλαγὲς πάνω σ' ἕναν ἑλληνικὸ σκοπό, 3ο κουαρτέτο ἐγχόρδων) (EMI)

Ἑλληνικὴ ἐπανέκδοση τοῦ ἔργου τοῦ κορυφαίου Ἕλληνα συνθέτη (1904 1949) μὲ ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια τοῦ Λάζ. Γεωργιάδη καὶ σημειώματα τῶν Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου καὶ Γ. Χατζηνίκου. Ὁ δίσκος κυκλοφορεῖ πανομοιότυπος ὡς πρὸς τὶς ἠχογραφήσεις πού εἶχαν γίνει στὴν Ἀγγλία. Τὸ Ὀκτέτο (γιὰ 4 ἔγχορδα καὶ 4 ξύλινα πνευστά, ἔργο τοῦ 1931) ἐκτελεῖται ἀπὸ τὸ συγκρότημα Melos. Οἱ ὀκτὼ παραλλαγὲς (πιάνο, βιολί, βιολοντσέλο, ἔργο τοῦ 1938) ἐκτελοῦνται ἀπὸ τοὺς R. Masters, D. Simpson, N. Gazelle. Τὸ 3ο κουαρτέτο ἐγχόρδων (ἔργο τοῦ 1935) ἐκτελεῖται ἀπὸ τὸ κουαρτέτο Dartington.

Εἶναι ὁ πρῶτος δίσκος μιᾶς σειρᾶς Ἑλλήνων κλασικῶν συνθετῶν. Οἱ ἑπόμενοι περιλαμβάνουν ἔργα τῶν Χρήστου, Ξενάκη, Ἀδάμη, Μαμαγκάκη, Βασιλειάδη, Ξανθουδάκη καὶ Τερζάκη.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΙΓΚΗΠΑΣ
Κείμενο : Σαὶντ Ἐξυπερύ. Μουσική): MAURICE LE BOYX.
Στὸ ρόλο τοῦ συγγραφέα ὁ Ζεράρ Φιλίπ. (Ἀναπαραγωγὴ τῆς ΜΙΝΩΣ σὲ γαλλικὴ γλώσσα)

Γιὰ τοὺς θαυμαστὲς τοῦ ἀξέχαστου Γάλλου ἠθοποιοῦ εἶναι μιὰ ἀφορμὴ νὰ ξανακούσουν τὴ φωνή του. Γιὰ κείνους ὅμως πού θά 'θελαν νὰ «ἀκούσουν» τὸν ὑψηλὸ λόγο τοῦ ἀδικοχαμένου συγγραφέα, εἶναι μιᾶς πρώτης τάξεως εὐκαιρία νὰ ἀναβαπτιστοῦν μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐξαίσιο κείμενο.

ΤΑ ΛΙΟΤΡΟΠΙΑ
Μουσική : Γιῶργος Γαννουλᾶτος. Στίχοι : Πυθαγόρας. Ἑρμηνεία : Ἀντώνης Καλογιάννης, Πετρὴ Σαλπέα (POLYDOR).

Πρώτη παρουσίαση τοῦ νέου συνθέτη σὲ στίχους τοῦ βετεράνου Πυθαγόρα. «Παρέχει ἐλπίδες» βέβαια, ἀλλὰ ἡ καριέρα τοῦ δίσκου ἀνάμεσα στὶς συμπληγάδες τοῦ κυκλώματος εἶναι ἀμφίβολη.

Ο ΜΟΥΦΛΟΥΖΕΛΗΣ ΕΡΧΕΤΑΙ
Στίχοι - Μουσικὴ - Ἑρμηνεία : Γιῶργος Μουφλουζέλης.
Ἐξώφυλλο : Γιάννης Μπασιμπαγλῆς (Λύρα).

Ὁ Μουφλουζέλης ἀνήκει στὸ σινάφι τῶν ἀδέσποτων ρεμπέτηδων. Ἡ Ἀθήνα εἶναι, ἴσως, ὁ τελευταῖος του σταθμὸς καὶ οἱ μέχρι τώρα ἐπίσημες «καταθέσεις» του εἶναι δυὸ δίσκοι μακρᾶς διαρκείας. Στὸ νέο του δίσκο ὑπάρχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα πού θά 'βρισκε κανεὶς στὶς ἔνδοξες ἡμέρες τῆς λαϊκῆς μας μουσικῆς. Λέξεις καὶ εἰκόνες «ἀγοραῖες» δανείζονται συχνὰ ἀπὸ παλιά, μικρασιάτικα κυρίως τραγούδια, καὶ οἱ μελωδίες του ντύνονται μὲ λόγια ἁπλὰ καὶ περιπαιχτικά, μιὰ προσπάθεια πού βρίσκει κανεὶς μονάχα στὸ πολιτικὸ τραγούδι. Κι αὐτὴ ἡ «παραλλογή», χωρὶς νὰ ξεχνᾶμε τὸν οἶστρο καὶ τὰ προσωπικά του εὑρήματα, εἶναι ἴσως τὸ σημαντικότερο τοῦ δίσκου. Πού δὲν παύουν νὰ συνθέτουν τὴν προσωπικότητά του μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ἀρετὲς τοῦ γνήσιου δημιουργοῦ. Εἶναι κρίμα, ὅμως, πού ἡ ἀναγνώριση γιὰ τὸν Μ. ἔρχεται τόσο ἀργά. Ἂν ἐξαιρέσουμε μιὰ πλατιὰ καὶ ἀποκαλυπτικὴ συνέντευξη πού ἔδωσε κάποτε στὸ λαθρόβιο περιοδικὸ «Μουσικὴ Γενιὰ» (Τεῦχος 25-3-1972) καὶ μιὰν εὔστοχη κριτικὴ τοῦ Ντίνου Χριστιανόπουλου στὴ «Διαγώνιο» (Τεῦχος 3, Σεπτ.-Δεκ. 1972) κανένας ἄλλος δὲν ἐνδιαφέρθηκε νὰ πεῖ «δυὸ καλὰ λόγια» γι' αὐτὸν τὸν πραγματικὸ λαϊκὸ τεχνίτη. Ἂς ἐλπίσουμε πὼς ἡ σειρὰ τῶν δίσκων του θὰ συνεχιστεῖ καὶ ἡ προσπάθεια πού ἄρχισε ἡ «Λύρα» μὲ τὴν καταγραφὴ παλαιῶν τραγουδιῶν θὰ καρποφορήσει.

Ἐπιμέλεια : Μ. ΤΑΞΙΔΗΣ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ '40 ΜΕ ΤΗ ΣΟΦΙΑ ΒΕΜΠΟ

Ἡ Κολούμπια τιμώντας τὴν «τραγουδίστρια τῆς νίκης» παρουσιάζει γιὰ πρώτη φορὰ τὸν κύκλο τραγουδιῶν τῆς ἐποποιΐας τοῦ «Ὄχι», πού τὴν καθιέρωσαν σὰν τὴ μούσα τοῦ ἀλβανικοῦ ἔπους.

δίσκοι

ΡΕΝΑ ΚΟΥΜΙΩΤΗ 3
(Λύρα)

δίσκοι
κοσμήματα
κεραμεικὰ
λαϊκὴ τέχνη
Σκουφᾶ – Μασσαλίας 9
Τηλ. 619.686

συλλογή

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ἰδιαίτερη μορφὴ ἐκδήλωσης μιᾶς πλατιᾶς ἑνωτικῆς διαδικασίας στὴν ἐργατικὴ καὶ λαϊκὴ βάση τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ποὺ λαβαίνει χώρα πιὸ ἔντονα στὰ τελευταῖα 15 χρόνια καὶ στρέφεται εἴτε ἐνάντια στὸν καπιταλιστικὸ τρόπο παραγωγῆς εἴτε ἐνάντια στὴ δοσμένη δομὴ τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν μονοπωλίων. Ἐπομένως σὰν προσδιορισμὸς τῆς ἀναγκαιότητας τοῦ Ἐκδημοκρατισμοῦ, ἡ ἑνότητα τοῦ λαοῦ προηγεῖται ἱστορικὰ ἀπὸ τὴ στρατιωτικὴ φασιστικὴ δικτατορία».

Ὅλη ἡ διαπίστωσή του εἶναι ΛΑΘΟΣ. Καὶ λάθος μὲ κεφαλαῖα γράμματα. Γιατὶ φαίνεται πὼς δὲν ξέρει νὰ ξεχωρίσει τί θὰ πεῖ ἑνότητα τ α ξ ι κ ὴ καὶ ἑνότητα π ο λ ι τ ι κ ή. Κα τὶς δυὸ αὐτὲς ἔννοιες τὶς συγχέει καὶ τὶς ταυτίζει. Μᾶς εἶπε πὼς ἡ ἀντιφασιστικὴ ἑνότητα τοῦ λαοῦ ποὺ ἐκδηλώνεται πιὸ ἔντονα στὰ τελευταῖα 15 χρόνια, προηγεῖται ἱστορικὰ ἀπ' τὴ δικτατορία καὶ στρέφεται εἴτε ἐνάντια στὸν καπιταλιστικὸ τρόπο παραγωγῆς εἴτε ἐνάντια στὴ δοσμένη δομὴ τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας κάτω ἀπ' τὴν κυριαρχία τῶν μονοπωλίων. Δηλαδὴ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ὁ κ. Π. Κ. εἶδε σ' αὐτὰ τὰ 15 χρόνια νὰ πραγματώνεται ἡ ἑνότητα τοῦ λαοῦ γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀλλαγὴ ἐναντίον τοῦ καπιταλισμοῦ. Ὁμολογῶ ὅτι αὐτὸ δὲν τὸ ἀντιληφθήκαμε ἂν καὶ ζοῦμε μέσα στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ κοντὰ στὰ γεγονότα. Ἐκεῖνο ποὺ καταλάβαμε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, ἰδιαίτερα στὰ χρόνια τοῦ κινήματος τοῦ 114, τοῦ 15 %, τοῦ Ἀνενδότου, ἦταν πὼς τὸ αἴτημα ποὺ συνένωσε καὶ συγκίνησε καὶ κινητοποίησε προοδευτικὰ ὁλοένα καὶ μεγαλύτερες μάζες νεολαίας καὶ λαοῦ, ἦταν τὸ αἴτημα τῆς δημοκρατίας καὶ τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν. Τὸ αἴτημα ἦτὰν ΠΟΛΙΤΙΚΟ καὶ ὄχι ΤΑΞΙΚΟ. Κι ἦταν αἴτημα ποὺ συνένωσε ὄχι μονάχα τὶς λαϊκὲς μάζες, ἀλλὰ καὶ τὶς μαζικὲς ὀργανώσεις καὶ τὰ πολιτικὰ κόμματα σὲ κοινοὺς ἢ καὶ παράλληλους ἀγῶνες. Αὐτὸν τὸν ἀγώνα κι αὐτὴν τὴν πορεία ἀνέκοψε τὸ Ἰουλιανὸ πραξικόπημα καὶ στὴ συνέχεια ἡ δικτατορία. Αὐτὸ τὸ αἴτημα ἔγινε ἀκόμα πιὸ ἐπιτακτικὸ καὶ πῆρε βαθύτερο νόημα καὶ κατέκτησε πλατύτερη βάση στὰ χρόνια τῆς ἑφτάχρονης τυραννίας.

Κι ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ κορύφωση τῆς σύγχυσης καὶ τοῦ ΛΑΘΟΥΣ τοῦ κ. Π. Κ. Γράφει ἐπὶ λέξει: «Ἡ ἐθνικὴ ὁμοψυχία μέσα στὸν πολιτικὸ κόσμο ποὺ ἐκδηλώθηκε στὴν περίοδο 1967 - 1974 ἔχει ἕνα συγκεκριμένο τ α ξ ι κ ὸ π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν ο». Λάθος κ. Π. Κ. Μέγιστο λάθος. Εἶχε συγκεκριμένο ΠΟΛΙΤΙΚΟ περιεχόμενο καὶ ὄχι ταξικό. Τὴν ἀνατροπὴ τῆς Χούντας καὶ τῆς δικτατορίας, τὴν ἀποκατάσταση κι ἐδραίωση μιᾶς γνήσιας δημοκρατίας. Καὶ στὸν ἀγώνα αὐτὸ ἐνάντια στὴ Χούντα παρατάχθηκαν δυνάμεις ἀπ' ὅλα ἀ ν ε ξ α ι ρ έ τ ω ς τὰ κόμματα κι ἀγωνίστηκαν μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, στὸν ἕνα ἢ στὸν ἄλλο βαθμό. Ἡ στρατοκρατικὴ δικτατορία συνάντησε σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς της τὴν ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὴ δεξιὰ μέχρι τὴν ἀριστερά. Καὶ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς συνέπειες λίγο πολὺ τὶς ὑπέστησαν ΟΛΟΙ. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ βάθρο τῆς ὁμοψυχίας, ἐδῶ σφυρηλατήθηκε αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ ἀντιδικτατορικὴ ἑνότητα, αὐτὸ συνετέλεσε στὴν ἐθνικὴ συμφιλίωση, στὴ νομιμοποίηση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, στὸ οὐσιαστικὸ θάψιμο τοῦ βρυκόλακα τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καὶ στὸ ἄνοιγμα μιᾶς νέας φάσης στὸν πολιτικὸ βίο τῆς χώρας.

Καὶ καταλήγει ὁ κ. Π. Κ. «Συνοπτικὰ ἡ ἐθνικὴ ὁμοψυχία τοῦ πολιτικοῦ κόσμου δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὸ ὅρο μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀλλαγῆς τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κατεστημένου ποὺ ζ η τ ά ε ι ὁ Ἀνδρέας Λεντάκης». Ἐδῶ ἡ διαστρέβλωση φτάνει στὸ ἀποκορύφωμά της. Ὁ κ. Π. Κ. βάζει στὸ στόμα μου πράγματα ποὺ δὲν εἶπα, γιὰ νὰ τ' ἀνατρέψει μὲ ναρκισσιστικὴ αὐτοϊκανοποίηση. Ἀλλ' αὐτὸ πιὰ σημαίνει παραβίαση ἀνοιχτῶν θυρῶν. Ἐγὼ δὲν εἶπα ποτὲ (κι ἂς τὸ παραθέσει ἂν μπορεῖ, πέρα ἀπ' τὸ ὅτι κι οἱ ἀναγνῶστες τοῦ ΑΝΤΙ μποροῦν νὰ διαβάσουν τὴν ἀπάντησή μου στὸ No 5, σ. 13 - 14, γιὰ νὰ τὸ διαπιστώσουν ἰδίοις ὄμμασι) πὼς ΖΗΤΑΩ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κατεστημένου μ ὲ ὅ ρ ο τ ὴ ν ἐ θ ν ι κ ὴ ὁ μ ο ψ υ χ ί α τοῦ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. Στὸ ἐρώτημα ποιὲς εἶναι οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες ποὺ ὁδηγοῦν στὴν ἀναγκαιότητα νέου πολιτικοῦ βίου, προσδιόρισα μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἐθνικὴ ὁμοψυχία ποὺ διαμορφώθηκε τόσο στὸ λαὸ ὅσο καὶ στὸν πολιτικὸ κόσμο στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας. Κι ἀπόδειξη εἶναι ὁ πραγματικὰ ΝΕΟΣ πολιτικὸς βίος ποὺ ἄνοιξε μὲ τὴ νομιμοποίηση τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος, μὲ τὴν ἐμφάνιση σοσιαλιστικῶν καὶ σοσιαλδημοκρατικῶν δυνάμεων στὴν Ἑλλάδα ὄχι σὰν σκιωδῶν κινήσεων, ἀλλὰ μαζικῶν πολιτικῶν κινημάτων καὶ ὀργανισμῶν, μὲ τὴν κατάργηση τοῦ θεσμοῦ τῆς μοναρχίας. Ἡ περίοδος 1944 - 1974 ἔκλεισε. Μιὰ νέα φάση ἀρχίζει. Ὅποιος δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται αὐτὸ καὶ δὲν συντείνει στὴν ἐπιτυχία, τὴν ἐδραίωση καὶ στὴ συνέχεια στὴ διεύρυνση αὐτῶν τῶν κατακτήσεων, ἁπλῶς βυζαντινολογεῖ ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου μὲ τὴ χρήση ἠχηρῶν, δῆθεν μαρξιστικῶν, φράσεων.

Ἀνδρέας Λεντάκης

Κύριε Διευθυντά,

Σχετικῶς μὲ τὴν ἔρευνά σας «Ποῦ πηγαίνει ἡ Δημοκρατία», μέσα στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἐκάνατε καὶ σὲ ἐμὲ τὴν τιμὴ νὰ ζητήσετε τὴν γνώμη μου, παρακαλῶ ὅπως δημοσιεύσετε τὶς ἀκόλουθες παρατηρήσεις.

Ἐθέσατε τρία συγκεκριμένα ἐρωτήματα καὶ τὸ ἐθεώρησα τιμητικὸ καὶ καθῆκον μου νὰ ἀπαντήσω. Ἂν καὶ θέλω νὰ σᾶς συγχαρῶ καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὴν πρωτοβουλία σας αὐτή, δὲν μπορῶ νὰ μὴν ἐκφράσω καὶ τὴν ἔκπληξή μου καὶ τὴν λύπη μου γιὰ τὸ κλείσιμο τῆς ἔρευνας ποὺ κάνει στὸ τελευταῖο τεῦχος (ἀρ. 7, 30/11/74), ὁ συνεργάτης σας μὲ τὰ ἀρχικὰ Κ. Π.

Δὲν θέλω νὰ κρίνω τὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώνει, τὶς ὁποῖες φυσικὰ ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ ἐκφράσει γράφοντας καὶ ὑπογράφοντας μιὰ δική του κοινωνικοφιλοσοφικὴ μελέτη. Ὅταν ὅμως ἀναλαμβάνει νὰ κλείσει μία συζήτηση ἀνακεφαλαιώνοντας, κριτικάροντας ἔστω καὶ βγάζοντας συμπεράσματα ἀπὸ τὶς ἀπόψεις ἄλλων, ἡ ἀποστολή του εἶναι τελείως συγκεκριμένη καὶ τὰ δικαιώματά του περιορισμένα. Πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα, νὰ σ ε β α σ τ ε ῖ ὅλες τὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώθηκαν, δίδοντας μιὰ πιστὴ εἰκόνα καὶ βγάζοντας τὰ σωστὰ συμπεράσματα ἀπὸ ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ ἡ ἀνακεφαλαίωση ποὺ δημοσιεύετε εἶναι ἐξοργιστικὴ καὶ ἀνεπίτρεπτη.

Ἀποτελεῖ ὄχι μόνον διαστρέβλωση τῶν ἀπαντήσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐρωτημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα δὲν ἀσχολεῖται καθόλου.

Τὴν εὐθύνη ὅμως ἀκέραια ἔχει ἡ Διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ τὸ ὁποῖο ἔθεσε τὰ ἐρωτήματα καὶ στὸ ὁποῖο ἀπαντήσαμε. Τὶς γνῶμες ποὺ διατυπώθηκαν ἔπρεπε νὰ σεβαστεῖ μέχρι τέλους, ὅπως τὶς σεβάστηκε δημοσιεύοντάς τις μὲ πιστότητα.

Μὲ φιλικοὺς χαιρετισμοὺς

Χρίστος Οἰκονόμου
Πολιτικὸς Μηχανικὸς

Ἀγαπητὸ Ἀντί,

Σχετικὰ μὲ τὸ δημοσίευμά σου, τεῦχος 4 σελ. 14, γιὰ τὴ στάση τῶν «πνευματικῶν ταγῶν» μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς «Ἀθήνησι Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας» καὶ γιὰ τὸ πολὺ ἀστεῖο «ψήφισμά» τους πρὸς τιμὴν τοῦ «ἐχέφρονος ἀνδρὸς» Παττακοῦ, θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω ὅτι δὲν βρίσκω σωστὸ νὰ δίνεις τόση σημασία σὲ ἐνέργειες καὶ κείμενα αὐτοῦ τοῦ εἴδους· ἀπὸ τέτοια «τιμητικὰ ψηφίσματα» εἶναι γεμάτη ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία μὲ πρώτη ἐποχὴ ἀκμῆς τοῦ εἴδους τὴν ἐποχὴ τῆς Μακεδονικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς κατοχῆς ἢ «προστασίας» τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὅσο γιὰ τὸν Καθηγητὴ κ. Νικ. Κοντολέοντα, τὸν «εἰπόντα» τὸ ψήφισμα, θά ἔπρεπε νὰ γνωρίζεις πὼς ὁ διορισμός του στὴ θέση τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαιοτήτων, πρὶν ἀκόμα ἀπ' τὴν πτώση τῆς χούντας, ἔγινε δεκτός, τόσο ἀπ' τοὺς ἀρχαιολόγους τοῦ κλάδου ὅσο κι ἀπ' τοὺς ἐκτὸς Ὑπηρεσίας, μὲ πραγματικὸ αἴσθημα ἀνακούφισης, γιατὶ ἔβαζε τέρμα στὴν πλήρη διάλυση τῆς Ὑπηρεσίας ποὺ εἶχε ἐπιφέρει ἡ προηγούμενη κατάσταση (Σπ. Μαρινάτος).

Ἡ ἀνόρθωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ ἡ ὀργάνωσή της ὥστε νὰ γίνει ἱκανὴ ν' ἀντιμετωπίσει τὸ δύσκολο ἔργο της, εἶναι πρόβλημα δύσκολο καὶ δὲ θὰ μπορέσει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσει μόνος του οὔτε ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς οὔτε τὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο.

Σημαντικὸ ρόλο πρέπει νὰ παίξει στὸ ἔργο τῆς ἀναδιοργάνωσης τῆς Ὑπηρεσίας τὸ συνδικαλιστικὸ ὄργανο τῶν ἀρχαιολόγων τοῦ κλάδου, ποὺ πρέπει νὰ δραστηριοποιηθεῖ, ἐνῶ οἱ ἐκτὸς Ὑπηρεσίας ἀρχαιολόγοι θὰ μποροῦσαν ἐπίσης νὰ βοηθήσουν.

Ἀντώνης Ζώης

ἐργαστήριο' κεραμικῆς

α ν τ ι κ ε ι μ ε ν ο

Παναγῆ Μπενάκη 8
Λυκαβηττὸς
Τ η λ έ φ. 64.67.026

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΛΕΙΑΣ

ὁ Θαυμαστός κόσμος τῶν ζώων ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Τό Λαχείο

ΟΛΟΙ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ «Z»: ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ...ΩΣ ΤΟΝ ΤΖΙΜΜΥ ΤΟΝ ΜΠΟΞΕΡ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΣΤΟΔΟΝΤΟΣΑΥΡΟ ΩΣ ΤΟΥΣ ΝΥΚΤΟΠΙΘΗΚΟΥΣ ΠΑΡΕΛΑΥΝΟΥΝ Σ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ «ΘΑΥΜΑΣΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ» ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΣΕ ΕΚΔΟΣΗ ΤΣΕΠΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΠΛΕΙΑΣ

ΓΛΑΥΚΟΣ ΘΡΑΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ 1974

* * * * * * * * * * * * * * * Ὅμως τὸ ὡραῖο αὐτὸ ὄνειρο δὲν ἐκπληρώθηκε γιατὶ στὸ μεταξύ, ἀπὸ μιὰ ἀσύλληπτη ἐμπλοκὴ τῆς τύχης, τὸν ἔφαγαν οἱ κανίβαλοι τῆς Νέας Γουινέας, τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ποὺ κατασπάραξαν καὶ τὸν υἱὸ Ροκφέλερ. * *

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΠΛΕΙΑΣ Ο.Ε., ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΑΘΗΝΑ 143

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΦΕΙΔΙΟΥ 16 ΑΘΗΝΑΙ Τηλ. 622496

Ἀγαπητὲ ἀναγνώστη σοῦ ὑπενθυμίζουμε τὶς ἐκδόσεις μας τοῦ τελευταίου διμήνου.

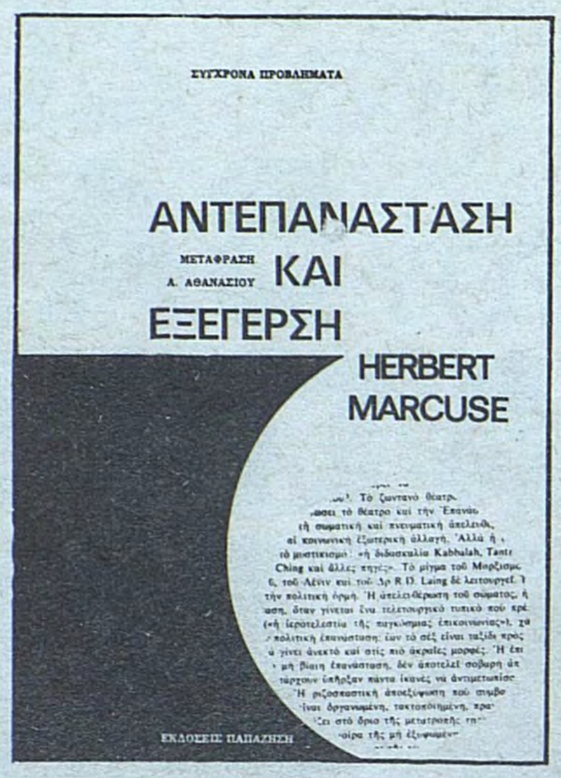

οἱ **561** ἄγνωστες ἡμέρες του

Ἀπὸ τὴ νύχτα τῆς συλλήψεώς του ὡς τὴ νύχτα τοῦ ὑστάτου ἀποχαιρετισμοῦ

ΒΙΚΤΩΡ ΝΕΤΑΣ
ΕΡΡΙΚΟΣ ΜΠΑΡΤΖΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΑΤΣΗΣ

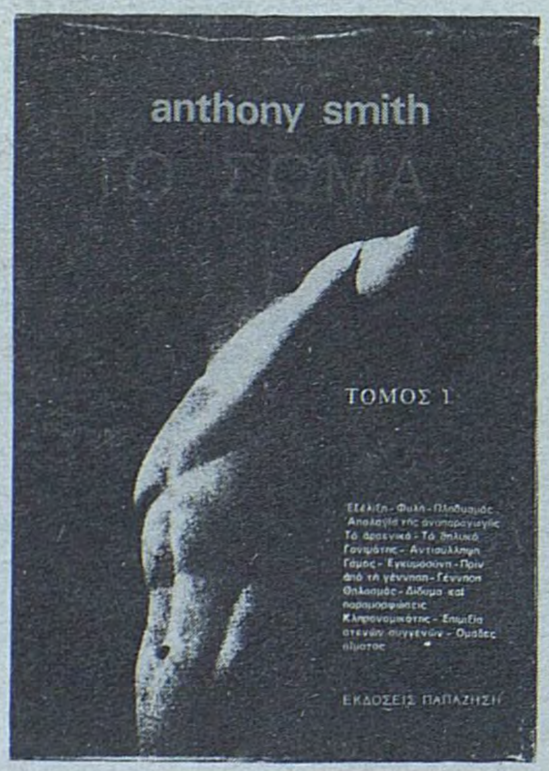
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Καὶ μὴν ξεχνᾶτε ὅτι πολὺ σωστὰ ἔχει λεχθεῖ: "Εἶναι ντροπὴ νὰ ἔχουμε ἐξερευνήσει τὸ φεγγάρι καὶ νὰ μὴν γνωρίζουμε πῶς εἴμαστε φτιαγμένοι, πῶς εἶναι τὸ σῶμα μας".

Ὁ πρῶτος τόμος κυκλοφόρησε, ὁ δεύτερος θὰ κυκλοφορήσει ἐντὸς τῶν ἡμερῶν.
Μερικὲς κριτικές:

– "Ἐξηγεῖ τὶς λειτουργίες τοῦ σώματος μὲ τρόπο σαφῆ κι ἐντυπωσιακὰ εἰλικρινῆ".
Daily Telegraph

– "Ἕνα συγκλονιστικὸ βιβλίο γιὰ ἕνα συγκλονιστικὸ θέμα".
The Guardian

– "... Παραφράζοντας τὸν Χόμπκεν, ἔχουμε ἐδῶ μιὰ ἀνθρώπινη βιολογία κατάλληλη γιὰ ὅλα τὰ τρισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων".
The Economist

– "Τέρπει μὰ κι ἀκονίζει τὴ σκέψη"
Week - End Scotsman

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΦΕΙΔΙΟΥ 16 ΑΘΗΝΑΙ Τηλ. 622496